

Den kurdiske konflikten i Iran

En historisk undersøkelse av den politiske utviklingen i den iranske Kurdistan fra 1979 til 1989

Idris Abdeh

[His 350 Ahkr/ Hf]

UNIVERSITETET I BERGEN

15. 05. 2014

Den kurdiske konflikten i Iran

En historisk undersøkelse av den politiske utviklingen i den iranske Kurdistan fra 1979 til 1989

© Forfatter: Idris Abdeh

År: 2014

Tittel: Den kurdiske konflikten i Iran

En historisk undersøkelse av den politiske utviklingen i den iranske Kurdistan fra 1979 til 1989

<https://bora.uib.no/>

Sammendrag

Denne oppgaven er delt i 6 kapitler. Kapittel 1 inneholder innledning, problemstilling, informasjon om kildene og sekundær litteraturen og til slutt teoretiske og metodiske tilnærminger. Kapittel 2 inneholder en historisk og geografisk beskrivelse av Kurdistan, med hoved fokuset på den iranske Kurdistan. I Kapittel 2 vil historiografiske beskrivelser av kurdernes identitet og historie bli presentert. Deretter vil den politiske utviklingen i den iranske Kurdistan etter første verdenskrig frem til Irans revolusjon i 1979 bli fortalt i korte versjoner. Kapittel 3 handler om Kurdistans politiske situasjon rundt revolusjonen i Iran fra 1979 til 1980. I dette kapitlet vil først den kulturelle og økonomiske situasjonen i den iranske Kurdistan under Pahlavis siste tiårene bli presentert. Deretter de kurdiske demonstrasjonene mot Sjahan og den politiske utviklingen i den iranske Kurdistan under Bazargans regjeringstid ble diskutert. Kapittel 4 vil handle om viktige politiske bevegelser eller partier i Irans Kurdistan fra 1979 til 1989. I dette kapitlet vil partienes viktige strategisk politikk og dets påvirkning på den kurdiske konflikten i Iran bli presentert. Kapittel 5 fokuserer på den politiske og militære

utviklingen i Kurdistan etter Bazargans regjeringen. Fra 1980 og utover fikk den islamske republikken i Iran sterkere fotfeste. De igangsatte intense militære kampanjer i den iranske Kurdistan. Det hadde ødeleggende effekt med fatale konsekvenser for kurdernes kultur, politiske og den økonomiske infrastrukturen. Kapittel 5 vil gå gjennom disse hendelsene men samtidig fokuserer på den kurdiske opposisjonens politiske forbindelser med både Iranske Partier som Mojahedin osv. og andre kurdisk politiske partiet fra andre del av Kurdistan, Hovedsakelig fra den irakiske Kurdistan.

kap.6 og siste del vil oppsummere og verifisere eller falsifisere hypotesene jeg nevnt for oppgavens problemstilling, nemlig om det at det var aggressiv sentralisering politikk eller mangel på en fellesfront blant kurderne selv som hindret en fredelig løsning på denne konflikten eller det var svikt i alle mekanismene som hindret fredsprosessen i den Iranske Kurdistan.

Forord

Den endelige utgaven av min masteroppgave er resultat av et års arbeid og eksperimentering med kilder og kildebruk i historie skriving. Underveis har jeg møtet forskjellige utfordringer. Det mest åpenbare og lærerike var den språklige hindringen. Men også var bedømming av kildenes kvalitet, nøytralitet osv. like utfordrende men lærerikt. Min hensikt om valg av oppgavens problemstilling og tema var å diskutere den glemte konflikten mellom kurdere og staten Iran. Denne konflikten er lite diskutert i media og forskningslitteraturen. Derfor så jeg nødvendigheten for en slik diskusjon om denne konflikten.

Underveis har jeg fått gode råd, veiledning og hjelp fra mange personer. Bortsett fra Kildene, hentet jeg inspirasjon fra tidligere masteroppgaver, når det gjaldt innhold og struktur. Men den beste inspirasjonen fikk jeg fra mine medstudenter, spesielt masterstudenter i Midtøstenseminaret.

For gjennomføring av denne oppgaven er det mange som må bli takket. Først alle venner og personer som hjalp meg med kildesamlingen. En stor takk til veilederne i Midtøstensmasterseminaret spesielt min veileder Knut S. Vikør for sin veiledning og gode råd. Takk til Haci Akman som hadde både inspirert og veiledet meg.

Jeg vil takke Ahl Vegard Nilsen og Andreas Haugland for teknisk hjelp og korrektur lesing av deler av oppgaven. Til slutt vil jeg spesielt takke min venn Kawa Kavian som hadde brukt de siste ukene før innleveringen med å lese gjennom oppgaven og rette feilene i oppgaven, spesielt grammatikk og språk.

Innhold

Kapittel 1	1
<i>Innledning</i>	1
Problemstillingen.....	1
Hypotesene	3
Struktur og form for oppgaven	3
Metodisk tilnærming.....	4
Kildene.....	4
De kurdiske Kildenes opprinnelse	5
Kildenes politisk posisjon	6
Forskningslitteraturen	7
<i>sekundærlitteraturen</i>	7
<i>Den kurdiske forskningslitteraturen</i>	8
Kildenes tilstand	8
<i>Ulemper med kildene</i>	8
Teoretisk tilnærming og sentrale begreper.....	9
Kapittel 2:	10
Bakgrunnshistorien	10
Kurdistan og Kurdere.....	10
<i>Kort beskrivelser av geografi og demografi av Kurdistan</i>	10
<i>Kurdistan's sosioøkonomiske og sosiopolitiske sammensetninger i middelalderne</i>	12
<i>Kort Beskrivelser av Kurdistan's geopolitiske situasjon på 1800 tallet</i>	14
Utvikling av Kurdisk nasjonalismen i Iran etter første verdenskrig.....	15
<i>Opprøret av Simqu Shikak 1918-1924</i>	16
<i>Kurdistan republikken i Mahabad</i>	17

Teoretisk forskjeller mellom den kurdiske nasjonalismen og den iranske nasjonalismen	19
<i>Den iranske nasjonalismen</i>	20
<i>Kurdisk nasjonalisme</i>	21
<i>Den kurdiske nasjonalismen vs. Den iranske nasjonalismen</i>	22
Den iranske kurdernes kamp mot Pahlavi regimet i 1960 og 1970 tallet	23
Kapittel 3	25
Irans Kurdistanspolitiske situasjon under og etter revolusjonen i Iran, fra 1979 til 1980.	25
<i>Iran før revolusjonen</i>	25
Den økonomiske situasjonen i den iranske Kurdistan under siste tiårene av Pahlavi dynastiet	28
Den iranske Kurdistans politiske og kulturelle situasjon rundt revolusjonsårene 1978-1979.....	30
Den iranske Kurdistanspolitiske situasjon under Mehdi Bazargan regjeringsperiode (4. februar 1979 til 6. august 1979).....	32
Oppblomstring av politiske aktiviteter på bakke nivå. Anarki eller frihet i den iranske Kurdistan?. 33	
<i>Sørlige del av Øst Kurdistan eller den iranske Kurdistan</i>	34
<i>Polarisering av den politiske atmosfæren i Kurdistan fylket</i>	36
<i>Kurdistan fylket er i nye hender og krigen i Sanandaj</i>	38
<i>Nordlige del av den iranske Kurdistan</i>	39
<i>PDK-I og Zagros komiteen</i>	41
<i>Offentliggjøring av PDK-I sine politiske aktiviteter og indre og ytre utfordringer</i>	42
<i>Viktigste hendelser for PDK-I i denne perioden</i>	43
Irans nasjonale politiskutvikling og dets effekt på den iranske Kurdistan	44
<i>Eskalering av vold i Naghadeh(etnisk konflikt)</i>	46
Kurdernes fredsforhandlinger med Bazargan regjeringen fra februar 1979 august 1979.....	47
<i>Fredsforhandlinger i Mahabad</i>	49
<i>Fredsforhandlingen i Sanandaj</i>	49
Tre måneders krigen og dets konsekvenser for Irans Kurdistan.....	51
<i>Sepahe Pasdarans «revolusjongardens» offensiv krig mot Kurdistan</i>	51
<i>Fraflytting av Irans opposisjonen til Siste skansen, nemlig Kurdistan</i>	53
<i>Ghassimlus nominasjon til ekspertrådet for Irans grunnlov i 1979</i>	54
<i>Våpenhvilen etter tremåneders krigen, nyt håp for fred i den iranske Kurdistan</i>	54
Kurdernes fredsforhandling med regjerings representanter kalt for «delegasjon med gode hensikter».....	55
Autonomiprogram for den iranske Kurdistan, formulert av kurdernes representanter i fredsforhandlingane med regjerings representanter i Mahabad november 1979.....	56
<i>Fredsforhandlinger med representanter fra sentralmyndighetene</i>	60

Oppsummering.....	61
Kapitel 4:.....	63
Interne politiske utvikling i den iranske Kurdistan	63
Kurdisk Demokratisk Parti i Iran (PDK-I).....	63
<i>PDK-Is administrasjon</i>	64
<i>Abd al-Rahman Ghassimlus politiske karriere</i>	65
<i>PDK-Is interne relasjoner og splittelser etter 1979 frem til 1989</i>	66
<i>Parti kongress nr. 4</i>	67
<i>Ghani Blurian og Tudeh partiets forsøk med å påvirke PDK-Is politikk</i>	67
KONGRESS NR 8	69
<i>Ghassimlus død</i>	70
Komalay Zahmatkyshani Kurdistan Iran (Komala Irans Kurdistan Parti)	71
<i>Tre grunner for Komalas popularitet</i>	73
<i>Komalas partistruktur og organisasjon</i>	74
<i>Komalas rolle i den Kurdiske konflikten i Iran</i>	75
<i>Komalas tredje partikongress</i>	77
Islamsk bevegelse i den iranske Kurdistan.....	77
<i>Moftizadeh og hans Koran skole</i>	77
<i>Sheikh Izzadin husseini</i>	79
<i>Khabat partiet</i>	80
Politisk samarbeid og konflikt mellom kurdiske partier i Iran.....	81
<i>Komala og dets politiske forbindelser med politiske grupper i den iranske Kurdistan</i>	81
<i>Komala og Sopaher Ruzgari</i>	82
PDK-I og dets forhold med politiske grupper i Irans Kurdistan	83
<i>PDK-I og Paykar bevegelsen</i>	83
Konflikten mellom Komala og PDK-I.....	84
Oppsummering.....	86
Kapitel 5.....	88
Den iranske Kurdistan etter 1980 til 1989	88
Kurdernes minoritetsrettigheter i den islamske republikken 1980-1989	89
<i>President Bani Sadr og Kurdistan</i>	90
<i>Valg av Irans Parlament « Majles-e Shoray Islami » i Irans Kurdistan</i>	92
<i>Politisk og juridisk ignoranse av kurdernes rettigheter i Irans grunnlov</i>	93
<i>Fengsel og henrettelser av kurdiske opposisjoner i Iran etter grunnlovens prinsipper</i>	94
Den islamske republikkens offensiv i Kurdistan og starten på geriljakrig i Kurdistan.....	96

<i>Tilbaketrekkingen og gerilja krigen</i>	98
Utvikling av de politiske og militære prosessene i den iranske Kurdistans politiske arene fra 1980-1989	99
<i>Kommisjon for Peshmarga styrker</i>	100
<i>Effekten Iran-Irak krigen hadde på opposisjonen i den iranske Kurdistan</i>	102
<i>Den Kurdiske opposisjonens kulturelle arbeid i frie områder fra 1980 til 1984</i>	103
<i>Politiske samarbeid mellom PDK-I og Mujahedin og fra 1980 til 1984</i>	104
<i>Borger krigen mellom PDK-I og Kurdistan Demokratisk parti i Irak fra 1981-86</i>	107
<i>Revolusjonsgardens bruk av lokale kurdiske styrker(Jash styrker)</i>	111
Oppsummering.....	112
Kapittel 6	113
Konklusjon	113
Hypotese 1.....	114
Hypotese 2.....	115
Hypotese 3.....	116
Litteraturlisten.....	118

Ord og Begrepsforklaringer

PDK-I.....	Kurdistan Demokratisk Parti i Iran.
Komalay Jianavay Kurd.....	Foreining for gjenoppliving av Kurdistan « det første navnet på PDK-I».
KDP.....	Kurdistan Demokratis Parti i Irak.
Qyade Moaqat.....	Det er navnet PDK brukte etter partiets nederlag i 1974 frem til sin neste partikongress « det bety midlertidig opposisjon».
Peshmarge.....	Det er navn på bevæpnede styrker som kjemper for kurdernes frihet i Kurdistan.
PUK.....	Patriotisk Union Parti i Kurdistan.
Komala-i Shorshgyrai Zahmatkyshani Kurdstan(Komala).....	Den Revolusjonære Foreningen for Arbeidere i Kurdistan.
Khabat partiet.....	En liberal islamistisk parti i Kurdistan « Khabat betyr Kamp».
Nawroz.....	Nyttårsdag i Iran og Kurdistan
Sazman-e Fedaian-e Khalq.....	Folkets Fedaian «en venstre orientert Iransk Parti».

Mojahedin Khalq Iran.....Folkets Mojahedin « en marxist islamist parti i Iran».

Shora-e Moqavemat-e Meli.....Alliansen for folkets Motstand « Alliansen besto av anti Khomeini opposisjonen i Iran».

Tudeh Parti i Iran.....Tudeh er en kommunistisk parti i Iran «Tudeh betyr massen».

Pykar Parti.....En marxistisk kommunistisk parti i Iran « Pykar betyr krig eller strev for noe eller noen».

Sopay Rzgari.....Frigjøringshæren « Det var en lokal bevæpnet gruppe i den sørlige del av den iranske Kurdistan».

Kurdayati.....Kurdisk identitet « begrepet oftest assosiert den kurdiske kampen for frihet».

Sepah-e Danesh.....Kunnskaps Hæren « utviklet for nedkjemping av analfabetismen under Sjahan Hvite revolusjon».

Turanisme..... Tyrkisk identitet « begrepet assosiert med tyrkisk nasjonalisme».

Akha, Beg, Khan.....Tittel på kurdiske aristokrater eller føydalere.

Velayate Faqih.....Formynderskap av islamske jurister innen for Sjia Islam.

Mofsed fel arzh.....En islamsk religiøs begrep som betyr Korrupt på jorden.

SAVAK.....Etterretningstjenesten i Iran under Pahlavi dynastiet.

VAVAK.....Etterretningstjenesten i Iran under den islamske republikken « departementet er kjent som Etela'at».

Shahrbani.....By kommunen.

Keyhan.....En avis i Iran.

Etela'at.....En avis i Iran« Etela'at betyr informasjon».

Inqelab-e Islami.....En avis i Iran « navnet betyr den islamske revolusjonen».

Majles Shray-e Islami.....Den islamske parlamentet i Iran.

Hay'at Hosn-e Niat.....Delegasjon for gode hensikter « begrepet ble brukt for regjerings delegasjonen i fredsforhandlingen med kurdere i Iran».

Khodmokhtari.....Autonomy eller lokal selvstyre.
Khodgardani.....Lokal selvstyre.
Barname u Asasname.....Partiprogram og regelverk.
Tashkilat.....Organisasjon.
Skertariet.....Partiformanns kontor.
Toman.....Irans pengevaluta.
Jash styrker.....Begrepet ble og er brukt for kurder
som samarbeider med fienden.

Kapittel 1

Innledning

Det kurdiske problemet i Iran er blant landets viktige politiske spørsmål som ikke har fått fredelig løsning inntil nå. Som et multinasjonalt land hadde etnisk eller minoritetsproblemet vært en stor utfordring i statens modernisering og sentraliserings politikk i Irans moderne historie. Fra 1960 tallet hadde Pahlavi regimet i Iran igangsatte diverse kulturelle og økonomiske reformer som skulle modernisere landets infrastruktur.¹ Det hadde i lange løp ført til negative konsekvenser for Irans minoriteter, deriblant kurdere. Økt sentralisering i Iran hadde under Pahlavi regimet undertrykt den politiske og kulturelle utviklingen i den iranske Kurdistan, noe som førte til politisk motstand mot Pahlavi regimet. Disse undertrykkelsene var blant baktepper for at kurdere i Iran hadde deltatt aktivt i anti-Pahlavi demonstrasjoner på slutten av 1970 tallet.

Med overgangen til nytt regime i Iran hadde den kurdiske minoriteten i 1979 forventet bedre økonomiske, kulturelle og politiske rettigheter under den islamske republikken. Men deres forventninger ble fort knust av den islamske republikkens nye sentraliserings politikk. Fra 1979 frem til moderne tid ble den iranske Kurdistan vitne til langvarige kamper, både politisk og militært, mellom dets innbyggere og sentralmyndigheten i Iran som skulle re-etablere sin kontroll over regionen.

Problemstillingen

Vitenskapelige undersøkelser fokus på den iranske Kurdistan har etter min oppfatning oftest hatt generelt overblikk over dens historie. Undersøkelsene om Kurdistans historier ble enten, på grunn av geopolitiske situasjonen, inkorporert i statene hvor Kurdistan ble delt i eller den omfatter Kurdistan i helhet, det vil si alle fire deler i Kurdistan. Det gjør at Kurdistanspolitiske, økonomiske og kulturelle utvikling samt med andre utviklinger ikke kommer under grundig søkelys. Derfor ble mange epoker, perioder eller viktige hendelser, som har hatt store påvirkninger på området, ikke fortalt. Et viktig eksempel på denne påstanden er Øst Kurdistan eller den iranske Kurdistan. På ulike grunner dette området har fått lite oppmerksomhet både fra utenlandske medier og fra innenlandske medier. Grunnene kan være mange. De kan variere fra språkvanskeligheter til mangel på tilgjengelighet,

¹ Ervan Abrahamian: 2008; *A History of Modern Iran*. kap.5

enten politisk eller andre hindringer. Men for historiker som kan overkomme disse komplikasjonene, tilbyr den iranske Kurdistan stor potensialer for forskning, både i eldre og nyere historier. De bare venter til å bli oppdaget.

Kurdernes konflikt i Iran har alltid vært blant mest nervepirrende konflikter for Irans diverse regjeringer gjennom historien, spesielt nyere historie som til nå ikke har fått en endelig løsning. Den også har gjennom historien vært en sentral hindring i assimilering eller integrering av multi-etniske Iran til en enkelt og simpelt nasjon som fleste pan-Iranistene drømmer om.² Min hensikt med denne oppgaven er å gi en oversikt over perioden (fra 1979 til 1989) i området nyere historie og prøver å se på effektene av de politiske prosesser (mekanismer) hadde hatt på området befolkning og regionens politiske utvikling. Mange mekanismer som senter-periferi politikk, utvikling av kurdisk nasjonalisme, Iransk nasjonalisme introduisering av nye ideologier som Kommunisme, marxisme og konservativ islam har satt sin spor i den iranske Kurdistan historiske utvikling i den perioden. Det jeg vil se på er at hvordan det politiske forholdet mellom Staten Iran og den kurdiske minoriteten hadde utformet seg mellom årene 1979 og 1989. Hvordan hadde politiske partier og grupperinger organisert og praktisert sin politikk og hva slags politiske forbindelser hadde sentralmyndighetene i Iran med sine kurdiske minoriteter etter Irans revolusjon i 1979. Hva slags påvirkning disse partiene eller grupperingene hadde i håndtering av denne konflikten. Disse spørsmålene kan være behjelpelig for problemstillingen, som består av følgende:

- Hvordan ble konflikten mellom kurderne, med diverse politiske figurer og partier i spissen, og den iranske myndigheten, som hadde to maktsenter i begynnelsen av den islamske republikken, utformet seg mellom 1979 til 1989-tallet?

For å utvide problemstillingen ytterligere vil jeg bruke underproblemstilling som skal hjelpe hovedproblemstillingen. De er følgende:

- Hva slags politiske årsaker lo til bakgrunn for at sentralmyndigheten i Iran re-invaderte den iranske Kurdistan via militære midler i 1979 frem til 1989?
- Hvordan hadde den politiske atmosfæren i den iranske Kurdistan utviklet seg etter Pahlavis Maktvakuemet?
- Hva slags effekter hadde de politiske ideologiene, marxisme, islamisme og den kurdiske nasjonalismen på de kurdiske opposisjonene og deres politiske aktiviteter i den iranske Kurdistan i perioden mellom 1979 til 1989?

² Mehran Ksmrava: 2005; *The Modern Middle East*.55-60

- Hva slags metoder eller redskaper hadde den islamske republikken brukt i re-invadering av den iranske Kurdistan fra 1980 til 1989?

Hypotesene

Den kurdiske konflikten i Iran er fremdeles et kontroversielt tema blant forskere. Det er delvis på grunn av at det finnes fremdeles lite tilgjengelige kilder som belyser konflikten, på grunn av Irans restriksjon. En annen grunn kan være at det denne konflikten ble lite utforsket. Derfor hypoteser om denne konflikten er marginale. Mine hypoteser er at; den politiske atmosfæren mellom kurdere og sentralmyndigheten i Iran hadde representert to stikk motsatte retninger i denne perioden.

Kurderne forestilling om en autonom Kurdistan innenfor en demokratisk Iran var det motsatte av den politikken islamistene og Pan-iranistene i Teheran ønsket for Irans sentraliseringspolitikk. Andre hypotesen er at; ideologiske forskjeller mellom de kurdiske partier og foreninger var blant hindrende årsaker til en felles kurdiskpolitikk mot maktsenteret i Iran etter den iranske revolusjonen i 1979. Den tredje hypotesen er at; i tillegg til det politiske kaoset blant den kurdiske opposisjonen hadde myndighetene i Iran dual politikk for Kurdistans konflikten i Iran. Det var på grunn av konflikten mellom islamistene, med Khomeini i spissen, og sekulære partiene i Iran i de to årene etter den iranske revolusjonen. Men hadde forholdet mellom den kurdiske nasjonalismen og den iranske nasjonalismen også avgjørende.

For å finne svar på disse og mange andre spørsmål har jeg tatt feltarbeid i den irakiske Kurdistan. Der ligger hovedbaser for nevnte partier, grupperinger og andre selvstendige eksilet politikere fra Øst Kurdistan eller den iranske Kurdistan. Men nest viktigste etter problemstillingene er strukturen for oppgaven, som igjen er inspirasjonen fikk jeg under feltarbeidet.

Struktur og form for oppgaven

Denne oppgaven er delt i 6 kapitler. Kapittel 1 inneholder innledning, problemstilling, informasjon om kildene og sekundær litteraturen og til slutt teoretiske og metodiske tilnærminger. Kapittel 2 inneholder en historisk og geografisk beskrivelse av Kurdistan, med hoved fokuset på den iranske Kurdistan. I Kapittel 2 vil historiografiske beskrivelser av kurdernes identitet og historie bli presentert. Deretter vil den politiske utviklingen i den iranske Kurdistan etter første verdenskrig frem til Irans revolusjon i 1979 bli fortalt i korte versjoner. Kapittel 3 handler om Kurdistans politiske situasjon rundt revolusjonen i Iran fra 1979 til 1980. I dette kapittelet vil først den kulturelle og økonomiske situasjonen i den iranske Kurdistan under Pahlavis siste tiårene bli presentert. Deretter de kurdiske

demonstrasjonene mot Sjahan og den politiske utviklingen i den iranske Kurdistan under Bazargans regjeringstid ble diskutert. Kapittel 4 vil handle om viktige politiske bevegelser eller partier i Irans Kurdistan fra 1979 til 1989. I dette kapittelet vil partienes viktige strategiskpolitikk og dets påvirkning på den kurdiske konflikten i Iran bli presentert. Kapittel 5 fokuserer på den politiske og militære utviklingen i Kurdistan etter Bazargans regjeringen. Fra 1980 og utover fikk den islamske republikken i Iran sterkere fotfeste. De igangsatte intense militære kampanjer i den iranske Kurdistan. Det hadde ødeleggende effekt med fatale konsekvenser for kurdernes kultur, politiske og den økonomiske infrastrukturen. Kapittel 5 vil gå gjennom disse hendelsene men samtidig fokuserer på den kurdiske opposisjonens politiske forbindelser med både Iranske Partier som Mojahedin osv. og andre kurdiske politiske partier fra andre del av Kurdistan, Hovedsakelig fra den irakiske Kurdistan. kap.6 og siste del vil oppsummere og verifisere eller falsifisere hypotesene jeg nevnt for oppgavens problemstilling, nemlig om det at det var aggressiv sentralisering politikk eller mangel på en fellesfront blant kurderne selv som hindret en fredelig løsning på denne konflikten eller det var svikt i alle mekanismene som hindret fredsprosessen i den Iranske Kurdistan.

Metodisk tilnærming

Bruk av kilden er en av hoved redskapene i denne oppgaven, men jeg vil også støtte meg på relevante sekundær litteraturer som handler, helt eller delvis, om den Kurdiske konflikten i Iran. Andre redskaper er bruk av relevante vitenskapelige begreper som senter-periferi teorier, nasjonalisme teorier, islamsk innflytelser i Iran eller utvikling av marxismen og sosialismen. Jeg har ingen intensjon å diskutere disse metodene dypt i denne oppgaven, på grunn av begrenset kompetanse om disse temaene og oppgavens kapasitet. Jeg vil bare peke på de politiske effektene disse ideologiene har hatt i utformingen av den kurdiske konflikten i Iran fra 1979 til 1989. Men først Kildene.

Kildene

Vanlige spørsmål til en kilde er som regel brukbarhet og troverdighet. Med brukbarhet menes det at i hvilke grad er en kilde nyttig til en problemstilling og på hvilke måter bør en forsker bruke kildene i sitt arbeid. Leopold von Ranke kildekritikkens grunnlegger ønsket at originale kilder brukes i rekonstruering av historier. Med kildekritikk mente han at kildene skal studeres systematisk og sammenliknet med hverandre for at de skulle gi mest nyansert bilder av hendelsen som skjedde i historiske tid og sted. Dessuten var det meningen at gjennom kildekritiske metoder en kunne se og

forstå fortiden på sin egen premiss.³ Det er mange måter å analysere kildene på. Med å analysere opphav, forholdet mellom kildene og fortelleren og undersøke påliteligheten, gyldigheten og representativiteten til kildene en forsker kan kategorisere og bedømme kildenes viktighet og deres plass i hans/hennes forskningsarbeid.⁴ Slike metoder blir veldig aktuelle i denne masteroppgaven siden kilden er skrevet på forskjellige språk og i stor grad er politiskladet. Det betyr ikke at jeg vil bruke dype kildeanalyser, siden oppgaven er narrativt historie. Jeg vil, med referering til kildene, gjenskrive historien nøytralest mulig.

Mesteparten av kildene jeg har, er skrevet på kurdisk eller persisk. Det innebærer at kildene er ikke helt tilgjengelig for norske lesere. For at denne oppgaven ikke bare ender til komprimert data og ikke leder leseren til forvirring best at jeg kommer med en del forklaringer.

Kilden i denne oppgaven består av tidsskrifter og aviser, partiprogrammer og interne publikasjoner, partibiografi og memoarer fra noen partiledere og andre medlemmer i Kurdistan Demokratisk Parti i Iran (PDK-I) og Komala-i Shoresghyri Zahmatkyshan-i Kurdistan-i Iran «som betyr Parti for Arbeidere og Strevsomme i den iranske Kurdistan» (Komala).⁵ Jeg har også brukt sekundær litteratur, både fra den iranske Kurdistan og vestligprodusert litteratur og i noen liten grad kilder fra Iran. Det eneste kilden jeg har fra Iran er et internett basert tidsskrift som het *Cheshmandaz*, som betyr tilbakeblikk. Den er et akademisk tidsskrift (tror jeg) publisert i Iran. I 2008 hadde Cheshmandaz brukt 3 utgaver til den kurdiske konflikten i den iranske Kurdistan. Tidsskriftet hadde intervjuet viktige personer innenfor Bazargans og Banisaders regjeringene som hadde representert den iranske staten i den kurdiske konflikten, på da tiden.⁶ Jeg har også en internettbasert blogg som samler på dokumenter og tidsskrifter fra Iran, spesielt dokumenter fra den iranske opposisjonen. Dette blogget har forskjellige dokumenter fra aviser og parti-publikasjoner og forsknings bøker « som regel skrevet på persisk» osv. Noen av de iranske avisene fra 1979, som ble brukt i denne oppgaven er hentet fra dette blogget.⁷

De kurdiske Kildenes opprinnelse

Kildene, tidsskriftene og avisene tilhører forskjellige politiske partier som involvert i den iranske Kurdistans konflikten i denne perioden. Meste parten har jeg hentet eller tatt kopi av fra PDK-I sin bibliotek. Men partihistoriene eller memoarene har jeg skaffet i bokhandlere i den irakiske Kurdistan eller fikk jeg dem fra privaten personer, både i Skandinavia og i Kurdistan.

³ Andersen, Rosland, Ryymin Skålevåg:2011; *Ågripe fortida, innføring i historiske forståing og metoder*. 65

⁴ Andersen, Rosland, Ryymin Skålevåg:2011. Kapittel 3

⁵ <http://www.komala.org/english/>

⁶ <http://www.meisami.net/Cheshm/Special/Kordestan03/Title%20of%20Kordestan%203.htm>

⁷ <http://www.iran-archive.com/>

Det er fint å nevne at PDK-I som den største og eldste kurdiske politiskaktør innenfor den iranske Kurdistan har greid å arkivere sine kilder tross regelmessig flytting, på grunn av deres militære konflikt med den islamske republikken i Iran. Som organisasjon PDK-I består av ulike avdelinger, for eksempel samfunns og kulturavdeling, publikasjon og informasjonsavdeling Radio og kringkasting avdeling osv. Noen av avdelingene har arkiv. Deres arkiv er stor sett ikke digitalisert sine gamle produkter, men det er mulig å sortere dem tross kildenes dårlige bevarings tilstand. Jeg fant mange relaterte kilder til denne oppgaven fra PDK-Is biblioteket.

Jeg har noen parti publikasjoner fra det marxistisk leninistiske partiet Komala. Jeg bruker også 2 til 3 artikler, publisert av *Sazman-e Fadaian- Khalq*, folkets Fadaian. Fedaian hadde en Kurdistan avdeling for sitt politiske aktivitet i den iranske Kurdistan. De hadde kjempet både politisk og militært mot den islamske republikken sammen med den kurdiske opposisjonen i begynnelsen av 1980 tallet. De hadde gjenspeilet den kurdiske konflikten og dets utvikling i sine aviser og publikasjoner.

Kildenes politisk posisjon

Det er to partihistorier om PDK-I som ble skrevet av to viktige aktører i PDK-I. Begge var vitner og hadde ledende posisjoner i PDK-I på 1970 og 1980tallet. Det første er «*Niw Sada Tekâshan eller et halvt århundre kamp, en oversikt over den Kurdiske Demokratiske Partiet i Iran*» som ble skrevet av Abdulle Hassanzaddeh sentralstyremedlem i PDK-I på 1980 tallet og leder for partiet fra midten av 1990 tallet til 2000 tallet. Det andre er «*50 Sal Xabat, 50 års kamp*» skrevet av Jalil Gadani. Han var sentralstyremedlem og nestleder i PDK-I på 1980 tallet.

Disse to bøkene har partisentrisk posisjon. I de to bøkene er grensen mellom monografi og selvbiografi flytende.⁸ I følge Norsk leksikon *Memoarer, erindringer, er litterært verk hvor forfatteren forteller om sitt eget liv og virke, samtidige begivenheter og personer han har møtt.*⁹ Det som skiller Hassanzadde og Gadani sine bøker fra en historiebok er tekstenes sjanger. Forfatterne var selv en aktiv og sentral aktør i partiet og hadde i stor grad skrevet bøkene som memoar.

Jeg bruker også en intervju bok med Gani Blorian skrevet av Ibrahim farashi og en memoar skrevet av Blorian selv som referanse for beskrivelsen av den politiske utviklingen i den iranske Kurdistan fra 1979 til 1989. Utover det bruker jeg også andre memoarer skrevet av personer som involvert i denne konflikten, som for eksempel Helene Ghassimlu, konen til Abd al Rahman Gassimlu « leder for PDK-I under og etter den iranske revolusjonen, sin memoar. Blant vestlige kilder har jeg bare noen få reportasjer fra «*New York Tims*» og «*Keesing's Record of World Events(formaly Keesing's*

⁸ Andersen, Rosland, Ryymin Skålevåg:2011.155

⁹ <http://snl.no/search?e=snl&query=memoarer>

Contemporary Archives)». I tillegg har jeg en bok skrevet av Chris Kutschera «*Le defi Kurde Ou le reve fou de Lindenedence*». Boken er oversatt til Kurdisk av Hassan Rstgar.

Jeg har også to bøker fra Komala disse bøkene er ikke partihistorier eller memoarer, men samtidig diskuterer viktige spørsmål om Komalas rolle i den Kurdiske konflikten i Iran. Disse bøkene er intervjuer, utført av en lokal journalist som het Bahman Saidi. Bøkene heter «*5 år med Abdulla Mohtad*», leder for Komala fra 1979 til 1983, og «*3 år med Ibrahim Alizadeh*» nestleder for Komala i denne perioden. Bortsett fra Komalas publikasjon og partiprogram er disse bøkene blant de eneste som forteller Komalas historie.

Forskningslitteraturen

sekundærlitteraturen

Generelt kan jeg si at kildene nevnt over er relevante kilder for denne oppgaven tross deres partisentrisk posisjon. Men å konstruere konfliktens historie ut ifra slike kilder gir derfor bare et bilde av konfliktens historie. Det kan føre til skeivheter.¹⁰ For å unngå denne fellen best mulig har jeg støttet mine påstander og argumenter på sekundær litteraturen. Jeg har hovedsakelig 2 typer sekundær litteratur. De ene er kurdisk og det andre engelsk.

Kurdistan og kurdernes historie ble i engelsktalende forskningslitteraturen diskutert mye. Mange humane og samfunnsvitenskapelige forskere har skrevet ulike bøker om Kurdistans geopolitiske situasjon. Det i seg selv er bra men disse ikke omfatter alle aspekter av Kurdistans historie. I fleste historiebøkene, som jeg har sett, har tema og diskusjonen fokusert på den irakiske Kurdistan eller den tyrkiske Kurdistan. Historien fra den iranske Kurdistan er inkorporert som et enkelt kapittel i boken. Det gjør at mange detaljer og viktige hendelser blir ikke diskutert i disse bøkene. Det samme gjelder for historiebøker som handler om Irans historie. Kurdistan ble i disse bøkene i veldig liten grad diskutert. Allikevel bruker jeg noen bøker som diskuterer den iranske Kurdistans politiske utvikling i denne perioden denne oppgaven har fokusert i. For eksempel David McDowalls bok «*A Modern History of the Kurds(2004)*». Eller Nader Entessars bok «*Kurdish Politics in the Middle East(2010)*».

Jeg finner sjelden diskusjon om den kurdiske problematikken i forskningslitteratur som handler om Irans historie, spesielt politisk historie. Men for å belyse Irans politiske effekt på den iranske Kurdistan vil jeg bruke en del forskningslitteratur som handler om Irans politiske historie. Ervan Abrahamians bok «*A History of Modern Iran(2008)*» eller Sepehr Zabihs bok «*The Left in Contemporary Iran(1986)*» er blant de bøkene jeg bruker som referanser i denne oppgaven.

¹⁰ Andersen, Rosland, Ryymin Skålevåg:2011.47

Den kurdiske forskningslitteraturen

Jeg har to kurdisktalende forskningslitteraturer for denne oppgaven som fokuserer direkte på den kurdiske konflikten i Iran fra revolusjonens suksess i 1979 til modernetid. Den ene er en doktoravhandling skrevet av Hushmand Ali Mahmod «*Øst Kurdistan, en studie av den politiske situasjonen for den kurdiske frihetsbevegelsen 1979-1989 (2012)*». Den handler om den politiske utviklingen i den iranske Kurdistan. Boken ble i denne oppgaven brukt som sekundær litteratur. Den andre er en bok skrevet av Ayub Ayubzadeh som handler om venstre politikk i den iranske Kurdistan «*Venstre Bevegelsen i Øst Kurdistan(2002)*». Denne boken er også brukt som referat. Ayubzadeh diskuterer i hovedsak Komalas politikk og ideologiske utvikling på 1980 tallet. Det i forhold til boken navn medbringer noen uklarheter, med tanke på venstrebevegelsen og dets utbredelse i den iranske Kurdistan. Det er mange andre partier, etter min oppfatning, i Øst Kurdistan som definerer seg som venstre parti. Men som han utdyper i innledningen av boken vil bare Komalas politiske utvikling i første halvdel av 1980 tallet bli diskutert. Denne boken sammen med Hushmand Ali sin bok gir med henvisning til kilder og historiske fakta god informasjon om utviklingen av det kurdiske problemet i den iranske Kurdistan.

Kildenes tilstand

Utgitte memoarer og biografier i bok form er som oftest i god tilstand de er i hvert fall lett leselig. Men andre kildene er dårlig bevart og ikke lett leselig. PDK-I Biblioteket er et sted for bokinteresserte PDK-I medlemmer, men den også er en Depo sted for Kurdistan avisen, publisert ukentlig eller månedlig av PDK-Is publikasjonsorgan, og andre partipublikasjoner. Det er også mulig å finne publikasjon fra andre partier og grupper i biblioteket. Som nevnt over har jeg hentet mesteparten av mine kilder derfra.

Ulemper med kildene

En av hoved ulempen med kildene er kronologisering og rettdatering. Noen av kildene har ikke eksakte dato som kan enten skrives ned eller konverteres til vestlig kalender. Noen av dem er tematiske, for eksempel memoarene. Det innebærer at skildringene er oftest kronologisert etter hendelsene, men hendelsene ble ikke kronologisert etter kalenderen. For eksempel Abdulla Hassanzaddeh sin partimemoar. Den har tematisk rekkefølge, men temaene ikke følger en bestemt tidslinje. Noen av temaene i hans bok er tids kronologisert mens andre ikke.

Teoretisk tilnærming og sentrale begreper

Opgavens form er fortellende historie. Men den utelukker ikke bruk av vitenskapelige teorier og begreper. De tre mest sentrale teoriene er nasjonalisme, islamisme og marxisme. Disse ideologiene hadde stor innflytelse på den politiske utviklingen i den iranske Kurdistan i perioden fra 1979 -1989. Jeg vil ikke analysere eller sammenlikne disse teoriene og utviklingen av dem i den iranske Kurdistan i denne oppgaven. Men vil bruke disse teoriene som referanser og årsaksforklaringer til de historiske hendelsene i regionen i perioden mellom 1979 til 1989.

Nasjonalisme i Iran og i Kurdistan har alltid blitt tolket forskjellig. Disse tolkningene førte til diskusjoner, uenigheter og politisk og militære konflikter mellom kurdere og persere, som hadde kontrollert statens styringsapparat. Forholdet mellom den iranske nasjonalismen og den kurdiske nasjonalismen har alltid vært komplisert. Med introdusering av nye ideologier eller nye fortolkninger av eksisterende ideologier blant kurdiske nasjonalister og iranske nasjonalister hadde dette forholdet preget av fiendskap og i enkelte tilfeller samarbeid. Fiendskap forholdet mellom disse nasjonene var preget av majoritetens, språklige, kulturelle og politiske dominanser via bruk av statsapparatet. Derfor statens senterperiferi politikk er også sentralt i å fortelle og forklare de politiske hendelsene i den iranske Kurdistan. Men som nevnt vil denne teorien brukes som referanse.

På mange måter kan Stein Rokkans territorial senterperiferi modell, hvor forholdet mellom staten og minoriteter er bestemt av partenes engasjement og involvering i politiske prosessene, være god eksempel på forklaringen av de politiske prosessene i den iranske Kurdistan.¹¹ Men det må tilpasses den politiske realiteten i regionen. I Irans moderne historie ble dette forholdet oftest definert med statens militære innflytelse i periferiene. Som en sterk sentralisert stat hadde myndighetene i Teheran konfrontert politiske utfordringer fra periferiene med skepsis og hard politikk. I følge senterperiferi modellen avgjør både kultur, politikk og økonomi forholdet mellom staten og periferiene.¹² Senterperiferi konflikten i Iran er resultat av økonomiske, kulturelle og politiske skeivheter, utført av diverse regjeringer. Denne konflikten¹³ kan i den iranske Kurdistan nærmest beskrives som en erobret territorial som administrert fra senteret. Den ikke har lingvistiske eller kulturelle avhengighet til sentrum. Men har regionens økonomi forbundet med sentrale områder i Iran. Uti fra et slikt perspektiv er det vanlig å hevde at sentralmyndigheten var ikke villig til å gi den

¹¹ Stein Rokkan:1987 (opplag. 2003); *Stat, Nasjon, Klasse*. 219-221

¹² Stein Rokkan: 1987.228

¹³ Stein Rokkan, Derek Urwin, Frank Arebort, Palma Malaba, Terje Sande:1987; *Center Periphery Structures in Europa*.40-5

kurdiske minoriteten kulturell og politiske rettigheter. I denne oppgaven vil bare effekten av Irans senterperiferipolitikk bli diskutert.

Under den iranske revolusjonen i 1979 hadde marxismen og islamismen eller politisk islam spilt viktige roller. Både Fedaiyan Khalq, Todeh partiet og i noen grad Mojahedin Khaq hadde brukt venstrepolitikk i sin parti politikk og aktiviteter. Men de utgjorde minoritet i forhold til islamismene, med Khomeini i spissen. I den iranske Kurdistan islam også ble brukt i regionens politiske agenda, men i mindre grad. Den dynamiske ideologien var den kurdiske nasjonalismen og marxisme. Disse ideologene ble brukt av lokale partier og foreninger til å mobilisere folk i sine organisasjoner. De ble, som denne oppgaven vil diskutere, i liten grad brukt til å forene den kurdiske opposisjonen mot sentralmyndigheter i Iran.

Kapittel 2:

Bakgrunnshistorien

Dette kapitlet inneholder kort geografisk og demografisk beskrivelse av Kurdistan. Deretter en historisk oversikt av forholdet mellom kurdere og de statene de underordnet. Etter på vil kapitlet ha en gjennomgang av den historiskbakgrunnen for utvikling av den kurdiske nasjonalismen i Iran og dens forsøk på å danne en autonom stat i den iranske Kurdistan, spesielt etter første og andre verdenskrig.

Kurdistan og Kurdere

Kort beskrivelser av geografi og demografi av Kurdistan

Kurdistan er et geografisk område i Nordre Mesopotamia som har bebodd av kurdernes forfedre siden bibelsktid. Kurdistan har ikke en anerkjent internasjonal grenser, siden landområdet underordnet sine herskerstater Iran, Irak, Syria og Tyrkia. Navnet Kurdistan brukes derfor på landområder hvor kurdere har majoritet eller kan kreve sin historiske eierskapsforhold. Det omfatter

Øst Syria, Øst og Sørøst Tyrkia, Nord Irak og Vest og Nordvest Iran. Kurdistan har gjennom historien bestått av ulike sosiopolitiske enheter og har som alle andre land i Midtøsten forandret seg. Men har Kurdistan, tross ulike kongedømmer og konglomerater i antikkens tid og i Midlertidningen, ikke eksistert som en selvstendig stat. I middelalderen fantes mer eller mindre selvstendige Konglomerater i Kurdistan som hadde regjert eller ble utnevnt av sentralmaktene til å regjere sine områder. De mest kjente av dem var Baban, Ardalan, Hakkari, Bahdinan, Soran og Botan emiratet, som hadde styrt sine territorier mer eller mindre selvstendig, men måtte gå i allianse med stormaktene i Iran eller den osmanske empiren.

En bestemt demografisk definisjon av kurdernes historie er også vanskelig, siden det har blitt lite forskning på kurdere både i Kurdistan og i internasjonal sammenheng. Kurdere gjennom myter, legender og arkaiske bevis trekker sine historiske røtter til Median imperiet.¹⁴ Men de er også sammensatt av ulike folkeslag og klaner som gjennom historien hadde slått seg ned i Kurdistan og etter hvert dannet den kurdiske nasjonen.¹⁵ Det er kanskje, blant annet, på grunn av den klan sammensetningen at det kurdiske språket består av ulike dialekter. Kurdere snakker i hovedsak tre forskjellige kurdiske dialekter nemlig Sorani, Kirmanji og Kalhur som i seg selv består igjen av lokal eller distrikts dialekter.¹⁶ Dialektene er geografisk delt på kirmanji talende kurdere i nord Kurdistan, det vil si den syriske, tyrkiske Kurdistan og de nordlige delene av den iranske og den irakiske Kurdistan. Lengere sør rundt byene Hawler (Erbil), Sulaymaniya, Mahabad, Sanandaj er Sorani den brukte dialekten og fra Kermanshah til Ilam og Khanaqin snakkes det Kalhur dialekten som er sammensatt av Kermanshahi og Hawrami dialekten.¹⁷

Dessuten består Kurdistan av en mosaikk av multikulturelle og multi-religiøse sammensetninger som gjør definisjonen av en bestemt kurdisk identitet i Kurdistan vanskelig. Det er fordi at religionstilhørigheten for mange mennesker er viktigere enn kurdisk identitet, eller den moderne definisjon av nasjonal identitet. Mange av disse religionene blir praktisert av andre ikke kurdiske folkegrupper som hadde bodd i Kurdistan gjennom generasjoner. For eksempel jødene. Gjennom århundrer hadde det bodd jødiske klaner i Kurdistan, men de ble enten med tvang eller frivillig flyttet til Israel etter opprettelsen av den israelske staten. Det samme gjelder for kristne minoriteter også. Eneste forskjellen er at de bor fremdeles i sine områder i Kurdistan. Kristne minoriteter hovedsakelig består av den armenske kristne, bosatt for det meste i den iranske Kurdistan, og den keldanske og assyriske kristne som bor i den irakiske og den tyrkiske Kurdistan. Men den største minoritetsgruppen består av turkmenere og arabere bosatt i irakisk Kurdistan.

¹⁴ Nader Entesar: 2010; *Kurdish Politics in the Middle East*. 3

¹⁵ David McDowall: 2004; *A modern History of the Kurds*. 8-9

¹⁶ Amir Hassanpour: 1992; *Nationalism and Language in Kurdistan 1918-1985*. 19

¹⁷ Hassanpour: 1992. Kap. 1

Kurdernes religion er også mangfoldige. Rundt 75 % av kurdere er sunnimuslimer med tilhørighet til Shafi'i skolen. Men det finnes også et mindretall sjiamuslimer i distriktene Kermanshah, Ilam og Khanaqin, disse områdene i hovedsak delt mellom Iran og Iraks grensen. I nordlige delen av Kurdistan nemlig i den tyrkiske, den irakiske og den syriske Kurdistan tilhører en mindretall kurdere til Shia Alavi sekten av Islam. Et mindretall kurdere er også tilhører Yazidi religionen som er en gammel variant av Zerustanismen og Islam.¹⁸ Medlemmer av disse sektene er eller religionen er hovedsakelig kurder.

Kurdistan's sosioøkonomiske og sosiopolitiske sammensetninger i middelalderne

I tidligmiddelalderen og under de arabiske erobringene i området hadde kurderne spilt viktige militære roller i Sasanid imperiet. Men med undergangen av det perseriket og gradvis konvertering av diverse folkegrupper på det iranske platået hadde også fleste kurdiske klanene i området konvertert til Islam og allierte med de arabiske herskere både under Abbasidene og etter dem. Kurderne hadde gjennom høy middelalderen etterhvert integrert seg i den islamske verden, mens de hadde i stor grad bevart sine tradisjonelle styresystemer og normer, nevnt over. Med overgangen til senmiddelalderen og oppblomstring av nye imperier som Osmanene og Safavidene i Nordre Mesopotamia fikk kurdernes geopolitikk fikk store omveltninger.

Deres territorium ble til kjerne stridsområder mellom det osmanske imperiet og safavid imperiet. I 1514 ble Kurdistan territorium delt mellom Osannerne og Safavidene i Chaldiran krigen.¹⁹ Oppdeling av Kurdistan etter Chaldiran krigen skapt vanskeligere forbindelser og kommunikasjons forhold mellom de kurdiske klanene. Det regnes som det første nederlaget for kurdere hevder den kurdiske nasjonalismen. Men samtidig ga Chaldiran krigen kurderne større politisk frihet og samarbeidsmuligheter i deres forhold med sine overordnede Stater. Diverse kurdiske klaner og konglomerater i Kurdistan hadde nyttet stor politiskfrihet i sitt territorium. Det var fordi at de lo langt borte fra sentrum av den osmanske og safavid imperier. Så lenge hadde de forsynet sine overordnede stater med avtalte skatt og bevæpnet kavaleri ble de overlatt til seg selv.²⁰ Dessuten kunne klanleder i Kurdistan lett utnytte konflikten mellom tyrkere og persere til sine fordeler. Men samtidig den grensedelingen gjorde de ulike kurdiske klaner, økonomisk og politisk, avhengig av sentralmaktene i disse empiriene, noe som i etterkant hadde negative konsekvenser for den kurdiske nasjonalismen i lange løp. De økonomiske og politiske forbindelsene mellom ulike kurdiske distrikter og byer dirigert etter hvert mot storbyene i den osmanske og safavidiske riket. Dermed kunne stormaktene lett gjennom Chak and Balance politikken kontrollere og underordne kurderne.

¹⁸ Mcdovall: 2004. 10-12

¹⁹ Mcdowall: 2004.25

²⁰ ibid

Etter Chaldiran krigen ble det politiske forholdet mellom Kurdere og det osmanske imperiet, som på den tiden var velutrustet og moderne, forbedret seg etter hvert, men var den langt fra fredelige. Det osmanske imperiet måtte gå glipp av store skatte formuer i Kurdistan på grunn av kurdernes mulig samarbeidd med safavidene. Det var osmannerne ikke fornøyd med men måtte akseptere situasjonen. Kurdiske klanlederne i det osmanske riket derimot kunne dyrke sine politiske og økonomisk interesser men samtidig pliktet til å bidra med militære utstyr og soldater når sultanene i Istanbul ønsket det. Det hadde svekket klanenes militære kapasitet og innflytelser i sin region, som var stadig i territoriell konflikt med sine naboklaner og stor makter i området.²¹ Dermed oppsto oftest konflikt mellom det osmanske imperiet og kurdere som bodde i det osmanske riket om maktfordelingen mellom seg. Liknende senterperiferipolitikk hadde regjert den kurdiske regionen i den safavid imperiet også. Men safavidenes politiskfotspor i Kurdistans geopolitikk mer synligere enn osmanene sine. Allerede i første perioden vav safavid dynastiet hadde de tvangsflyttet 60000 kurdere fra nordvestlige del av sitt imperium til nord øst av riket, til Khorasan, for å bruke dem mot Uzbeks og Kazaks invasjon.²² De også pålagt Sjia islam som statsreligion i hele riket. Med introdusering av Sjia konverterte fleste klanene rundt sørlige del av Kurdistan, som hadde tettere økonomiske og politiske bånd til makt senteret i den safavidske imperiet. Det i lange løp hadde, samt med klan konflikten i disse områdene hadde sammen, negative konsekvenser for Kurdistan.

Kartet viser de omtrentlige områder av Kurdistan. De grønne områdene som er lang vekk fra Kurdistan er områder hvor kurdere ble tvangsflyttet til av sine sentralmyndigheter.

²¹ Mcdowall: 2004. 29-31

²² ibid

23

Kort Beskrivelser av Kurdistans geopolitiske situasjon på 1800 tallet

Overgangen til 1800 tallet i Midtøsten og Kurdistan markeres med nedgangen av stormaktenes innflytelser i regionen. Men ekspansjon av europeiske stormaktenes politiske og militære innflytelser i Mesopotamia forandret den politiske situasjonen i Kurdistan seg også. Både Russland og Storbritannia, i tillegg til den osmanske og den qajarske dynastiet brukt, lokale klankonflikter mellom kurderne til sine politiske interesser. Den politiske omveltningen og nesten fravær av sentrale myndighetenes autoritet i regionen hadde åpnet for politisk antagonisme mellom kurdiske klaner i området. Sannsynligvis med etterlikning av Mohammad Alis politikk i Egypt prøvde både Soran emiratet og Baban emiratet i å utvide sine territorier, på bekostning av den osmanske imperiets innflytelser. Begge tilfellene hadde den qajarske utenriks politikken og britisk utenriks politikk involvert, men det endte til politisk og styrings nederlag for disse emiratene til slutt.²⁴ Med overgangen fra den safavid imperiet til den qajarske dynastiet kunne kurdiske klaner i den qajarske territoriet nyttede stort frihet til å styre sine klantradisjoner og normer. Det var mindre undertrykkelse av kurdere under qajarene. Det var dels på grunn av qajarenes svake statsadministrasjon og dels på grunn av at qajarene skulle hindre kurdiske allianser med det osmanske imperiet eller med vestlige stor makter. Qajar Sjaher prøvde å alliere seg med kurdere

²³ <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/325241/Kurdistan>

²⁴ Mcdowall:2004. 32-36

gjennom ekteskap og positive politiske og økonomiske sanksjoner. Kurdiske klaner ble oftest belastet med lettskatt og kavaleri i tilfeller den qajarske hæren trengt dem. Det politiske presset på klanlederne var så minimalt og mange klaner som Mokri klanen eller Shkaki klanen oftest nektet å bidra med pålagte skatter og kavalerier.²⁵

Denne trenden skulle endre seg når qajarene hadde på midten av 1800 tallet igangsette militære og økonomiske reformer for å forbedre landets politiske og økonomiske potensialet mot den ekspanderende maktinnflytelsen fra Storbritannia og Russland. Urbanisme og statens sentraliseringspolitikk utfordret det kurdiske klansystemet og deres tradisjonelle levemåte fra 1914. Som resultat av sosioøkonomiske forandringer ble pastoralismen over hele Iran, inkludert Kurdistan, redusert og vanlige nomader slå seg ned i byer og landsbyer permanent. Dessuten urban utvikling og byliv hadde etter hvert tiltrukket mange klanledere, noe som svekket deres innflytelse på sine klaner, siden de etter hvert hadde styrt sine klaner fra byene og ikke involvert i deres hverdags liv lenger. En annen faktor i klanreduksjonen i Iran var utrustning av hæren med nye og moderne teknologi på begynnelsen av 1900 tallet. Qajarene hadde i større grad enn før brukte vestlige ekspertise og våpen i sin hær. Det reduserte Sjahens avhengighet på klanenes militære forsyninger, dermed ble relasjonene mellom dem også forandret. Dessuten brukte Sjahen sin moderne hær for å underordne klanlederne i Iran og Kurdistan. Når ble konflikt mellom staten og enkelte klaner brukte Qajaren aktivt sin militære overlegenhet til å knuse og beseire klanledere. For eksempel nedkjemping av Smail Agha Shikak(Simqu) sitt opprør i 1925 da den Qajarske hæren under ledelsen av Reza Khan hadde knust Simqus opprør.²⁶

Utvikling av Kurdisk nasjonalismen i Iran etter første verdenskrig

Med sosiokulturelle og sosioøkonomiske forandringer i Kurdistan under den osmanske og den qajarske imperiet, på slutten av 1800 tallet og begynnelsen av 1900 tallet, ble kurdernes nasjonal bevissthet mer synlig. Under osmanenes kulturelle reformer på slutten av 1800 tallet hadde kurdere i Istanbul og andre byer spilt viktig rolle.²⁷ Men disse reformene i liten grad berørt Kurdistan. I Iran også hadde reformforsøkene i 1906, under Mashruteh perioden, marginal fokus på kurderne eller minoritetsproblemet. Det kan begrunnes med Kurdistans sosiopolitiske styring, som frem til 1970 tallet var dominert av tribalismen og føydalismen, men det også kan henvises til Irans manglende reformvilje om sin senterperiferipolitikk.

²⁵ Mcdovall: 2004. 68

²⁶ Mcdovall: 2004. 214-22

²⁷ Robert Olson: 1989; *The Emergence of Kurdish Nationalism and the Sheikh Said Rebellion, 1880-125*. 1-25

Den nasjonalistiske bevegelsen blant iranske kurdere ble også utformet fra siste tiårene av 1800 tallet. Den hadde i motsetning av Irans konstruktivnasjonalismen sin sær kurdiske egenskaper. Disse egenskapene, tross deres tribalistiske hensikter, kan spores i diverse lokale og store konflikter som hadde skjedd mellom kurderne og staten i første halv del av 1900 tallet. Den viktigste av dem var, på den tiden, den omdiskuterte Simqu opprøret og den andre var, frem til den islamske revolusjonen i Iran, opprettelsen av den kurdiske republikken i Mahabad.

Opprøret av Simqu Shikak 1918-1924

Kjølevannet av første verdenskrig og den nye grensedeling av det osmanske imperiet hadde skapt anledning til minoriteter og ulike klaner i område i å befri seg fra sine sentralmyndigheter. I den iranske Kurdistan var både Sevres avtalen, Sheikh Mahmuds opprør mot Britene i Irak i 1920 åren og Irans svake regjering i denne perioden baktepper for forskjellige desentraliserings forsøk utført av befolkningen i området.²⁸ Disse forsøkene enten organisert via samarbeid med de nye supermaktene i området eller via direkte konfrontasjon og krig med regjeringen i Teheran. For eksempel i sommeren 1918 hadde noen av klanledere i Mokrian (et område bosatt av Mokri klanen, mellom Saqiz Mahabad, Bokan) og i sørlige delen av den iranske Kurdistan, i Hawraman, prøvde å alliere seg med Britene uten resultat.²⁹ Men den mest utfordrende bevegelsen som hadde skapt hodebry for Irans svake regjering var opprøret av Simqu Shikak i det første kvartårhundret i 1900 tallet.³⁰ Denne bevegelsen betraktes av kurdiske nasjonalister som første virkelige forsøket på opprettelsen av en kurdisk stat i den iranske Kurdistan. Fra 1918 frem til 1924 hadde Simqu periodevis etablert sin autoritet i nordvestlige delen av den iranske Kurdistan. Hans styreform og regjerings periode i området kombinert av klan-hierarkisk struktur med mål om løsriving fra Iran med hjelp fra nabolandene Russland og Tyrkia, som begge ønsket en svak myndighet i Iran.³¹ Uansett, For denne planen hadde Simqu møtet forskjellige problemer som forårsaket hans nederlag i 1924. Blant de store problemene var hans hær. Det var ikke en velorganisert og moderne hær som den Reza Sjah hadde til råd.³² De var fremdeles klan organisert og brukte den tradisjonelle krigføringen som var ikke effektiv mot rifler og maskingevær. Blant andre problemer var at det bodde religiøs og språk minoriteter som Assyrisk kristne og aserbajdsjansk befolkning i hans territorium, noe som førte til illojalitet og konflikter innen hans territorium. Simqu og hans bevegelse ble også til redskap i det internasjonale maktspeillet i området, spesielt med tanke på Storbritannia og Sovjet Unionens

²⁸ A.R.Ghassimlou:1980.11, *People without Country*. Zed Press: 1980. Translated by Michael Pallis.

²⁹ Mcdowall: 2004.215.

³⁰ Ghassimlou : 1980.117

³¹ Mcdowall: 2004.217,218.

³² Nadar Entessar: *Kurdish Politic in the Middle East*:2010.16

Midtøstens politikk i denne perioden. Simqus støttespillere Tyrkia og Sovjet unionen støttet Smqu på grunn av sine økonomiske og politiske hensikter, noe som var i strid med Storbritannias interesser som supermakt i området.³³ Dermed var Simqus bevegelse en trussel for Storbritannia og ikke kunne regnes med som allianse i Storbritannias politiskmaktspill. Andre politiske feil som drapet på Mar Shimun, Assyrisk Prest osv. nevnt i forskningslitteraturen var også blant årsakene til upopulariteten av Simqus opprør, som denne oppgaven ikke har mulighet til å diskutere det dypere. Men blant kurdere, spesielt kurdiske nasjonalister er hans bevegelse en av de første nasjonalistiske opprørene kurdere hadde gjennomført i kampen mot sine sentralmakter.

Kurdistan republikken i Mahabad

Neste forsøk i kurdernes kamp mot myndighetene i Iran var i perioden rundt slutten av andre verdenskrig. Igjen ga en svekket Pahlavi regjering, på grunn av Reza Sjahs sympatisering med Nazi Tyskland, og abdisering av Reza sjah anledning til kurdere i den iranske Kurdistan til nytt opprør.³⁴ Irans geopolitisksituasjon i Vest var kaotisk under andre verdenskrig. Stormaktene, Storbritannia og Sovjet Unionen hadde kontroll over området. Det vil si at Sovjet Unionen hadde okkupert Nord Vest av landet og Storbritannias tropper hadde hatt kontroll i Sør og Sørvestlige Iran.³⁵ I mellomrommet mellom de to troppene ble noen byer som Mahabad, Saqiz, Bokan, Nagade og Oshnavie nesten overlatt til seg selv.³⁶ Den medbrakt større frihet for befolkningen og ulike grupperinger i området. Pahlavis maktvakuum hadde også skapt fritt spillerom for nasjonalister fra alle deler av den store Kurdistan³⁷ til å samarbeide tettere sammen og spre kurdisknasjonalismen i alle byer i området mellom de to stormaktene.

I byen Mahabad, som ligger sør for Urmie innsjøen³⁸, hadde intelaktuelle som Abdulla Zabihi opprettet en politisk forening med navnet, *komala-i Jianawi Kurdistan «K.J.K»*, som betyr komitéen for gjenoppliving eller av Kurdistan, som arbeidet for spredning av den kurdiske nasjonalismen.³⁹ Denne foreningen ble fort kjent i området og fikk mye popularitet og tilslutning i løpet av de første årene, noe som førte til utvidelsen og reorganisering av Komalas infrastruktur. Med popularitet blant befolkningen og elitens tilgang til Komala hadde stormaktenes interesser for å bruke Komala i sine politiske planer økt også. I 1945 ble Qazi Mohammed, Juryleder i Mahabad, medlem av Komala og senere leder for foreningen. I samme år med støtte fra Sovjet Unionen byttet han Komala til et aktiv

³³ Mcdowall:2004.118

³⁴ Ghassimlou: 1980.118 to 122

³⁵ David Mcdowall: 2004. 231

³⁶ Det er et område som er ca. like stor som Hordaland i Nord Vest Iran.

³⁷ Med store Kurdistan menes alle fire deler av Kurdistan

³⁸ https://wikipedia.org/wiki/Lake_Urmia

³⁹ Mcdowall:2004.237-40

politiskparti med kurdiske nasjonalismen som politikk. Partiet ble kaldt Kurdisk Demokratiske Parti(KDP)⁴⁰ og deretter i 1946 erklært Qazi området mellom Osnavia og Saqiz for en autonom kurdisk republikk.⁴¹ I ca. et år hadde Kurdistan republikken regjert sitt territorium og innført ulike politiske og økonomiske tiltak som var unik og moderne i den tiden. Republikken hadde moderne regjeringsinfrastruktur, den besto av departementer med definerte oppgaver. For første gang i den iranske Kurdistan, i republikkens regjeringsperiode, ble store tiltak for undervisning, spesielt morsmål undervisning, igangsatt som et forsøk på å bekjempe analfabetismen i området.⁴² Politisk frihet, ytringsfriheten eller forsoning med sine naborasjoner var blant de tiltakene fleste forskningslitteraturen fremhever som moderne karakterer ved kurdiskpolitikk i området.⁴³

Hvis vi sammenlikner Kurdistan republikkens, politikk, styringsstruktur eller strategiske mål med tidligere kurdiske bevegelser som hadde styrt den iranske Kurdistan, som for eksempel Simqu sitt styrings form, ser vi at republikken var mye bedre organisert og hadde flere aspekt av internasjonalpolitikk i sin regjeringspolitikk, selv om konservatismen og innflytelser fra klanledere var alltid utfordrende og til hindring⁴⁴. Men akkurat som Simqus opprør Qazi Muhammads forsøk for det kurdiske selvstyret i Iran preget av en del problemer og ulemper som forårsaket republikkens fall i 1947.⁴⁵ Ulempene er mange men her jeg peker på noen av dem. For det første republikkens levetid var kort, den regjert mindre enn et år. For det andre var det ikke bred enighet og samarbeid om militærets roller og plikter i republikken. Republikken hadde sitt eget forsvars departement, men den ble forsynt med klanenes bevæpnede styrker. Disse styrkene i hovedsak lojale mot sine klanledere. Det innebar uforutsigbarheter for republikkens forsvar. For det tredje var republikkens økonomi veldig begrenset. Hoved markedene for republikkens landbruksoverskudd befant seg i store byer i sentral Iran og til dels Irak. De var utilgjengelig på grunn av geopolitiske situasjonen i området, siden republikken ikke var anerkjent blant politiske maktene i området unntatt Sovjet Unionen. Dermed republikkens økonomi ble avhengig av både klanenes støtte (noe som var ustabil) og ugunstige økonomisk forhandlinger med Sovjet Unionen.⁴⁶

I sin internasjonalpolitikk støttet Qazis regjering seg for my på Sovjet Unionen. Sovjets indirekte tilstedeværelse via sin hær og mange usynlige spioner veldiskutert i forskningslitteraturer som handler om republikken. De sier også at republikken ble i noen grad forsynt med militære utstyr, transport og økonomisk støtte fra Sovjet unionen. Denne avhengigheten innebar uheldige konsekvenser for republikken i perioder hvor Sovjetspolitikk med sentralmyndigheten i Iran ble

⁴⁰ Kurdistan Demokratisk Parti(PDK) hadde skiftet navn til Kurdistan Demokratisk Parti i Iran(PDK-I) på 70 tallet

⁴¹ William Eagleton: 1963. *The Kurdish Republic of 1946*. 56, 62 -72

⁴² Archei Roosevelt: 1947. *The Kurdish Republic of Mahabad*. 264

⁴³ ibid

⁴⁴ Entesar:2010.28

⁴⁵ Ghassimlou: 1980.122

⁴⁶ Eagleton: 1963. 43 til 47

preget av samarbeid og enighet enn konfrontasjon eller konkurranse.⁴⁷ Denne politikken ble tydelig i 1946 da Sovjet Unionen hadde trukke sin hær ut av Iran og etterlat både Aserbajdsjan og Kurdistan republikkens skjebne i hendene til Teheran regjeringen, på grunn av økonomisksamarbeid og oljeavtaler hadde Iran undertegnet med Sovjet Unionen. Etter Sovjets tilbaketrekking hadde Sjahens hær okkupert Kurdistan igjen og tok slutt på Kurdistan Republikkens 11 måneder levetid. Pahlavi regimet hadde hengt Qazi Mohammad og tre andre av republikkens ledere og gjorde politisk aktivitet, spesielt for kurdiske nasjonalister, forbudt i den iranske Kurdistan. Dermed ble PDK og andre nasjonalistiske grupper flyttet i eksil eller immigrert til storbyene i Iran og fortsatte sine politisk-nasjonalistiske aktiviteter i hemmelighet. Men legenden av Qazi og hans republikk har levd videre og ble brukt i Kurdernes nasjonalistiske og politiske propaganda på 70, 80 tallet og nåtid.

Teoretisk forskjeller mellom den kurdiske nasjonalismen og den iranske nasjonalismen

Før jeg presenterer den siste fasen av den kurdiske nasjonalismens utvikling i den iranske Kurdistan før den iranske revolusjon i 1979 vil her vise frem de ulikhetene mellom den iranske og den kurdiske nasjonalismen. Nasjonalismens utvikling i Iran preget av motsetninger og ulike fortolkning i landets moderne historie. Iranerens fortolkning av nasjonalismen oftest preget av den kulturelle og politiske utviklingen i Midtøsten. Det kan samles under minoritetenes etniske eller primordial⁴⁸ fortolkning av nasjonalismen og majoritetens og statens fortolkning av nasjonalisme utvikling i Iran.⁴⁹

Det er en del teorier og begreper i denne oppgaven. Men noen av dem dukker mer frekvent enn de andre. De mest brukte teoriene er nasjonalisme, Islam og marxisme. Grenseforholdet mellom Islam og marxismen er mer eller mindre klar, er det ingen direkte og definerte skiller mellom nasjonalismen og islam eller mellom nasjonalismen og marxisme i den iranske og Kurdistans politiske historie. Det vil si i praksis at en iraner kan være en muslimsk nasjonalist og kan være en marxist muslim, men med begrenset definisjoner. Det samme gjelder for kurdere også. For eksempel Shekh Izzadin Hussaini, som etter Iransrevolusjon vist en dual marxistisk muslim identitet av seg selv og sine filosofier.⁵⁰

Islam og nasjonalismen, i politiske prosesser, har lengere historie sammen og etter hvert utviklet den til en islamistisk nasjonalisme i Iran. I ulike perioder på 1900 tallet hadde den islamske bevegelsen i Iran samarbeidet eller motarbeidet med høyrenasjonalister i Iran. Marxisme og Maoisme derimot

⁴⁷ Roosevelt:1947.256 til 266

⁴⁸ Anthony D. Smith: 2001, reprint 2007; *Nationalism*.51-54

⁴⁹ Anthony D. Smith: 2001, reprint 2007; *Nationalism*. 79-86

⁵⁰ Izzadi Hussaini var en Mulla og religiøst Sheikh i Mahabads stor moskéen og etter Irans revolusjon, i en periode ledet kurdernes forhandlinger med regimet i Teheran.

oppstått i Irans nyere historie, spesielt etter andre verdenskrig. Deres påvirkning på venstrenasjonalisme var mindre enn det, for eksempel, islam hadde på høyrenasjonalismen.

Både sekundærlitteraturen og primærlitteraturen nevner ulike former for den iranske nasjonalismen i Iran, islamsk nasjonalisme, sekulær nasjonalisme, etnisk nasjonalisme osv. Men bortsett fra etnisk nasjonalisme, alle nasjonalistiske former, teorier og fortolkninger i Iran kan samles i høyrefløy nasjonalisme eller venstrefløy nasjonalisme. Det er en politisk prosess startet på slutten av 1800-tallet og polariserte seg til venstre og høyre nasjonalismen på 70-tallet.⁵¹

Den iranske nasjonalismen

Richard W. Cottam i sin bok «*Nationalism in Iran*» trekker historiske samarbeids/motarbeids linjer for den iranske nasjonalisme og Islam til Irans forsøk på modernisering av landet på slutten av 1890. Han hevder at både islam og den iranske nasjonalismen ble brukt som redskaper i implementering av selektiv politikk av en bestemt gruppe, enten de skulle være de geistlige, intellektuelle eller en brigade i Irans militæret. Tydelige eksempler på bruk av nasjonalismen som kjernemotor i Irans opprør mot styresmaktene er blant annet tobakkprotesten fra 1890 ledet av en geistlig Sjialeder Mirza Reza Kermani som appellerte blant annet til iraneres nasjonalistisk bevissthet som drivkraft mot russerne og britenes innflytelse i landets politiske og kommersielle utvikling. Et annet eksempel der ble den iranske nasjonalismen som inspirasjon var intellektuelle fremmarsj mot monarkiets makt og innflytelse og implementering av et konstitusjonelt monarki i Iran i årene mellom 1906 til 1908. Det tredje eksemplet for bruk av nasjonalismen for parti eller personlige innflytelser var Quzzak brigadene involvering, med ledelsen av Reza Khan, i landets politiske prosesser i 1920 og 1930-tallet. Hans innblanding i Irans politikk på begynnelsen av 1920-tallet førte til opprettelsen av en ny absolutistisk monarki (Pahlavi-dynastiet) i 1925 frem til 1979, med Reza Shah som dynastiets første konge.

Denne historiske linjen i den iranske nasjonalismens utvikling, inspirert, påvirket, og utviklet av Irans intellektuelle, geistlige og radikale nasjonalister.⁵² Og etter hvert som nevnt over samlet seg i to motpoler. Karakteristikk med nasjonalistiske bevegelser i Iran var at de stort sett var imot nasjonalistiske bevegelser fra Irans periferier. Men historisk sett bare høyrenasjonalismen, enten islamsk eller sekulær nasjonalisme, hadde makt i landet og dermed konfrontert med etno-nasjonalismen i Irans periferier. For eksempel mange historiske konfrontasjoner med kurdernes nasjonalistiske bevegelser eller opprør, i perioder hvor Statens autoritet i periferien var svak, i Irans

⁵¹ Ismail Bazayr: 2006; *Den iranske Nasjonalismen 1906-1941*. 70-79

Nb!: Det er en masteroppgave fra Salaheddin universitetet i Irbil/ Kurdistan

⁵² Radikal nasjonalismen her, vil referere til de innflytelsesrike elementene i landets statlige administrasjon som Hæren osv.

samtids historie.⁵³ En måte å se eller forstå den aggressive nasjonalistiske politikken mot periferiene i Iran var kanskje utviklingen av konstruktiv nasjonalismen i Midtøsten på andre halvdel av 1900-tallet. 1920 og 1930-tallet var også tid for sentralisering og utrustning av områdets stater med sterke militære og til dels administrativ handlekraft i Midtøsten. Konstruktiv nasjonalistiske teorier dominerte de politiske arenaer i statsbyggingspolitikk over hele Midtøsten i den perioden.⁵⁴ I land hvor kurderne ble nå delt i, ble europeisk nasjonalistiskfortolkning, hvor en homogen nasjon-stat skulle styre sine etniske grenser forbildet. Dermed var kurderne og den kurdiske nasjonalismen var i veien for Tyrkia, Syria, Irak og Irans konstruktive nasjonsbygging. Både Atatürk og Reza Shah har iverksatt systematiske assimileringssplaner for å overkomme økonomiske, politiske, kulturelle og språklige hindringene som var i veien for å bygge en strekt moderne stat.

Nesten i alle deler av Kurdistan, men spesielt i den iranske Kurdistan og den nye tyrkiske Kurdistan ble kurdisk språk forbudt. Kurdisk kultur og arv ble ignorert eller stjålet. Kurdisk politisk aktivitet ble nedkjempet, blant annet med militære midler.⁵⁵ Det var stort sett på grunn av at nasjonal bevissthet og nasjonalismen i alle fire deler av Kurdistan startet og utformet sitt eget identitets utvikling, bedre kjent blant Kurderne som *Kurdayati*.⁵⁶

Kurdisk nasjonalisme

Kurdernes primordial definisjon av sin etniske identitet, hvor alle Kurderne tilhører en etnisk gruppe av den Indo-Europeiske språkgruppe og snakker hovedsakelig *Kurdi* var i motsetning av det som styresmaktene i nye Mesopotamia og landene rundt den forestilte seg om sin periferi territorier.⁵⁷ Kurderne på samme måte brukte nasjonalismen for sin kamp mot styresmaktene i Sentrum, hvor Kurdistan ble delt i. Historien om den kurdiske nasjonalismen kan kanskje refereres til Ahmad Xani⁵⁸ men velorganisert nasjonalistiske bevegelser eller aktiviteter dukket først opp etter første verdenskrig. Under oppdeling av osmansk imperiets territorier erklærte seierherrene Frankrike og Storbritannia en selvstyremyndighet for kurderne i *Severavtalen*.⁵⁹ Men senere ble hele planen lagt på is da den moderne Tyrkia ble under Atatürks ledelse opprettet og senere i 24. juli 1923 ble den anerkjent av stormaktene i en ny avtale, *Lausanne Avtalen*.⁶⁰ Av mange grunner var, blant annet oppdeling av kurdiske territorier under mandatperioden i Mesopotamia, oppdeling av det osmanske imperiet starten på en ny politisk periode i Kurdistan. Politiske konsekvenser etter første verdenskrig ble for kurderne starten på en langvarig konflikt og kamp mellom den kurdiske nasjonalismen og

⁵³ Richard W. Cottam: 1978; *Nationalism in Iran*. Kap. 5.

⁵⁴ William L. Cleveland and Martin Bunton: 2013; *Modern Middle East*. 162-178

⁵⁵ Amir Hassanpour: 1992. 58-60

⁵⁶ Hassanpour: 1992. 60

⁵⁷ Anthony D. Smith: 1999; *Nationalism and Modernism*. 146-150

⁵⁸ McDowall: 2004. 5

⁵⁹ http://en.wikipedia.org/wiki/Treaty_of_S%C3%A8vres

⁶⁰ Robert Olson: 1989; *The Emergence of Kurdish Nationalism and The Sheikh Said Rebellion, 1880-1925*. Kap. 3

turanismen i Tyrkia, den kurdiske nasjonalismen og den iranske nasjonalisme i Iran og den kurdiske nasjonalismen og den arabiske nasjonalismen i Irak og Syria. Disse separate kampene utviklet til dels isolert fra hverandre, på grunn av den ny geopolitiske grensen som krysser midt i Kurdistan og deler landet mellom fire anti-kurdiske stater Tyrkia, Iran, Irak, Syria. Men hadde, tross den grense separasjonen, den kurdiske nasjonalismen mer eller mindre påvirket alltid kurdernes kamp for deres frihet.

Den kurdiske nasjonalismen vs. Den iranske nasjonalismen

Relasjon mellom den kurdiske nasjonalismen og den iranske nasjonalismen har vært dual og konfliktfull. Historisk sett har disse to utviklet forskjellige tolkninger av iranernes nasjonal bevissthet. Sentralmyndighetene i Iran forsøkte å nedtone landets multi-etniske egenskapen og forsøkte å skape en homogen nasjon med å påtvinge majoritets kultur og språk blant resten av Irans innbyggere. Tvert imot fikk den kurdiske nasjonalismen i den iranske Kurdistan gradvis kurd-sentrisk politikk.

Som nevnt over har monarkiet og islamismen i Iran brukt nasjonalismen for implementering av makt til en eller flere grupper, gjennom historien.⁶¹ Pahlavi dynastiet eller den islamske republikken i Iran var og er tydelige eksempler på bruk av Iransnasjonalismen i Irans politiske arena. I disse regjeringene etniske forskjeller respektert så lenge den ikke var i konflikt med statens ideologiske retninger og politikk. For eksempel den islamske republikkens grunnlov kap.2 artikkel 15;⁶² som sier at alle minoriteter og etniske grupper er fri til å praktisere sin kultur og religion som er i samsvar med den islamske republikkens lover og regler.

Den kurdiske nasjonalismen brukte, som pekt over, i motsetning til den iranske nasjonalismen i stor grad islam og andre ideologier i sine nasjonalistiske formål. Den kurdiske nasjonalismen derimot ble i liten grad brukt for implementering av enkelte gruppers formål. Det vil si at etniske forskjeller religiøse forskjeller i den iranske Kurdistan, samt med økonomiske og politiske konflikter i Iran oftest ble brukt som propaganda for rekrutering og mobilisering av kurdere i kampen mot sentralmyndigheter i Iran. Det samme gjelder for kurdere i andre steder hvor Kurdistan ble delt i også. I den iranske Kurdistan flertallet er Sunnimuslimer og dermed hadde islam alltid spilt viktige roller i Kurdernes kamp. Men i motsetning av den islamske republikken som hadde brukt nasjonalismen for implementering av en islamsk stat, hadde kurdere brukte islam for rettferdiggjøring av sin kamp. Sheikh Said opprør, Qazi Muhammads ledelser i Kurdistan republikken fra 1946, Mulla Mustafas kamp mot Iraks ulike regjering eller Kurdistans Demokratiske Parti i Iran(PDK-I) er eksempler på bruk av ideologier eller religion for nasjonalistiske formål.

⁶¹ Ismail. A Said:2009; *Den iranske Nasjonalismen 1906-1941*

⁶² http://www.iranchamber.com/government/laws/constitution_ch02.php

Overnevnte elementer som religion, etnisitet, språk, kultur osv. kan betraktes som påvirkende redskaper i utforming og utvikling av nasjonal identitet. Dets jo sterkere påvirkning hadde disse elementene på ens nasjonal bevissthet jo bedre utrustet og avansert et lands nasjonalitet er. I Irans tilfelle fikk majoritetens språk og kultur bedre utviklingsmuligheter og både klarte å tilpasse seg moderniteten og også i perioder hvor statens autoritet var sterk kunne påvirke landet minoriteter. Statens favorisering av majoriteten skjedde på bekostning av minoritetenes identitet og selvbevissthet. Det er derfor en kan se at historisk sett i perioder hvor stans makt i Irans periferier var svak oppblåste nasjonalismen blant andre etniske grupper igjen. En slik nasjonalistisk konflikt mellom Iran og kurdere er tydelig tegn på diversitet mellom den kurdiske nasjonalismens fortolkning og den iranske nasjonalismens fortolkning av innbyggere i Iran og Kurdistan.

Den iranske kurdernes kamp mot Pahlavi regimet i 1960 og 1970 tallet

Fra 1948 og etter Aserbajdsjan og Kurdistan republikken kollapse hadde Sjahens despoti igjen hersket over området. Myndighetene startet avvæpning av klanene i området og Kurdistans Demokratisk Parti i Iran(PDK-I) ble forbudt og dets medlemmer enten likvidert, havnet i fengsel eller flyktet til eksil.⁶³ I denne perioden og frem til Dr. Mohammad Mossadegh korte regjerings periode, fra 1951 til 1953, hadde bare enkelte opprør som Jwanrudi opprør i 1948 forstyret Sjahens sentraliserings plan i den iranske Kurdistan.⁶⁴ Den politiske atmosfæren innenfor PDK-I preget etter hvert av frustrasjon og splittelser. De gjenlevende og politiskaktive PDK-I medlemmer enten delvis infiltrert i Tudeh partiet⁶⁵ eller kom under Mulla Mustafa Barzanis' kontroll, på 50 og 60 tallet. Barzanis tilbakekomst fra eksil i 1958 til den irakiske Kurdistan og starten på fredsforhandlinger med Abd- al Karim Qasim regimet ga nytt håp til alle kurdere. Derfor ble han fort populær blant kurdere i Iran igjen og dermed kunne han mobilisere kurdiskpolitiske aktivister i Iran under sin ledelse.⁶⁶ Hans karisma også tiltrakk mange av PDK-Is medlemmer som hadde flyktet til Irak i denne perioden og prøvde å gjenopprette PDK-Is organisasjon igjen. Det la grunnlag for fremtidige intern konflikter i PDK-I på slutten av 1960 og hele 1970 tallet. 1950 tallet var også en ti år med politisk ustabilitet i Iran. Store politiske dragkamp mellom Sjahens absolutisme og parlamentarismens press for å begrense Sjahens makt i landets politiske beslutninger hadde grunnlagt for en del ustabile regjerings kabinetter, men samtidig forente Irans politikere under Mohammad Mossadegh ledelse. Fra 1951 frem til 1953 klarte Mossadegh og hans Nasjonal-Front Alliansé å danne et flertallregjering med demokratisk og liberal politikk. I de 2 årene under han regjering ble politiskfrihet økt i Iran. Det ga

⁶³Entessar:2010.28, Mcdowall:2004.249

⁶⁴ Mcdowall:2004.252

⁶⁵ <http://www.tudehpartyiran.org/english.htm>

⁶⁶ Mcdowall:2004.252

PDK-I, som ble forbudt etter 1948, igjen anledning til å delta i valgdeltagelser og politiske aktiviteter. I 1952 et velkjent medlem av partiet ble valgt til Irans 17end parlament og i 1953 bare en uke før angloamerikansk statskupp mot Mossadeghs regjering ble det avholdt en folkeavstemming i den iranske Kurdistan for å begrense Sjahens maktutøvelse. Kurdere støttet med storentusiastisk lovforslaget.⁶⁷

Også 1960 tallet hadde hatt mange grublinger for Sjahen tross hans forskjellige sosioøkonomiske reformer som den hvite revolusjonen og store industri innsatts. På landsbasis hadde politisk frihet minket. Mange opposisjonelle figurer som Ayatolla Khomeini ble fengslet eller sendt til eksil. I den iranske Kurdistan ble den kurdiske nasjonalismen aktivt undertrykt av Pahlavi regimet. Drap og forfølgelser av kurdiske nasjonalister, hovedsakelig medlemmer av PDK-I, var regimets hverdags politikk i Kurdistan. Men dette hadde det ikke skremt den yngre generasjon i å involvere seg i motstandspolitikken mot Sjahen. På slutten av 1960 tallet marxistiske grupper hadde mobilisert seg mot Sjahens despoti i den iranske Kurdistan.

Men tross kurdernes motstand mot Pahlavi regimet hadde 1960 tallet brakt store politiske tilbakegang for den kurdiske nasjonalismen i Iran. I 1969 hadde nytt regime i Irak, Ba'th regimet, tokk makten i Irak. Først ba'th partiet ønsket å løse den kurdiske konflikten med fredelige løsninger i Irak men etter hvert hadde forholdet mellom Barzani og regjeringen i Bagdad tilspisset seg. Det hadde ført til at Mustafa Barzani søkte støtte fra Iran, noe som hadde ført PDK i Irak til politisk og økonomisk avhengighet til regimet i Iran.⁶⁸ Det var ikke gunstig for PDK-I som hadde baser i den irakiske Kurdistan.

Til gjengjeld til Sjahens militære og økonomiske forsyning måtte Barzani presse alle politiske aktiviteter mot Sjahen i den iranske Kurdistan. Som nevnt over hadde Barzani store innflytelser på PDK-Is medlemmer og dermed kunne han i noen grad påvirke PDK-Is politikk. Fra slutten av 1960 tallet og begynnelsen av 1970 tallet hadde Pahlavi regimet brukte Barzani til å stanse anti-Pahlavi aktiviteter i den iranske Kurdistan. Situasjonen ble etter hvert uholdbart for Demokratisk Kurdistan Partiet i Iran. Tilslutt hadde noen av PDK-Is fremste ledere blant annet Abd al Rahman Ghassimlu(PDK-I sin leder på 80 tallet), Abdulla Hassanzaddeh, Sulayman Muini osv. brutt sitt politiske samarbeid med Barzani og PDK.⁶⁹ De forsøkte å restaurere PDK-Is politikk og fjerne Barzanis innflytelse i partiets politiske beslutninger. Fra 1967-68 hadde de(PDK-I) startet sine politiske propagander mot Sjahens regime igjen. Men det ble ned kjempet av Sjahen og motarbeidet av Barzani.⁷⁰ I denne perioden hadde de startet en geriljakrig i den iranske Kurdistan også, men denne

⁶⁷ Mcdowall:2004.251

⁶⁸ Entessar:2010. 96-7

⁶⁹ Kurdistan avisen: mai 1981; «*Brevene fra Parti kamerat Slayman Moini og Smail sharifzade*». Februar 1968.

⁷⁰ Irans Kurdistans Demokratiske Parti sine publikasjoner: des 1981-sep1982; «*Qyadeh Mowaaqat(PDK) sine forræderi mot kurdere*». 1-50

gerilja opprøret som alle andre opprør i den iranske Kurdistan endte til nederlag, dels på grunn av mangel på tilstrekkelig våpen og mangel på erfaringer om geriljakrigføring og dels på grunn av Barsanis harde nedkjemping av bevegelsen.⁷¹ Etter at denne korte epoken tok slutt har kurdisk konflikten i Iran stor sett mobilisert og organisert underjordisk. Resultat av slike bevegelser kom først til dagslys under Irans revolusjon og spilte stort rolle. Det vil bli tema for denne oppgaven.

Kapittel 3

Irans Kurdistanpolitiske situasjon under og etter revolusjonen i Iran, fra 1979 til 1980.

I dette kapitlet vil den politiske utviklingen i den iranske Kurdistan etter Pahlavi regimet diskuteres. Men for å gi bedre forståelser på kurdernes anti-Pahlavi demonstrasjonene i Iran, vil jeg ha kort beskrive om den kulturelle og økonomiske situasjonen i den iranske Kurdistan under Pahlavis regjeringstid. Deretter vil kapitlet fokusere på den politiske utviklingen på bakke nivå i regionen. På grunn av kronologisk komplikasjoner i kildene valgte jeg å dele hendelsene i den iranske Kurdistan i Sør og Nord. I kapitlets siste del vil kurdernes fredsforhandling og dets resultater bli diskutert.

Iran før revolusjonen

For å forstå urolighetene og opptøyene i den iranske Kurdistan i årene rundt og etter den iranske revolusjonen, trenger man et helhetlig perspektiv av den geopolitiske, kulturelle og økonomiske utviklingen i Iran og dets Kurdistan. Som arvtager av en svak regjering, førte Mohammad Reza Sjahs sentralisering og moderniseringspolitikk til avbalansering og destabilisering av landets statsapparat i perioden mellom andre verdenskrig og Irans revolusjon. Monarkiet innførte, etter det berømte USA-Storbritannia kuppet mot Mossadek i 1953, mange byråkratiske, militære, kulturelle og finansielle reformer for legitimering av Pahlavi dynastiet. Blant mest og viktigste reformene i Pahlavis

⁷¹ Entessar: 2010. 34

regjeringstid var den hvite revolusjonen, som mente å bringe Iran ut av fattigdom.⁷² Ervand Abrahamian, forfatter av « A History of Modern Iran», peker på flere sentrale elementer i Sjahens hvite revolusjon som i realiteten ment som bærebjelker for statens stabilitet og fremgang. De var modernisering av hæren, utviding og effektivisering av statens byråkratiske funksjoner, innføring av sekulære rettssystem, innføring av jordreformer, utdeling av jord til flere bønder og industrialisering av landet. Reformene skulle finansieres med oljeinntekter. Nasjonalisering av Irans olje ga store oljeinntekter til staten. Det førte til mindre hindringer på Sjahens moderniseringspolitikk.

Oljepengene tillot han til å fortsette sin fars utrustning og forsterkning av en sentralisert stat på bekostning redusert makt og innflytelse i periferiene.⁷³

Som nest største oljeeksportør i verden kunne Irans regjering rote bort svimlende summer i diverse prosjekter. Det har forenklet den hvite revolusjonens fremgang, i hvert fall i sentrale deler av Iran. Av ulike sektorer i statsapparatet, nyttet landets militæravdeling godt. Dets budsjett tidoblet seg fra 60 million i 1954 til 5.5 milliard amerikanske dollar 1973 og til 7.3 milliard amerikansk dollar i 1977⁷⁴.

Det førte til ekstra bemanning i stats byråkrati og kjøp av avanserte våpen. Bemanningen i hæren steg fra steg fra 127000 til 410000 i denne perioden. Med det enorme budsjett Sjahen hadde til disposisjon, ble Iran en av vestens største kunder innfor militære tjenester og landet ble mer og mer avhengig av stor makter som USA, både militært og teknologisk. Det har både bekymret naboene og erkefiendene som Saudi Arabia og Irak og samtidig økt misnøyer og uroligheter blandet forskjellige samfunnsklasser i Iran.⁷⁵

En annen bærebjelke som skulle holde monarkiets styresystem sammen var Irans byråkratiske funksjoner. Landets byråkrati hadde fra før vært komplisert og ineffektiv. Departementene var mer eller mindre separert fra hverandre og selv departementenes avdelinger hadde dårlig kommunikasjon sammen. Det ville sjah forandring på. Han har utvidet ministeriet til tjue fra tolv og økt statens ansatte til 304,000 tjenestemenn og sysselsatte mer enn en million arbeidere innenfor offentlige tjenester, med hensikt til effektivisering og raskgjøring av reformen han innført på midten av 60 tallet og utover 70 tallet.⁷⁶ Ulempen med den økende byråkratiseringen var en skjev fordeling av makten mellom statsorganer, mangel på profesjonelle byråkrater, teknokrater og andre profesjonelle i ulike sektor, spesielt i olje og industri sektoren.⁷⁷ Det var i tillegg til Sjahens autoritative lederskikkelse, som hadde styrt Iran enerådig frem til slutten av hans regjeringstid.

⁷² Mohammad Reza Pahlavi Aryamehr Shahanshah af Iran: 1971; *Den hvite Revolution*

⁷³ Jalil Gadani: 2008; *Femti Års Kamp*. 73-84

⁷⁴ Abrahamian: 2008. 125-131

⁷⁵ ibid

⁷⁶ ibid

⁷⁷ Abrahamian: 2008. 126-8

I motsetning til den senere islamske republikken forsøkte Pahlavi regimet å skape en sekulær stat hvor skillen mellom gammeldags og modernitet skulle være klar og tydelig. Deres politikk var basert på omveltning og i stor grad ignorering av landet multi-etniske føydale og konservative geistlige maktstruktur, som tradisjonelt var bærebjelker for stabilisering av maktbalansen i Iran. På lik linje med sin far, forsøkte Mohammad Reza Sjah å skape et nytt Iran med Euro-Amerikansk kultur som forbilde. I sjahens nye Iran skulle statens legitimitet støtte seg på individene og ikke på etnisitet, religion eller andre grupperinger.⁷⁸ Som mange andre land i Midtøsten fokusert Irans nasjonsbygging i 60 og 70 tallet på majoritetenes behov og definisjon av nasjonalitet. Dermed var statens oppfatning av nasjonalismen og den iranske nasjonen-identitet ikke i samsvar med minoritetenes og deres etniske definisjon av deres nasjonalidentitet. Som multi-etnisk land består Iran av persere, balutsji, arabere, aserbajdsjanere, turkmenere, kurdere og mange andre minoriteter som jøder, kristne armenere. Historisk sett fikk, både under Pahlavi regimet og under den islamske republikken, bare persere og deres kultur, som majoritet, nytte godt av statlige privilegier innenfor kultur og økonomisk utvikling. De andre ble alltid forsøkt assimilert i den pan-iranske identitetsideologien, som styresmaktene i Iran alltid skrytet av.⁷⁹ Pahlavis assimilering politikk kan spores i Sjahens hvite revolusjonspolitik. Gjennom den hvite revolusjonen forsøkte han å modernisere landet og befri det fra konservatismen og økonomisk og kulturell tilbakestående tilstander. Sjahens visjon om en sterk forent nasjon polariserte Iran, både kulturelt, økonomisk og politisk. Med innføring av økonomiske reformen, hadde regjeringen i Teheran ikke bare ført Iran inn i økonomisk og ekspertise avhengighet til utlandet, men også økte avstanden mellom fattige og rike og mellom senteret og periferiene, hvor fleste minoriteter befant seg. Som et resultat av industrialisering, ble nye samfunnsstrukturer erstattet de gamle strukturene og dermed oppsto nye samfunnsklasser i industriområder med betydelige forskjeller mellom rike industriiere og den fattige arbeidsklassen, som oftest immigrert fra periferien til urbane steder på jakt etter jobb. Den hvite revolusjonens kulturelle og politiske reformer dirigerte også Iran mot despoti og absolutisme, heller enn demokrati og pluralismen.⁸⁰ Denne politikken hadde samt med Sjahens innføring av en partistat i 1975⁸¹, forskjellsbehandling av minoriteter og etnisitetsspørsmålet pluss avbalansering av landet økonomiske struktur, demontering av samfunnsstrukturer og diskriminering av enkelte samfunnsgrupper skapte gradvis økende vulkantrykk som nådde sitt eksplosjonspunkt i 1979.

⁷⁸ Patricia J Higgins:1984; "*Minority-State Relation in Contemporary Iran*" .41-44

⁷⁹ Abrahamian:2008.150

⁸⁰ Ali M. Ansari: 2012; *The Politic of Nationalism in Modern Iran*. 168-9

⁸¹ Abrahamian:2008.149

Den økonomiske situasjonen i den iranske Kurdistan under siste tiårene av Pahlavi dynastiet

Sammenliknet med andre periferier i Iran fikk Kurdistan bare begrenset del i moderniseringen under Sjahens hvite revolusjon. Tegn på industrialisering eller modernisering var få og det som ble innført i form av mikroøkonomiske utviklinger hadde nesten motsatte effekt i lokalbefolkningens økonomisk vekst. Av alle reformene ble innført fra Teheran, bare jordreformer hadde gradvis positive effekt på områdets økonomiske utvikling.⁸² Det var fordi jordbruket ble i enkelte områder delvis mekanisert. Selve reformprosessen ble i stor grad en politiskbasert reform som var ment å gi Sjahen lojalitet og støtte. Derfor ble i områder hvor Aristokratiet hadde støttet eller vist sin lojalitet til Pahlavi regimet jord reformene ikke gjennomført eller ble gjennomført med minimal økonomisk betydning for aristokratiet (lokal kjent som Akha, Beg eller Khan).⁸³ Et tydelig eksempel var *Jaff* eller *Ardalan* klanene lenger sør i Irans Kurdistan.⁸⁴ Men tvert imot ble reformprosessen i midtre del av den iranske Kurdistan og lengere nord, hvor historiske konflikter mellom staten og forskjellige klaner skapte mistillit og fiendskap, iverksatt systematisk og politisk motivert. Et tydelig eksempel på det var Kurdistan Republikken og Aristokratiets deltagelser i den. Etter republikkens fall ble mange av *Qazi familiene* og ledere i *Gavrki* og *Mokri* klanene fratatt sin jord og embete på grunn av sin deltagelse eller sympatisering med Kurdistan Republikken.⁸⁵

Pahlavi planen var på den ene siden et forsøk på å redusere makten til aristokratiet og på den andre siden en plan for å dempe den økonomiske og kulturelle misnøyen blant befolkningen og ikke minst skape direkte lojalitet fra befolkningen. Denne politikken hadde kostet områdets tradisjonelle føydalinstitusjoner dyrt, men klarte ikke fjernet føydalherrenes rikdom og innflytelser totalt. Det er fordi føydalismen hadde lange tradisjoner, på godt og vondt, i Kurdistan og mange av føydalherrene eller klanledere var bøndernes livstids patroner.

Patron klient i den iranske Kurdistan handlet, frem til 1970 tallet, som regel om den økonomiske og politiske forholdet mellom føydalherren, som kan være Akha, Bag eller en Klanleder, og bonden. I Irans agrarkultur fantes generelt to typer eierskapsform for jord, individuell og institusjons eierskap. I begge formene kunne en føydalherre eie deler av en landsby med dyrkbare jordene rundt den eller eie en eller flere landsbyer. Det individuelle eierskapet tilhørte vanligvis til føydalherren eller

⁸² Abrahamian:2008.139

⁸³ Aristokrati er i Kurdistan ulikt. Men funksjonelt er de store ellet mellomstore jordeiere eller godseiere. De kan ha religiøs bakgrunn eller kan de være en nomadisk klanleder som kontrollerer et område. I den iranske Kurdistan sosioøkonomiske struktur finnes både agrar aristokrati og pastoral aristokrati på tåpen av samfunnsstrukturen.

⁸⁴ Nadar Entessar: 2010; *Kurdish Politics in the Middle East*. 6-7 and David Mcdowall: 2004; *A modern History of the Kurds*. 254-59

⁸⁵ Bahman Saidi: 2010; *5 år med Abdulla Mohtadi* « en reportasjebok om Abdulla Mohtadi sitt liv og ledelse i Komala Partiet i den iranske Kurdistan». 18-19

klanlederen men det institusjonelle eierskapet som regel tilhørte Sjahan eller Staten, eller den donert til de geistlige som *Vaqf*.⁸⁶ I den iranske Kurdistan var det individuelle eierskapet mest utbredt. Føydalherren som eide jord og landsbyen hadde leid sin jord til bonden i en bestemt periode til en bestemt pris, som regel en tiende del. I tillegg hadde de tilbyd sine bønder husly og beskyttelser. Bondens plikt mot sin herre var, i tillegg til en tiende del, total lojalitet og lydighet til Akhaen og i tillegg måtte han, sammen med andre bønder i landsbyen, dyrket og stellet føydalherrens private jord (det som Akhaen hadde dyrket selv). Denne tradisjonen hadde i stor grad marginalisert bøndernes velstand og frihet men i enkelte tilfeller knyttet sterk bånd mellom Føydalherren og sine landsbybønder. For eksempel Simko opprøret mot sentralmyndighetene i Iran, etter første verdenskrig, hvor klanlederen hadde ledende rolle i kurdernes kamp mot sentralmyndigheten. Men tross den lange tradisjonen for føydalismen i den iranske Kurdistan, mistet aristokratiet stor innflytelse og i noen tilfeller ble de tvunget til å integrere seg eller innstille seg og sin virksomhet med moderniseringsbølgen Sjahan ledet i Iran på den tiden. Med ekspansjon av urbanismen i Iran generelt og Kurdistan spesielt og utvikling av moderne infrastruktur, spesielt i byene, kunne noen av det kurdiske aristokratiet bruke sin kapital og rikdom i ny virksomhet og fort blir steinrike igjen. På grunn av årsakene nevnt over ble fiendskapen mellom det kurdiske aristokratiet og Pahlavi regimet økte etter hvert og i revolusjonsårene i 1977-1979 snudde mange av Kurdistans aristokrati sammen med befolkningen ryggen til Sjahan. Det ikke bare hadde økonomiske årsaker men også politiske og kulturelle årsaker.⁸⁷ Sammen med nevnte økonomiske årsaker for den iranske Kurdistans opprør mot Sjahan i 1978/79, spilte statens manglende interesser i andre reformsektorer som industri, helse, utdanning osv. viktige roller.

Samt med jord reformene var industrialisering i den iranske Kurdistan lite effektivt. Industriplanlegging var marginal i regionen og spesialisert etter bestemte råvarer, tross Kurdistans store og allsidige ressurspotensialer. For eksempel små sukkerfabrikker « bedre kjent som sukkerbitfabrikker » ble lansert i noen deler av Kurdistan. De tok imot bøndernes sukker planter osv. og lagde sukker og andre sukker produkter som for det meste ble konsumert lokalt. Med en slik forespørsel jordbruket ble mer og mer spesialisert, noe som redusert andre jordprodukters produksjonsnivå. Mangel på moderne jordbruksutstyr og nye kunnskap var også blant årsakene til ineffektiviteten av jordbruket i Kurdistan. En annen komplikasjon som ble skapt med sjahens jordreform var den store fraflytting fra landsbyer til sentrale steder i Iran og i Kurdistan.⁸⁸ Jordreformen har ikke skaffet alle rett til dyrkbare jord og den fort voksende befolkningen måtte

⁸⁶ Eric J. Hooglund: 1982; *Land and Revolution in Iran 1960-1980*. 12-17

⁸⁷ Jalil Gadani: 2008; *Femti Års Kamp*. 213-225

⁸⁸ Kurdistan avisen: 76; «Føydalisme i Kurdistan». 12-14

skaffe seg arbeid i andre steder. Jordreformen har forstyrret den tradisjonelle bonde-føydal ordningen og frigjort store mengder med arbeidskraft. Fleste av dem utvandret til store byer, drev med små selvstendig næringer eller havnet som sesongarbeider innenfor bygg og teglverk bransjen.⁸⁹ Økt befolkning og økt urbanisering over hele Iran og Irans Kurdistan på 60 og 70 tallet førte til etterspørsel av murstein og andre byggevarer. Det grunnla for mellomstore investorer til å investere i teglverk virksomhet. Disse investorene som regel besto av klanledere og Akha-ene som prøvde nye måter å utnytte billig arbeidskraft, og maksimere sine rikdommer på. (*jeg har begrenset kildematerialet for disse virksomhetene og derfor kan ikke diskutere det grundigere enn det*)⁹⁰

Den iranske Kurdistanens politiske og kulturelle situasjon rundt revolusjonsårene

1978-1979

Kurdistanens politiske og kulturelle situasjon under Pahlavi regimet var like dårlig som den økonomiske utviklingen. Offentlige tjenester som helse, utdanning, kommunikasjonsnettverk og andre tjenester var dårlig utbygd. Rundt 90 % av befolkningen var uten renvann, elektrisitet eller kloakk.⁹¹ Samt med økonomiske årsaker kan sosiopolitiske og sosiokulturelle konflikter mellom staten og kurdere i Iran nevnes som årsaker til områdets fattigdom. Den iranske Kurdistan skilte seg språklig og kulturelt fra makthaverne i Teheran. Den ble aldri integrert frivillig som en del av Iran. Med fremveksten av den kurdiske nasjonalismen etter andre verdenskrig ble kulturkollisjonen mellom kurdere og sentralmyndigheten tydelig i ulike sammenhenger. Befolkningen ble segregert på grunn av sin religionsidentitet, etniskidentitet eller politiske konflikter, «majoriteten er Sunnimuslimer». Det førte til økte mistillit mellom sentralmyndigheten og kurdere.

Politisk propaganda eller sammenstøt mellom Pahlavi regimet og det politiske miljøet i den iranske Kurdistan var ikke uvanlig. Men historisk sett ble disse sammenstøtene manøvrert og kontrollert av staten, enten via militær innblanding eller via den klassiske splitt og hersk politikken. Tross statens strenge kontroll over regionen klarte sentralmyndigheten aldri å integrere eller assimilere kurdere totalt, selv om staten brukte kurdiskvennlig politikk i ny og ne. Det siste eksempel på Mohammad Reza Sjahs kurdiskvennlige politikk var kulturelle reformer og moderniseringsforsøk. Både økonomiske tiltak, som beskrevet over, helsetiltak og utdanningsreformer ble innført i Kurdistan for å dempe misnøyene i regionen. Men på grunn av korrupsjon, mangel på tillit og sikkerhet osv. hadde tiltakene lite effekt for befolkningens framgang, spesielt folk utenfor urbane steder. Sjahens reformer

⁸⁹ ibid

⁹⁰ Taggelverk virksomhet er fremdeles en aktiv næringsvirksomhet i den iranske Kurdistan.

⁹¹ Entessar:2010.8

skapte dermed ikke bare en mengde med misnøyde aristokrater, godsherrer og innflytelsesrike geistlige personer, men de innfridde heller ikke fattige bønders og pengeløse byborgenes forventninger.⁹² Trakassering av kurdernes språk og kultur og total forbudt mot politiske aktiviteter mot Sjahan kom på toppen av den voksende misnøyen blant befolkningen i regionen, hevder veteran politikere som *Ghani Blurian*⁹³ i en intervjubok (*et århundre for katastrofe*) om den politiske utviklingen i Kurdistan.⁹⁴

På ulike måter forsøkte Sjahan å vinne popularitet i den iranske Kurdistan. Som en del av kulturelle reformer, iverksatte regjeringen i Teheran utdanningskampanjer for å fjerne analfabetismen i Iran og Kurdistan. Det ble kaldt for *Sepahe Danesh*, som kan tolkes som utdannings eller kunnskaps hær.⁹⁵ Fra slutten av 1960 tallet og utover rekrutterte myndighetene ferdig utdannede ungdommer til å bruke sin vernepliktige tid til å reise og undervise i Irans periferier. Analfabetismen blant befolkningen var stor på den tiden. Ca. 80 % av den iranske Kurdistans befolkning var analfabeter. Lese og skrive ferdigheter tilhørte eliten og den moderate sekulære undervisningen nådde bare store byer som Sanandaj eller Mahabad. Dessuten kun de som hadde råd hadde fått nytte av utdanningen selv om selve utdanningen var gratis.⁹⁶ Det andre store ulempen med Kunnskapshærens fremskritt i den iranske Kurdistan var undervisningsformen. Formen for utdanningen, som en sekulær utdanning, ble kritisert av konservative mennesker og den geistlige eliten. De så Kunnskapshæren som en trussel for sin tradisjonelle rolle blant befolkningen i Kurdistan og propagandert negativt mot den. Men dårligst av alt var undervisningsspråket. Persisk var det eneste og det obligatoriske språket, noe som gjorde undervisningen vanskelig. Kurdisk identitet og deres historie ble som etnisk minoritet i Iran neglisjert. Det ble erstattet med Sjahan idealer om et Arisk Iran som inneholdt alle klaner og stammer innenfor Irans grenser med Sjahan som Gudsskygge, eller *Arya Mehr* (Arienes Sol).⁹⁷ Med et slik curriculum tilfredstilte kunnskapsreformene i den iranske Kurdistan verken befolkningenes forventninger eller statens forventning om en analfabetisk-fri Kurdistan. Derfor kan analfabetisme nevnes blant årsaker til opprøret mot Sjahan i 1978-1979.

Pahlavis plan om en sentralisert og homogen stat i Iran var oftest i konflikt med minoriteter krav og forventninger, som hadde andre definisjon for et sterkt statsapparat i Iran. Historien i den iranske Kurdistan er full av slike kulturkollisjoner med Sentralmyndigheten Iran. Politiske dramaer mellom Regjeringer i Teheran og kurdere var, spesielt etter andre verdenskrig, velkjent i iransk politiske arena. Derfor hadde etterretningstjenesten SAVAK nedkjempet hardt alle politiske aktiviteter i den

⁹² Eric J. Hooglund: 1982; *Land and Revolution in Iran, 1960-1980*. 76-80

⁹³ Ghani Blurian var sentralstyremedlem i PDK-I på 50 tallet. Han ble pågrepet av Savak i 60 tallet og fikk fengselsstraff frem til Irans revolusjon, da han ble løslat.

⁹⁴ Ibrahim Farashi: 2008. *Et århundre for katastrofe*.

⁹⁵ Reza Pahlavi Aryamehr, Shahanshah af Iran: 1971. 99-117

⁹⁶ Said Ali Rahmani: 2005; *En del av min gode og dårlige memoarer*. 5-12

⁹⁷ Abrahamian: 2008. 123

iranske Kurdistan. Statlige blokader for politisk motstand eller posisjonering i hele landet var forbudt og medførte stor straffer under Pahlavi regimet.⁹⁸ I den iranske Kurdistan ledet politiske aktiviteter mot Pahlavi regimet på 60 og 70 tallet av *Kurdistan Demokratiske Parti i Iran* (på den tid het det bare *Kurdistan Demokratiske Parti*). Partiets aktiviteter var forbudt på den tiden men i ulike perioder klarte partiet å mobilisere sine tilhengere mot Sjahen, enten via politiske propagander eller via usammenhengende geriljakrig.

Men PDK-I var ikke den eneste anti-Pahlavi bevegelsen i den iranske Kurdistan på den tiden. Med utviding av Sjahens absolutt autoritet over hele Iran og innføring av en partistat i landet, ble politisk motstand mot Sjahen og hans regjering i den iranske Kurdistan mobilisert i underjordiske aktiviteter. Man kan klassifisere dem i 3 viktige retninger som senere under anti-Pahlavi demonstrasjonene hadde betydelige roller i folkets mobilisering og Kurdistan politiske utvikling. Retningene var nasjonalismen med PDK-I i spissen, Kommunismen under ledelser av marxistisk maoistisk partier som Fedaian Khalgh og foreninger som Komala (senere organisert som et parti) og separate islamistisk bevegelser som Ahmad Moftizadeh og hans Koran Skole og Kabat parti. Bortsett fra nasjonalismen, islamisme og kommunisme utformet under Pahlavis Absolutisme, som motstandsbevegelser i den iranske Kurdistan på 60 og 70 tallet.⁹⁹

Den iranske Kurdistanpolitiske situasjon under Mehdi Bazargan regjeringsperiode (4. februar 1979 til 6. august 1979)

Kurdere var ikke den eneste minoriteten med økonomiske og kulturelle problemer i Iran. De må ha tålmodighet overfor den nyopprettete regjeringen, sa Mehdi Bazargan under sine fredsforhandlinger med kurdere i Iran, i sin regjeringstid.¹⁰⁰ Som Irans første Statsminister etter revolusjonen var håndtering av Kurdistankonflikten blant mange andre oppgaver Bazargan og hans midlertidige regjering måtte finne løsninger for, i sin korte regjeringstid. Under hans regjering herjet anarkismen og kaos over landet. Det var dels på grunn av polarisering av den politiske atmosfæren i Iran og dels på grunn av Khomeinis dobbeltspill om sin nøytralitets påstander i landets politiske utvikling og beslutninger. Ifølge opposisjonen, hadde Khomeini lovet Irans politikere at geistlige Sjialeidere vil holde seg borte fra politikken etter Sjahens fall. Men etter Khomeinis ankomst fra eksil i 1979 startet Ayatollahen intens arbeid med innføring av en islamsk stat i Iran.¹⁰¹ I realiteten fantes det to regjeringer i Iran, i de tre første månedene etter revolusjonen. Den første var den utnevnte midlertidige regjeringen av Bazargan «utnevnt av Khomeini» og den andre var en uoffisielt eller

⁹⁸ Abrahamian: 2008. 149-154

⁹⁹ Disse retningene kommer under grundigere diskusjon i kapittel 4.

¹⁰⁰ Dr. Hushmand Ali: 2012; *East Kurdistan*. 67

¹⁰¹ Gadani: 2008. 226

uformelt revolusjonsråd som innblandet seg i landets politiske oppgaver. Rådet fungerte som et uoffisielt parlament frem til stiftelsen av ekspertrådet.

Allerede etter hans ankomst til Iran, opprettet Khomeini en revolusjonsråd og en revolusjonskomite. Rådet var en hemmelig sirkel og besto av ulike medlemmer. Medlemmene besto stort sett av nasjonalistiske Sjialedere eller Irans høyrenasjonalister som Beheshti, Motahhari, Bahonar, Rafsanjani, Banisader og mange andre religiøse og sekulære politikere. De indirekte innblandet, etter hvert, seg i landets politiske aktiviteter og regjeringens beslutninger fra A til Å. Noen av deres berømte beslutninger var henrettelsen av revolusjonens fiender (for det meste rester av Pahlavis elite som ikke forlot Iran i tide), undertrykking og illegal gjøring av landets venstre politikere.¹⁰²

Revolusjonsrådet ble etter hvert til et utfordrende og rivaliserende maktsenter mot Bazargans regjeringen. Rivalisering skjedd over alle politiske saker, for eksempel når de skulle erstatte landets 1906s grunnlov med ny grunnlov. Khomeini og hans råd introduserte *Velayate- Faqih* og en Islamsk grunnlov basert på Sharia loven som var i strid med Bazargans *Demokratisk Islamsk republikk*.¹⁰³ Rivalisering mellom de to gjenspeilte seg i alle landets politiske aspekter deriblant den fort voksende minoritets konflikt i den iranske Kurdistan, som var i stadig konfrontasjon med Irans høyrenasjonalismen og den islamistiske nasjonalismen «Sepahe Pasdaran».

Oppblomstring av politiske aktiviteter på bakke nivå. Anarki eller frihet i den iranske Kurdistan?

Kurdere i den iranske Kurdistan lever spredt over fire fylker på vestsiden av Iran (Ilam, Kermanshah, Kurdistan og Vest Aserbajdsjans fylke). Politiske aktiviteter kan, etter Irans revolusjon fra 1979, deles på Sørlige og Nordlige deler. I begge delene kurdisk nasjonalisme har hatt synlige roller men de mest motoriske nasjonalistiske bevegelser befant seg rundt fylkene Kurdistan og Vest Aserbajdsjan (med Kurdisk majoritet). På lik linje med diverse fortolkninger av den iranske nasjonalisme blant iranere ble den kurdiske nasjonalismen tolket forskjellig blant kurdere også. De sentrale politiske retninger som islam, marxisme eller sosialismen (som PDK-I hevdet å være) hadde dominert den politiske scenen. Diverse partier og foreninger som fanebærer for ideologiene nevnt over påsto sitt sanne representativitet for kurdere. Men i realiteten sto PDK-I, Komala, Sheikh Izzadin Hussein og Ahmad Moftizadeh som populære partier eller figurer i den iranske Kurdistan. Deres politiske aktivitet var spredt over hele området men Islam «under ledelsen av Moftizadeh» og marxismen «under ledelsen av Komala» hadde større tilslutning i sørlige delen av den iranske Kurdistan, spesielt i Kurdistan

¹⁰² http://en.wikipedia.org/wiki/Council_of_the_Islamic_Revolution#cite_note-Momen.2C_Moojan_1985.2C_p._290-3

¹⁰³ Abrahamian: 2008. 163

fylket, og i nord har PDK-I som et nasjonalistisk-sosialistisk parti stått tradisjonelt sterkere enn de andre. Derfor delte jeg her områdets politiske oppblomstringer i den iranske Kurdistan under Basargans regjeringstid opp i sør og nord. (Det strider mot mine kilders kronologi, som til en vis grad rangerer historikken etter hendelsene).

Sørlige del av Øst Kurdistan eller den iranske Kurdistan

Pahlavis fall ble møtt med stor lettelse og glede i Kurdistan, som hadde led stort på grunn av regimets diskrimineringspolitikk skriver *Kurdistan avisen* (eid av PDK-I).¹⁰⁴ Demonstrasjonene i Kurdistan startet lit sent og var usammenhengende og til dels uorganisert. I Sørlige del av den iranske Kurdistan (provinsene Kermanshah og Ilam) hvor majoriteten av befolkningen var Sjiamuslimer var demonstrasjonene ikke orientert mot minoritetskraver som andre deler av den iranske Kurdistan. Kurdisk nasjonalisme og kurdisk identitet var ikke de store bakteppene for befolkningens opprør.¹⁰⁵ Tvert imot overbeviste Store Ayatollaher i området befolkningen at allianser med Khomeini og den islamske revolusjonen kunne beskytte dem fra eventuelle militsangrep og trussel fra Sunna befolkningen lengere nord.¹⁰⁶ Dessuten nasjonale bevegelser (på Iransbasisk) som folkets Mujahedin eller folket Fedaiyan hadde mer politiske innflytelser og støtter enn de kurdiske nasjonalbevegelser som PDK-I, Komala eller andre grupperinger. Tradisjonelt var disse to fylkene, enten på grunn av religion, flertallet er Sjiamuslimer, eller andre samhörigheter mer integrert og mer sentrumsorientert i deres posisjon i iranspolitikk. Mange mennesker fra Kermanshah, som Dr. Karim Sanjabi har spilt store roller i både i Mossadeks *Nasjonal Front* bevegelse¹⁰⁷ og ellers var de ansatt i Bazergans diverse administrasjoner.

Sær trekk ved den kurdiske nasjonalismen spesielt i sørlige del av Irans Kurdistan er at både nasjonalistiske bevegelser og enkelt personer forbinder og i noen grad har akseptert sine etniske og historiske tilhørighet til Iran. De har aldri, inntil nå, krevd eller kjempet for Kurdistans løsrivelse fra Iran. Med andre ord som kurdere selv hevder og anerkjent mer eller mindre av Pan-iranister, er kurdernes forfedre «Medene» i ca. 678 f.Kr. grunnlagt selve fundamentet i Irans kulturelle utvikling. Det er i denne konteksten en kan se at enkelte personer lot seg inspirere, påvirke og delta i den iranske nasjonalisme utviklingen. Slike individer bidratt i mindre grad til utforming av den kurdiske nasjonalismen. Som nevnt over mange kurdiske intellektuelle har hatt høystilling i Irans embete gjennom landets historie. Også mange kurdiske bevegelser og nasjonalistiske partier i ulike perioder enten direkte eller indirekte ble influert av Irans diverse partier eller bevegelser, både fra venstre eller høyre siden. Slike påvirkninger kunne variere fra perioder og fra sted til sted, men som regel var

¹⁰⁴ *Kurdistanavisen nr.82*: februar 1982. 5-7

¹⁰⁵ Dr. Hoshmand Ali Mahmood: 2012: *East Kurdistan*. 60

¹⁰⁶ *ibid*

¹⁰⁷ http://en.wikipedia.org/wiki/Karim_Sanjabi

sporadiske og forbigående på grunn av den historiske og ideologiske konflikten den kurdiske nasjonalismen og den iranske nasjonalismen hadde sammen.

I den iranske Kurdistans nordlige fylker, Kurdistan fylket og Aserbajdsjan fylket, har konflikt mellom den kurdiske nasjonalismen vs. andre nasjonalismen, spesielt den iranske nasjonalismen, mer synlig. Situasjonen rundt Kurdistan fylket (spesielt i områder rundt Qurwa, Bijar) hvor den har en mikset befolkning av Sunna og Sjiakurdere eller av Kurdisk og Azerisk befolkning mer betent på grunn av sekterisk, religiøst og ideologiske konflikter mellom dem. Da trykket fra Pahlavi regimet forsvant, organiserte forskjellige samfunns grupper seg i ulike foreninger eller lag. Frie atmosfæren la grunnlag for oppblomstring av politisk eller kulturelle aktiviteter i området også. I alle byene ble det stiftet studentforeninger, bondeforeninger bazari foreninger som arbeidet for sine politiske interesser.

Samt med oppblomstring av politiske foreninger organiserte byene i Kurdistan fylket, sammenliknet med andre provinser i Iran, lokale by eller bygdestyrer for å fylle maktvakuemet oppstå etter Sjahens fall. Disse styrene skulle forsørge innbyggernes sikkerhet, liv og eiendom. Men de fort forvandlet, på grunn av mangel på erfaring og på grunn av makt konkurranser mellom innflytelsesrike personer som Moftizadeh eller parti interesser, til en ideologisk konfliktarena som skapte splittelser og usikkerhet mellom folk. Det etter hvert spred anarkismen og bevæpnede konfrontasjoner mellom ulike grupper i provinsen.

Alle fire fylker i den iranske Kurdistan har fylkesgrenser mot Irak på vestsiden og mot Irans indre provinser eller fylker på østsiden. Alle fire har en mikset etnisitet, enten religiøst, nasjonalitet eller sekterisk, befolkning rundt sine østlige grenser. Disse diversitetene skapte kaos og konflikt i enkelte områder da makten fra Teheran forsvant. Flerkulturell befolkning i disse områdene har langt historie. De stor sett levd som fredfulle naboer men i enkelte perioder oppstått konflikter mellom dem på ulike grunnlag. Under og etter Irans Revolusjon fra 1979 ble minoritets majoritets konflikter mellom disse sektene eller mellom kurderne og Azerisk befolkningen, på grunn av religiøse prioriteter, territorielle eller etnisk rettigheter, oppblåst i mindre skala i disse områdene. Det skjedde først i Kurdistan fylket og senere i Vest Aserbajdsjan fylket.¹⁰⁸ Slike konflikter ble oftest oppblåst av Khomeinis revolusjonsråd som hadde sendt sine representanter i alle byer i Iran, hevder Taymor Mostafay som var øyevitne og aktiv politiker i PDK-I.¹⁰⁹ Det var fordi, hevder Mostafay, at Khomeini og revolusjonsrådet ønsket å gjenerobre Kurdistan og hindre såkalte utenlandske agentenes (de mente Komala og PDK-I) innflytelse i området. Men i realiteten var Khomeini og hans revolusjonsrådet

¹⁰⁸ [Cheshmandaz:1384\(2005\); intervju med Hassan Kermani, Khomeinisrepresentant i Vest Iran. http://www.meisami.net/Cheshm/Special/Kordestan03/Title%20of%20Kordestan%203.htm](http://www.meisami.net/Cheshm/Special/Kordestan03/Title%20of%20Kordestan%203.htm)

¹⁰⁹ Taymor Mostafay:2006; *Fra Zagros fjellene*.15

redde for at kurdernes opprør i Iran skulle bli til forbilde for andre minoriteter i Iran.¹¹⁰ Fordi både Beluchestan i sør-øst Iran og arabere i Irans Khozestan har forsøkt opprør mot den svak og uetablerte Islamsk republikken i denne perioden.

For å svekke omfanget av minoritetskonflikten i media og for å rettfærdiggjøre sine militære operasjoner i Irans Kurdistan, styresmaktene oftest beskyldte kurdere for separatismen, hemmelige utenlandske forbindelser (spesielt med Irak) og sekteriske konflikter. I mange tilfeller islamistiske militser under Dr Chamrans, Bazargans forsvarsminister, ledelse planlagt konflikt og provosert befolkningen mot sekulære foreninger som PDK-I deriblant, i at de stått bak spredning av fiendskap blant området innbyggere og beskyldte dem for anti-islamske aktiviteter eller for å være spion fra vesten og Irak.¹¹¹

Polarisering av den politiske atmosfæren i Kurdistan fylket

Både Bazargan og Khomeini hadde ulike syn på den iranske Kurdistans konflikten. Det var ingen politisk enighet om en endelig løsning for regionen. I ulike sammenhenger representanter fra regjeringen hadde besøkt ulike deler av Kurdistan regionen for å lytte til kurdernes krav, men det ble motarbeidet eller forstyret av revolusjonsrådets diverse innblandinger og Chamrans militers sammenstøtt med kurdisk bevæpnede grupper.

Tvetydighet og skepsisen var, fra myndighetene i Teheran, ikke bare den eneste hindring i statens fredsforhandlingspolitikk med kurdere i den konflikten. Polarisering av den iranske Kurdistans politikk på bakkenivå, mellom kurdere selv, også var blant hindrede årsaker for mulige løsninger i den iranske Kurdistans konflikten på 80 tallet. Kaotiske politiske motsetninger mellom forskjellige kurdiske grupperinger eller kaotiske politiske sammenstøtt mellom sekulære organisasjoner som Komala og religiøse foreninger som Ahmad Moftizadah sin Koranskole skapte utholdelige og usikker atmosfære i sørlige deler av den iranske Kurdistan i først månedene etter revolusjonens seier, sier Ibrahim Yonesi, en av Bazergans representanter i fredsforhandlingene med Kurderne.¹¹² Den kaotiske tilstanden ble også brukt som unnskyldning av Chamrans militser (noen måneder senere ble kalt for revolusjongarden i Iran) til å involvere seg enda ytterligere i denne konflikten.

Både i Vest Aserbajdsjanfylket og i Kurdistanfylket fungerte uorganisert avvæpning av regjeringens militære baser i byene eller landsbyene som drivstoff til eskalering av vold og bevæpnet sammenstøtt mellom ulike grupperinger i Kurdistan og mellom regjeringssoldater og kurderne, som

¹¹⁰ ibid

¹¹¹ Disse militserne som regel besto av frivillige troende muslimsknasjonalister, oftest kom fra sentrale deler i Iran, som noen måneder senere i juni 1979 stiftet Irans revolusjongard.

¹¹² Cheshmandaz. Intervju med Ibrahim Yonesi:

<http://www.meisami.net/Cheshm/Special/Kordestan01/ch-vijeh/74-84.htm>

<http://www.meisami.net/Cheshm/Special/Kordestan03/Title%20of%20Kordestan%203.htm>

etter hvert ønsket selv å styre sine territorier. I noen steder disse avvæpningene gikk etter plan til favør til kurdere. For eksempel i Mahabad, Sardasht, Osnovie og Bokan¹¹³ hvor PDK-Is innflytelse og organisasjon var sterk.¹¹⁴

Men i Kurdistanfylket hadde, hvor diverse foreninger og grupper igangsatt et kappløp for makt og politisk innflytelse, avvæpning av Pahlavi hæren og fjerning av rester av Sjahens maktstruktur i området skapt etter hvert anarkistiske tilstander. Slike avvæpninger førte til blodige konfrontasjoner mellom regjeringshæren og lokalbefolkningen i fylket.¹¹⁵ Et viktig eksempel var det blodige avvæpningsforsøket i byen Sanandaj¹¹⁶ sin militærbase i 26 Esfand 1357(17mars 1979).¹¹⁷ Abdulla Hassanzade, partileder for PDK-I, i sin partihistorie sier at Hærens stasjoner og baser i tettbefolkede områder skapt alltid avsky blant kurdere. Avvæpning av dem betraktet som en naturlig plikt av befolkning. Men avvæpning av regjerings soldater var ikke alltid vellykket prosess, som historien har vist, i noen tilfelle endte det i blodbad.

I 9 og 10. oktober 1978 startet anti Pahlavi demonstrasjonene som ikke-voldelige protestsamlinger i Kurdistanfylket. Protestene var for å støtte og markere drapene på Sanandaj innbyggere som ble drept i åttende september 1978 demonstrasjoner i Teheran, bedre kjent som «Svartfredagen». Noen måneder senere 10. februar 1979 endte Pahlavis tyrannisk styre da demonstrantene okkupert SAVAKs¹¹⁸ administrasjon i byen og byrådet «*Shahr bani*». I demonstrasjonene spilte både den islamistiske Koranskolen med Ahmad Moftizadehs ledelse, marxist maoistiske foreninger, som senere ble kalt Komala og den iranske venstre nasjonalistparti *Fedaian Khalq(Folkets Fedaian)* og den nasjonalist sosialistiske PDK-I viktige roller i Sanandaj.

Moftizade var sønn av Sanandajs Mufti og selv Mufti i byen, på 70 tallet. Han var en populær kurdisk nasjonalist og islamistisk predikant under fredagsbønner i Sanandaj. I 1978 grunnla han Koranskolen i Sanandaj. Skolen ble fort til en senter hvor han underviste sine studenter med liberale islamske ideologier og mobiliserte diverse protester mot statens undertrykkelse av kurdere som etnisk og religiøst minoritet. Han ofte kalt seg selv for Kurdistans «Ali Shariati». ¹¹⁹ Folkets Fedaian¹²⁰ var også oppstått på 1970 tallet. Det er et sosialistisk iransk parti som hadde drev med gerilja aktiviteter mot Sjahens regjering i den iranske Kurdistan. De betraktet seg selv som en nasjonal iransk parti, men

¹¹³ <https://maps.google.no/maps?q=west+azerbaijan&ie=UTF-8&hq=&hnear=0x401aa1468c7a4c1-----9:0xea02f18e3e5ee1ab,West+Azerbaijan,+Iran&gl=no&ei=SKBXU5aBN-WIzAP0zYLgAQ&sqi=2&ved=0CJMBELYDMBA>

¹¹⁴ Hayas Kardo:2011 ; *Erfaringer fra Kamp* (; *تجرباتی از مبارزه*)

¹¹⁵ Nicolas Gage: "Iran's Kurds, All of Sunni Sect, Worry About Shiite Rule"; New York Times: March 4, 1979

¹¹⁶ Kurdistanfylke sitt Hovstad

¹¹⁷ blodig krig i Sanandaj:1358(1980).43.

(det er en persisk talende kilde utgitt av folkets fedaian i Iran)

¹¹⁸ SAVAK er forkortelse for *Sazmane Etelat va Amnyat Kshwar (Etterretningstjenesten)*

<http://en.wikipedia.org/wiki/Savak>

¹¹⁹ http://en.wikipedia.org/wiki/Ali_Shariati

¹²⁰ <http://www.fadai.org/>

stasjonert sin gerilja aktiviteter mot Sjahan i Kurdistan. Komala besto av marxist maoist foreninger stiftet på slutten av 1960 og 70 tallet, og var sterk motstander av Moftizadeh og Koranskolen. Alle 3 hadde brede innflytelser blant innbyggere i Sanandaj og byene rundt den. (grundig diskusjon om disse partiene vil komme i kapitel 4).

Kurdistan fylket er i nye hender og krigen i Sanandaj

Etter Pahlavis bortgang i februar 1979 fikk militærbasen i Sanadaj en ny politisk/religiøs ledelse. Kalt oftest *Saftey*.¹²¹ Han utnevnt fra revolusjonsrådet, tros Moftizades protester.¹²² Sammen med Moftizadeh, som nå hadde intense forbindelser med Qum, hadde de ansvar for byens sikkerhet og orden. Men de i realiteten hadde delvis innflytelser i Sannandaj og måtte dele makten med lokale bystyre og Komala. På grunn av maktvakuumet etter Pahlavi regimet ble det bestemt av myndighetene at byene og distriktene utenfor Teheran kan, inntil nye maktstrukturer vil ta over, velge lokale bystyrer. Bystyrene skulle velges av befolkningen og alle grupper i prinsippet kunne kandidere sine kandidater for bystyrevalg. Både Fedayan Khalq og den fort voksende Komala¹²³ hadde mange populære kandidater for Sanandajs bystyre, noe som mislyktes intens både av Moftizadeh og revolusjonsrådet. De representerte en ideologisk retning som var i stadig sammenstøtt med islamistene, både i Iran og i Kurdistan. Marxistenes voksende innflytelse la grobunn for Moftizades uroligheter, tross han selv var gift med søsteren til en av ledende marxister i Irans Kurdistan, Abdulle Mohtadi.

På den tiden hadde kurdere i Aserbajdsjan fylket delvis under ledelser av PDK-I fjernet Pahlavi regimet fra området. Partiet hadde kontroll over byer og distrikter hvor kurdere bodde i. De brukte den politiske situasjonen til å reorganisere og rekruttere nye medlemmer. De hadde også startet å bevæpne sine medlemmer på grunn av det dystere forholdet mellom dem og sentral myndighetene i Teheran og Qum. På lik linje Komala har samlet sine foreninger under et parti og ekspandert sine parti aktiviteter til andre deler av Irans Kurdistan og har opprettet geriljaavdeling kaldt for *Hezi Peshmarga*.

Det hastet for Moftizadeh med å bevæpne sine tilhengere også, siden politiskrivalisering mellom disse tre retningene ble mer intenst enn tidligere. I 17. mars 1979 sendte han et brev til Sanandajs militærbase og søkte våpen og ammunisjon for bevæpning av sine tilhengere. Det begrunnet han med marxists maoistisk fremmarsj i regionen. Forslaget ble avvist av militærledelsen av basen. De

¹²¹ Denne mystiske personen blir bare nevnt med etternavn i mine kilder. Alle kildene nevner han som en organisator bråkmaker som sto bak planen i Sanadajs massakrer 21. mars 1979.

¹²² Ahmad Moftizadeh sitt brev til Sanandaj befolkningen, 19/7/1357 eller 11. oktober 1978, student demonstrasjonene i byen.

¹²³ Komala samlet sine organisasjoner og erklærte seg som politisk parti i februar 1979

hevdet at våpen utlevering trenger *Saftery* (Moftizadeh sin rival) sin tillatelse, ettersom at *Saftery* var revolusjonsrådets representant i leiren. Svaret provoserer Motizadeh og hans tilhengere, som følte seg ignorert og krenket av Sjialedere fra Qum og Teheran. I samme dag demonstrerte tilhengere av Moftizadeh foran Basen og krevde våpen og at *Saftery* ble flyttet fra Kurdistanfylket.

Demonstrasjonen førte verbal konfrontasjon mellom Moftizadeh sine tilhengere og *Safters* sikkerhetsvakter. Litt senere skjøt noen av *Safterys* menn med skarp ammunisjon mot demonstrasjonsmengden og drepte 3 personer.¹²⁴ *Saftery* var fra før av ganske upopulær representant i byen og skyte episoden provoserte alle innbyggere i Sanandaj mot han og andre representanter fra myndighetene. Det førte til at nye massedemonstrasjoner foran bastionen startet. Demonstrantene krevde overgivelser av militærbasen. Det nektet ledelsen i basen og beordret tvert imot skarpskyting mot menneskemengden. Dagen etter beordret *Saftery*, basen til å bekjempe vantroer i Sanandaj mens selv flykter med helikopter til Kermanshah. Fra 16. mars til Nawroz (21 mars), kurdernes og iranernes nyttårsdag, pågikk kamper mellom militærbasen og ulike fraksjoner i byen. Basen brukte lett og tungt våpen og bombarderte byen uten å ta hensyn til sivile. I følge lokale kilder ble 64 sivile mennesker drept og over 300 mennesker ble direkte skad og såret i løpet av disse kampene. Hendelsen gjenspeilte i landets medier og fikk kodenavnet blodig Nawroz.¹²⁵ Massakren i Sanandaj skjedde samtidig med daglige konfrontasjoner mellom kurdere og regjeringshæren andre steder i Irans Kurdistan. Det viste hvor hatefull og determinert var Khomeinis allianse i sine toleranser overfor minoriteter og venstreorienterte bevegelser, både Komala og PDK-I, som representerte majoriteten av kurderne på den tiden var sekulære og venstreorientert bevegelser. Men samtidig skapte Sanandajs massakrer og offensiv politikk mot kurdere i Iran en bølge med protester blant intelaktuelle og sekulære bevegelser over hele Iran. Det var blant årsaker som tvang Khomeini i revidering av sine planer for gjenerobring av Kurdistan. Dermed reiste på slutten av mars 1979 en delegasjon, bestått av Khomeinis representanter og Bazargans regjering, til Kurdistan for å roe situasjonen ned og høre på kurdernes krav.¹²⁶

Nordlige del av den iranske Kurdistan

Anti-Pahlavi demonstrasjoner og politisk aktiviteter startet i den Nordlige delen av den iranske Kurdistan først i Mahabad og byene rundt den. Disse områdene som regel var kjerneområder for Kurdistans Demokratiske Parti i Iran(PDK-I), dermed PDK-Is innflytelse på geopolitiske utviklingen sto

¹²⁴ Fedaiian publikasjon:1979; «*Blodig kamp i Sanandaj og dets resultater*».47(جنگ خونین سنندج و دستارهای آن: ۱۳۰۸)

¹²⁵ Abdulla Hassanzaddeh: 2002; *Et halve Århundret med Kamp, En tilbakeblikk på Kurdistan Demokratiske Parti i Iran sin kamp*. 302-3

¹²⁶ Ebrahim yonesi: <http://www.meisami.net/Cheshm/Special/Kordestan01/ch-vijeh/74-84.htm>

sterkest. Partiet har langt historisk kamp for kurdernes rettigheter og har dype røtter blant kurdere i den iranske Kurdistan, spesielt blant kurdiskbefolkningen i Vest Aserbajdsjan. Det er et kurdisk nasjonalistisk parti, med sosialistiske ideologier. Den ble stiftet etter andre verdenskrig og var det eneste partiet som kunne erklære en kurdisk republikk i den iranske Kurdistan og forsovet hele Kurdistan etter andre verdenskrig. PDK-I var for meste av tiden et forbudt parti i Iran, på grunn av sine politiske og nasjonalistiske ideologier. Men partiets tilslutning og popularitet var alltid sterk blant kurdere i Iran.

Anti-Pahlavi demonstrasjonene i Iran startet på grunn av den langvarige sosiokulturelle undertrykkelsen og eksplodert i protester mot tragiske nedbrenning av Abadan Kinoen, og eskalert etter massakren i «Zhaleh-plassen» 19. august 1978 og 8. september 1978, på Irans basis.¹²⁷ I den iranske Kurdistan, som nevnt over, død av mange kurdiske demonstranter i Zhaleh-plassen var gnisten for den gradvis voksende misnøyen mot Pahlavi regimentets politikk i regionen.

I Mahabad startet demonstrasjonene etter Aziz Yousefis begravelse i 4. juni 1978. Han var en legendarisk PDK-I aktivist og styremedlem på 60 og 70 tallet. Han satt i fengsel i 25 år på grunn av sine anti-Pahlavi aktiviteter. Noen måneder før juni 1978 ble han løslatt fra fengsel og døde på grunn av sykdom i Teheran. Ved tilbakekomsten av hans lik til Mahabad ble Yousefi sin lik fulgt av tusenvis av sinte Yousefi medborgere og tilhengere. Hans begravelse og senere hans kondolansemarkeringer ble vendepunkt for Sjahens styremakt i området.¹²⁸ Folk fra byen og andre deler av den iranske Kurdistan strømmte til seremonien, tross sterke advarsler fra SAVAK.¹²⁹ Ulike rørende taler og politisk slagord snudde kondolanseseremonien til folkemobilisering og demonstrasjoner.

For å skremme folk og roe situasjonen i Mahabad ned SAVAK startet massearrestasjoner, men det hjalp lite, hevder Jalil Gadani medlem i PDK-I og arrangør av Mahabads demonstrasjoner i sin parti memoar «Femti års Kamp».¹³⁰ Folk så at hele Iran var undre anti-Pahlavi demonstrasjoner og var ikke redde for SAVAKs trusler og tyranni lenger. Like etter demonstrasjoner i Mahabad startet massedemonstrasjoner i andre byer som Bokan, Piranshar, Osnovie og i Urmie, Vest Aserbajdsjans fylkes by.¹³¹

Folkepressen ført til at regjeringen i Teheran revurderte sin periferipolitikk i området. Først de forsøkte å berolige kurderne med å utnevne populære militær ledere, blant Kurdere, som Sepahbod¹³²/ Lieutenat General I Karimi og Rahimi¹³³ for styring av militærbasene i Mahabad og

¹²⁷ Abrahamian:2008.159

¹²⁸ I den muslimske verden generelt og i Kurdernes tradisjoner holder avdødes familier 3 dagers kondolanseseremoni, hvor avdødes vener og bekjente kunne vise sine medfølelser til de etterlatte.

¹²⁹ Jalil Gadani:2008.220-223

¹³⁰ ibid

¹³¹ https://maps.google.no/maps?q=vest+aserbajdsjan&ie=UTF-8&ei=EVOYUt24NMSVtAa12oDoCA&ved=0CAgQ_AUoAg

¹³² <http://en.wikipedia.org/wiki/Spahbod>

byene rundt. Det var nytteløs skriver Jalil Gadani i sin parti memoarer. Samtidig demonstrasjonene fra sentral byer i Iran tvunget Sjahs regjering til diverse politiske reformer og regjeringsskifter. Fra sommer 1978 til hans utreise fra landet i 1979 utnevnt Sjahen tre regjeringsskabinett for å roe situasjonen i Iran ned, men uten resultater. I Kurdistan løslat Sjahens siste statsminister, Bakhtiar, alle politiske fanger i høst samme år. Med det ble mange kurdisk politiske fanger deriblant Ghani Blurian, et annet sentralstyremedlem og partiveteran i PDK-I løslat.¹³⁴ Han brukte 20 år i Pahlavis fengsel for sine nasjonalistiske aktiviteter og sin rolle i PDK-I.

Blant andre tiltak innført av Bakhtiar regjeringen var fri politiske aktiviteter i Iran, som siste forsøk på å redde Pahlavi regjeringen. Det har gitt unik mulighet for både underjordiske organisasjoner som Komal(inntil den tiden var fremdeles en paraplyforening for mindre marxistisk/ maoistisk foreninger i Irans Kurdistan), PDK-I og andre foreninger til å operere offentlig i den iranske Kurdistan. Men friheten ga også anledning til stiftelsen av mange forskjellig nye foreninger og små partier, som i seg selv skapte kaos og fragmentering i den iranske Kurdistans politiskplattform.

PDK-I og Zagros komiteen

I følge Abdulla Hassanzadeh «sentralstyremedlem i PDK-I på 70 tallet og Partileder på 90tallet» sin memoar var PDK-I litt for sent i partiets involvering i Irans politiske utvikling på slutten av 70 tallet. Forbindelsene mellom medlemmer innfor den iranske Kurdistan og sentralstyret som stasjonert dels i Irak og dels i Europa var svak og sporadisk.

I sommer 1978 reiste Dr. Abd al Rahman Ghassimlou, da væredes leder for PDK-I, fra Europa til Irak og tilkalte en hastemøte for PDK-I sine sentralstyremedlemmer, som bodde i Irak. I dette møtet ble, med hensyn til Pahlavis ustabil fremtid, bestemt at en gruppe av PDK-Is sentralstyremedlemmer i Irak bør reise tilbake til den iranske Kurdistan. De bør, med samarbeid med andre medlemmer¹³⁵ i den iranske Kurdistan, mobiliser og delta i anti Pahlavi demonstrasjoner i alle Fylker i Kurdistan.

Gruppens medlemmer skulle fordeles i alle byer i regionen. Gruppen skulle, på grunn av sikkerhets årsaker og forbudt blokaden over PDK-I, arbeide hemmelig. Derfor brukte de kallenavnet Zagross komiteen.¹³⁶ Medlemmene i Zagross komiteen hadde klare regler og restriksjoner i sine arbeid.

Verken PDK-Is partiprogram eller den strenge SAVAKs overvåkning tillot åpen politisk aktivitet, masse rekrutering eller massemobilisering i første ukene av anti-Pahlavi demonstrasjonene i regionen. Det i seg selv kan si at hvor usikker var de forskjellige politiske bevegelsenes fortussing om Pahlavis fall i

¹³³ Jalil gadani i sin parti memoar bare nevner med etter navn. Han tror at alle kurdere kjenner dem?!

¹³⁴ Braiym Farshy:2008; *Katastrofens Århundred*.185

¹³⁵ På grunn av at PDK-I var en forbudt parti under Sjahs styre, PDK-Is aktivitet og medlem rekrutering var organisert i hemmelige små grupper kaldt *Tashkilat*. Disse gruppene besto både av høytstående medlemmer og vanlige medlemmer.

¹³⁶ Hassanzadeh:2002.287

Iran og Kurdistan. Men samtidig viser at hvor essensielt og overvåket Kurdistans politisk utvikling var i sentralmyndighetenes strategisk periferi politikk. Derfor mener Hassanzadeh, en av Zagross medlemmer, at gruppen holdte aktiviteten sin frem til slutten av Baktiars regjering, da han åpnet Irans politiske arena for fri politisk aktivitet i 1979, hemmelig. Men tross restriksjonene klarte PDK-I å gjenopplive sin popularitet som et folkeparti og sine nasjonale politiske forbindelser både i Iran og i Kurdistan. Blant mest viktigste arbeid Zagros oppnådd, før dets oppløsning i mars/april 1979, var stiftelsen av en Kurdisk Kultur forening i Teheran og arrangering av diverse folkemøter i den iranske Kurdistan.

Offentliggjøring av PDK-I sine politiske aktiviteter og indre og ytre utfordringer

I Mahabad og i februar 1979 holdte PDK-I sitt første offentlige folkemøte etter Kurdistan republikkens fall i 1946. I folkemøtet via sin tale appellerte Abd al- Rahman Ghassemlou til Khomeini og Bazargans midlertidige regjering for forsoning og fredelige politiske forhandlinger med kurdere. Samtidig inviterte han folkemengden til å bli medlem i PDK-I. Fri politisk atmosfære i denne perioden ga muligheter til partier og grupperinger til å utvide sin politiske makt blant folk. Mange små partier ble stiftet. Men sterkes av alt var PDK-I og Komala. Komala ble stadig populær blant unge venstreorientert folk, spesielt i byene. I april 1979 samlet Komala sine organisasjoner under et parti og har begynt å operere offentlig både politisk, kulturelt og etter hvert militært.¹³⁷

I Vest Aserbajdsjan, på den tiden, representerte PDK-I fortsatt flertallet men både islam og marxismen, som hadde bredere tilslutning lengere sør i den iranske Kurdistan ble utfordrende bevegelser for PDK-I.¹³⁸ Islam var, som en politisk ideologi, mindre utfordrende men viktig. Det har kanskje historiske årsaker. Historisk sett hadde leder i den kurdiske nasjonalismen som regel religiøs utdanning. For eksempel Abdulla Hassanzaddeh, leder for PDK-I i 1990 har utdannet seg som Mulla eller Sheikh Izzadin Hiseini, hoved predikant i Mahabads store moske, var blant fremste lederne under fredsforhandlingene i den iranske Kurdistans konflikten. Sist nevnte støttet kurdisk venstrenasjonalismen frem for islamismen. Det er kanskje derfor Moftizadeh og hans Koranskoler ikke fikk sterke fotfester spesielt i nordlige del av Irans Kurdistan. Men uansett, perioden fra februar til mai 1979 minnet av alle politiske bevegelser i Kurdistan som oppblomstring periode for politiske aktiviteter i området, tross den voksende polariseringen.¹³⁹

Polarisering av politiske retninger i den iranske Kurdistan generelt og i Vest Aserbajdsjan spesielt, samt med oppretting av milits styrker, innenfor partiene, skjedde raskt i de 6 månedene etter Irans revolusjon. Det skjedde dels på grunn av områdets intern politisk utvikling og dels på grunn Irans

¹³⁷ Før det komala var kombinasjon av ulike marxist maoistisk foreninger som arbeidet skjult på 70 og 60 tallet.

¹³⁸ Bahman saidi: 2009. 3 år med Ibrahim Alizadeh.40

¹³⁹ Dr. Hushmand Ali: 2012. 55

nasjonale politiskutvikling. Perioden mellom Khomeinis ankomst fra Frankrike til folkerferendumet og innføring av den islamske republikk i Iran i mars 1979 var kalt for posisjonering og radikaliserings periode. I denne perioden utvidet gapet mellom sekulære partier og islamistene i Iran. Det samme skjedde med makthavernes dobbeltspill i Irans periferipolitikk også. Bazargan og Khomeini hadde ulik oppfatning av kurdernes autonomi. Khomeini verbalt var enige i at alle nasjoner i Iran burde praktisere sin religion og språk i frihet, men samtidig, i motsatt av Bazargan, utelukket han vestlige terminologi og ideologier som «autonomi» osv., som løsningsalternativer for kurdernes konflikt i Iran. Men begge parter var enige at de måtte utnytte det politiske kaoset i Kurdistanregionen maksimalt. Det var for å tape minst mulig i forhandlingene med kurdere i Iran.¹⁴⁰

I denne korte perioden som streker seg fra januar til mai 1979 opplevde den iranske Kurdistan dramatiske omveltninger. De øyeblikkelige gledene av Pahlavis bortgang forvandlet etter hvert til Kaos og frustrasjon, på grunn av Irans aggressiv periferi politikk og på grunn av mangel på felles enighet mellom kurdere om sin strategiskpolitikk mot myndighetene i Teheran og Qum.

Kronologisering av diverse konfrontasjon mellom kurdere og sentralmyndighetene fra Qum og Teheran, er i denne perioden nesten umulig. Nesten i alle byene i de to nordlige fylkene i den iranske Kurdistan oppstått konfrontasjon mellom regjeringshæren og Khomeinis militser (senere kalt for revolusjonsgarden) på en side og kurdere på den andre siden. Situasjonen blir mindre forståelig når en kan lese fra kildene at regjeringen i Teheran og Revolusjonsrådet i Qum utnyttet Kurdistans mangfoldige etniske, religiøse problemer til å splitte og herske over regionen. Deres politikk i mange tilfeller lyktes.¹⁴¹

Blant utallige hendelser i Kurdistan var det bare noen få hendelser forsterket Kurdernes makt posisjon i maktbalansen mellom dem og Iran. En av dem var avvæpning av Pahlavis utallige militærbaser og militærkamper i den iranske Kurdistan.¹⁴²

Viktigste hendelser for PDK-I i denne perioden

Avvæpning og nøytralisering av Pahlavi regimets militærbaser skjedde over hele Iran uten noe spesiell oppsiktsvekkende reaksjoner i første månedene etter den iranske revolusjon. Men når det skjedde i Kurdistans området medførte den bølger av antiseparatistiske reaksjoner og proteseter fra både venstrenasjonalismen og høyrenasjonalismen i Iran. For eksempel når Khomeini hørte nyheten om avvæpning av Mahabads militærbase, i februar 1979 gratulerte han først kurdere for en slik stor seier, men når han ble forklart politiske konsekvenser for kurdernes posisjon i fredsforhandlingene

¹⁴⁰ <http://www.meisami.net/Cheshm/Special/Kordestan01/ch-vijeh/59-74.htm>

¹⁴¹ Ghani Bolrian: 1997. *Alecoc, (My Political memories)*. 295-311

¹⁴² Chris Kutschera: 2013. *Le Defi Kurde Ou le fou de Lindendance*. 252
(Boken er oversatt fra persisk til Kurdisk av Hassan Rastegar)

med regimet i Teheran, reviderte han sitt syn og beskrev han hendelsene i Mahabad og liknende avvæpningene i den iranske Kurdistan som kriminelle handlinger, hevder Hassanzaddeh.¹⁴³

Økte spenning mellom senteret, hvor Khomeini og hans allierte brukte sin popularitet for mer makt og innflytelser, og kurdere i vestlige periferier av Iran forverret etter hvert kurdernes kamp mot makthaverne fra Qum og Teheran. I 7. februar 1979 Baszargans første delegasjon med Daryosh frohars ledelse reiste til Kurdistan for å kartlegge problemene i regionen. Under sitt besøk møtet de representanter fra PDK-I, Komala og noen uavhengige kjente personer¹⁴⁴¹⁴⁵. Under møtene hadde kurdere presentert en åtte punkt program for selvstyring av Kurdistan innenfor Iransgrenser. Kravene ble godtatt av delegasjonen som ønsket å diskutere det videre med Bazargan regjeringen. Delegation hadde ingen real forhandling makt, selv om de var der for å diskutere Irans Kurdistans voksende konflikter.

Irans nasjonale politiskutvikling og dets effekt på den iranske Kurdistan

1979 var på mange måter en hektisk og hendelsesfull år for hele Iran. Landet opplevde dramatisk omveltninger. 500 års med absolutt monarki tokk slutt og en ny periode med republikanismen har begynt. Intense diskusjoner og debatter pågikk mellom venstrepolitiker og høyrepolitiker, mellom sekulære og religiøse, mellom intelaktuell og folk på gata. Alle hadde ulike meninger og hop for landets fremtid. Som Abrahamian peker på; *trykket fra Pahlavis absolutt despoti tvang gradvis samfunnet til å reagere*. Det har de gjort.¹⁴⁶ Men bortsett fra Sjamuslimske nasjonalister, med Khomeini i spisen, ingen hadde verken planlagt eller arbeidet systematisk for at hvordan de skulle erstatte monarkiets bortgang. Som Hassanzade sier, som ordtak, i sin memoar; *Når monarkiet falt, falt den som en takk over oss*.¹⁴⁷ Alle var Absolut enige om at Sjahen må tre av fra makten. Men bortsett fra Khomeini og hans allierte, som lenge før Pahlavis bortgang reiste den islamske republikk som alternativ maktovertager, var ingen av Irans ledende intelaktuell klar for å ta over. Heller store partier(som Tudeh, Frihets Bevegelsen i Iran, Folkets Mojahidin, osv.), hadde klar plan om hvordan Iran skulle regjeres etter Sjahens bortgang. Diskusjonen om Irans fremtid kretset etter hvert rundt Bazargan og Sjialeder fra Qum sine forslag om en demokratisk islamsk republikk eller bare en islamsk

¹⁴³ Hassanzaddeh: 2002. 300

¹⁴⁴ Kutschera: 2013. 252

¹⁴⁵ PDK-I sine representanter besto av; Abd al-Rahman Ghassimlu og Ghani Blorian. Komala besto av; Salah Mohtadi(storebror til Abdulla Mohtadi, leder for Komala) og Sheikh Izzadin Hosseini som sympatiserte med Komala.

¹⁴⁶ Abrahamian: 2008. 155

¹⁴⁷ Hassanzaddeh: 2002. 289

republikk.¹⁴⁸ Det samme gjeldt med maktsenteret i Iran også. Den var delt mellom Bazargans midlertidige regjering i Teheran og Sjalærde i Qum.

Den kaotiske politiskatmosfæren i Iran hadde direkte og indirekte på virkning på Kurdistanregionens politikk også. Påvirkningene var at den iranske Kurdistanspolitiskutvikling oftest måtte tilpasses og forandres på grunn av sentrums polariserende politiskutvikling. De tre lokale hoved aktørene i Kurdistanspolitikk ofte hadde forskjellige meninger om kurdernes fredsforhandlinger i regionen. Det var voksende gap mellom Moftizadeh, Komala og PDK-I. I ulike sammenhenger prøvde de å danne en felles Kurdiskallianse mot sentralregjeringen, som regjert av Khomeini og Bazargan. Men det fikk på grunn av ideologisk ulikheter aldri resultat. Hver av dem forhandlet separat både med Bazargans regjering og med Sjalærde i Qum. Som nevnt over hadde like før Pahlavis fall møtet Ghassimlou Khomeini i Frankrike for å diskutere minoritets og kurdernes rettigheter etter Pahlavi. Hassanzade sier at; *etter en helhetlig vurdering eller forutsetning av Irans mulige maktovertagere etter Pahlavi, PDK-I konkluderte for sine medlemmer at de Islamske nasjonalistene med Khomeinis ledelse hadde større sjans til å danne regjering.*¹⁴⁹ Derfor sendte PDK-I i forskjellige anledninger representanter til både Qum og Teheran for å diskutere autonomien i den iranske Kurdistan. Men det ble aldri vurdert seriøst av Khomeini og hans revolusjonærråd hevder Hassanzadeh. De mente at alle er muslimer og dermed har like rett under en islamsk republikk. Derfor er det ingen grunn å forskjellsbehandle eller segregere kurdere fra resten av Iran. Khomeinis propagander om rettferdighet, frihet osv., forsnevret seg etter han kom tilbake til Iran. Han og hans revolusjonsråd brukte ulike metoder for å sabotert de få forhandlingsforsøkene, Bazargans regjering hadde med Kurder. Som forklart over noen dager før Nawroz¹⁵⁰ med ledelsen av Saftary, en ny utnevnt geistlig leder for Sanandaj sin militærbase¹⁵¹, ubarmhertig åpnet Basen ild mot byens innbyggere og drept og såret rundt 300 mennesker i løpet av noen få dager.¹⁵²

Tross slike handlinger appellert PDK-I, i forskjellige anledninger, for fredelige løsninger i den iranske Kurdistan sin konflikt. I mange tilfeller skjedde enten ingenting eller det motsatte reaksjoner. Allerede i første månedene etter revolusjonen hadde revolusjonsgarden(som var fremdeles en frivillig hær, besto sivile og militære) startet sporadisk sammenstøtt med kurdiske styrker. Det førte til at PDK-I og Komala bevæpnet sine medlemmer for mulige forsvar mot hærens og revolusjonsgardens angrep mot kurdere.¹⁵³ Disse kurdiske styrkene ble kjent som *Hezy Peshmarga* som betyr Peshmarga styrker. Peshmarga er ikke en forent kurdisk styrke. I den iranske Kurdistan

¹⁴⁸ Abrahamian: 2008. 163

¹⁴⁹ Hassanzaddeh: 2002. 304

¹⁵⁰ Irans første nyttårsdag

¹⁵¹ Revolusjonsrådet hadde forsøkt å plassere sine representanter i by eller bygderåden som kalt for *Shoora*(شورا)

¹⁵² Hassanzaddeh: 2002. 302

¹⁵³ Jalil Gadani: *50 års Kamp/ Del 1.* 243-247

hvert parti eller gruppe hadde sine egne styrker som ble brukt for partiets politiske mål. Peshmarga ble først opprettet under Kurdistan republikken på 1945/46, som republikkens forsvar styrke. Men etter republikkens fall i 1946 forsvant styrken også. De først ble gjenopplevd etter Irans revolusjon og med Kurdernes tilgang til våpen.

Eskalering av vold i Naghadeh(etnisk konflikt)

Fiendtlige atmosfæren intensivert mellom kurdere og makthaverne i sentrum fra dag til dag. Fra februar til mai 1979 sporadiske sammenstøtt eskalerte til hverdags konfrontasjon mellom kurdiske styrker (som besto av bevæpnede *Peshmarga* fra Komala og PDK-I) og Irans styrker som besto Revolusjonsgarden(offisielt stiftet femte mai, og kjent som Sepah Pasdaran)¹⁵⁴ og i Irans hær. Fra Paveh, sørligste by i Kurdistanfylket til Urmie og lengere nord i Vest Aserbajdsjansfylket forsøkte folk til å bevæpne seg selv eller rekruttere seg i PDK-I og Komala sine Peshmarga styrker. De var klar over negative resultater av fredsforhandlingene og blir mer og mer forbrett på Irans militære re-invasjon i Kurdistan. Kurdere i Urmie også forsøkte å kapre byens militærbase i denne perioden. Men de lyktes ikke. Det rådet krigs atmosfære i den iranske Kurdistan i denne perioden. Det var verken offisielt krig eller fred mellom staten og kurdere. Folk forsøkte å leve et vanlig liv men bekymringene for den kommende krigen og voldseskaleringen i regionen var synlig, skriver Kurdistan avisen.¹⁵⁵

Som tradisjon PDK-I holdte folkemøter i alle byer i den iranske Kurdistan etter dets politiske åpenbaring fra våren 1979. Det var både for å oppmuntre befolkningen og for å rekruttere nye medlemmer til partiet og forsikre innbyggerne med at PDK-I vil forsvare dem fra myndighetenes militære angrep. Disse folkemøtene gikk vidundrene i Mahabad, Saqiz, Sanandaj, Bokan og andre steder for partiet. Partiet rekruttert stadig nye medlemmer og vokste fra dag til dag. Men disse møtene ble 20. april 1979 forstyret av uventede borgerkrig mellom kurdere og Azeriske folk i byen Naghadeh. PDK-Is avdeling i *Naghadeh* inviterte Ghassimlou, partilederen, for å holde tale under PDK-Is folkemøtet i den kurdiske og azeriske byen *Naghade*.¹⁵⁶ Folkemøtet ble holdt i byens fotballstadion. I starten av Ghassimlous tale ble fyret av skudd til folkemengden fra bygningene rundt stadionet, som stor sett besto av kurdere fra Naghadeh og landsbyene rundt. Situasjonen endret raskt til skuddveksling i byen og slik forvandlet folkemøtet til en uforventet blodbad mellom kurdere og Azerisk folk. I tre dager fortsatte den etniske konflikten mellom dem. Til slutt regjerings soldater med tungt våpen invaderte byen og dets områder og gjør slutt på etnisk konflikten. I følge kurdiske kilder ble over 350 mennesker drept.¹⁵⁷

¹⁵⁴ http://en.wikipedia.org/wiki/Army_of_the_Guardians_of_the_Islamic_Revolution

¹⁵⁵ Kurdistan Avisen: des. 1980; publisert av partiets sentralstyre: nr 71; s. 17-22

¹⁵⁶ Byen har mikset etnisk befolkning av Azari og Kurdisk befolkning, hvor Azari utgjør majoriteten.

¹⁵⁷ Kutschera: 2013. 259

PDK-I beskyldte Mulla Hassani, Khomeinis representant og predikant for Sjiamuslimer i Urmie og resten av vest Aserbajdsjan, for planlagt eskalering av vold mellom de to minoritetene. I mai 1979 sendte PDK-I en ny delegasjon med Ghassimlus ledelse til Qum for at regjeringen skulle lage en granskningskommisjon for denne krigen, men deres appell igjen faller i døde ører skriver Gadani i sitt partimemoar.¹⁵⁸

Kurdernes fredsforhandlinger med Bazargan regjeringen fra februar 1979 august 1979

Aggressiv periferipolitikk i Iran i denne perioden kan refereres til Khomeini og hans revolusjonsrådspolitik og juridisk innflytelse blant iranere i første perioden av Irans revolusjon. De hadde hundrevis av frivillige militser og andre styrker til rådighet for gjennomføring av sin politikk. I mange anledninger var de enten en betydelig styrke i statens utøvendemakt eller var de selve utøvendemakten. Med en slik posisjon kunne de direkte eller indirekte innblande seg i statens beslutninger i ulike arenaer. Håndtering av periferi spørsmålene i Iran etter Revolusjonens suksess var et tydelig eksempel på Khomeini og revolusjonsrådets utøvingsmakt i Irans realpolitikk i den korte perioden.

Samtidig med Kurdistan forsøkte andre minoriteter i Iran som Khozestan, Turkamanestan og Baluchestan å benytte maktvakuemet etter Irans revolusjon til å befeste sine etniske rettigheter. Det ble slått hardt ned ved hjelp av Khomeinis militser¹⁵⁹ og delvis Iransk hær.¹⁶⁰ I den iranske Kurdistan virket kontroll og militærundertrykkelse av kurdernes opprør langt vanskeligere enn nye myndighetene i Qum og Teheran hadde trodd.¹⁶¹ Men daglig konfrontasjon mellom revolusjonsgarden og Peshmarga styrker undergravet fredsforhandlingenes troverdighet, etter hvert. Myndighetenes frykt for separatisme og fragmentering av landets grenser var stort, tross kurdernes gjentatte bekreftelser på at de vil aldri løsrive Kurdistan fra Iran. De kjempet bare for kurdernes autonomi i en demokratisk Iran, hevdet PDK-Is leder Ghassimlou til landets medier og politiske ledere.¹⁶² Konflikten diskutert jevnlig i Irans medier, og debattert både hos høyrenasjonalismen og

¹⁵⁸ Gadani:2008. 231

¹⁵⁹ Disse militsene i mai 1979 organisert under navnet Irans revolusjonsgard, bedre kjent som «Sepahe Pasdarane»

¹⁶⁰ På ulike grunner blant annet sikkerhet, Hærens lojalitet osv. i første månedene etter revolusjonen ble hærens nøkkelpersoner henrettet, permittert eller sparket fra tjenesten.

¹⁶¹ Kutschera:2013.262

¹⁶² Kurdistan avisen: mars/april1980. s1, 10, 16

کوردستان: نۆرگان کۆمیته مرکزی حزب دیموکرت کردستان ایران: آسفند ماه ۱۳۵۹-فروردین ماه ۱۳۶۰

venstrenasjonalismen. Både Keyhan, Etel'at og andre store aviser rapportert daglig Irans Kurdistan problematikken, noe som kan tyde på hvor komplisert og viktig situasjonen var denne konflikten.¹⁶³ Historien om fredsforhandlinger mellom staten og Kurdere i Iran er i denne perioden komplisert. Det har flere årsaker. Noen av viktige årsaker som partenes intoleranse, mangel på tillit, mangel på kunnskap om hverandres politikk og mangel på erfaring i forhandlingssaker kanskje var sentrale elementer i at fredsforhandlingene mislyktes. I historiskbakteppet for dette kapittelet pekte jeg på Kurdistan sosioøkonomiske og sosiokulturelle tilbakestående posisjon i Irans utvikling etter innføring av Sjahens Hvite Revolusjon. Kurdistan var blant mest underutviklede områder i Iran i utgangspunktet av Irans revolusjon. Bortsett fra økonomisk tilbakestående tilstander har myndighetene lagd store sikkerhetsrestriksjoner over området politiske utvikling. De hadde totalitær politikk i sine senter periferi planer. De intensjonelt forhindret enhver form for politisk aktivitet som truet eller var imot Pahlavi dynastiets fundament. Det hadde skadet den naturlige utviklingen av politiske aktiviteter i regionen. Det har skapt gap mellom eksil politikere og partier som oppholdte seg i utlandet og andre kurdiske bevegelser eller kurdisk intelaktuelle som for det meste drev politiske aktiviteter innenlands, enten som underjordisk bevegelse eller andre måter. Kurderne i liten grad forutså nødvendigheten av en felles kurdisk allianse i kampen mot sentralmyndighetene. Bortsett fra statens jerngrep av Kurdistan problematikken under og etter Pahlavi dynastiet var ideologisk ulikhet mellom Kurdiske grupper, foreninger og partier årsak til det åpne gapet også. Dette ideologiske gapet gjenspeiler seg i alle aspekter av Irans Kurdistan politiske aspekter, som til en vis grad diskutert over.

Kronologisering av fredsforhandlinger mellom ulike kurdiske representanter og Myndighetene i Qum og Teheran er like vanskelig som kronologisering av hendelsene skjedde i den iranske Kurdistan under Bazergans regjeringstid. Det var fordi alt skjedde for fort for partiene og alt for mange personer og organisasjoner involvert seg i kurdernes konflikt i denne perioden. Men noen av fredsforhandlingene var mer effektive og viktigere enn andre i forhold til hendelsen knyttet til dem og partenes deltagelser. 2 mest viktigste, før fredsforhandlingene under tre måneders krigen, var fredsforhandling i Mahabad og fredsforhandling i Sanandaj etter Nawroz massakren.¹⁶⁴

¹⁶³ http://iran-archive.com/sites/default/files/sanad/gunagun-ketab-Akhbar_Kurdestan_20.pdf

Behzad Khoshhali er en blogger og lokal journalist fra Sanandaj, som hadde flyktet fra Iran på grunn av sine politiske aktiviteter. Han bor i den irakiske Kurdistan og arbeider blant annet med historiske publikasjoner som handler om den iranske Kurdistans konflikten.

¹⁶⁴ Fra juli til oktober 1979 forsøkte myndighetene i Iran å gjenerobre Kurdistan/Iran med militær makt, men det lyktes de ikke. Denne perioden er kjent som 3 måneders krigen i Irans Kurdistan

Fredsforhandlinger i Mahabad

Som nevnt over reiste i flere anledninger representanter fra myndighetene med ledelsen av *Dariush Forouhar*¹⁶⁵ til Kurdistan. de besøkte PDK-I og andre prominente personer i Kurdistan for samtaler og kartlegging av Kurdistan problematikken i Iran. Som den kurdiske nasjonalismens kjerne by var Mahabad vert for mange samtaler mellom kurderne og myndighetene i Teheran, i perioden mellom februar til mai. Blant mest merkbare var fredsforhandlinger *Daryush foruhar* og hans delegasjon hadde med representanter fra Komala, PDK-I, Fedaian- Khalq og Izzadi Husseini i 14. februar 1979. Hans statsoppdrag var å reise rundt i den iranske Kurdistan for å kartlegge politiske situasjonen og mekle mellom staten og Kurdere. I 14. februars fredsforhandling mellom partene i Mahabad ble Foruhar overlevert en 8 punkt autonomi program, som ble sendt til Teheran for vurdering og videre behandling av Bazergans regjering. Det gikk ifølge kurdisk opposisjonen som alle andre samtaler og forhandlinger i glemme boken.¹⁶⁶

En av grunnene at februar fredsforhandlingene i Mahabad mislyktes var kanskje avvæpning av Mahabads militærbasen som ble gjennomført under Furohars opphold i byen. Bevæpningen ble fordømt av Khomeini. Som Kutschera (en fransk journalist) nevner i en av sine intervju med Ghassimlou i februar 1979 at; forsterkning av kurdernes og PDK-Is posisjon i politiske forhandlinger med staten var viktig. Og med hensyn til fredsforhandlingenes dystre fremtid var kurdernes tilgang på våpen viktigere enn mekling med representanter uten noe real makt. Han skriver at; Ghassimlu hevdet at; *denne hendelsen er kanskje skapt mistillit mellom dem og Furuhar men staten må forstå at de bare nøytraliserte resten av Pahlavis forhatte autoritet i byen. Det på ingen måte har vert et forsøk på å ødelegge fredsforhandlingene med staten.*¹⁶⁷

Fredsforhandlingen i Sanandaj

I Sanandaj var Ahmad Moftizadeh den mest optimistiske i forhandlingene med makthaverne i Iran. Ironisk nok hevdet han i ulike samlinger blant folk at; *Kurdistan's Autonomi erklæringen signert av Khomeini ligger i lommen min.*¹⁶⁸ I forskjellige anledninger forsøkte han å vise seg som den rett og sanne representanter for kurdere. Men i realiteten representerte han og hans Koranskole bare en del av Sanandaj befolkningen. Han måtte dele makten i Sanandaj med marxist maoistene og andre sekulære partier. Denne polariseringen gjorde forhandlinger vanskelig både for staten og kurderne selv.

¹⁶⁵ http://en.wikipedia.org/wiki/Dariush_Forouhar

¹⁶⁶ Blurian:1997; *Alacoc, My political Memories*.292-4

¹⁶⁷ Kutschera:2013. 253-55

¹⁶⁸ Intervju med Jamshid Hqgoo

<http://www.meisami.net/Cheshm/Special/Kordestan02/06.htm>

Myndighetenes syn på konflikten i Kurdistan har alltid vært tvetydig, i landets første fase etter revolusjonen. De forsøkte i stor grad å klassifisere problemet som fylkes problemer enn etnisk opprør. De benyttet Kurdistans politiske fragmentering til å manøvrere kurdisk nasjonalismens krav for autonomi. for eksempel Dr. Jamshid Haqgo¹⁶⁹ Aserbajdsjans fylkesmann i 1979 hevdet at kurdernes opprør dreide seg stor sett om økonomiske problemer heller enn kurdisk nasjonalisme. Videre sa han til Cheshmandaz¹⁷⁰; *med en gang disse behovene tilfredsstilles, forsvinner også fotfestet til PDK-I og Komal.*¹⁷¹ Det er fordi hevdet han at kurdere er troende muslimer og ikke ønsker sosialistisk eller kommunistisk innflytelse i deres land¹⁷². Abdulla Sahabi, Bazergans innenriks minister også hevdet i sitt intervju med Cheshandaz at verken Khomeini eller regjeringen hadde noe konkrete planer for minoritetene og kurdernes krav i Iran. Den sporadiske forbindelsen mellom myndighetene i Teheran og Qum og kurdere etter revolusjonen var stor sett ment å berolige Kurdistans betente situasjon og skaffe ny makt haverne i sentrum tid for å fotfeste sine juridiske legitimitet.¹⁷³ Statens deltagelser i Sannandajs fredsforhandlinger under Blodig Nawroz krigen fra 1979 var et typisk eksempel på slik manøvrering hevder Abdulla Mohtadi, leder for Komala, sitt intervju med Bahman Saidi.¹⁷⁴

For å stoppe krigen mellom Sanandajs innbyggere og byens militærbase kom representanter fra regjeringen og Khomeini til Sanandaj i mars. 1979. Fra regjeringen var justisminister Ahmad Javadi, innenriksminister Abdulla Sahabi og noen andre som Ibrahim Yonesi tilstedt i møtene. Khomeinis representanter besto av Ayatolla Beheshti, Banisadr og Rafsanjani underledelsen av Ayatolla Talaqani. Under noen dagers diskusjon med kurdernes representanter ledet av Sheikh Izzadin Husseini og Ahmad Moftizade ble partene enige om Kurdistans autonomi som ble tidligere diskutert med Darayush Frohar under Mahabads møter. Ayatolla Talaqani hevdet i sin tale til Sanandajs folk at autonomi slik som ble presentert av kurdere under fredsforhandlingene i Mahabad er kurdernes Absolut rett. Videre lovet sentralmyndighetenes delegasjon at de skulle diskutere og erklære autonomien når de hadde reist til hovedstaden. Men det ble som andre erklæringer bar tome løfter, hevde den kurdiske opposisjonen i etterkant. Det eneste positive disse møtene etterlatt var at krigen i byen ble stoppet for noen måneder videre og ble tillatt et fritt bystyrevalg i byen. Bystyret besto av representanter av alle partier og organisasjoner og styrte Sanandaj frem til revolusjonsgardens invadering under tre måneders krigen.

¹⁶⁹ ibid

¹⁷⁰ Cheshmandaz betyr tilbake blikk. Det er et tidsskrift publisert i Iran.

¹⁷¹ Intervju med Jamshid Haqgo

<http://www.meisami.net/Cheshm/Special/Kordestan02/06.htm>

¹⁷² ibid

¹⁷³ <http://www.meisami.net/Cheshm/Special/Kordestan01/ch-vijeh/59-74.htm>

¹⁷⁴ Bahman Saidi: 2010

Tre måneders krigen og dets konsekvenser for Irans Kurdistan

Den politiske fiendskapen mellom kurdere og Khomeini og hans allianse nådde ny høyder da flertallet av kurdere hadde boikottet folkeavstemming for Irans nye konstitusjonen. I april 1979 ble iranere bedt om å svare ja eller nei for en Islamsk republikk via et nasjonalt referendum. I følge Irans offisielle kilder mer en 90 % hadde stemt ja for Islamsk republikken og dermed banet veiet for *Velayate Faqih*.¹⁷⁵ I den iranske Kurdistan folkets deltagelse var minimalt siden konstitusjonen ikke garantert dem autonomi eller noen form for minoritets rettigheter. Både Sheikh Izzadin og Ghassimlu advarte kurdere om å stemme en uklar konstitusjon, noe som førte til politisk raseriutbrudd blant Sjialedere i Iran.¹⁷⁶

Sepahe Pasdarans «revolusjongardens» offensiv krig mot Kurdistan

Krigen i den iranske Kurdistan var en realitet fra begynnelsen av Irans revolusjonen. Fortløpende hendelser og den politiske fiendtligheten mellom kurder og makthaverne i Iran etter hvert førte til militære løsningen mellom kurdere og myndighetene. Allerede før opprettelsen av revolusjongarden Dr. Chamran daværende forsvars minister og en ivrig tilhenger av Khomeini hadde grundig studert kurdernes militære kapasiteter og hevdet at regjeringen må starte en offensiv militære kamp i Kurdistan med hensikt til å re-invadere Kurdistan fra PDK-Is og Komalas kontroll, før de opprettholder sin posisjon permanent.¹⁷⁷ Mulighetene slå til i byen Paveh da kurderne på grunn av lokale konflikter var ikke i stand til å holde sikkerhet og orden i byen.

28 juni 1979 erklærte Khomeini helligkrig mot PDK-I, Komala og andre grupper i Kurdistan og kalte Sheikh Izzadin og Abdul al Rahman Ghassimlou for *mofsed fel arzh*(korrupt på jorden). For å begrunne sin fatwa beskyldte Khomeini kurdere for kommunistiske, anti islamsk og imperialistiske agenter. De mottar støtte fra USA og sovjet unionen og samarbeider med Saddam i mot revolusjonen, hevdet Khomeini i sine påstander.¹⁷⁸ På denne måten klarte han å mobilisere tusener av frivillige mennesker i Sepahe Pasdarans kamp mot kurdere i Iran. Det var tross USA og Sovjetunionens avkreftelse på Khomeinis påstander om kurdernes forhold med dem.¹⁷⁹ Det er nevneverdig å si at i en av Izzadins møter med Khomeini tidligere i april sa Khomeini til han, personlig, at han holder Izzadin for Kurdistans sikkerhet og lojalitet. I respons svarte Izzadin at han

¹⁷⁵ <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/293359/Iran/230055/Velayat-e-faqih?anchor=ref783951>

¹⁷⁶ Hassanzaddeh: 2002. 307

¹⁷⁷ Cheshmandaz. Intervju med Hasem Sabaghyan

<http://www.meisami.net/Cheshm/Special/Kordestan01/ch-vijeh/50-59.htm>

¹⁷⁸

http://www.keesings.com/search?kssp_search_phrase=Sanandaj%3F&x=28&y=8&kssp_a_id=30303n01irn&kssp_selected_tab=article&kssp_rspn=1&kssp_v_id=26

¹⁷⁹ ibid

godtar dersom Khomeini anerkjenner Kurdistan autonomi¹⁸⁰, noe som Khomeini aldri erklært. Med Khomeinis fatwa bak ryggen og store mengder med frivillige kampklare iranere til disposisjon startet Chamran revolusjonsgardens leder massiv kamp i alle deler av den iranske Kurdistan. En ujevn kamp startet mellom revolusjonsgarden, med fullt militær støtte, og Peshmarga styrker fra PDK-I og Komala bevæpnet med lett våpen maskineri. Nesten alle viktige byer som Pavah Sanandaj, Mahabad og Urmie ble samtidig angrepet av Iranske styrker.

I først omgang klarte Sepahe Pasdaran å gjenerobre alle byene i løpet av få dager. De tvang Peshmarga styrken til å posisjonere i fjellene og landsbyene rundt byene. Det var slik at Sepah Pasdaran hadde kontroll i byene, om dagen, mens Peshmarga styrkene kontrollerte alle strategiske veier og andre punkter i Kurdistanområdet. For eksempel i byen Pavah foregikk forsyning til revolusjonsgarden (Sepah Pasdaran) via luftforsvaret, siden PDK-I og Komala har omringet byen. Men tross den sterke posisjonen Peshmarga styrkene hadde i den iranske Kurdistan, bekymret den raske tilbaketrekkingen befolkningen i Kurdistan. Det skapte uro og skepsis om Peshmargas evne om å forsvare befolkningen mot den fryktede revolusjonsgarden og Sadeq Khalkhali's¹⁸¹ vulgære henrettelser av såkalte anti-Islamske kurdere. Mesteparten av disse henrettelsene besto av Peshmarga styrker eller medlemmer av PDK-I og Komala eller andre kurdiske aktivister mot regimet som ble tatt av regjeringen.

Peshmargaenes tilbaketrekking var ment å bevare byene fra destruksjon hevdet Ghassimlou til utenlandske aviser.¹⁸² Våre styrker vil forsvare Kurdistan til siste Peshmarga styrker, hevdet han. Fra slutten av juni til midten av juli 1979 remobiliserte både i Komala og i PDK-I sine Peshmarga styrker og startet offensiv kamp mot revolusjonsgarden. I løpet av noen uker gjenerobret de alle byene i den iranske Kurdistan og tvunget Sepah Pasdaran til å tilbaketrekke til sine baser utenfor den iranske Kurdistan eller ta ly i hærens baser rundt omkring i Kurdistan. I denne perioden Irans arme har ikke direkte involvert seg i krigen mellom revolusjonsgarden og peshmarga styrker. Det har vært noe små sammen støtt mellom dem og kurdere men den fulle militære offensiven fra Irans hær kommet først etter Banisader sin regjeringstid i 1980.

Som Irans åndelige og legitime leder og øverste sjef for Irans hær, anklager Khomeini, Bazergan regjeringen for manglende samarbeid og militær støtte, for at revolusjonsgarden tapte krigen. På denne måten Khomeini skyvet vekk ansvaret til Bazergans manglende regjeringsevne i håndtering av landets interne politiske problemer og ikke minst undergravde han Irans hær sin lojalitet og posisjon som Irans forsvarsstyrker. I håndtering av Kurdistans konflikten via militære løsninger ønsket Khomeini først å dempe kurdernes krav fortest mulig og hindre det faktumet at Kurdistan skulle bli til

¹⁸⁰ Mcdowall: 2004. 270

¹⁸¹ <http://en.wikipedia.org/wiki/Khalkhali>

¹⁸² Kotchera:2013.276-80

siste skanse for den voksende anti Khomeini opposisjonen i Iran. For det andre skyvet han frem revolusjonsgardens militære rolle og posisjon som landets forsvarsstyrke, og ikke minst kvitet seg med de skeptiske og illojale militærledelse i Irans arme, siden fleste av dem hadde sin karriere bakgrunn fra Pahlavi regimet. På mange måter den iranske Kurdistan ble et politisk militærmål for revolusjonsgarden til å uteksaminere sine militære evner, noe den ikke greide å gjennomføre under 3 måneders krigen i Kurdistan. Etter det forsøkte revolusjonsgarden gjentatte ganger frem til november 1979 å gjenerobre Kurdistan og jage bort Peshmarga styrkene i området, men uten resultat.¹⁸³

Fraflytting av Irans opposisjonen til Siste skansen, nemlig Kurdistan

Innledningsvis i denne oppgaven ble iransk politiske utvikling etter 1979 fortalt. Politisk rivalisering mellom religiøse og sekulære partier og grupper i Irans politiske arena og etter hvert polarisering av makt forholdet i Iran gikk til Khomeini og hans revolusjonsråd favør. Khomeinis popularitet var et drivende medium i den situasjonen men var ikke den mest avgjørende siden partier som Folkets Mujahedin, Fedaiane Khalq eller andre populære ledere som Ayatolla Tallaqani eller Ayatolla Montaseri hadde delt populariteten med Khomeini og hans revolusjonsråd. Det måtte Irans revolusjonsråd finne løsning for. De valgte systematisk eliminering av sine opposisjoner som den eneste og enkleste midler for innføring av en Islamsk stat som var mest forenelig under deres ledelse.¹⁸⁴ I mange sammenhenger ble sitert av Khomeini, uoffisielt, at kun en islamsk regjering skulle styre Iran, selv om det skulle koste 50 tusen iranske liv. Med innføring av *Velayate Faqih* etter folkeavstemming i april hans revolusjonsråd og revolusjonsgard startet skitten utrydding og utpressing av opposisjonen. Intern politisk uenigheter mellom dem skiftet til rivalisering, beskyldning av andre partier med falske påstander og etter hvert fengsling og terror aksjoner mot hverandre, i dette forbindelsen hadde revolusjonsrådet, kontrollert av Khomeini, aktivt brukt overnevnte metodene for å kvitte seg med sine motstandere.

Hundrevis av politiske aktivister innenfor opposisjonen, hovedsakelig besto av sekulære aktivister, bødte med livet i revolusjonens første år. Flere av dem høytstående medlemmer i Folkets Mujahedin eller innenfor kommunistiske bevegelser. Mange av disse bevegelsene som Folkets Mujahedin og Fedaiane Khalq tilbaketrukket sine baser til Kurdistan og dermed den iranske Kurdistan ble til siste skansen i kampen mot den islamske republikkens aggressiv utrydding av sine opposisjoner.¹⁸⁵ Det har demonisert kurdernes situasjon enda ytterligere blant Khomeinis tilhengere. De brukte hver anledning til å nedkjempe kurderne og erobre Kurdistan.

¹⁸³ New York times: mars 1979. "News Summary".

¹⁸⁴ Ali M. Ansari: 2012; The Politics of Nationalism in Modern Iran. 213-15

¹⁸⁵ Kurdistan avisen, 78: August 1981. 1-3, 8

Ghassimlous nominasjon til ekspertrådet for Irans grunnlov i 1979

Etter folkeavstemming for den islamske republikken insisterte Irans nye ledere generelt og Sjialeder spesielt om oppretting av en ekspertråd eller kommisjon som både skulle overvåke valgprosessen og veilede landet mot et islamsk parlament « bedre kjent som Majles Shoray-e Islami». ¹⁸⁶ I 18. august 1979 ble holdt valg for opprettelsen ekspertrådet, som senere ble kjent som vaktrådet i Iran. Antall medlemmer for rådet ble delt i forhold til innbyggerantall i fylkene. Vest Aserbajdsjan tildelt 3 medlemmer. Kurderne har nominert 3 personer. To av dem tilhørte PDK-I, Abd al Rahman Ghassimlou og Ghani Burian, den tredje var en uavhengig kandidat fra Mahabad. Det ble nevnt på forhånd av myndighetene at folk bør velge kandidater med religiøse utdannelser og erfaringer. Dermed PDK-Is nominerte kom under hard kritikk av både *Velayate Fakhih* og andre radikale islamister i Iran, men tross kritikken ble de ikke diskvalifisert. Tross negative propagander ble Ghassimlou valgt som Vest Aserbajdsjans første kandidat med 113773 stemmer. ¹⁸⁷ Blant de 50 andre sekulære medlemmene veket Ghassimlous valgseier mest uroligheter hos Khomeini. I Kurdistan var det allment påstand at Khomeinis Fatwa mot kurdere og revolusjonsgardens offensiv krig mot den iranske Kurdistan i august 1979 var en unnskyldning for å hindre Kurdernes, spesielt Ghassimlous, innvirkning på utforming av Irans grunnlov. Det er kanskje derfor frarådet, tross Ghassimlous vilje til å delta i rådet, sentralstyret i PDK-I Ghassimlou om å reise til Teheran, Hevder Hassanzadeh. Det ble sitert fra Khomeini under hans første møte med ekspertrådets medlemmer at han spurte om hvor er Abd al-Rahman Ghassimlou? Og når han fikk vite at Ghassimlou ikke tilstede sa Khomeini; *jeg skulle ønsket at han hadde komt til rådet. Det var i min plan å ta vare på han her.* ¹⁸⁸ Dermed Kurdernes diplomatiske og politiske innvirkninger på grunnlov utviklingen i Iran nok en gang ble hindret av islamistene og høyrenasjonalismen i Iran.

Våpenhvilen etter tremåneders krigen, nyt håp for fred i den iranske Kurdistan

Men tross Ghassimlous popularitet blant sine egne og hans antagelige påvirkning på Irans fremtid, var den iranske Kurdistans konflikten et nervepirrende tema for Khomeini og den islamske republikken og en stor styrkeprøve for revolusjonsgarden, noe som de ikke besto i 1979. Som fortalt over ble de nedkjempet i nesten alle kampene fra juni til november 1979. til slutt tvang PDK-I og Komalas Peshmarga styrker Khomeini og hans arme til uønsket våpenhvile.

¹⁸⁶ <http://www.majlis.ir/>

¹⁸⁷ Hasanzadeh: 2005. 317

¹⁸⁸ Gadani:2008. 232

Det vanlige spørsmålet er at hvorfor kurdere gikk med en lurerivåpenhvile selv om de mer eller mindre viste hensikten bak våpenvillen? Mine tilgjengelige kilder peker på to årsaker. Det første er kurdernes ønske for fredelige løsninger for deres konflikt innenfor Iran. Det andre var kurderne ulikhet i politikk, interesse osv. Ahmad Muftizade og hans Koranskole i noen grad var villige til å alliere seg med den islamske republikken dersom Sunnmuslimer i Iran fikk likestilt posisjon i republikken. De var mest urolige for marxismenes innflytelser og posisjoner i den iranske Kurdistan enn regjeringens gjenerobring av Kurdistans territorium. Marxistene med Komala i spissen var mest opptatt av sine idealistiske tanker og rettet sin ideologiske kamp mot føydalismen, Imperialismens tilstedeværelser i Iran og Kurdistan. Tross deres intense hat mot den islamske republikken, var kamp for kurdernes etniske rettigheter mindre viktig enn befrielse av arbeiderklassen i Iran og resten av verden. Men samtidig trengte Komala våpenhvilen for å reorganisere og sine militære og politiske posisjoner, derfor gikk de med på våpenhvilen.¹⁸⁹ Men sosialistene med PDK-I ledelser hadde mer realistisk forståelse av regionens realpolitikk. De hevdet i sine medier at fredelige løsninger for den iranske Kurdistan var mulig via en kurdisk autonomi. De har alltid la fredsforhandlingsdørene åpent dersom sentralmyndighetene ment alvorlig. Andre ting som kilden peker på indirekte var kurdernes militære og strategiske posisjon i forhold til Irans hær og Sepahe Pasdaran. Peshmarga styrker var langt mindre i antall enn den islamske republikkens styrker. Kurderne hadde nesten ingen militære forsyninger, og litte bevæpnet i forhold til Irans hær som både hadde en rik regjering bak seg og var vel utrustet med moderne våpen arsenaler fra Pahlavi perioden. Våpenhvilen også ga PDK-I til å repositionere sine militære styrker og søke hjelp og samarbeide fra andre hold, blant annet «Irak»(det blir nærmere diskutert i kap. 5)

Kurdernes fredsforhandling med regjerings representanter kalt for «delegasjon med gode hensikter»

Blant mange forskjellige møter og fredsforhandlinger hadde de iranske kurdere med sentralmyndigheten etter Irans revolusjon var fredsforhandlingen under tremåneders krigen best organisert og hadde karakteristiske trekk av moderne diplomati, selv om det varte i noen få dager. 16 november 1979 hadde en delegasjon av høytstående regjerings medlemmer, besto av Dariush Forouhar, Ezzatolla Sahabi, Hashem Sabbaghian og Mostafa Chamran, reist til Mahabad for å fortsette

¹⁸⁹ Bahman Saidi: 2010. 158-62

den uregelmessige fredsforhandlingen med kurdiske opposisjoner.¹⁹⁰ De kalte sin delegasjon for *Hayat Hosn-e Niyat* som betyr delegasjon med gode hensikter.¹⁹¹

Blant kurdiske opposisjonen ble for første gang bestemt at en felles kurdisk delegasjon skal representerer Kurdere. Det skulle i realiteten bestå av alle partier og grupper i den iranske Kurdistan. Men siden hoved aktører som Moftizadeh og Koranskole valgte nærmere samarbeid med den islamske republikken og venstreradikal grupper deriblant Komala var aktiv mostander mot den islamske republikken, både militært og i sine politiske propagander, ble det bestemt at kurdernes representanter blir presentert som uavhengige representanter under møtene. Det ble bestemt også at Sheikh Izzadin skulle lede kurdere i fredsforhandlingene og at Abd al Rahman Ghassimlu ble talsmann for den kurdiske delegasjonen. Kurdere også ved hjelp av kurdiske jurister som Sarem al-Din Sadeqwaziri har skrevet/ formulert en autonomi-program som så slik ut;¹⁹²

Autonomiprogram for den iranske Kurdistan, formulert av kurdernes representanter i fredsforhandlingane med regjerings representanter i Mahabad november 1979.

1. Den iranske Kurdistan er et område under iransk geografi som historisk sett bebodd av kurdiske stammer og klaner og nå også er bebodd av den kurdiske nasjonen. Dette området inneholder alle kurdiske områder i Fylkene Ilam, Kermanshah, Kurdistan og Vest Aserbajdsjan på vestsider av Iran.
2. Den iranske Kurdistan er en del av Iran og har lange økonomiske, historiske, politiske og kulturelle forbindelser med resten av Iran.
3. Kurdernes kontroll og styring av den iranske Kurdistan skjer via autonomistyre for kurdere innenfor Irans grenser.
4. Den islamske republikkens regjering i Iran vil, for oppretting og beskytning av Irans selvstendighet, gjennomføre følgende plikter eller handlinger i den iranske Kurdistan.
 - i) Forsvar og Militær aktiviteter i grenseområder, alle aktiviteter gjennomført av forsvaret med hensikt av å beskytte landet mot utenlandske angrep er sentralregjeringens ansvar.

¹⁹⁰ Kutchera:2013. 282

¹⁹¹ Merkelig nok Chamran ikke deltar i fredsforhandlingene mens han var i Mahabad. Mange hevdet at hans egentlige mål var å kartlegge militære situasjonen for Iran neste angrep. Han har bare brukt sin deltagelse for å kamuflere sin virkelige hensikt med Kurdistan besøket.

¹⁹² Sitatet nedenfor er oversatt fra Abdulla Hassanzaddehs partimemoare. S. 329-336

- ii) Alle politiske og byråkratiske aktiviteter og forbindelser med utlandet er i sentralregjeringens ansvar, selv forbindelser med utenlandske konsuler og kontorer stasjonert i den iranske Kurdistan vil bli sentral regjeringens ansvar.
 - iii) Toll, handel og andre kommersielle aktiviteter med utlandet er i sentralregjeringens ansvar.
 - iv) Økonomisk utvikling som trenger store investeringer og planlegging og trykk av penger er sentralregjeringens ansvar.
 - v) Stasjonering av militærbaser og militær logistikk bør gjennomføres utenfor byene og tettsteder. Hæren må ikke innblande seg i regionens politiske konflikter.
 - vi) Vernepliktige ungdommer i Kurdistan må tjenestegjøre sine tjenester i militærbaser stasjonert i Irans Kurdistan
 - vii) Alle statlige etater i den iranske Kurdistan, må ansatte lokale tjenestemenn og byråkrater.
5. Bort sett fra punktene nevnt i punkt 4 må kontroll og styring i den iranske Kurdistan overføres til en autonom regjering i regionen.
 6. Det kurdiske parlamentet er det høyeste lovgivningsorgan i den iranske Kurdistans autonomi. Dette parlamentet blir annen hvert år valgt av Kurdistans innbyggere via demokratisk valgprosesser.(NB! Hver femtiendetusen mennesker i den iranske Kurdistan kan velge et medlem)
 7. Den iranske Kurdistans parlamentet iverksetter, veileder og godkjenner alle lokale valgprosesser i regionen.
 8. Det kurdiske parlamentet bestemmer, etter hensyn og i samsvar med Irans nasjonale lover og regler, over autonomi regjeringen og regionens budsjett.
 9. Det kurdiske parlamentet vil velge en autonomregjering i den iranske Kurdistan og vil holde regjeringen ansvarlig i gjennomføring av kulturelle, politiske, økonomiske og sikkerhetsmessige arbeid i regionen.
 10. Autonomregjeringen og dets medlemmer vil i den iranske Kurdistan bli underlagt Kurdistans parlamentet.
 11. Det er den iranske Kurdistansparlamentets plikt til å skape fri og demokratisk atmosfære i Kurdistan slik at politiske aktiviteter, fritt journalistikk og ytringsfrihet, toleranse for religion og andre menneskesyn og oppretting av diverse lag og foreninger eller streik i den iranske Kurdistan skulle utvikles i full frihet.
 12. Den iranske Kurdistans autonomregjering forvalter regionens budsjett og sender den til godkjenning til den Kurdiske parlamentet i Kurdistan.

13. Den iranske Kurdistans inntekter og formuer kommer fra:
- i. Regional toll og skatt og andre regional inntekter.
 - ii. Deler av nasjonalbudsjetten som tildelt årlig av Irans sentralregjering.
14. Planlegging for den iranske Kurdistan sin økonomiske utvikling slik at den kan restaurere økonomisk og kulturelt underutvikling, på ført på grunn av politiske konflikter fra Irans tidligere regjeringer, er den autonomregjeringens plikt i den iranske Kurdistan. Det vil si at regjeringen må arbeide for modernisering av jordbruket og kvegbbruk, iverksette tiltak for mer industrialisering av Kurdistan, og arbeide aktivt til å fremme befolkningens helse og velstand. Disse pliktene gjelder ikke for led «iv» punkt 4.

-nærmere forklaring for punkt 14:

Sentralregjeringen i Iran utdeler statens årlige budsjetter over ulike deler av Iran. Utdelingen skjer etter antall innbyggere, men sentral regjeringen må ta hensyn til fattigdom og underutvikling i mange deler av Iran, deriblant Kurdistan, som resultat av kontinuerlig undertrykkelser og krig. Dermed må fattige områders andel i Irans statsbudsjett være høyere enn områder med best utvikling.

15. Kurdisk språk er offisiell språk i alle etater og skoler i den iranske Kurdistan. Persisk språk som Irans offisiell språk er også offisiell i Kurdistan og vil bli brukt i kommunikasjon med ander deler i Iran.

16. I den iranske Kurdistan vil kurdisk språk bli undervist i alle skoler, både barneskolen, ungdomsskolen, og høyere utdanning. Men vil persisk som obligatorisk språk undervist fra 4rde klassen og oppover.

NB. Alle minoriteter i den iranske Kurdistan har rett til å dyrke sin kultur og bruke sitt morsmålspråk fritt og må det tillates morsmål undervisning i deres lokale skoler.

17. Den iranske Kurdistans autonom regjering er ansvarlig for tilrettelegging og infrastruktur bygging for skole og kultur aktiviteter i alle undervisnings områder.

NB! Tv og radio kringkasting i den iranske Kurdistan bør skjer under oppsyn av den iranske Kurdistans autonom regjering.

18. Den iranske Kurdistans sikkerhet og orden, i alle byer og bygder, er i Kurdistans autonom regjeringens ansvar. For det vil regjeringen bruke Peshmarga styrker.

19. Leder og personalet for sikkerhet og orden i den iranske Kurdistan må bli ansatt av den autonome regjeringen i Kurdistan.

20. Den iranske Kurdistans autonomregjering vil sende militære studenter til landet militære akademiet. Sentralregjeringen i Iran må hjelp og veilede dem med nødvendige kunnskap og utstyr.

21. Rettssystemet i den iranske Kurdistan er selvstendig og arbeider uavhengig.

22. Rettsvesenet vil i den iranske Kurdistan autonomi bruke lover og regler vedtatt av Irans parlament og den iranske Kurdistan Parlamentet. De vil ta internasjonale konvensjoner og FNs menneskerettighets erklæring i betraktning i sine dommer og i religiøse saker tar tradisjonelle og religiøse regler til betraktning også.

23. Irans høyesterett skal ha sine etater i den iranske Kurdistan og vurderer ankesaker i rettsaker i Irans Kurdistan.

NB! Rettsvesenet i den iranske Kurdistan bruker både kurdisk språk og persisk språk i sin arbeid.

24. Innbyggere i Irans Kurdistan deltar aktivt i nasjonale val prosesser og sender sine folkevalgte til Irans Parlament. For best mulig resultat sentralregjeringen må også tilrettelegge for minoritetens deltagelser og arbeid i sentralmyndigheten og andre etater i Iran.

25. For at grunnleggende rettigheter i Iran ivaretas og minoritets rettigheter i multe-etniske Iran beskytes, alle nasjoner i Iran velger og sender 3 representanter til Landets høyeste parlament (ekspert rådet).

Nb! Den iranske Kurdistan parlamentet vil utnevne Kurdistan representanter til ekspertrådet.

26. alle lover og vedtekter i Irans nasjonalforsamling / parlament som involverer alle nasjoner i Iran må diskuteres og vedtas i ekspertrådet.

Kurdiske representanter for fredsforhandlingene

4/10/1358

Fredsforhandlinger med representanter fra sentralmyndighetene

Under presentasjonsmøtet ble først medlemmene av Regjeringen presentert av Sabaghyan og deretter Sheikh Izzadin Hussein i sin tale presenterte kurderne slikk: Ahmad Sheik al Islami og jeg representant for mitt kontor, Salah Mohtadi, Abdulla Muhtadi, Ibrahim Alizadeh fra Komala og Behroz Slaymani, Mohammad Amin Sherxani og Anwar Soltani fra Fedaiane Khalq og Abd al-Rahman Ghassimlou, Ghani Blurian som representant fra Kurdisk Demokratisk Parti i Iran. Vi indikerer at Ghassimlou er talsmann for den kurdiske delegasjonen, sa Izzadin.¹⁹³ Det var nok for å hisse opp regjeringens delegasjon som ment at de var overhode ikke interessert i å forhandle med Komala og Fedaiane Khalq. *Vi vil forhandle med kurdere og ikke marxister og dessuten Fedaiane Khalq er en Iransk parti og ikke kurdisk, derfor de har ingen plass i denne forhandlingensmøtet*, hevdet Sabaghyan til Izzadin, ifølge Blurian sine memoarer.¹⁹⁴ Sheikh Izzadin overlat problemet til Ghassimlou. Ghassimlou prøvde i sin tale, med henvisning til historiske fakta og realpolitikk i den iranske Kurdistan, å begrunne Komalas og Fedaiane Khalq deltagelser, men det ga ingen resultat. Til slutt etter 45 minutters diskusjon mellom partene ba regjeringsdelegasjonen for pause, noe som har vart i 34 år i følge Abdulla Mohtadis påstander til intervjuet med Bahman Saidi i 2005.¹⁹⁵

Det ble sport, i etterkant av denne forhandlingen, både Ghassimlou PDK-Is leder på 80 tallet og Abdulla Hassenzadeh om konfliktens skjebne i den iranske Kurdistan kunne ha vært annerledes dersom kurdiske representanter ikke inkluderte Fedayan og Komal? Begge to svarte at den islamske republikkens intensjon om å re-invadere Kurdistan var tydelig og individuelle fredsforhandlinger neppe kunne føre til noe viktig resultat. Dessuten ekskludering av viktige aktører i denne konflikten på grunn av ideologisk og politikk mening var i stridd med en demokratisk kurdisk autonomi som de drømte for Kurdistan.¹⁹⁶

I etterkant av denne hendelsen forsøkte sekundær litteraturen, spesielt blant kurdisktalende litteratur, gjennom sine tilbakeblikk på historikken rundt fredsforhandlingene i den iranske Kurdistan å kartlegge og fremheve viktige årsaker som hindret fredsforhandlingene i denne perioden. De peker, i tillegg til Khomeini og revolusjonsrådets makt ønsker, på manglende enighet og tillit mellom partene. Både Bazargan regjeringen og den kurdiske opposisjonen hadde manglet strukturerte planer om fredsforhandlingene i den iranske Kurdistan.

Men samtidig litteraturen peker på regjeringens dual politikk om sitt Kurdistan politikk. Med engang då regjeringsrepresentanter oppdaget interne uenigheter mellom den kurdiske opposisjonen startet de individuelle negotieringer med diverse viktige personer i området og forsøkte å splitte kurdernes

¹⁹³ Ghani Blurian:1997.326

¹⁹⁴ ibid

¹⁹⁵ Bahman Saidi:2010. 164

¹⁹⁶ Hayas Kardo:2011; *Erfaring fra Kamp, et intervju med Abdulla Hassanzaddeh* .299

allianse, noe som ble de vellykket med.¹⁹⁷ Selv Sabaghyan i sitt intervju til Cheshandaz (et tidsskrift i Iran) 34 år etter forhandlingene sa at Iransk regjeringen hadde aldri konkrete planer for kurdernes autonomi.¹⁹⁸

Men i praksis regjerings delegasjon avsluttet sine samtaler med Kurderne på grunn av to viktige punkter, som de hevdet det. Det første var som nevnt at de ønsket ikke å forhandle med marxister som ikke anerkjente den islamske republikken og på ingen måte hadde respektert Khomeini som troverdig leder for iranere. Det andre var formen og navnet for autonomien. Det var velkjent at Khomeini som Irans åndelig leder var imot vestlige terminologi og vestlige begrepsbruk i landets politiske diskusjoner.¹⁹⁹ Dermed ifølge Sabaghys var begrepet «autonomi» i Imams og iranernes oppfatning hørtes ut som forsøk for Kurdistans løsrivelse fra Iran. Derfor ba regjeringsdelegasjonen for den iranske begrepet *Khodgardani* som i realiteten betyde det samme men hadde langt begrensede rettigheter for kurdere i Iran. Verken nyfortolkning eller innholdet av *Khodgardani* tilfredstilte kurdere og begrepet bedre betegnet som *Sargardani*, som betyr forivrelse.²⁰⁰

Oppsummering

I tillegg til politisk uenighet mellom kurderne og sentralmyndigheter i Iran var mistillit og skepsisen mellom partene blant årsaker som havarerte fredsforhandlingene i den iranske Kurdistan 1979. Den politiske utviklingen hadde både i Kurdistan og i Iran direkte påvirkning på denne konflikten. I Irans politiske arena hadde en antagonistisk maktkamp mellom ulike partier og retninger og populistiske propagander gitt den islamistiske retningen, under Khomeinis ledelse, bedre muligheter til å fotfeste seg ved stats makten. Det hadde i stor grad begrenset Bazargans midlertidige regjerings handlekraft. Slike begrensninger var kanskje årsak til hans dual politikk om den kurdiske konflikten i hans regjeringstid. Men samtidig var frykten for Kurdistans løsrivelse sterk tilstedte og hadde påvirket statspolitikken i fredsforhandlingene med kurdere i Iran under og etter Bazargans regjering. Denne frykten hadde som regel eskalert patriotismen blant persere, som majoritet nasjon, og ble brukt som propaganda av revolusjonsgarden til å nedkjempe den kurdiske opposisjonen.

Den iranske Kurdistan var, som underutviklet område i Iran, blant mest tilbakestående regioner under Pahlavi regimet. Dets innbyggere led av fattigdom og analfabetismen og ble konstant segregert i under dette dynastiet. Kurdernes kultur og språk ble alltid motarbeidet og degradert av sentralmyndigheter i Iran og det kurdiske befolkningen ble oftest utsatt for assimilasjon. Det hadde blant annet forårsaket sterkere motstand blant den kurdiske nasjonalismen. Det hjalp den iranske

¹⁹⁷ Ghani Blurian: 1997.326-7

¹⁹⁸ <http://www.meisami.net/Cheshm/Special/Kordestan01/ch-vijeh/59-74.htm>

¹⁹⁹ ibid

²⁰⁰ Ayub Ayubzadeh:2002; *Venstre i Øst Kurdistan*.83-5

Kurdistan til å utfordre sentralmyndigheten i Teheran, i perioder hvor statens autoritet var svak i regionen.

Under den iranske revolusjonen i 1979 fikk kurdere i Iran mulighet til å kontrollere sine politiske og kulturelle skjebner. Men ble denne muligheten som diskutert over forsvunnet på grunn av, blant annet, politiske og interesse uenigheter mellom ulike partier og grupper. Det oppsto tre forskjellige retninger som hadde påvirket den iranske Kurdistans politiske arena. Både islam, marxismen (senere marxist leninismen) og den Kurdiske nasjonalismen proklamerte sin ledelse som den sanne ideologi. Politisk islam prøvde under ledelsen av Ahmad moftizadeh, en Mufti i Sanandaj, og hans koranskole å påvirke Kurdistans fredsforhandlinger med maktsenteret i Iran på sin måte, som var stikk motsatt av sekulære partienes visjon for en autonomi den iranske Kurdistan. Det samme gjald Komala partiet også. Men tvert imot Moftizadeh hadde Komala marxist maoistisk og to år senere hadde marxist leninistisk visjoner for det politiske styren i Iran og Kurdistan. Disse to retningene, nemlig islam og marxismen, hadde sterkere innflytelser og påvirkninger i politiske utviklingen rundt Kurdistan fylket i Iran. Det hadde, på grunn av deres politiske forskjeller, ført til politiske kaos og konflikter mellom dem, noe som sentralmyndigheten i Iran brukt som politisk og sikkerhets virkemiddel til å re-invadere Kurdistan igjen.

I nordlige del av den iranske Kurdistan hadde den sosialistisk/nasjonalistiske PDK-I mest innflytelser på områdets politikk. Det betydde ikke at de andre retningene var fraværende, de var aktive der også. Det betydde også ikke at det var bare PDK-I som var kurdiske nasjonalister. Det som skilte PDK-I fra Moftizadeh og Komal var deres liberale og kurdisk sentriske politikk og ikke minst den lange historien de hadde som den iranske Kurdistans eneste politiske parti, fra 1946 til 1970 tallet. I flere anledninger forsøkte PDK-I fredelige løsninger for den konflikten, oppsto mellom kurdere og regjeringen i Teheran. Men deres forsøk førte på ulike grunner, som politisk kaos mellom dem og andre partier og grupper i den iranske Kurdistan, til ingen resultater.

En annen årsak til at kurderne i Iran ikke nådd sine minoritetsrettigheter under det nye regimet i Iran var den politiske fragmenteringen som hadde herjet etter Pahlavis bortgang. Politisk dragkamp mellom sekulære partier og grupper hadde polarisert Irans politiske arena i årene etter 1979. Khomeinis makt arroganse til slutt ryddet vek alle politiske partier, spesielt sekulære partier, fra Irans politisk arena. Det etter hvert førte til mer sentralisert og mer islamisert stat med absolutt makt under hans ledelse. For Khomeini en militær løsning for den kurdiske konflikten var mer gunstig for implementering av den islamske republikkens autoritet i området enn å dele makten med sekulære partier i den iranske Kurdistan. Dermed hadde han aktivt brukt sin innflytelse og popularitet til å påvirke Bazargans Kurdistan politikken til favør for den islamske republikken.

Kapitel 4:

Interne politiske utvikling i den iranske Kurdistan

I introduksjonskapitlet under problemstillingen har jeg nevnt noen hypoteser om hvorfor kurdernes konflikt i Iran utviklet seg til uenighet og krig mellom sentralmyndigheten og kurdernes representanter under fredsforhandlingene i 1979 og etter den. I hypotesen nevnte jeg 3 årsaker, nemlig at sentralmyndighetene var redde for kurdisk separatisme, at politisk og ideologisk forskjell mellom kurderne la til grunn for svekking av deres posisjon mot staten eller var en kombinasjon av begge faktorene som la grunnlaget for Krigen i Irans Kurdistan på 80 tallet.

I forrige kapittel prøvde jeg å beskrive disse forholdene på bakkenivå. Til slutt kom jeg til en konklusjon om at i tillegg til Khomeinis ignorering av minoritetens problemer i Iran sto mangel på en felles allianse mellom kurderne selv og den store politiske uenigheten mellom dem til hindring av fredelig løsning for Konflikten også.

For å gi bedre bilde på situasjonen rundt kurdernes konflikt i Iran og for å kunne se det helhetlige bildet vil dette kapitlet gi nærmere innsyn i PDK-I, Komalay Zahmatkyshan (bedre kjent som Komala) og til dels Islamske bevegelsers ideologi, strategiske politikk og intern politisk utvikling fra 1980 til 1989 og forsøke å peke på hendelsene som svekket dem i deres kamp mot den Islamske republikken.

Kurdisk Demokratisk Parti i Iran (PDK-I)

PDK-I er et sosialistisk og nasjonalistisk parti som kjemper for kurdiske rettigheter i Iran. Partiet ble først stiftet under navnet *Komala-y Jianaway Kurd* som betyr forening for gjenoppliving av kurdisk identitet i Kurdistan under andre verdenskrig. Men det ble fort etter områdets geopolitiske forandringer omorganisert til et politisk nasjonalistisk parti ved hjelp av en av stormaktene i regionen, nemlig USSR (se kap. 2 s. 19).²⁰¹ I 1945-1946 fikk partiet under ledelsen av Qazi Mohammad opprette Irans Kurdistans og Kurdistans første republikk, kjent i litteraturen som Kurdistan Republikken eller Mahabad republikken.²⁰² Republikken oppsto i buffersonen mellom USSR styrker og Storbritannias styrker, som stasjonert i vest Iran. I 1946 da stormaktene USSR og Storbritannia

²⁰¹ Archei Roosevelt, Jr: 1947. "The Republic of Mahabad"

²⁰² Nader Entessar: 2010; *Kurdish Politics in the Middle East*. 19-20

hadde trukket tilbake sine militære styrker i nordvest, vest og sørvest Iran. Okkuperte Pahlavi regimet Kurdistan Republikken igjen og konfiskert partiets lokaler og gjorde PDK-I forbudt som lovlig parti i Iran.²⁰³

Fra 1946 frem til Mossadeks bevegelse i Iran i 1951-3 sluttet partiet nesten å eksistere i realiteten. Deres få gjenlevende ledere eller medlemmer enten flyktet til eksil eller kom under Tudeh partiets paraplyorganisasjon som på den tiden var en voksende venstrebevegelse i Iran. Under Mossadeks periode forsøkte PDK-I (da het det bare PDK) å gjenopplive sin organisasjon men det ble en rask slutt på det, på grunn av kuppet mot Mossadek.²⁰⁴ Da ble PDK-I eller (PDK) igjen et forbudt parti og medlemmene ble etterfulgt, jaget bort til eksil, fengslet og torturert av Pahlavi regimets etterretningsorgan SAVAK.

I 60 og 70 tallet oppholdte PDK-Is hovedkvarter seg for det meste i Irak og drev politisk propaganda mot Iranske myndigheter. I den perioden organiserte og renoverte PDK-I etter hvert partiets strukturer og dirigerte partiets strategiske politikk mot sosialistiske ideologier i kampen mot Iran. De startet å arrangere sinne partikongresser. De har utviklet partiprogram som ble kalt *Barnama u Asasnama* for Kurdistans demokratiske parti. De utviklet hierarkisk prosedyrer for hvordan ulike partiorganer skulle fungere.²⁰⁵ I alle partikongresser ble partiets sentralstyre også valgt og partiets strategiske politikk og mål ble diskutert og vedtatt. Partiet var prinsipielt en politisk organisasjon men har brukt militære midler, i form av gerilja aktiviteter, for sin kamp i Irans Kurdistan, i ny og ne. I Partiets hastkongress nr. 3 valgte PDK-I, som da het fortsatt PDK, Iran for sitt navn som skulle skille dem fra PDK i Irak og skulle presisere partiets mål og kamp for Iransk kurdere. I dette møtet ble Abd al- Rahman Ghassimlou valgt som partiformann, etter det han ble valgt i alle PDK-I partikongresser frem til han ble drept av Iranske terrorister i 1989 i Vienna.²⁰⁶

PDK-Is administrasjon

PDK-Is partiprogram indikerer til to former for organisasjon. Den første er den offisielle administrasjonen som består av forskjellige kommisjoner og komiteer. Den andre er PDK-Is hemmelige nettverk (*Tashkilat*) som igjen består av dets medlemmer som bor innenfor Iran. Det er fordi partiet er per dagsdato er et forbudt parti på grunn av sin kamp for kurdere og sine ideologier. Men den offisielle administrasjonen har, som oftest hatt, sine baser utenfor Irans grenser, for det meste i Iraks Kurdistan. Den består av partiformannens kontor som blir kalt for *Skertariet*. Dette er

²⁰³ William Eagleton: 1963; *The Kurdish Republic of 1946* kap. XV, The end

²⁰⁴ Abrahamian: 2008. 118-122

²⁰⁵

<http://www.kurdistanukurd.com/en/balga/Kurdistans%20Demokratiske%20Partiets%20program%20og%20reg%20elverk.pdf>

²⁰⁶ Kurdistan avisen: juli 1989; nr. 151

det ledende kontoret innenfor PDK-Is offisielle forbindelser med omverden. Kultur og juridisk kommisjon(Commission) og medlemskap og Peshmarga kommisjonen som har ansvar for PDK-Is parti lokaler og medlemskapet og den militære avdelingen. PDK-I har også egen økonomi kommisjon og mange andre komiteer. Disse avdelingene ble vanligvis ledet av en Sentralstyremedlem men kommisjonene og komiteene velger sitt eget styre via valg og deltar aktivt i alle partiets valgprosesser.

Abd al-Rahman Ghassimlous politiske karriere

Ghassimlou var sønn av en kurdisk aristokrat i byen Urmia. Hans far var blant medlemmene som ble invitert med Qazi Mohammad, Kurdistan republikken og PDKs grunnlegger, til Baku i 1944.

Ghassimlous engasjement for politikk startet tidlig i den perioden da han var en nysgjerrig tenåring, hevder han selv i et intervju med Chris Kutschera, fransk journalist, på 1980 tallet.²⁰⁷ I 1940 årene studerte han i Teheran og etter hvert ble han influert av Tudeh partiets kommunistiske ideologier og ble medlem i Tudeh for en stund. I 1946 fikk han tildelt et studiestipendium til Tsjekkoslovakia og studerte økonomi der.²⁰⁸ Under oppholdet i Europa snudde Ghassimlou sine politiske aktiviteter mot Kurdisk nasjonalisme og etter Mossadeks kupp i 1953 forlot han Tudeh og søkte medlemskap i PDK-I. Ghassimlous medlemskap ble akseptert av PDK-I og han ble på grunn av hans utdanning og hans politiske erfaring fort inkludert til PDK-Is ledelse²⁰⁹. I 1959 avdekket Pahlavis etterretningstjeneste(SAVAK) PDK-Is nettverk i Iran og startet massearrestasjon av partiets medlemmer. Ghassimlou ble først arrestert, men klarte senere å unnsnippe fengsel og forlot Iran via Irak. Han bosatte seg i Tsjekkoslovakia igjen, men kort tid etter ble han invitert av Molla Mustafa Barzani til Kurdistan på 1960 tallet og ble ansatt som finansanalytiker i Iraks finansdepartement. Denne perioden ga Ghassimlou og hans partikolleger i PDK-I tid til å reorganisere PDK-Is strategiskpolitikk og infrastruktur. I denne perioden og under PDK-Is tredje partskonferanse²¹⁰ etter andre partikongressen under ledelsen av Ghassimlou har PDK-I kommet ut av Tudeh partiets politiske innflytelse og startet selvstendig politisk kamp for den iranske Kurdistan. Men dessverre for PDK-I og Ghassimlou svartnet forholdet mellom Barzani og Iraks regjering i slutten av 1960 årene og ble Ghassimlou kastet ut av Irak igjen. Han flyttet tilbake til Tsjekkoslovakia og startet sin P.H. D studie om Kurdistans politiske og økonomiske tilstander. Han skrev sin doktor avhandling i midten av 1960

²⁰⁷ Chris Kutschera: 2013; *Le defi Kurde Ou lereve fou de Lindenedence*. 245

²⁰⁸ Helen(Nasrin) Ghassimlu:2012; *En Europeer i Kurdernes Land*. 34.

Nb! Helen Ghassimlou er fra Tsjekia og konen til Abd al-Rahman Ghassimlou. Hun har skrevet sine memoarer i 2012 og oversatt til persisk.

²⁰⁹ Hayas Kardo:2011.63-67

²¹⁰ Parti konferanser ble vanligvis holdt når PDK-I ikke hadde anledning til å arrangere partikongresser. Som regel består slik konferanse av Sentralstyremedlemmer og andre viktige personell i PDK-I.

tallet under navnet *Kurdistan and the Kurds*. Deretter underviste han på EHEE universitetet i Praha.²¹¹ Etter noen år ble han også kastet ut fra Tsjekkoslovakia på grunn av Tudeh partiets interne forbindelser og innflytelse med kommunistpartiet i Tsjekkoslovakia, hevder Helene Ghassimlou, konen til Abd al-Rahman Ghassimlou. Etter det bosatte han seg i Frankrike og ble en direkte link mellom PDK-I og sosialistiske partier i Frankrike. I de siste tiårene før Irans revolusjon mot Pahlavi dynastiet assosierte Ghassimlou og PDK-I sin nasjonalistiske kamp med sosialistiske ideologier og prøvde å nærme seg anti-imperialistiske partier og bevegelser i den internasjonale arenaen. Under demonstrasjonene mot Pahlavi regimet og under fredsforhandlingene med Irans nye regjering ble Ghassimlou som PDK-I leder sammen med Sheikh Izzadin Husseini frontfigur for kurdernes frihetskamp. Selv mange av hans fiender innenfor den Islamske republikken har anerkjent hans ledende figur²¹². Ghassimlous ledelse i Kurdistan skremt Khomeini som i stor grad ikke var glad i sosialistiske verdier og ideologier. Hans hat ble ikke mindre da Ghassimlou ble valgt som medlem i Irans nye ekspertrådet tross intenst motarbeid fra styremaktene i Qums mot hans kandidering, skriver Jalil Gadani sentralstyremedlem i PDK-I på 80 tallet, i sine memoarer²¹³.

PDK-Is interne relasjoner og splittelser etter 1979 frem til 1989

Hurtige hendelser i Iran og Kurdistan i 1979 gjorde PDK-Is beslutsomhet tvetydig og unyanserte. Da partiet flyttet tilbake til Irans Kurdistan møtte partiet store utfordringer som diskutert i Kapittel 3. partiets tilslutning og popularitet skjøt i været og med det folkets forventninger også. Som ledende parti i fredsforhandlingene med sentralmyndighetene i Iran måtte PDK-I ha klare strategiskpolitikk. Disse beslutningene ble vanligvis vedtatt via PDK-Is partikongresser. Det var verken tid eller sikkerhet nok til å arrangere partiets neste kongress under omstendighetene i Irans Kurdistan i 1979²¹⁴. Anledningen for PDK-Is nye partikongress kom under den korte våpenhvilen etter 3 måneders krigen. I februar 1980 arrangerte PDK-I sin fjerde partikongress som i utgangspunktet skulle kartlegge partiets framtidige politikk mot den dystre situasjonen oppstått i Irans Kurdistan etter et år med krig og konflikt med styremaktene i Iran.

²¹¹ Helen(Nasrin) Ghassimlou: 2012.280

²¹² Cheshandaz:2005; «*intervju med Hasan Kermani, Khomeinis representant i Wst Iran*»

چشم انداز ایران- دومین ویژهنامه کردستان- پاییز ۱۳۸۴. گفتوگو با حاج شیخ حسن کرمانی

<http://www.meisami.net/Cheshm/Special/Kordestan02/02.htm>

²¹³ Gadani: 2008.243-50

²¹⁴Hayas Kardo: 2011. 237-8

Parti kongress nr. 4

Denne kongressen var viktig fordi det var andre kongressmøtet PDK-I hadde arrangert blant innbyggere i den iranske Kurdistan i fullfrihet etter opprettelsen av PDK-I i 1945. Det ble også den andre partikongressen arrangert av PDK-I i sin fødeby Mahabad. For første gang kunne utvalgte medlemmer fra alle kurdiske regioner i Iran delta i partikongressen uten noen politiske hindringer. Dessuten hadde den frie atmosfæren i Kurdistan ført til en ny bølge med unge intelaktuelle som hadde sluttet seg til Kurdistan Demokratiske Parti i Iran, noe som ble til stor fordel for partiet som trengte nye styrker og nye perspektiver i sin kamp for Kurdistan.²¹⁵

I 10 dager diskuterte 310 kongressmedlemmer PDK-Is interne og eksterne politikk og vedtok mange taktiske og strategiske politikk som hadde store konsekvenser for PDK-Is fremtidige kamp for kurdernes rettigheter i Iran. Noen av den strategiske politikken for PDK-I var²¹⁶:

- Kongressen vedtok nytt partiprogram og definerte partiet som et sosialistisk og anti-imperialistisk parti.
- Kongressen vedtok sosialismen som PDK-Is endelige mål i kampen mot urettferdighet i den iranske og Kurdistan.
- Kongressen påla PDK-I at partiet burde respektere og støtte Irans nye lederskap og prøve å løse kurdernes konflikt med regjeringen i Iran med fredelige løsninger.
- Kongressen forpliktet PDK-I til at de måtte beskytte den iranske Kurdistans mot interne og eksterne angrep.
- Kongressen satte demokrati for Iran og (*Khodmokhtari*) autonomi for Kurdistan som hovedmål i PDK-Is kamp for den iranske Kurdistan i denne fasen.

Til slutt valgte kongressen sentralstyremedlemmer som besto av 25 personer. De valgte i sitt første møte etter Kongressen sentralstyremedlem Abd-al Rahman Ghassimlou som partiformann.

Forholdene innenfor PDK-I etter Kongressen så normalt ut i første måneden etter kongressen, men etter hvert oppsto uenigheter over PDK-Is politikk om å fortsette krigen eller heller velge mer samarbeidstone med den islamske republikken, på samme moten Tudeh partiet gjorde. Det splittet sentralstyremedlemmenes syn på veien for fredsforhandlingene. En av de ledende kritikerne mot PDK-I krigføring var Ghani Blurian, PDK-Is mest populære mann blant befolkningen.

Ghani Blurian og Tudeh partiets forsøk med å påvirke PDK-Is politikk.

At PDK-Is fjerde kongressen var blant de mest viktige og vellykkede kongresser partiet hadde hatt i sin politiske historie var alle politiske analytikere i Kurdistan enige om. Men kongressens vedtekter

²¹⁵ ibid

²¹⁶ Dr. Hoshmand Ali: 2012.208-209

lagde også rom for politiske mistolking, uenighet og tilslutt splittelse mellom partimedlemmene. På en side ble PDK-I forpliktet å finne fredelige løsninger for den iranske Kurdistan Konflikten og på den andre siden åpnet kongressen for militært forsvar mot angrep fra revolusjonsgarden og Irans hær.²¹⁷

Mange av partiets medlemmer, deriblant Ghani Blurian, var imot militær forsvar av Kurdistan mot Irans styrker og hevdet at; 1- militær sammenstøtt med Iran neppe fører til noe suksess for Kurdere, 2- den islamske republikken kjempet mot imperialismen og PDK-I må i det minste ikke stå i veien.²¹⁸ Sistnevnte var en direkte kopiering av Tudeh partiets politikk i den perioden og derfor ble den stemplet med skepsis og uenighet av Ghassimlou og hans tilhengere.

Tudeh partiet ble med sine kommunistiske ideologier og sine nære forbindelser med andre kommunistiske partier, utenfor Iran, oftest betraktet som morsparti for andre venstreorienterte bevegelser i Iran. Partiet nyttet respekt og tilslutning blant alle Iranere og stort sett blant unge studenter og intelaktuelle på 50 og 60 tallet. Tudehs forbindelser som paraplyorganisasjon for PDK-I var sterkt inntil PDK-I brøt sitt nære samarbeid med dem på slutten av 60 tallet. På mange måter Tudeh så for seg eierskap i PDK-I og har aldri anerkjent PDK-I som et selvstendig parti. Ved mange anledninger forsøkte Tudeh Partiet å undergrave eller påvirke PDK-Is politikk for Tudehs fordel.²¹⁹ Forholdet mellom Blurian og en del andre viktige personer i PDK-Is ledelse med Tudeh kan spores tilbake i den perioden og i perioden fra begynnelsen av 60 tallet da han og mange andre PDK-I medlemmer sonet i Sjahens fengsler sammen med mange av Tudehs ledere deriblant, *Noureddin Kianouri*, Tudeh partiets leder.²²⁰ Senere har historien vist at noen av PDK-Is ledere på 50 og 60 tallet har ikke bare bevart sitt nære bånd med Tudeh, tross PDK-I selvstendig erklæring, men indirekte ble de til implementering av Tudeh Partiets politikk i den iranske Kurdistan.

Etter Irans revolusjon i 1979 valgte Tudeh Partiet forsoning og politisk samarbeid med presteskaperet i Iran frem til dets forbudt som offisiell parti i Iran i 1982.²²¹ De hevdet at Khomeini kjempet mot imperialismen og USA og det var Tudehs plikt at de burde hjelpe iranere i den kampen. Dessuten var det allmenn påstand at Tudeh trodde at de kunne styre det kunnskapsløse prestestyret i Iran, noe de tok feil av da partiet ble opphevet og nesten til intet gjort av nettopp presteskaperet i første halvdel av 80 tallet.²²² Ghani Blurian og noen ledere i PDK-I hadde hatt en slik oppfatning av den islamske republikken. Da siste fasen av det militær offensiven mot den iranske Kurdistan startet og PDK-Is fredsforhandlinger ble satt på vente valgte Blurian og 6 andre medlemmer fra PDK-Is sentralstyre å

²¹⁷ Farashi: 2008.210-211

²¹⁸ ibid

²¹⁹ Hassanzaddeh:2002.368-79

²²⁰ Sepehr Zabih: 1986 ; *The Left in Contemporary Iran*. 63-5

²²¹ Cosroe Chaqueri: 1999; "Did the Soviets Play a Role in Founding the Tudeh Party in Iran?". 526

²²² ibid

motarbeide Ghassimlu og resten PDK-I. De erklære seg selv som den virkelige PDK-I . Denne gruppen ble i Irans Kurdistan kjent som *Taqmi hawt Kasi* som betyr 7-medlemsgruppen.²²³

Vinteren 1980, som pekt over, førte intern uenighet mellom Blurian og Ghassimlou til PDK-Is først splittelse etter at PDK-I kommet tilbake fra eksil i 1979. Det har svekket PDK-Is posisjon mot den islamske republikken. Blurian og hans 7-medlemsgruppe fortsatte fredsforhandlingene med myndighetene i Teheran men med mye svakere forhandlingsposisjon. Det var fordi at deres arbeid ikke ble verdsatt av sinte og forvirrede innbygger i Kurdistan som etter hvert begynte å miste troen på PDK-I og Koamalas ledelse i denne konflikten. Det var på grunn av forsettlige intern uenighet og konflikt mellom dem. Situasjonen ble ikke noe bedre da PDK-I har under Ghassimlous ledelses bannlyste Blurian og hans gruppe for forræderi mot kurdernes bevegelse i Iran og aktivt jaget dem vekk fra Kurdistans politiske arena.²²⁴

Etter alt å dømme PDK-Is 4 kongress hadde noen visse svakheter som ble diskutert over. Det fantes tvetydighet i kongressens vedtekter og om PDK-Is rolle som beskytter og som fredsforhandler med sentralmyndighetene i Iran. Det lot seg mistolke av partiets medlemmer som har i Blurians tilfeller førte til svekkelse og splittelser. Det har både påvirket kurderne og Partimedlemmenes kamp moral, negativt.

KONGRESS NR 8

Den andre nedgangen for PDK-I og dets ledende posisjon i kurdernes kamp mot islamsk republikken på 1980 tallet var splittelsen i deres partirekker under partiets åttende kongress. Det skjedde igjen på grunn av interne uenigheter. Nesten halvparten av dets medlemmer hadde skilt lag og erklært seg Kurdistan Demokratiske Parti/ revolusjonær ledelse. PDK-Is politiske posisjon og militær/gerilja kapasitet svekket seg i årene før den åttende partikongressen på grunn av eksterne konflikter med andre politiske partier deriblant Komala. Det skal nærmere forklares senere. Men internt, har under alle partikongresser uenighet og posisjonering om forskjellige temaer løstrevet mange dyktige partikolleger fra PDK-I. En av mest diskuterte var den åttende kongressen som inntil våre dager får delte meninger om.

Konflikten oppsto under Ghassimlous forslag om en liste av utvalgte personer som skulle arbeide med ham dersom han ble valgt til partiformann igjen. Listen ble kalt for *Fix Listen*.²²⁵ Tradisjonelt alle deltagere i PDK-Is partikongresser kunne fritt nominere seg for sentralstyremedlem jobben. Det innebar at sentralstyremedlemmene kunne besto av forskjellige personer med forskjellige syn på PDK-Is politikk og arbeid. Det vil i alle demokratiske organisasjoner bringe ulemper og fordeler.

²²³ Hassanzaddeh:2002. 374-9

²²⁴ Kutschera:2013.300-2

²²⁵ Jalil Gadani:2008; *50 års Kamp, del 2*. 9-17

Fordelene er at organisasjoner som PDK-I får nye ideer og perspektiver i sin realpolitikk. Ulempene er at fritt nominasjon i PDK-Is partikongresser kan føre til en sammensetning av sentralstyremedlemmer som ikke kunne samarbeide effektivt sammen og for det andre at i noen tilfeller kunne føre til politiske friksjoner innenfor PDK-I. Det var ikke gunstig for et parti som behøvde effektivitet og samarbeid i sin kamp mot Irans regjering mer enn noe annet. Derfor ble en slik liste forsøkt introdusert både i partikongress nr. 6 og 7 også, men ble ikke akseptert av kongressenes medlemmer.²²⁶

Fix listen var Dr. Ghassimlous påfunn som ønsket nærmere samarbeid med noen av sentralstyremedlemmene. Han hadde pekt ut 25 personer og ba kongressen om å stemme for dem dersom kongressen ønsket ham som partiformann.²²⁷ for Ghassimlou var effektivitet i partiets arbeid meget viktig. Han også begrunnet sin liste som en normal valgprosedyre ved partivalg i andre demokratiske land. På denne måte ønsket han å modernisere PDK-Is styre systemet. Det var mange partimedlemmer og sentralstyremedlemmer ikke enige om. De var heller for bevaring av PDK-I tradisjonelle valgprosedyrer. Der men listen til 2 opposisjon i PDK-I åttende partikongress. Gassimlou og de som var for *fix listen* og de som var imot listen.

I 1988 ble *Fix List*-en igjen diskutert og kom under avstemming i PDK-Is åttende partikongress. Det skapte store debatter og uenigheter. Mange av sentralstyremedlemmene som Jalil Gadani, Salam Azizi osv. som sto på Ghassimlous samarbeidslistet protesterte mot denne listen. De hevdet at det var i strid mot PDK-Is demokratiske valgtradisjoner og partiprogrammet, *Barname u Asasname*. Men tross store uenighet mellom medlemmene vant *Fix Listen* i kongressens andre stemmingsrunde med marginal flertall. Dermed ble *Fix Listen*, som i realiteten var ment til å effektivisere PDK-Is administrasjon, grunnlaget for PDK-Is andre store splittelse i 1980 tallet. Det betydde enda mer frustrasjon i kurdernes posisjon mot den islamske republikken.

Ghassimlous død

Individenes påvirkning på en organisasjon medbringer oftest store konsekvenser til organisasjonens politikk og arbeid.²²⁸ I mange tilfeller får organisasjonen uerstattelige konsekvenser når den mister sine eller sine viktige personer, spesielt når denne personen har nesten hele organisasjonens tillit bak seg. Over ble Ghassimlous posisjon i PDK-I og hans ledende rolle i Irans Kurdistan diskutert. Han ble fort til en hatet figur for Khomeini og hans allianse. Khomeini erklærte han gjentatte ganger som «Mofsid fel arzh» som betyr korrump på jorden og dødsdømte han. Den Islamske republikkens eliminering av sine opposisjoner er verden kjent. Både menneskerettighetsorganisasjoner, amnesti

²²⁶ Hayas Kardo:2011.481

²²⁷ Jalil Gadani:2008; 50 års kamp del 2. 7-11

²²⁸ Nils Gilje og Harald Grimen: 2011; *Samfunns-vitenskapens forutsetninger*.175-9

International og FN har i sin årlige rapport om Irans menneskerettighet fordømt drap og tortur av regimets politiske motstander.²²⁹ Regimet terroriserte sine opposisjoner i en hver anledning og terror forsøk på opposisjonens ledere var blant metodene den islamske republikken brukte for å svekke sine motstander. Derfor er det realistisk å nevne at å fjerne en ledende figur i Kurdistan konflikten betydde stor seier for Sjialedere i konflikten mellom staten og Kurdere i Iran. De visste at Ghassimlu var alltid en av de store kurdiske ledere som kunne mobilisere store menneskemengder. Derfor ble hans eksistens ble alltid regnet som stor trussel for den islamske republikken. Derfor Sjialedere i Iran har planlagt Ghassimlous drap via en fikset fredsforhandling samtale i Europa hevder Abdulla Hasanzaddeh.²³⁰

I 1989, etter Khomeinis død startet Irans etterretningstjeneste «VAVAK»(bedre kjent som Etele'at) en rekke henrettelser og terroraksjoner mot republikkens motstandere, både innenlands og utenlands. Det ble kjent som Kjededrapene etter Khomeinis død blant opposisjonen.²³¹ Selv om Etele'at eller den Islamske republikken har aldri påtatt skylden i disse drapene men, mange internasjonal etterforskning av drapene som skjedde utenfor Iran anklager ledelsen av den islamske republikken som hovedaktører i disse drapene.²³² I perioden mellom 1989 til 1998 mange av Irans politiske fanger ble henrettet og Irans etterretningstjeneste, *Etele'at*, har likvidert mange politiske personer via diverse terrorplaner.²³³ Blant opposisjonenes berømte personer som har mistet sitt liv i disse terroraksjonene innenfor Iran var Daryush Frohar og i utlandet var Shapoor Bakhtyar, Sjahens siste statsminister og Abd al-Rahman Ghassimlou. I august 1989 klarte iranske myndigheter å luke Ghassimlou til fiktive fredsforhandlinger i Vienna. Under forhandlingene smuglet iranske representanter våpen til deres møter og drepte samtlige kurdiske representanter som besto av 3 personer deriblant Ghassimlou.²³⁴ Myndighetene i Teheran trodde at PDK-I ville forsvinne med Ghassimlous død. Det de tok feil, men PDK-I politisk og militært effekt i den irans Kurdistan redusert etter denne hendelsen.

Komalay Zahmatkyshani Kurdistani Iran (Komala Irans Kurdistans Parti)

Komala er en marxistisk organisasjon som ble stiftet i 1969 tallet. Komalas opprinnelse og dets politiske plattform og politiske strategier og mål er kontroversielt og diskutabelt. Ledelsen av Komala hevder at Komala ble stiftet i slutt av 1960 tallet. De forbinder organisasjonens opprettelser med internasjonale og nasjonal hendelser. Abdulla Mohtadi Komalas leder og en av Komalas grunnlegger

²²⁹ Human Rights Report; no. 6: 1996; "Conflict Dynamics and Human Rights Problems". 45-50 mai 1996 Oslo

²³⁰ Hassanzaddeh:2002.563-70

²³¹ http://en.wikipedia.org/wiki/Allegations_of_Iranian_state_terrorism

²³² Cutschera:2013.325

²³³ ibid

²³⁴ Kurdistan avisen nr 151: juni 1989

sier at Komala var en intellektuell reaksjon blant Kurdiske studenter som ønsket å gjøre slutt på fattigdom og føydalismen i den iranske Kurdistan på 60 tallet.²³⁵ Videre hevder han at internasjonale hendelser som studentopprøret i Paris i 1968²³⁶ og PDK-Is gerilja kamper mot Pahlavi regimet i slutten av 1968/69 gjorde stort inntrykk blant dem. I denne perioden stiftet kurdiske studenter i Iran etter hvert en forening som skulle innføre marxistisk maoistisk ideologi den iranske og Kurdistan. Innføring av denne ideologien i Kurdistan førte den kurdiske opposisjonen gjennom turbulente perioder som skal diskuteres under.

Problemet med denne historien er at Komala ikke har noe bevis eller dokument som kan bekrefte dets opprinnelse til 60 tallet. Mange analytikere, spesielt kurdiske analytikere, er i tvil om Komalas opprinnelse og hevder at Komala tok sin politiske form som et politisk parti rundt revolusjonsårene i Iran da mange av dets grunnlegger ble løslat fra fengsel.²³⁷ I 1978 har Komala holdt sitt første partikongress, først i Sanandaj og senere i Nagadeh og erklærte sin politiske eksistens, men på grunn av Pahlavi regimets restriksjon på politiske aktiviteter arbeidet hemmelig frem til revolusjon i Iran i 1979. Komala hadde skumring ideologisk og politisk utvikling i denne perioden. Som Ibrahim Alizadeh hevder i sitt intervju i boken « tre år med Alizadeh», at de grunnla Komala som en marxistisk bevegelse men de var ikke enige om Komalas politisk arbeid skulle omfatte bare den iranske Kurdistan eller det skulle omfatte hele Iran. Dessuten var det en dual mening blant Komalas medlemmer om partiet skulle være marxist maoist eller marxist leninist.²³⁸ I nesten alle 3 første partikongressene slet Komala med kontroversielle ideologiske og politiske ideer. Disse stridene har i stor grad preget partiets kamp for kurdernes rettigheter i den iranske Kurdistan. Det påvirket på sin del den kurdiske posisjonen i kampen mot den islamske republikken.

Organisasjonen definerte seg som en marxistisk bevegelse og ønsket å fremheve arbeidernes makt og posisjon både i Iran og Kurdistan. Men mange blant Komalas intellektuelle hevdet at både Iran og Kurdistan var preget av gammel føydalisme og Komala måtte arbeide for å forandre disse systemene og erstatte dem med en marxist maoistisk fortolkning av kommunismen. For å gjennomføre en slik politikk i et konservativ muslimsk samfunn som Kurdistan måtte de arbeide med bøndernes mentalitet via direkte samarbeid og veiledning. De måtte hjelpe bønderne i innhøstning av deres produkter og aktiv beskytte dem fra føydalhærene i Kurdistan, står i Komalas partiprogrammet.²³⁹ Med innføring av slik politikk i Irans Kurdistan under og etter revolusjonen økte komalas popularitet bland kurdere i Iran som til da hadde de ikke inngående kjennskap til verken marxismen eller Komala.

²³⁵ Bahman Saidi: 2012; *5 år med Abdulla Mohtadi*.41

²³⁶ http://en.wikipedia.org/wiki/May_1968_events_in_France

²³⁷ Ayub Ayubzadeh:2002; *Venstre i Øst Kurdistan*. 18-36

²³⁸ Bahman Saidi:2009. 34

²³⁹ Dette internett adressen er lenk til Komalas vedtekter og programmer i tredje kongress.

http://www.iran-archive.com/sites/default/files/sanad/komale_kongereye_3_mosavabat.pdf

Det store spørsmålet er hvorfor Komala med en slik suksess sto i veien for kurdisk nasjonalismen og dets kamp for kurdere i Irans Kurdistan?

Mine tilgjengelige kilder peker på interne og eksterne årsaker. Blant eksterne årsaker var Komalas fortolkning av politiske situasjonen i Iran, spesielt om den islamske republikken. Denne tolkningen var i konflikt med andre partier og organisasjoner i den iranske Kurdistan. Mens PDK-I, Ahmad Moftizadeh ønsket fredsforhandlings politikk med sentralmyndighetene i Iran valgte Komala konfrontasjonspolitik og væpnet kamp mot Khomeini og hans regime i de to første årene etter revolusjonen. Den andre årsaken var Komalas radikale fortolkning av andre partiers identitet og politikk, spesielt dets fortolkning om PDK-I som en mellom bourgeois parti som etter hvert førte til borgerkrig mellom dem.

Men blant interne årsaker i Komala kan man nevne den ideologiske politiske retningsendringen. Samtidig ignorering av kurdisk nasjonalisme blant drivende faktorer for Komalas upopularitet eller dets nedgang i den iranske Kurdistan.²⁴⁰ Under Komalas politiske utvikling i første halvdel av 80 tallet hadde venstrenasjonalister fra den irakiske Kurdistan, spesielt Patriot Union of Kurdistan, PUK²⁴¹, hjulpet partiet til å utvikle sin organisasjon og struktur. De håpet at Komala kunne tilpasse sin ideologi med den kurdiske nasjonalismen og unngå nære bånd eller samarbeid med venstrebevegelsen i Iran. Det var først og fremst fordi Komala var en regional kommunistisk bevegelse som hadde hentet sin inspirasjon og styrke blant befolkningen i Kurdistan. Dessuten var partiet mest aktivt både militært og politisk innenfor Irans Kurdistan.²⁴² Det er en vag på stand i kildene til denne oppgaven at Komala under Foad Mostafa Soltanis ledelse ønsket å omdanne sin organisasjon til Kurdistan kommunistisk parti. Dette ble aldri til, først på grunn av at Foade ble drept under krigen mellom kurdere og islamsk republikken og andre fordi at Komalas ledelse etter Foad dirigerte partiet fra Kurdisk nasjonalismen til Irans venstrenasjonalisme. Det var tross PUKs advarsler om negative konsekvensene.²⁴³

Tre grunner for Komalas popularitet

Når man ser på Komalas turbulente historie er det grunn til å spørre hvordan Komala klarte å bli til et stort parti i Irans Kurdistan? Det finnes tre hovedforklaringer. Det første var kurdernes forhold til den nye regjeringen i Iran. Allerede fra starten av var revolusjon i Kurdistan annerledes fra resten av Iran. Allerede fra starten av var revolusjon i Kurdistan annerledes fra resten av Iran. Det eneste fellespunkt kurderne hadde tilfelles med resten av Iran, før og under, Irans revolusjon var motstanden mot Sjahens despoti. Utenom det, utviklet kurdernes opprør sin egen karakter og dreide seg om kurdisk

²⁴⁰ Dr. Hoshmand Ali: 2012.244

²⁴¹ http://no.wikipedia.org/wiki/Kurdistans_patriotiske_union

²⁴² Dr. Hoshmand Ali: 2012. 252

²⁴³ Dr. Hoshmand Ali:2012.244

nasjonalisme og deres rettigheter som minoritet i Iran. Med overgangen til nytt regime, spesielt etter folkeavstemming for den islamske republikken i Iran, tok kurdere avstand fra politiske utviklingen i sentrum. Under slike omstendigheter kunne enhver organisasjon utvikle seg og få ledende rolle, spesielt når den var imot den islamske republikken. Komala hadde kjempet mot regjeringen i Iran og dessuten var Komala en ny organisasjon som var fri fra politiske skandaler.²⁴⁴

Den andre årsaken var at Komala hadde mange frivillige og kjente personer i sin bevegelse som hadde plettfriske politiskkarriere og var ikke politiskverktøy for andre store partier. Dessuten kom PDK-I sent tilbake til den iranske Kurdistan og mange av dets medlemmer arbeidet aktivt for innføring av Tudeh partiets politikk frem for PDK-Is partipolitikk. Som diskutert over var Tudeh sine indirekte innflytelse innenfor PDK-Is organisasjon oftest skapte hodepiner for partiet og frarøvet dets popularitet og innflytelser. Tudeh partiet bruk av PSK-Is medlemmer var på grunn av dets upopularitet i den iranske Kurdistan. Enhver assosiasjon med Tudeh ble sett med skepsis og mistillit blant kurdere i Iran på 1970 tallet.

Den tredje faktor for marxist Komala var ensidige bruk og samarbeid med prominente personer i den iranske Kurdistan, spesielt Komalas forbindelser med Sheikh Izzadin Husseini.²⁴⁵ Komala hadde sett Izzadins popularitet og hans leder skikke blant Kurdere i Iran og har bruk han som en god referanse for legitimering av deres politikk i Iran Kurdistan uten å blande hans religiøse identitet bakgrunn med Komalas ideologi.(se i del kapitelet Sheikh Izzadin Huseini).²⁴⁶

Komalas partistruktur og organisasjon

Komala hadde i motsetning til PDK-I vag struktur som politisk parti i partiets første tiår i 1970 tallet. Medlemmene har arbeidet i ulike foreninger, som for eksempel forening for dagarbeidere i Kurdistan, student forening i Kurdistan eller bondeforening i Kurdistan. Sannsynligvis har navnet Komala som betyr forening eller lag sin opprinnelse derfra. Som tidligere nevnt var partiet og dets ideologiske og politiske retninger vage og uklare i begynnelsen. Men etter hvert dirigerte den seg mot internasjonal klassekamp for arbeiderklassen i Iran. På 80tallet begynte Komala å danne sin moderne parti struktur. Under sin andre partikongress utviklet Komala partiprogram og organiserte sine enheter i komposjoner(Commission) og komitéer. På samme måte som PDK-I står partikongressen som partiets største lovgivende organ og det holdes hvert tredje år. Under kongressen ble partiets program samt med ander strategiske politikk vedtatt. Det ble også valgt sentralstyremedlemmer i Komalas partikongresser som skulle gjennomføre kongressens lover og vedtekter frem til neste partikongress.

²⁴⁴ Ayub Ayubzadah: 2002. 64-72

²⁴⁵ ibid

²⁴⁶ Hayas Kardo: 2011. 255

Partistruktur i Komala har også hierarkisk form og består av partiformannens kontor, diverse kommisjoner og komiteer og lokale parti kontorer. Leder for partilokaler og andre partikontorer blir valgt under lokale valg møter. Men som nevnt partiformann og leder for kommisjonene og by og distrikt komitéene vanligvis blir ansatt av sentralstyremedlemmer. Komala også har to parti nettverk som ble kalt for *Tashkilat*. Det ene består av partimedlemmer og Peshmarga styrker . Det er som regel stasjonert utenfor Iransk grenser, for det meste i Irakisk Kurdistan. Det andre er hemmelige medlemmer som fremdeles bor i Iran og sprer Komalas politikk og ideolog i Iran og Kurdistan²⁴⁷. Grunnen for et slikt system er at Komala som et sekulært marxistisk parti er et forbudt parti og dets medlemmer kan risikere forfølgelser, torturer og dødsstraff dersom de ble tatt av den islamske republikkens etterretningstjeneste Etela'at.

Komalas rolle i den Kurdiske konflikten i Iran

Som nevnt over og i Kapittel 3, vokste Komalas nettverk stort i den iranske Kurdistan etter Irans revolusjon. I utgangspunktet var de aktive marxistisk nasjonalister men etterhvert tok de avstand fra nasjonalismen og redefinerte sitt ideologiske mål. De assosierte etter hvert seg med marxistleninistisk klassekamp og ønsket å innføre et proletariatas diktatorisk styre form for arbeidere i Iran. Dette ble viktigere mål for Komalas kamp i den iranske Kurdistan enn etnisitet eller nasjonalitet. De tok ikke totalt avstand fra etnisk og minoritet spørsmålet i Iran men hevdet at kampen for kommunismen bør prioriteres fremfor enkelte saker som nasjonalismen osv.²⁴⁸ De ville integrere seg mer og mer i den nasjonale(Iran) og den globale marxismen enn regional nasjonalismen i Kurdistan.

I de tre årene før partiets tredje kongress nyttet partiet stor tilslutning og respekt i den iranske Kurdistan og på mange måter ble Komala oftest den største konkurrenten for PDK-I. Organisasjonen var sterkest lengere sør i den iranske Kurdistan. I disse områdene hadde Komala den beskyttende rollen for befolkningens sikkerhet mot revolusjonsgarden og lokale føydhærer. Komala hadde fra begynnelsen stemplet den islamske republikken i Iran som en middelalders prestestyre og kjempet aktivt mot den, både politisk og militært. Komala nøt store popularitet for denne politikken blant kurdere i Iran. Men partiet hadde også i mange tilfeller tatt lange steg i innføring av sine kommunistiske ideologier og utfordret Kurdistans tradisjonelle og religiøse institusjoner med hensikt

²⁴⁷ <http://www.asoyroj.com/farsi/detail.aspx?hewal&jmara=2784&Jor=17>

²⁴⁸ <http://www.iran-archive.com/start/38>

Denne websiden inneholder forskjellige dokumenter fra ulike partier i Iran. Websidens språk er persisk. Og dette linket over er adressen til Komalas program og vedtekter i Komalas tredje partikongress som kan lastes ned som PDF.

til modernisering av samfunnet etter kommunistiske verdier. Det hadde i det langeløp negative konsekvenser både for partiet og for den kurdiske bevegelsen.

Det som har etter hvert redusert Komalas innflytelser i Kurdistan var ikke mangel partiets innsats i kampen mot sentralmyndighetene men tvert imot partiets ideologisk retningskifte både fra Kurdisk nasjonalisme og fra marxistmaoistisk ideologi. Allerede fra Komalas første partikongress pågikk intense diskusjoner om Irans Kurdistans samfunnsstruktur. Noen hevdet at Kurdistan sliter fremdeles med gammel føydalisme og Komala bør tilpasse sin kamp for bøndernes favør og fokusere heller på maoistiske fortolkninger av marxismen. Mens de andre trodde at Kurdistan og Iran hadde nådd den industrielle samfunnsutviklingen og proletariat diktatur, hvor arbeidernes makt og innflytelser over samfunnets skjebner og politikk står sterkest, bør bli Komalas fremtidige mål.

Paradoksalt nok vant den sist nevnte tankegangen flertallet i Komalas andre partikongress. Dette til tross for Kurdistans økonomiske og kulturelle realitet som inntil nåtid er blant Irans minst utviklede områder når det gjelder industriutvikling²⁴⁹. Denne kongressen har valgt marxist leninistisk strategi i sin politikk og forpliktet Komalas medlemmer til å kjempe mot kapitalismen og alle som sto for kapitalismen i Iran og Kurdistan og bane veien til opprettelsen av en Kommunistisk parti i Iran.²⁵⁰

Videre kongressen også vedtatt et dokument som har klassifisert kapitalistiske partier, deriblant PDK-I, i Kurdistan og Iran og laget politiske prosedyrer om hvordan Komalas medlemmer skulle kjempe politisk mot disse partiene og deres innflytelser blant Irans innbyggere. Men på grunn av politisk intoleranse og mangel på moderne dialog, hevder dokumentet, i den iranske Kurdistan frarådet partiet sine medlemmer i å diskutere dette dokumentet i offentligheten før den politiske arenaen ble moden nok til dette.²⁵¹

Den nye ideologien i Komala distanserte dem fra realpolitikken i Kurdistan som har alltid vært sterkt dominert av Kurdisk nasjonalisme. Det dannet grunnlag for ideologisk krig mellom Kurdistans forskjellige grupper, som for sin del svekket kurdernes posisjon. I kapittel 3 ble det nevnt at Komala og Moftizadeh hadde konkurrert for makten i sørlige del i den iranske Kurdistan, men i mange sammenhenger som for eksempel Sanandaj krigen i mars 1979 hadde de samarbeidet og til og med dannet et midlertidig lokalt bystyre som besto av medlemmer fra begge parter. Slik samarbeid var mulig på grunn av at den kurdiske nasjonalismen sto som fellespunkt/nevner i denne perioden for begge partene. Men når dette grunnlaget «felles nasjonalistisk identitet og mål» ble mindre viktig for Komala, startet ideologisk polarisering mellom dem og andre grupper. Vi har jo sett at Moftizade gjentatte ganger brukte marxismens fremmarsj som unnskyldning i sine propagander og i sin

²⁴⁹ Dr.Hoshmand Ali:2012.247-8

²⁵⁰ Bahman Saidi:2009.56-7

²⁵¹ Bahman Saidi: 2009. 59

tilnærming til styresmaktene i Teheran og Qum frem for tettere samarbeid med kurdiske bevegelser i Kurdistan.²⁵²

Komalas tredje partikongress

Komalas andre partikongress hadde lagt til rette for partiets politisk retningsskifte. Det andre store distanseringen fra kurdisk nasjonalisme skjedd under Komalass tredje parti kongress da Komala sammen med noen inntil da ukjent politiske bevegelser i Iran utformet Irans Kommunistisk Parti. Denne ukjente bevegelsen er bedre kjent som *Sahand* bevegelse og hadde nesten samme oppfatning som Komala av Irans realpolitikk.²⁵³ Sommeren 1983 stiftet de Irans Kommunist Parti og gjorde Komal for Kurdistans gren i det nye partiet. Kommunistpartiet var kanskje ideologisk ment for hele Iran men organisatorisk var bare aktiv i den iranske Kurdistan. Det var fordi 90 % av dets medlemmer besto av Komalass tidligere medlemmer og fordi at partiet hadde nesten ingen tilslutning eller tilstedeværelse i Iran. Med denne politiske omdirigeringen i Komala minsket populariteten til partiet blant Kurdere og det ble færre tilhengere for Komala i den iranske Kurdistan. Det marginalisert Komalass posisjon i Kurdistans politiske arena. Dermed mistet Komala sine økonomiske og menneskelige støtte i Irans Kurdistan.

Situasjonen ble ikke bedret da under Kommunist Partiets andre partikongress(Komalass 5 partikongress) da Mansoor Hikmat (fra persisk opprinnelse) og andre ikke kurdiske intellektuelle tok ledelsen i Kommunist Partiet og ble til utfordring for Abdulla Mohtadi og andre kurdiske leder i partiet²⁵⁴. Komalass visjon for innføring av marxismen i Iran og Kurdistan eksisterte fra starten av, men feil tolking av Kurdistans realpolitikk førte til negative konsekvenser både for partiet og for den Kurdiske bevegelsen. I perioden mellom 1982 til 1989 Komalass aggressiv propaganda mot konservativ tradisjoner, Islam og PDK-I, som oftest kalt av Komala som en mellomstor kapitalist parti førte til krig mellom dem og splittet den uoffisielle kurdiske alliansen oppstått under kurdernes siste forhandling mellom Kurdistan og sentralmyndighetene i Iran.

Islamsk bevegelser i den iranske Kurdistan

Moftizadeh og hans Koran skole

I kapitel 3 ble Moftizade sin innflytelse og rolle som en innflytelsesrik islamist diskutert. Hans rolle i den kurdiske konflikten i Iran fra 1979 og utøver er dessverre ikke tilstrekkelig diskutert, verken i

²⁵² Ahmad Moftizadeh: 8. 9 1357: Brev nr25; forskjellen mellom Islam og marxismen i kurdernes kamp i Irans Kurdistan.

²⁵³ Dr. Hoshmand Ali:2012.251-259

²⁵⁴ Bahman Saidi:2010; 5 år med Abdulla Mohtadi.230-1

primære kilder som jeg har til råd for denne oppgaven eller i den kurdiske forskningslitteraturen som handler om Kurdistans konflikt i Iran. Derfor er det ikke mye anledning å gå dypere i hans rolle som en ledende faktor i kurdernes konflikt i Iran.

Som Sanandajs predikant og mufti på 70 tallet var han den nest populære religiøse lederen blant kurdiske sunnimuslimer etter Sheikh Izzadin Husseini. Som fleste andre ungestudenter på 60 tallet arbeidet Moftizadeh i PDK-Is hemmelige organisasjon *Tashkilat*. Men etter en periode forlot han universitetet og PDK-I og begynte å studere Sharia og Islamsk historie i forskjellige *Madraser*(Islamsk skoler), både i den iranske og den irakiske Kurdistan. Hans radikaliserings bakgrunn oppsto kanskje fra denne perioden. Han flyttet tilbake til Sanandaj på 70 tallet og startet sitt Korans skole som skulle undervise muslimske ungdommer med såkalte moderne oppfatning av Islam.²⁵⁵ Hans oppfatning, filosofi og moderne fortolkninger av Islam basert på Ali Shariatis konseptualisering av sociology of religion av Islam.²⁵⁶ Han brukte disse idéene som det eneste kampmidlet mot imperialismens innflytelse i Iran og mot den gammeltradisjons leder rolle, spesielt blant sunnimuslimsleder i den iranske Kurdistan. På denne måten skaffet han seg innflytelser blant kurdere, spesielt i Kurdistan fylket.²⁵⁷ Under demonstrasjonene i Sanandaj spilte Moftizade ledende rolle i protestene mot Pahlavi regimet, men hans innflytelser begrenset bare til Sanandaj og områdene rundt byen (se s. 35) Det som, i motsetning til Izzadin, begrenset Moftizades innflytelser på den politiske utviklingen var han tok avstand fra andre politiske bevegelser i perioden mellom 1979 og 1983 og var mer samarbeidsvillig med myndighetene i Teheran.²⁵⁸ Moftizadeh var også en sterk motstand av den marxistiske innflytelsen og dets aktiviteter i regionen. I motsetning til Izzadin, som hadde allierte seg med Komala, konfronterte Moftizadeh oftest med kommunistiske ideologier, spredt via Komala i Irans Kurdistan.²⁵⁹ I diverse konferanser og folke møter direkte og indirekte beskyldte han marxismen som hoved fienden til Islam i Kurdistan og verbalt hadde han kranglet og anklaget Komala for spredning av vandalisme og svekking av Kurdernes religion og tradisjon, noe han måtte ta konsekvensen for i 1981 da han og hans skole måtte flytte til Kermanshah på grunn av sikkerhetsmessige årsaker. I denne perioden startet Komala offensive angriper på sine politiske opposisjoner i den iranske Kurdistan, som i første omgang besto av små muslimske organisasjoner eller bevæpnede stammegrupper i sørlige av regionen.²⁶⁰

Fra 1980 Til 1983 snudde Moftizadeh sitt religiøse propaganda mot Sjialedere i Iran og anklager dem for favorisering av Sjias innflytelse i Irans Kurdistan frem for Sunni religionen og statens

²⁵⁵ Ahmad Moftizadeh: 1357(1978); *Å forstå Gud*. 1-24 (det er en kassett opptak av Moftizades foredrag for koranskolen)

²⁵⁶ http://en.wikipedia.org/wiki/Ali_Shariati

²⁵⁷ <http://maktabquran.com/daftar-navar/>

²⁵⁸ ibid

²⁵⁹ Moftizadeh sine brever nr.25: 1357(1978); *forskjellen mellom deres kamp og andre*

²⁶⁰ Ayubzadeh: 2002. 146

undertrykkelser av sunnimuslimer i Iran. I 1983 ble han pågrepet av Irans etterretningstjenester, VAVAK, og fikk 10 års fengselsstraff sammen med mange av hans etterfølgere. Under sitt opphold i fengsel ble han torturert og etter hvert alvorlig syk. I 1993 døde han på grunn av sykdom og fysisk skader han fikk under sitt fengselsopphold. Koranskolen, Motizadeh har stiftet, fikk aldri noe gjennombrudd for sine ideologiske kamper mot den islamske republikken i Kurdistan og har etter 1983 eksistert i politisk skumring tilstander i Irans Kurdistan.²⁶¹

Sheikh Izzadin husseini

Izzadin og hans fortid også litte diskutert i tilgjengelige kilder for denne oppgaven. Han kom fra en religiøs familie. Hans far var en mulla i byen Baneh. Som en tradisjon og som protest mot Reza Sjahs sekularisering av Irans undervisningsform sendte Izzadins far ikke han til vanlige skole. Izzadin studerte Islamsktradisjon, filosofi og religion hos forskjellige mullaer(imamer) i 1950 tallet og arbeidet som Imam i forskjellige byer og landsbyer i Irans Kurdistan frem til han ble ansatt i Mahabads største moske som fredagspredikant og Mulla. Han ble teologisk influert og inspirert av mange kjente Sunnimuslimske skriftlærde i den islamske verden, en av dem var Muhammad Abduh.²⁶² Izzadins fortolkning og filosofi av Islam og Sharia var mer liberale enn Khomeini. Izzadin mente at religion og politikk måtte være adskilt og at staten burde være en sekulær stat for å kunne i møtekomme og løse den moderne verdens utfordringer. Han så ikke på Islam som det eneste alternativet.²⁶³

Fra 1960 frem til den iranske revolusjonen i 1979 hadde han undervist mange viktige personer innenfor Islamsk studier, deriblant Abdulla Hassanzadeh leder for PDK-I på 1990 tallet.²⁶⁴ Under anti-Pahlavi demonstrasjonene i 1978 ble han en ledende figur i frihetskampen. På grunn av hans bakgrunn og hans popularitet blant Kurdere i den iranske Kurdistan ble Izzadin til en samlende figur for kurdiske ungdommer og kurdiske studenter som etter hvert dannet en nytt nasjonalistisk bevegelse på 1960 tallet som etter revolusjonen ble til Komala. Etter Pahlavis fall fortsatt Izzadin å støtte Komala. Han mente at den hadde bedre forutsetninger og større sjanser til å utvikle seg til en nasjonalt parti i den iranske Kurdistan²⁶⁵. Hans samarbeidd med Komala i formaliteten en veiledende rolle. Som pekt over Izzadins popularitet blant hoved faktorene for den politiske veksten Komala opplevde i første årene etter den Iranske revolusjon, noe Komala viste og nyttet godt av. Komala brukte Sheikh Izzadins innflytelser som referanse for Partiets popularitet. Men i tilfeller hvor Komala,

²⁶¹ <http://maktabquran.org/>

²⁶² <http://www.aucpress.com/p-3611-muhammad-abduh.aspx>

²⁶³ Amal publikasjon: ? , intervju med Sheikh Izzadin Husseini

²⁶⁴ Hayas Kardo: 2011. 251-56

²⁶⁵ Ayubzadeh: 2002. 67-72

på grunn av sin marxistiske identitet, kunne bli kritisert av andre, spesielt marxistiske, partier og grupper, tok Komala avstand fra Izzadin og redusert dets forbindelser med Sheikh-en til det minimumet.²⁶⁶

Generelt hadde også Izzadins påvirkning på geopolitiske utviklingen i den iranske Kurdistan i perioden mellom 1979 og 1989 splittende effekter. Til tross for hans uavhengige posisjon som en religiøs og politisk leder, støttet han Komala frem for andre partier. Abdulla Hasenzaddeh i intervju boken med Hayas Kardo peker på Izzadins rolle og sier at; *han kunne bevare sitt politiske nøytralitet og lede den kurdiske nasjonalismens kamp istedenfor posisjonering og favorisering av enkelte partier.*²⁶⁷ I vinteren 1979 ledet Izzadin den første og eneste kurdiske alliansen som besto av PDK-I, Fediyane Khalq og Komala. Men ga, som Hassanzaddeh nevner, hans lederrolle negative effekter på fredsforhandlingene. Det gjorde at den islamske republikkens delegasjon for oppdaget uenigheten mellom dem og senere brukte de unnskyldningene til å ikke videre fredsforhandling med representantene.²⁶⁸

Khabat partiet

Khabat partiet ble opprettet etter 1980. Det var et forsøk blant det islamske miljøet i den iranske Kurdistan til å fremheve islam som alternativ ideologi i kampen mot *Velayate faqih* i Iran. Mens fleste ledende partier i Irans Kurdistan var venstresekulære tok Khabat islamsk ideolog i kampen mot myndighetene i Iran.²⁶⁹ De politiske grunnene for Khabats opprettelse i følge Khabat selv var:

- Religiøs rettigheter og kurdernes sunnimuslimske identitet var ignorert av store partier i regionen, som var venstre orientert i sin kamp og program
- Eksistensen av en islamsk bevegelse i kurdernes kamp mot den islamske republikken kunne falsifisere *velayateh faqih* på stander om at de kjemper mot vantroe i Kurdistan og kan forhindre ytterligere blodbad i Kurdistan.

Under opprørene i den iranske Kurdistan i 1979 oppfordret noen av sunnimuslimske ledere Izzadin til å opprette Khabat sammen med dem. Men Sheikh Izzadin ble rådet til å avstå fra å involvere seg i et slikt parti. Dette rådet kom fra ledelsen i Komala som oppfordret ham til å bevare sin uavhengighet som den åndelige lederen i Kurdistan. Izzadin aksepterte denne oppfordringen fra Komala men broren Hans Sheikh Jalal Husseini ble med å opprette Khabat. Sheik Jalal ledet partiet Khabat fra august 1980 i kampen mot den islamske republikken i Iran.

²⁶⁶ ibid

²⁶⁷ Hayas Kardo:2011.251-6

²⁶⁸ <http://www.youtube.com/watch?v= o1vu3jhe5U>

²⁶⁹ Dr. Hoshmand Ali:2012.267

Selv om fleste medlemmene i Khabat hadde arbeidet i Izzadins kontor og var på en måte involvert i politisk utviklingen under fredsforhandlingene med staten, ble Khabats rolle i Irans Kurdistan konflikten synlig i noen grad etter Irans militæroffensiv på slutten av 80 tallet. I perioden mellom 1980 til 1989 drev Khabat militære og politiske propaganda mot Sjialedere i Iran. Men dette lille partiet som andre kurdiske partier på 80 tallet preget av intern politisk konflikt og uenighet. Dermed har ikke forsterket kurdernes posisjon i kampen mot Khomeini.

Politisk samarbeid og konflikt mellom kurdiske partier i Iran

Som pekt over var den politiske atmosfæren på slutten av 70 og 80 tallet preget av politiske og ideologiske konflikter mellom kurdiske partier fremfor samarbeid og union. Denne situasjonen ble utnyttet maksimalt av den islamske republikken i Iran. Myndighetene i Teheran og Qum brukte fredsforhandlingene med kurderne som unnskyldning for å hindre en sterkt kurdisk posisjon mot regimet. De aldri begrenset sine fredsforhandlinger bare med PDK-I eller andre innflytelsesrike organisasjoner i Kurdistan. De har brukt enhver anledning til å forhindre en felles kurdisk allianse i Irans Kurdistan²⁷⁰. For dette har de brukt Kurdistans sosiokulturelle mangfoldighet. I mange tilfeller hadde de forhandlet direkte med klanledere eller religiøse prominenter osv. i Kurdistans diverse regioner.

Denne politiske splittelsen og prioritering av partipolitikk frem for en nasjonalt strategisk fellespolitikk eller nasjonal front blant kurdere i Iran førte til kostbare borgerkriger mellom store og små partier eller foreninger i den iranske Kurdistan etter 1980 tallet.²⁷¹ Med andre ord i krigen mellom regjeringen i Teheran og kurdere i Iran, som startet sin andre fase fra sommeren 1980, valgte kurdiske opposisjoner ikke bare individuelle skanser mot revolusjonsgarden og Irans hær men også eliminering av sine ideologiske fiender innenfor Irans Kurdistans politiske arena.²⁷² Her ville jeg på grunn av omfanget av disse hendelsene blir bare fokusert på de to største partienes forhold, nemlig PDK-I og Komala, til andre grupperinger i den iranske Kurdistan etter 1980.

Komala og dets politiske forbindelser med politiske grupper i den iranske Kurdistan

Komala var fra begynnelsen i konflikt med Kapitalismen, tradisjonalsismen, føydalismen og nesten alle andre trekkene som sto på høyresiden av Irans og Kurdistans politikk. De har angrepet dem politisk

²⁷⁰ Kurdistan Avisen: juni 1984; «regjeringen og krigen i Kurdistan». 1,2-3, 24-30

²⁷¹ Fedaiane Khalq bevegelsen: 1985 ; "Den kurdiske bevegelsen og den krenkende krigen mellom PDK-I og Komala"

²⁷² ibid

og i enkelte tilfeller, når det ble anledning til, angrep Komala ulike grupper og partier som etter Komalas mening var representant for kapitalismen, føydalismen osv., via militære midler. Over ble det nevnt at Moftizadeh og hans Koranskole måtte flykte til Kermanshah ikke bare for tetter samarbeid med den islamske republikken men også på grunn av sikkerhetsmessige årsaker og trusler fra marxistene deriblant Komala. I 1980 startet komala sine militære kampanjer mot føydalhærene og islamistiske bevegelser i sørlige del av Irans Kurdistan, hvor partiet hadde største militære innflytelser.²⁷³ Partiet rettfærdiggjorde sine angrep med kampen mot urettferdighet og føydalisme, men i realiteten tjente Komala andre formåler. Det første formålet var at Komala ville slippe å konkurrere om politiske innflytelsen i områder der partiet sterkest. Det andre formålet var våpenforsynings fordeler, siden fleste av disse gruppene, religiøse ledere eller Akhaer i regionen hadde bevæpnede styrker. En av dem var *Sopay Rzgari*(frigjørings hær) eid og ledet av Sheikh Madeh Naqshbandi religiøs leder for Naqshbandi sekten i Hawraman området i Sørlige del av den iranske Kurdistan.²⁷⁴

Komala og Sopahe rzgari

Rezgari som regel besto av sektmedlemmer og tilhenger av Sheikh Osman Duru(en religiøs veileder og imam innenfor Nagshbandi sekten i den sunnimuslimsretningen). De tradisjonelt hadde innflytelser blant sunni kurdere i Kurdistan fylket og under Pahlavi perioden hadde nære forbindelser med Sjahan. Etter Irans revolusjon hadde de søkt forbindelser med Bath regimet i Irak og ble forsynt med finansielle støtter og våpen for å utvikle en politisk posisjon i den iranske Kurdistan. De var blant de førte gruppene etter 1980 som kjempet militært mot islamske republikken i Iran. Som en voksende bevegelse i og rundt Byene Sanandaj Kamyaran og Pavah i Kurdistan fylket, utgjorde *Sepahe Rezgari* en politisk trussel for Komala og andre marxistiske bevegelser som Fedaian Khalq/Kurdistan avdelingen. Derfor i januar 1980 angrep Komala, etter formelle anklager om Rzgaris fortidssamarbeid med Pahlavi og som en antagonistisk bevegelse for imperialismens innflytelser i regionen, Sheikh Madehs sitt hovedsete i Hawraman og etter noen dagers sammenstøtt tvang Komala *Sepahe Rezgari* ut av områdets geopolitiske spill.²⁷⁵

Komala ble senere kritisert for politiskhegemoni parti opportunisme på grunn av sin handlinger i regionen. Mange politikere og grupper mente at slik politikk var skadelig for den kurdiske nasjonalismen og den ny oppredt og kort levde kurdisk alliansen oppsto etter 3 måneders krigen i Iran. For eksempel i en av sine parti erklæringer i 11. 1358(1980) hadde Fedaian Khalq anklaget Komalas handlinger mot Rzgari hæren som splittende faktor i opposisjonens felles kamp mot

²⁷³ Dr. Hoshmand Ali:2012.283

²⁷⁴ Ayubzadeh:2002.146

²⁷⁵ Ayubzadeh:2002. 146-7

sentralmyndighetene i Iran. Men Komala begrunnet angrepene mot Rezgari Hæren som dens legitime rett i kampen mot såkalte fanatismen og tradisjonalismen i den iranske Kurdistan.²⁷⁶ Videre hevdet Komala at i kampen for implementering av en proletarisk diktator kurdernes felles allianse, oppsto etter 3 måneders krigen, verken kan lede arbeider bevegelsen eller hadde politiske myndighet til å ta slike beslutninger.²⁷⁷ Som diskuterer over Komalas ideologiske utopi, som det ledende partiet for arbeiderbevegelsen i Iran og Kurdistan, sto oftest til hindring til en felles kurdisk kamp mot Irans aggressive politikk i Irans Kurdistan. Det samme gjaldt for PDK-I også. Partiet så seg som det eneste og det største partiet som representerte Kurdere i Iran i deres kamp mot Irans nasjonalismen. Etter tre måneders krigen ble PDK-I involvert i politisk munnhuggeri og sammenstøtt med andre kurdiske partier i området, spesielt Komala.

PDK-I og dets forhold med politiske grupper i Irans Kurdistan

PDK-Is forbindelser med islamistiske bevegelser var nøytral og til dels preget av sporadiske samarbeid i perioden 1979 til 1983. I noen tilfeller hadde PDK-I militære samarbeid med dem i krigen mot Sepahe Pasdaran og Hærens etter 1980.²⁷⁸ Dessuten var islamistenes militære og politiske innflytelser i den iranske Kurdistan minimalt og aldri utgjorde alvorlige trussel for PDK-I. Men i noen tilfeller har PDK-I kritisert Khabat partiets, som eneste bevæpnede islamistisk parti i regionen, intense forbindelser med Saddam regimet.²⁷⁹ Antagelig var denne årsaken som frosset videre samarbeid mellom Khabat og PDK-I.

Det mest turbulente forbindelsen, som oftest ført til krig mellom PDK-I og andre venstre partier eller grupper, var med marxist-leninistiske bevegelser i den iranske Kurdistan fra 1979 til 1986.²⁸⁰ Den første bevæpnede konfrontasjonen mellom PDK-I og marxistene var mellom den ukjente Iranske marxistpartiet Paykar og PDK-I i vinteren 1980. Det andre og mest alvorligeste var krigen mellom PDK-I og Komala som skal forklares under.

PDK-I og Paykar bevegelsen

Paykar var opprinnelig besto av Mojahedine Khalq sine venstreorienterte medlemmer som splittet seg fra Partiet på 70-tallet. Under Pahlavi drev de marxist-islamistiske propagander mot Pahlavi regimet i Iran frem til Irans revolusjon i Iran i 1979. I 1979 åpnet denne gruppen sine aktiviteter under

²⁷⁶ ibidd

²⁷⁷ Ayubzadeh:2002. 148-50

²⁷⁸ Dr. Hoshmand Ali:2012. 289

²⁷⁹ Etter Iran-Irakskrigen bevæpnet Saddam forskjellige grupper eller klanleder i Irans Kurdistan til gjengjeld for spionasje og sikkerhetstjenester til Bath regimet.

²⁸⁰ Macdowall: 2004. 274-77

navnet Paykar (som betyr krig, strev etter noe), et parti for frigjøring av arbeider bevegelsen.²⁸¹ Etter 1979 og med økt islamistisk innflytelse i Iran og på grunn av historisk konflikt Paykar hadde med Mujahedin flyttet den lille organisasjonen til den iranske Kurdistan. derfra drev de sine anti imperialistiske propagander mot høyre bevegelsen i Iran og den kurdiske nasjonalismen, med PDK-I i spissen. Det irriterte PDK-I som regionens største parti. Men i først omgang foregikk bare politisk ordkrig mellom partiene. Med utvikling av den politiske situasjonen i Kurdistan og begynnelsen av myndighetenes andre militær offensiv mot Kurdistan tilspisset Paykar sin politiske propaganda mot PDK-I. De kom med falske påstander om PDK-I hadde forbindelse med vesten og Saddam. De påstod at PDK-I var Saddam Husseins og Imperialismens tjenestemann i Kurdistan. Slike beskyldninger satte sinnene i kok i PDK-I og bevæpnede styrker fra partiet stormet Paykars hovedkvarter i byen Bukan i februar/mars 1980. Mange av Paykars medlemmer ble drept under dette angrepet og partiet måtte forlate Kurdistan for godt.²⁸²

Den neste og intense borgerkrigen mellom kurdiske fraksjoner skjedde mellom Komala og PDK-I i 1983 og varer frem til 1988.²⁸³ Som vil bli diskutert grundigere under men det greit å nevne at den pågående verbal krigen mellom de tre posisjonene i perioden fra 1979 og 1980 var bakteppet for oppblåsing av disse borgerkrigene disse partiene hadde mellom seg.

Konflikten mellom Komala og PDK-I

Ideologisk krig og partiopportunismen sto for meste konfliktene som pågikk i den iranske Kurdistan i perioden mellom 1979 til 1989. De kurdiske partier i regionen var mest opptatt av å fremheve sitt parti og dets ideologi frem for en felles rasjonell politikk som en standard rammeverk for politisk propaganda i Irans Kurdistan.²⁸⁴ Beste eksemplet på en slik politisk egoisme var forholdet mellom Komala og PDK-I som resulterte i en langvarig krig mellom dem. Allerede under fredsforhandlingene etter 3 måneders krigen i desember 1979 var uenighet mellom Komala og PDK-I. Det utvidet det politiske gapet mellom dem, både i måten de ønsket å bli representert under fredsforhandlingene og i måten de kontrollerte Kurdistans territoriet. For eksempel i mange tilfeller anklaget Komala PDK-I for å være opportunistiske og arrogante i håndtering av diverse politiske eller sivile saker. Et tydelig eksempel som nesten førte til militært sammenstøt mellom disse to, underfredsforhandlingene, var PDK-Is eskortering av en av Hærens bataljon til Mahabad. Det ble nektet avgang til byen av Komalas styrker som hevdet at enhver militær aktivitet i byen må godkjennes av kurdernes felles allianse som besto av Fedaiane Khlq, PDK-I og Komala, ikke bare skal godkjennes av et parti. Men noen måneder

²⁸¹ Ayubzadeh:2002.126

²⁸² Ayubzadeh:2002.143

²⁸³ Kutschera:2013. 314

²⁸⁴ Kurdistan Avisen201

senere da Komala angrepet Sopahе Rzgari, har komala ikke søkt en slik tillatelse selv, og da partiet ble kritisert for sin ulydighet mot samarbeidsgruppen, svarte Komala at det er Komalas plikt til å nedkjempe Imperialismen og dets agenter i regionen. For det behøver Komala ikke noen tillatelser fra noen hold.²⁸⁵

PDK-I hadde opportunistiske oppførsler i områder hvor PDK-I sto sterkest men var mer liberale enn Komala i sin oppførsel mot andre politiske partier og grupper. De har i noen grad samarbeidet med andre grupper og partier i området. De var også mer forsiktige i sine politiske propagander mot andre partier i den iranske Kurdistan. Men dets medlemmer på bakkenivå var mer sinte og intolerante i politiske diskusjoner med andre medlemmer fra andre partier.²⁸⁶ I perioden mellom 1979 frem til den landsdekkende borgerkrigen mellom PDK-I og Komala i 1983, skjedde av og til militære konfrontasjoner mellom disse to partiene.²⁸⁷ Men det ble oftest med initiativet av ledelsen fra begge sider løst fredelig. Situasjonen forandret seg etter 1983 da Komala intensiverte sin propaganda og sitt politiske mål.

Over ble nevnt at Komal i sin andre partikongress hadde klassifisert PDK-I som et bourgeoisi parti og har vedtatt en hemmelig politisk prosedyre i kampen mot bourgeoisen, med PDK-I spissen.²⁸⁸ Grunn for at dette dokumentet bevart hemmelig var at Komala så den politiske atmosfæren i den iranske Kurdistan ikke modne nok til en slik diskusjon. Men etter sammenslåingen av Komala og Sahand gruppen og dannelse av Irans kommunistiske parti valgte de å konfrontere borgerskapet og religiøs fanatisme over hele landet.(deres innsats i denne kampen aldri nådd utenfor den iranske Kurdistan).²⁸⁹ De oppfordret sine medlemmer i å delta aktivt i denne kampen uten å være bekymret for de politiske eller militære konsekvenser for denne avgjørelsen. I sin tredje tidsskrift «*Kommunist nr. 3*» skisserte de den fremtidige kampen som en trekant hvor Komala og PDK-I og den islamske republikken stod hver i sitt hjørne. Komala regnet PDK-I like mye som en fiende som den islamske republikken.²⁹⁰ Etter denne tankegangen var det enkelt for det nye kommunistiske partiet å rettferdiggjøre en konfrontasjon med PDK-I i like linje med konfrontasjon med myndighetene. Et slikt strategisk valg av Komala var en av grunnene til å forgifte den politiske atmosfæren og forhindre et kurdisk samarbeid mot myndighetene. Myndighetene var svært tilfredse med den nye situasjonen og satt på gjerdet og så disse to partiene drepe hverandre.

Reaksjonen fra PDK-I var noe vakkende i begynnelsen. Verken ledelsen eller medlemmene var forberedte på en slik aggressiv politikk fra Komala. På lik linje som Komala var partiegoismen og parti

²⁸⁵ Ayubzadeh: 2002. 148-9

²⁸⁶ Bahman Saidi; *intervju med Abdulla Muhtadi*:2010. 94-6

²⁸⁷ Kurdistan Avisen nr. 201:februar 1985. «*Hawraman Katastrofen*». 1, 6-11, 23-44,

²⁸⁸ http://www.iran-archive.com/sites/default/files/sanad/komale_kongereye_3_mosavabat.pdf

²⁸⁹ Dr. Hoshmand Ali: 2012. 250

²⁹⁰ Kurdistan Avisen nr. 102:1985. «*Hawraman katastrofen*»

opportunismen stort mellom PDK-Is medlemmer. De nesten så på seg som det eneste legitime nasjonalistiske parti som kjempet for fattige bønder og byborger i Kurdistan. De i sine politisk propagander forlanget at Komala måtte anerkjenne dem som den største og det ledende partiet i Kurdistan under kampen mot sentralmyndighetene i Iran, noe Komala aldri anerkjent og derimot hevdet at Komala hadde den rollen.²⁹¹ Men det som kan nevnes som positiv om PDK-Is propagander at den var mindre agiterende og irriterende. De beskyldte i langt mindre grad frem til 1984 Komala for usanne påstander og beholdt et mildere still i sine artikler. Denne stilen var fra værende i Komalas propagander. De beskrev PDK-I for borgerskap parti, Føydal parti, tjener og representant for kapitalismen, venn av Bath partiet osv., noe som irriterte PDK-Is medlemmer grenseløs. Det førte i mange tilfeller til bevæpnet konfrontasjon mellom PDK-Is medlemmer og Komals medlemmer.²⁹² Denne trenden intensivert inntil 1984 og nådde sitt blodigste steg da Komalas og PDK-Is parti lokaler i Hawraman(et område i Kurdistan fylket) angrepet hverandres lokaler og drepte rundt 10 medlemmer av hverandre.²⁹³ Det ble som vanlig satt en kommisjon for å granske og behandle saken og Komala hadde satt 3 måneder frist for kommisjonenes arbeid. Dersom kommisjonen ikke kom til noe løsning i sitt arbeid skulle Komala ta saken i sine egne hender. Det gjorde de, i mars 1984 på eget initiativet har hevet sine døde etter Hawraman krigen. Det reviderte PDK-Is politikk i denne konflikten og i mars 1984 og ensidig erklærte Krig mot Komala på landsbasis i hele den iranske Kurdistan.²⁹⁴ Med denne erklæringen enda et blodigere kapittel i fragmentering av kurdernes opposisjon i Irans Kurdistan har startet og varte frem 1989.

Om komala urealistiske visjoner førte til diverse konflikter og konfrontasjoner med andre grupper i den iranske Kurdistan så var PDK-I hegemonisk ønske, som den eneste legitime og populære parti i opposisjonens kamp mot Iran, enda verre. I 1987 Komala erklærer, enten på grunn av dets manglende militære evne eller om de hadde realisert skadeomfanget av denne borgerkrigen, våpenhvile. Det godtok ikke PDK-I og fortsatte krigen med Komala videre til Ghassimlus død i 1989. Denne interne borgerkrigen mellom PDK-I og Komala viser at hvor stort var partiopportunismen og ønsker om partihegemoni blant partier og andre grupperinger i Irans Kurdistan. De i stor grad overså nasjonale nødvendigheten av en felles kurdiske allianse frem for sine parti interesser.

Oppsummering

Politisk uenighet og partikrangel om posisjon og ideologi er nøkkelordet i beskrivelsen av den iranske Kurdistans politiske atmosfære i perioden mellom 1980 til 1989. I noen tilfeller har hoved aktørene i

²⁹¹ Kutschera:2013. 314

²⁹² Dr. Hushmand Ali:2012. 293-302

²⁹³ Kurdistan Avisen nr. 201:1985. «*Hawraman katastrofen*»

²⁹⁴ Hassenzaddeh:2002. 461-78

de tre politiske retningene nemlig kurdisk nasjonalismen marxistbevegelsen og Islam har forsøkt å danne en felles kurdisk allianse i kampen mot sentralmyndighetene i Iran, men uten noen særlig resultat. Over ble diskutert at hvordan Moftizadeh legitimerte sin posisjon som den sanne og populære representanten for befolkningen i Kurdistan, uten store resultater. Det var fordi hans bevegelse ble i stor grad konfrontert med Komala og dels fordi hans nære samarbeid med den islamske republikken frem til Moftizadehs arrestasjon i 1983 av etterretningstjenesten. Det nedgraderte og begrenset hans popularitet blant kurdere i Iran. Det som kan konkluderes av Moftizadeh og hans Koranskole at personlig og ideologisk antagonisme hadde dominert deres kamp mot sentral myndighetene i Iran.

Blant andre islamistiske grupper var Khabat partiet som i noen grad en drev dual islamistisk nasjonalistisk agenda i den iranske Kurdistan. Men på grunn av kortsiktige gevinster og nær samarbeid med Bath partiet ble upopulære og aldri nådde den populariteten Komala og PDK-I hadde nyttet på 1980 tallet. Dessuten ble Khabat grunnlagt etter at Irans militære offensiv startet i 1980 og derfor kan man si at de aldri fikk muligheten til spre partiets visjon og politikk blant innbyggere i den iranske Kurdistan fritt.

Blant mest populære og respekterte religiøse leder i Kurdistan var Sheikh Izzadin Husseini. Han fikk anledning til å utvikle seg til en karismatisk leder. Men blandet også han sin religiøse bakgrunn med sine marxistiske ideologier for å befri kurdere fra Irans sentralmyndighetenes tyranni. Både under Bazergan regjeringen og under den islamske republikken var Sheikh Izzadin støttespiller for Komala. Han etter hvert ble kritisert for denne rollen. Mange deriblant PDK-I ment at Sheikh Izzadin burde bevare sin uavhengighetsposisjon. Han, istedenfor å bli Komalas talsmann, kunne fortsatte å lede den kurdiske felles alliansen, stiftet under fredsforhandlingene etter 3 måneders krigen i Irans Kurdistan.

Komalas eksploderende fremgang hadde ulike årsaker. Det var kanskje resultat av PDK-Is fravær i den iranske Kurdistan eller det nære samarbeidet Komala hadde med prominente personer som Sheikh Izzadin og andre intellektuelle i Kurdistan. Partiet hadde mer nasjonalistiske trekk og var mer aktiv i å ivareta bøndernes rettigheter i første årene etter Irans revolusjon. Det som senere fratatt Komalas popularitet i den iranske Kurdistan var partiets ideologiske retningskifte og degradering av kurdisk nasjonalismen. Fra 1983 da Komala ble en del av Irans Kommunist Parti mistet Komala etter hvert sin ledende posisjon i området. Det kostet både partiet og den kurdiske opposisjonen dyrt i kampen mot Iran. Nedturen for Komalas innflytelser ble intensivert spesielt etter Komalas ideologisk krig med PDK-I, som førte i 1984 til borgerkrig mellom dem.

PDK-Is hegemoniske ønsker som superparti i den iranske Kurdistan ble også hindrende faktor for i en felles politiskstrategi i kampen mot islamsk republikken i regionen. Som den iranske Kurdistans eneste parti frem til Irans revolusjon forlangte PDK-I kurdernes lederposisjon både i Kampen og i

fredsforhandlingene med sentralmyndighetene i Iran. Denne posisjonen måtte PDK-I dele med Komala og andre grupper etter 1979. Selv om i realiteten akseptert PDK-I disse utfordringene og som Ghassimlu hevdet i intervju med utenlandsk medier var PDK-I glad for politisk utfordring og kritikk, skapte PDK-Is politikk uenighet og hindringer både for seg selv og for den kurdiske bevegelsen i Irans Kurdistan.²⁹⁵

Til slutt kan vi konkludere at den frie atmosfæren oppstått etter Pahlavi regimet i den iranske Kurdistan åpnet en ny epoke med kulturell og politisk oppblomstring. Men som pekt i dette kapitlet partipluralismen, ideologisk forskjeller mellom forskjellige partier og grupper og mangel på en felles politisk rammeverk for å drive politikk i samsvar med regionens realpolitikk var blant hindringene for en endelig løsning for den kurdiske konflikten etter Irans revolusjon.

Kapitel 5

Den iranske Kurdistan etter 1980 til 1989

Dette kapitlet er fortsettelsen av den historiske utviklingen av den kurdiske konflikten i Iran etter 1979. I kapitel tre har oppgaven diskutert den geopolitiske utviklingen i Irans Kurdistan etter Irans revolusjon i 1979 og prøvde å vise frem de forskjellige årsakene som hadde påvirket og i stor grad forverret konflikten. Her vil bli disse årsakene og eventuelt nye årsaker som eskalert krigen i den iranske Kurdistan fra 1980 til 1989 diskutert. Fokuset i dette kapitlet vil bli på den kurdiske opposisjonens, som i stor grad besto av PDK-I og Komala, forsøk om å fortsette fredsforhandlingene med regjeringen i Iran og beholde sitt politiske og militære posisjon i den iranske Kurdistan. kapitlet vil også diskutere Kurdistans geopolitiske situasjon under den iranske hærens og revolusjonsgardens re-invasjon av regionen.

²⁹⁵ Kotchera:2013. 314-16

Kurdernes minoritetsrettigheter i den islamske republikken 1980-1989

Etter at den islamske republikken fikk legitimt fotfeste etter folkeavstemmingen i våren 1979, startet Khomeini og hans allierte en intensiv kampanje for å fjerne alle sekulære eller opposisjonelle grupperinger fra sentrale posisjoner i regjeringen. Som diskutert i kapitel tre splittet politiskdragkamp mellom forskjellige politiske organisasjoner og partier Irans politiske arena i diverse retninger. Disse forskjellene skapte usikkerhet og terroratmosfære i hele Iran i begynnelsen av den islamske republikkens regjeringstid.²⁹⁶ Terrorattentater, kidnapping av politiske personer eller utenlandske ambassader førte Iran fra « an island of stability²⁹⁷ » til fullstendig anarki under og etter Bazargans regjeringstid.²⁹⁸ Som landet øverste leder insisterte Khomeini at både staten og innbyggere i Iran må bli islamisert og skal komme under sharia. For å realisere slik plan utnyttet Khomeini og hans revolusjonsråd den politiske arenaen maksimalt. For eksempel deres innflytelser i Irans ekspertrådet. I realiteten skulle rådet bestå av kyndige personer som skulle konstruere landets nye grunnlov. Rådet, som i realiteten ble anbefalt av Bazargan, Banisadr og andre sekulære politikere, ble fort som andre valgprosesser kapret og dominert av pro-Khomeini presteskaper. Dermed ble en viktig faktor i implementering av *Velayate faqih* og gudommelig gjøring av Khomeinis posisjon og makt, som Gudsfortrederen på Irans jord og som den legetime Imamen frem til Mahdis²⁹⁹ gjenkomst til jorden fulført.³⁰⁰

Blant andre tiltak som skulle sikre den Islamske republikkens makt i Iran var valg av en ny regjering ledet av en president. I høsten 1980 valgte Iran for første gang i sin historie presidentembetet som skulle lede landets verdslige affærer. Mange selvstendige politikere og partiledere forsøkte å nominere seg men bare noen få kandidater klarte å passere seg gjennom den strenge godkjenningsprosess av ekspert/ekspertrådet.³⁰¹ Blant hovedkandidatene, som silte seg gjennom den prosessen, var Abul Hassan Banisadr og Masod Rajavi.³⁰² Rajavi var leder av Mojahedin Khalq. De dannet det største opposisjonspartiet mot Khomeini og hans allianse og var fremdeles ikke i direkte politisk konflikt med Khomeinis politikk i Iran frem til 1981.³⁰³

²⁹⁶ Ervand Abrahamian: 1989; *Radical Islam, The Iranian Mojahedin*. Del 1, Kap2

²⁹⁷ <http://www.presidency.ucsb.edu/ws/?pid=7080>

²⁹⁸ Ervand Abrahamian: 2008; *A History of Modern Iran*. 162-9

²⁹⁹ Mahdi er Sjiamuslimenes skjulte Imam. Han nr. 12 i rekkefølgen og i følge legenden ble forsvunnet fra Jordan og vil en dag komme og redde verden fra krig og elendigheten.

³⁰⁰ Abrahamian: 2008. 143-8

³⁰¹ Abrahamian: 2008. 162-8

³⁰² Abrahamian: 1989.58

³⁰³ Abrahamian: 1989. 197

I Irans Kurdistan støttet kurderne Masod Rajavis nominasjon.³⁰⁴ Det var fordi han og Mojahedin-e Khalq hadde anerkjent Irans Kurdistan autonomi, etter råd fra Ayatolla Talaqani (Mojahedins åndelig leder). Det viste seg at det ikke hadde noe særlig betydning for valg resultatene hevder Abdulla Hassanzaddeh. I sitt partimemoare Niwsada Tekoshan skriver Hassanzaddeh om en privat samtale med en av Khomeinis rådgivere som het «Makarem Shirazi», under sitt siste besøk hos Khomeini (det tyder på at overnevnte var *Naser Makarem Shirazi*).³⁰⁵ Shirazi spurte han om hvilke presidentkandidat kurdere vil støtte i Irans presidentvalg. Hassanzaddeh svarte at de vil stemme for Rajavi siden han og Mojahedin anerkjenner Kurdistan autonomi. Men nå var de usikker siden Khomeini hadde fjernet Rajavi fra nominasjonslisten. Det ble Hassanzaddeh advart med av Shirazi og videre sa Shirazi at; *landets ny president vil bli Abul Hassan Banisadr. Han har Khomeinis velsignelse og støtte, resten er bare fiktiv propaganda. Dere bør, sa han, velge Banisadr dersom dere ønsker å beholde fredsforhandlingene pågående i fremtiden.*³⁰⁶ Det viser hvor udemokratisk den islamske republikken var sier Hassanzaddeh in sin memoar.

President Banisadr og Kurdistan

Etter at fredsforhandlingene mellom regjeringen og den kurdiske alliansen ble uoffisielt stanset, etter desember 1979, entret krigen mellom den islamske republikken og kurdere i Irans Kurdistan nye og mer omfattende faser. Den kurdiske alliansen som representerte kurdere under fredsforhandlingene med *Hay't Hosn-e Nyat «Kommissjon for Gode Hensikter»* mistet gradvis sin betydning i Irans Kurdistans politiske arena. Det var dels på grunn av kurdernes intern konflikter og dels på grunn av sentralmyndighetenes manglende seriøsitet og manglende vilje for videreføring av fredsforhandlingene.³⁰⁷ Men tross regjeringens motvilje fortsatte enkelt grupper eller partiet, som PDK-I, sine fredsforhandlinger med sentralmyndigheten i Iran, i håp om å oppnå noen befestede rettigheter og unngå militær invasjon av den Iranske Kurdistan. Som Irans Kurdistans største parti hadde PDK-I gratulerte Banisadr valgseier. Det ønsket å fortsette fredsforhandlingen om Irans Kurdistan problematikken med Banisadr og hans regjering, tross at kurdere hadde ikke støttet Banisadr nominasjon.

³⁰⁴ Hassanzaddeh:2002.357

³⁰⁵ http://en.wikipedia.org/wiki/Makarem_Shirazi

³⁰⁶ Hassanzaddeh:2002.359

³⁰⁷ <http://www.meisami.net/Cheshm/Special/Kordestan01/ch-vijeh/50-59.htm>

Cheshmandaz er et politisktidsskrift publisert i Iran. I 1387(iransk kalender) "2008" hadde tidsskriftet publisert eksklusive intervjuer med iranske politikere som hadde involvert I Kurdistan konflikten i 1979 og 1980

Banisadr forhold til denne konflikten var i sitt korte regjeringstid også tvetydig. På den ene siden en endelig løsning i denne konflikten, som var til Iran-Irak krigen blant de viktigste de-stabiliserings faktorene for den islamske republikkens eksistens, kunne forsterke Banisadr posisjon blant befolkningen og hos Khomeini. På den andre var Banisadr også redde for separatismen i Kurdistan og at området kunne bli en base for såkalte utlandsinnblanding i Irans innenrikspolitik. Dessuten var det ikke så lenge siden da Banisadr beordret Irans hær og revolusjonsgarden til å ikke ta av sine militære støvler inntil de ikke har ryddet Kurdistan fra disse såkalte bandittene, skriver Hassanzaaddeh.³⁰⁸

Under sin presidentperiode hadde Banisadr fulgte konstruktiv nasjonalistisk politikk i minoritetsspørsmålet i Iran. Hans presidentrolle var i stor grad avhengig av Khomeinis velsignelse, noe Khomeini ikke var veldig begeistret for.³⁰⁹ Derfor hadde Banisadr kjørt sin periferpolitikk i samsvar med Khomeini og revolusjonsrådets ønsker, som var svært negativ mot den kurdiske opposisjonen. Tross Banisadr holdning mot kurdere, møtet PDK-I Banisadr noen ganger for å starte fredsforhandlingen med ham og å hindre den militære offensiven mot de forskjellige kurdiske byer og tettsteder³¹⁰. Fra januar 1980 til desember 1980 ble Peshmarga styrker fra PDK-I Komala og Khabat partiet involvert i en ujevn krig med Regjerings hæren og Sepahe Pasdaran(revolusjonsgarden) over de kurdiske territoriene i Iran behold av disse partiene i den iranske Kurdistan. Som siste forsøk for å hindre krigen i Kurdistan, sendte PDK-I i februar 1980 en delegasjon under ledelsen av Ganu Blurian og Abdulla Hassanzaddeh til å besøke Banisadr og fortsette videre fredsforhandlingene om den iranske Kurdistan med han. De hadde levert et autonomiprogram med 8 punkter som var en sammendrag av det autonomiprogrammet som den kurdiske alliansen hadde utviklet under fredsforhandlingene høst/vinteren 1979(se kap.3 s. 30) og nye krav angående seneste problemer oppsto etter re-invasjon av den iranske Kurdistan i 1980. Disse 8 punktene besto av etablering av en kurdisk regjering og parlament i den iranske Kurdistan, anerkjennelse og bruk av kurdisk i Kurdistan, fri alle politiske fanger som involvert i den konflikten, det må gis kompensasjon til folk som ble skad eller berørt i krigen mellom Iran og Kurdere og granske forbrytelser begått regjeringens soldater.³¹¹ Etter lange forhandlinger mellom dem aksepterte Banisadr 8 punkts autonomiprogrammet for Kurdistan i Iran og lovet PDK-Is delegasjon om å sende det til revolusjonsrådet til videre behandling. Det gikk, i følge Hassanzaddeh, som alle andre

³⁰⁸ Hassanzaddeh: 2002. 358-9

³⁰⁹ Abrahamian: 1989. 58-68

³¹⁰ Kurdistan Avisen nr. 71: desember 1980. 5-7, 8

³¹¹ Hassanzaddeh: 2002.359-63

regjeringsløfter i glemme boken igjen³¹². Det begrunnet Hassanzaddeh at den islamske republikken i realiteten hadde ingen intensjoner med å desentralisere sin nye maktstruktur og heller ikke dele den med andre partier enn Khomeinis allianse. Dermed ble dette møtet til siste fredsforhandlingsmøtet mellom representanter fra den islamske republikken og PDK-I frem til de fiktive fredsforhandlingene revolusjonsgarden hadde med Ghassimlou i Vinna i 1989, som førte til Ghassimlous drap.³¹³

Valg av Irans Parlament «Majles-e Shoray Islami» i Irans Kurdistan

I våren 1980 gikk det politiske forholdet mellom sentralmyndigheten og den kurdiske opposisjonen fra vondt til verre. Militære kamper startet mellom dem igjen. Fra slutten av 1980 til 1982 mistet den kurdiske opposisjonen militære kontrollen i fleste Storbyene. PDK-I og Komalas politiske aktiviteter på landsbasis ble forbudt igjen og de fikk, hverken Komala eller PDK-I, ikke stille sine representanter til Irans Parlamentet direkte.³¹⁴ Det hadde skapt utfordringer for begge partier. Men tross reduksjon av territorier og mangel på fri politiske aktiviteter etter re-invasjon av byene hadde den kurdiske opposisjonen, som nå besto hovedsakelig av PDK-I og Komala, store innflytelser i Kurdistan. Det var i tillegg til den politiske og militære kontrollen til det såkalte befridde områder i Irans Kurdistan. Disse områdene inneholdte nesten alle landsbyer og fjellområder i vestlige siden av Aserbajdsjan fylket og Kurdistan fylket. Området var hovedsakelig befolket av kurdere.

Det var slik at regjeringsstyrker hadde flyttet tilbake til sine militære baser rundt omkring i Irans Kurdistan, men hadde de litte kontroller på området og på befolkningens politiske aktiviteter i de tre årene etter gjenokkupering av Irans Kurdistan. I disse områdene samt med andre steder i Irans Kurdistan kunne PDK-I og Komala indirekte støtte selvstendige kandidater eller stille sine kandidater indirekte til parlamentsvalget i Iran. Det var fordi at PDK-I Komala ble eliminert i Irans valgprosesser.³¹⁵ I følge hassanzaddeh, som selv var øyevitne til valgprosessen, var parlamentsvalget i Irans Kurdistan gjennomført under demokratiske omstendigheter. Det ble verken bråk eller valgfusk i noen av valglokalene og som valgresultatet har vist senere, hevder han, kurdiske representanter som ble støttet av PDK-I fikk 57 % til 97 % av stemmene og dermed trodde PDK-I at de kunne sende sine representanter til Irans Parlament «Majles» indirekte.³¹⁶

Men det fort viste seg at både PDK-I og andre partier i Iran og Kurdistan var for naive som trodde at den islamske republikken skulle tillate deres representanter til den islamske republikkens

³¹² Hassanzaddeh: 2002. 359-65

³¹³ Hassanzaddeh: 2002.365

³¹⁴ Hassanzaddeh: 2002. 365-8

³¹⁵ Hassanzaddeh:2002.366

³¹⁶ Hassanzaddeh: 2002. 367

Parlament.³¹⁷ Like etter annonsering av valgresultatet i disse to nordlige fylkene i Irans Kurdistan, ble valgresultatene annullert av myndighetene, som nå i stadig større grad ble dominert av Khomeini og hans revolusjonsråd. Regjeringen utpekt istedenfor PDK-I og Komalas representanter sine selektive kandidater til å delta i den islamske republikkens parlament forsamlingen og dermed ble den kurdiske opposisjonens siste forsøk i å påvirke og delta i Irans politiske utvikling hindret av Khomeini, hevder Hassanzadeh.³¹⁸

Politisk og juridisk ignoranser av kurdernes rettigheter i Irans grunnlov

Kurdernes rett til autonomi eller minoritets rettigheter i den Islamske republikken generelt er bland diffuse elementer i Irans nye grunnlov etter 1979 revolusjonen. I 1979 sa Ayatolla Beheshti, under sitt besøk i Kurdistan, til kurdere at de får samme rettigheter som alle andre minoriteter i Iran.³¹⁹ Hva slags rettighet han snakket om var det uvisst for fleste i den perioden. Heller Beheshti forklart grundigere om hvordan minoritetsrettigheter skulle gjenspeiles i Irans nye grunnlov. Sener under den islamske republikkens grunnlovsutvikling ble det heller ikke skrevet noen presise lovparagrafer som skulle definere minoritetenes plikt og rettigheter klar og tydelig i Iran.³²⁰ Tross artikkel 15 til 18 i grunnlovens kapittel 4³²¹ som nevner minoritetenes rett til å praktisere sin tradisjon og språk, ble det aldri noe reell forsøk fra sentralmyndighetene til å innfri disse løftene, hverken i Kurdistan eller andre deler av Iran. Den islamske republikken intensjonelt nedgraderte det kurdiske språket. Bruk av kurdisk i undervisning og i media beholdt til minimalt nivå. Frem til Hassan Rohanis presidentperiode(nåtid) ble kurdiske ungdommer i Iran undervist på persisk frem til sitt morsmål. Det finnes ingen statlig tiltak som skulle fremme kurdernes språk og kultur blant befolkningen. I hele 1980 tallet var undervisning på kurdisk forbudt, spesielt på skoler og universiteter. Ingen kurdiske Sunnimuslimere eller andre minoritets sunnimuslimere kunne heller kan nominere seg til høye embetstillinger som president eller landets øverste leder.³²² Det er verre med politiske mobilisering,

³¹⁷ Sepehr Zabih: 1986; The Left in Contemporary Iran. 98

³¹⁸ ibid

³¹⁹ Kutschera: 2013. 268

³²⁰ Dr. Hoshmand Ali:2012.130-136

³²¹

http://en.wikipedia.org/wiki/Constitution_of_the_Islamic_Republic_of_Iran#Chapter_II_.5BArticle_15_to_18.5D:_Official_Language.2C_Script.2C_Calendar.2C_.26_Flag_of_Country

³²² Dr. Hushmand Ali:2012.133

spesielt når det dreier seg om kurdisk nasjonalisme eller venstre bevegelser i Irans Kurdistan. Alle politiske partier ble forbudt og etterfulgt av Khomeini regimet helt fra 1979 til nåtid.³²³

Monopolisering og kanalisering av Irans beslutningsorgan under en autoritær leder som Khomeini også forenklet undertrykking av anti-Khomeini opposisjonen i den islamske republikken, som i stor grad besto av blant annet av kurdere. Vi har jo hørt Ayatollah Khomeinis bannlysing av kurdiske ledere og utsending av Jihad fatwa mot den kurdiske opposisjonen i perioden mellom 1979 til 1989. Den islamske republikken hadde gjennom helle 1980 tallet brukt grunnloven som redskap til å nedkjempe såkalte kjetteri og vantro «*Kafer-y*» i Irans Kurdistan. Selv Khomeini hadde flere ganger sagt at de kjemper mot vandalismen i Kurdistan, de kjemper ikke mot kurdere. Men hadde den opposisjonen som Khomeini kalte for vantroer eller *Kafer* flertall kurderes støtte i sin kamp. I denne oppgaven ble Khomeini og revolusjonsrådets bruk av ideologiske og religiøse plikter som rekruteringsmiddel i krigen i Irans Kurdistan flytting diskutert. Som en islamsk stat hadde grunnloven i Iran utvidet landets militære styrkers plikter til ikke bare å beskytte den islamske staten fra ytre angrep men også fra indre farer. Det ga regjeringen i Iran fritt tolkning av sine militære aktiviteter, både i Irans Kurdistan og i andre steder i Iran.

Fengsling og henrettelser av kurdiske opposisjoner i Iran etter grunnlovens prinsipper

Den islamske republikken gjennomførte også radikale og i mange tilfeller henrettelsespolitikk mot sin opposisjon både i Iran og i Kurdistan. I fleste tilfellen var de i stridd med menneskerettigheter og FNs konvensjoner om frihet og menneskerett. Fra 1980 til 1985 hadde, ifølge Sveriges Amnesty, regjeringen i Iran henrettet ti tusen mennesker av sine motstandere i hele landet.³²⁴ Igjen mest blodigste konsekvensene fikk Irans Kurdistan. Fra begynnelsen av Islamsk republikken ble kurdere involvert i en ujevn og blodig konfrontasjon med revolusjongarden og den Iranske hæren. Det førte til både drap og ødeleggelser i Irans Kurdistan. Men ikke minst sendte tusener av iranere, som lot seg å verve i revolusjongarden, til døden i denne konflikten. Den islamske republikken brukte aktivt patriotismen og islam både til å rekruttere frivillige folk og begrunne sine militæraksjoner i Irans Kurdistan. Khomeini hadde i sine propagander beskyldte kurdere med påstanden om den kurdiske opposisjonens utenlandske forbindelser, spesielt Iraks forbindelser, og spredning av vandalismen og kjetteri.

³²³ Sepehr Zabih: 2010; hele boken

³²⁴ <http://www.iran-archive.com/edamiha>

Denne listen er skrevet på persisk og opprinnelig stammer fra « støtte komiteen for menneske rettigheter i Iran- Sverige»

<http://www.komitedefa.org/>

Blant fryktmidler, for å dempe opptøyene i Irans Kurdistan, var overfladisk bruk av Sharia loven under ledelsen av Irans nye høyesterettsleder Sadegh Khalkhali.³²⁵ Da Komala og PDK-I ble illegale parti i Iran, ble medlemmer eller sympatisører av disse partiene, fengselet og forfulgt av regjeringen i Iran. De ble som regel stemplet som antirevolusjonsaktivister og fikk dødsstraff, i fleste tilfellene. I Irans Kurdistan hadde Khalkhali dødsdømt hundredevis av kurdere beskyldt for å være medlem eller sympatisør av disse partiene (se noen eksempel bilder på slutten av denne oppgaven). For eksempel bare i 24.06 1980 hadde han godkjent henrettelsen av 10 kurdiske aktivister, antatt for å være medlem av Komala i byene Mahabad og Sanandaj.³²⁶ Igjen samme dag hadde Khalkhalis domstol henrettet 15 kurdiske innbyggere i byen Khoy (nær Iran-Tyrkia grensen). Eller henrettelsene av 59 ungdommer i Mahabad i januar 1983, antatt for å være medlemmer av PDK-I.³²⁷

Det antatte dødstallet som ble drept under krigen i Irans Kurdistan i 1979 til 1981 er ifølge «*Historical Atlas of the Twentieth Century*» og i følge Dr Hushmand Ali sine undersøkelser av denne konflikten rundt 17 000 mennesker³²⁸ og i helhet fra 1979 til 1988 rundt 45000 kurdere har mistet livet i denne krigen.³²⁹ Khalkhalis flittige bruk av henrettelsers lov fra den islamske republikkens grunnlov i Kurdistan var en skremmende del av den islamske republikkens bruk av Irans grunnlov i krigen mot såkalte vandalismen, separatismen og utenlandsk innflytelse i Irans Kurdistan.³³⁰

En annen dødelige konsekvens av legalisering og innføring av krigen i Irans Kurdistan var massakrer og drap på sivile. Under sitt militær angrep bombarderte revolusjonsgarden og den iranske hæren tettbefolkede områder, noe som forårsaket død på sivile kurdere. I tillegg til det i noen tilfeller revolusjonsgarden intensjonelt samlet manntallet i landsbyene Inderqash, Qarne, Qalatan, Kolaj, Sofyan, Yosefkand og Sauqamish og henrettet dem systematisk, beskyldt for å huse og fore Peshmarga geriljaer. I fleste tilfellen henrettelsen skjedde i Moskeen i landsbyen.³³¹ I fleste tilfellene Hujat al Islam Hassani, Khomeinis predikant og representant i Urmie sto bak drapene.³³² I en oppsummerende tone kan en si at den islamske republikken hadde brukt sin grunnlov for å legalisere

³²⁵ http://en.wikipedia.org/wiki/Sadegh_Khalkhali

³²⁶ Dr. Hushmand Ali:2012.138-9

³²⁷ Hassanzaddeh:2002.434-7

³²⁸ <http://necrometrics.com/20c100k.htm#Kurdistan2> ???

Denne Kilden ble brukt av Dr. Hoshmand Ali for sine undersøkelser om antall døde kurdere i den iranske Kurdistan mellom 1979 til 1989. de et ikke lett navigert kilde.

³²⁹ Gunnar M. Karlsen (ed): May, 1996; Human Rights Report. Oslo, 22-25 September 1995. 48

³³⁰ Dr. Hoshmand Ali:2012.137

³³¹ Dr. Hushmand Ali:2012.136 (disse påstandene bygger på kilder fra PDK-I, Komala og Fedaiian-e Khalq media som er ikke tilgjengelig i mine kilder, men hendelsene har skjedd)

³³² Gadani: 2008. 287

sine militære overgrep i Irans Kurdistan. Det gjorde med hensikt i å hindre Kurdistans løsrivelser fra Iran, noe den kurdiske opposisjonen alltid benektet. I tillegg til det, sanksjonerte myndighetene i Teheran kurderne ved å ikke tillate mat og medisin og andre forsyninger og ikke tillat utenlandsk nødhjelp og journalister i å hjelpe befolkningen under nødd. På denne måten den islamske republikken har militarisert Irans Kurdistan etter hvert og trenden fortsatte under Iran-Irakskrigen også. Militarisering av Kurdistan både på den Irakiske siden og på den Iranske siden førte til katastrofale hendelser for den kurdiske befolkningen som budde i disse områdene. Under krigen mellom Iran og Irak hadde Saddam regimet bombarderte Halabja med kjemiske bomber, da Iran invadert byen. Det var bare et eksempel av elendighetene ble kurdere utsatt for i denne perioden.³³³

Den islamske republikkens offensiv i Kurdistan og starten på geriljakrig i Kurdistan

Med overgangen til 1980/1 igangsatte regjeringen i Teheran massive kampanjer og andre tiltak for å mobilisere både hæren og revolusjonsgarden for enda større offensivangrep mot den kurdiske opposisjonen i Irans Kurdistan. For dette målet brukte den islamske republikken forskjellige virkemidler, deriblant media. Problemene i Kurdistan ble fra begynnelsen debattert i Irans aviser som Kyhan og Etlā'at osv. og kringkastet i statlige TV-kanaler og radio, oftest med opphissende propagander i regjeringens favør.³³⁴ For eksempel daglig avisen «Inqlab-e Islami», den Islamske Revolusjonen, eid av Banisader, hadde en spesiell spalte i avisen som dreide seg om folkets mening om den kurdiske konflikten i Iran.³³⁵ Avisen spør « hva skal vi gjøre med den kurdiske konflikten?» Befolkningens svar var mangfoldige og var forskjellige men fleste av dem bekymret for realpolitikken i området. De var redd for at Kurdistan skulle løsrive seg fra Iran ved hjelp av utenlandske støtter. Nesten alle svarene beskyldte den kurdiske opposisjonen med falske påstander som USA, Israel, USSR og Iraks agenter og tjenestemenn. Slike oppfatninger var resultat av vrangstilte perspektiver av den kurdiske konflikten blant Irans befolkningen, noe som ble aktivt spredd av den Islamske republikkens propagandamaskineri.³³⁶ Hamid Reza Jalai pour professor og medlem av samfunnsvitenskapelige fakultet i universitet i Teheran i sin bok («Faraz u Forood-e Jonbeshe-e Kurd 1357-67», oppturer og nedturer i den Kurdiske bevegelsen fra 1979-1989) peker på økonomiske og humanitære konsekvenser, spesielt de negative konsekvensene påført på begge sider i denne konflikten. Videre begrunner han også konsekvensene av krigen i Irans Kurdistan med vrangstilte

³³³ <http://www.krg.org/a/d.aspx?r=223&l=12&s=02010100&a=28432&s=010000>

³³⁴ Kurdistan avisen nr 72: januar 1981. 1

³³⁵ <http://www.iran-archive.com/sites/default/files/sanad/gunagun-nashrie-enghelabe-eslami-107.pdf>

³³⁶ Kurdistan Avisen nr72: januar1981. 1, 4-6

propagander under og i etterkant av denne konflikten i 1980 tallet.³³⁷ Videre hevder han at politiske atmosfæren i sentrum av Iran var dypt polarisert mellom sekularismen og Islamismen og det på ingen måte tillot en middelvei alternativ for løsning av den kurdiske konflikten i Iran på 80 tallet.³³⁸ Behovet for stabilisering av landet sikkerhets og orden oftest førte den unge islamsk republikken til bruk av overgrep og vold både i Irans sentrum og i periferiene. Under en slik situasjon og med et stort politisk gap mellom kurdere og sentralmyndighetene i Teheran og Qum, var militære konfrontasjon mellom disse partene uunngåelig. Regjeringen krevde at kurdere skulle legge fra seg våpnene sine på forhånd dersom de vill ha fredsforhandlinger, men kurderne nektet kravet. Kurderne forutså den islamske republikkens aggressive politikk mot opposisjonen i Iran og dessuten ikke ønsket å lide samme skjebnen som Fedaiane Khalq og Mujahedin Khalq. Fra midten 1980 tallet og utover kom disse to partiene til stadig økende konfrontasjon med Khomeini og hans tilhengere, som da hadde okkupert fleste nøkkel postene i regjeringen, ekspertrådet og Irans Parlament «Majles-e Shora-e Islami».³³⁹ Disse konfrontasjonene førte til en bølge med drap, henrettelser og bombeattentat på medlemmene og parti lokaler fra begge sider og distraherer Irans sikkerhet ytterligere.³⁴⁰ I Kurdistan viste PDK-I og Komala at våpen nedleggelse betydde politisk og militær konkurs for den kurdiske bevegelsens kamp mot den islamske republikken.³⁴¹ Videre flertallet av meningsmålingene, gjorde av Inqlab-e Islami avisen, ønsket at den Islamske republikken burde inngripe problemet militært og utrydde PDK-I og Komalas innflytelser i området.³⁴²

For dette formålet hadde den Islamske republikken ikke mangel på styrker fordi den betente situasjonen hadde mobilisert pro-Khomeini tilhengere i hæren og revolusjonsgardens styrker i kampen mot Kurdistan.³⁴³ Dermed startet regjeringen i Teheran, som resultat av politisk uenighet mellom Kurdere i Iran og staten og den islamske republikkens hegemoniske ønsker i Irans politisk styre, fra høsten 1980 sitt neste og største offensiv mot den kurdiske opposisjonen i Irans Kurdistan. Angrepene startet fra nordlige delene og sørlige delene av Irans Kurdistan og etter hvert dekket hele

³³⁷ Hamid Raza Jalaipour:(1385)2007; *Faraz u Forood-e Jonbeshe-e Kurd 1357-67*, oppturer og nedturer i den Kurdiske bevegelsen fra 1979-1989.

³³⁸ ibid

³³⁹ Abrahamian:1989.208-18

³⁴⁰ ibid

³⁴¹ Kurdistan Avisen nr. 73: februar 1981. 1,4 og 10-15

³⁴² Inqlab-e Islami Avisen er en daglig avis publisert i Teheran etter den islamske revolusjonen. Fra nr. 109 og utover hadde de en spesiell spalte til iranerens mening om Konflikten i Irans Kurdistan. Nedenfor er en internett lik til den avisen.

<http://www.iran-archive.com/start/251>

³⁴³ Jalai pour:2007.84-85

området. I mange av sammenstøtene mellom revolusjongarden og Peshmarga styrker i Banah, Saqiz, og Sanandaj bombarderte regjeringsstyrker intensjonelt byen og tett befolkede områder for å presse ut den kurdiske opposisjonen. For eksempel i Sanandajs andre krig etter Nawrozen 1979 ble byen bombardert via luftangrep og fra bakken igjen i høsten 1980. Rundt 400 sivile hadde mistet sitt liv bare i disse angrepene, skriver Hassanzaddeh i sitt parti memoaren.³⁴⁴ Den Islamske republikken begrunnet sitt militære offensiv til Kurdistan med å beskytte ro og orden og beskytte grensene mot Iraks Invasjon men i realiteten revolusjongarden og hæren ble brukt for å fjerne Komala og PDK-Is innflytelser i området og undertrykke den kurdiske nasjonalismens kamp i Irans Kurdistan. For dette formålet hadde regjeringen i Iran sendt rundt 180,000 Pasdarer(revolusjongardens soldater) og soldater til Irans Kurdistan i denne perioden.³⁴⁵

Tilbaketrekkingen og gerilja krigen

I april 1981 hadde PDK-I sendt et åpent brev til Khomeini og Banisader for å stanse invasjonene av Irans Kurdistan og heller isteden finne diplomatiske løsninger for den seneste politiske utviklingen i Kurdistan. I brevet advarte PDK-I regjeringen mot de ødeleggende konsekvensene som denne offensiven skulle medbringer til Irans Kurdistan og videre hevdet at PDK-I vil forsvare Kurdistan mot revolusjongarden og hærens re-invasjon.³⁴⁶ Det viste seg at den islamske republikken er ganske bestemt i sine invasjonsplaner og ville verken svare på PDK-I eller andre appeller fra veldedighets organisasjoner. Både den kurdiske foreningen i Teheran og andre sivile organisasjoner i Kurdistan og Iran hadde send sine protester mot militært re-invasjon i Irans Kurdistan, men uten resultat.³⁴⁷ Dermed ble i en ujevn krig mellom regjeringshæren og Peshmarga styrker fra Komal og PDK-I tilbaketrasket Peshmarga styrken til et område mellom Pirnshahr, Mahabad, Bokan Sardasht. Disse områdene ble kontrollert av den kurdiske opposisjonen frem til 1984 og ble kalt for de befridde områdene i Irans Kurdistan.³⁴⁸ Med dette mistet den kurdiske opposisjonene i Iran nesten alle sine viktige byer unntatt Sardasht. Sanandaj Mahabad, Urmie og andre små byer falt en etter en i hånden til revolusjongarden og Iranshære, oftest med høyt økonomisk og menneskelig tapp. Det antatt menneskelige tap på begge sider i disse tre åren, 1980 til 1983, beregnet rundt 10 til 20 tusen

³⁴⁴ Hassanzaddeh:2002.378

³⁴⁵ Dr. Hoshmand Ali:2012. 169

³⁴⁶ Kurdistan Avisen nr. 74: april 1981. 1, 10 og 15

³⁴⁷ Dr. Hoshmand Ali:2012. 167

³⁴⁸ Kotschera:2013.303

mennesker og i følge menneske rettighetens report i mai 1996 i Oslo rundt 271 små og store landsbyer ble ødelagt av krigen ³⁴⁹

Den kurdiske opposisjonens tilbaketrekking skjer samtidig med den voksende konflikten mellom de ulike partiene i den iranske Kurdistan. Det ble i kapitel 4 diskutert at mangel på en felles politikk om Kurdistans realpolitikk hadde ødeleggende konsekvenser for den kurdiske nasjonalismen. Både Komala og PDK-I hver for seg hadde kriget mot regjeringens re-invasjonen i Kurdistan. De ble et lett militært mål for Irans velutrustede militær, som hadde brukt lett og tunge våpen i gjenerobring av Irans Kurdistan. Dessuten peshmarga styrker hadde verken noe særlig militærtrening eller nok våpen til å hindre revolusjonsgardens og den iranske hærens re-invasjon av deres territorier. Chris Kutschera, en av de få utenlandske journalister som hadde fulgt den konflikten fra 1979 og før den, beskrev Peshmarga styrkenes militære erfaringer og krigskapasitet som primitivt. Han sier at; *både Komala og PDK-Is styrker besto av uerfarne unge kurdere, uten noe særlig krigserfaringer eller kompetanser. De var ikke forberedt nok til krig, verken militærkrig eller geriljakrig*³⁵⁰. Han peker også på at antall Peshmarga styrker i forhold til regjeringens antall soldater i Irans Kurdistan var håpløst. Bare PDK-Is styrker, som hadde den største Peshmarga styrker, besto rundt 5000 mennesker, fleste av dem ikke kunne krigens kunst i det heletatt. Det ville både PDK-I og Komala en løsning for derfor hadde de, separert, åpnet en Peshmarga Kommisjon som skulle både bevæpne og trene Peshmarga styrker i kampet mot Sepah-e Pasdaran og regjeringshæren.³⁵¹

Utvikling av de politiske og militære prosessene i den iranske Kurdistans politiske arene fra 1980-1989

Fra 1980 til 1989 ble politisk aktiviteter og kampen mot den islamske republikken dirigert etter partipolitikk. Det vil si at Partiets interesser og innflytelser var viktigere for PDK-I og Komala enn politisk og militær samarbeid for Kurdistan. Det ikke hadde Irans Kurdistan behov for akkurat da. Skadene på den fragmenterte kurdiske opposisjon ble enda større da borgerkrigen mellom PDK-I og Komala startet på alvor i hele Kurdistan(se kap.4 s. 90). I en periode hvor den kurdiske nasjonalismen trengte union og samarbeid beveget Komala seg mot marxist leninismens ideologier og prøvde å danne tettere samarbeid med andre marxist leninist bevegelser i Iran.³⁵² Denne politikken hadde svekket den kurdiske posisjonen og har redusert Komalas militære og politiske innflytelser i Irans

³⁴⁹ Human rights report: May 1996, Oslo. 48

³⁵⁰ Kutschera:2013. 304-307

³⁵¹ ibid

³⁵² Sepehr Zabih: 2010. 209

Kurdistan, hevdet Abdulla Mohtadi i sitt intervju med Bahman Saidi.³⁵³ Sidere sa Han At; *Vi hadde i simpelheten overlevert den nasjonalistiske kampen til PDK-I uten at vi var klar over, det var tross at 90 % av våre politiske og militære aktiviteter ble gjennomført i Kurdistan.*³⁵⁴

Som en bebreidelse i intervju boken med Hayas Kardo, kritiserte Abdulla Hassanzadeh også PDK-Is og Komalas irrasjonelle oppfatning av den iranske Kurdistans realpolitikk på 1980 tallet. Han hevder at; *den kurdiske opposisjonen trengte, frem for alt, en kurdisk felles allianse i krigen mot den islamske republikken. Å alliere seg med den iranske anti Khomeini opposisjonen var i seg selv viktig men vi kunne samarbeide med dem som en forent kurdisk opposisjon sier Hassanzaddeh.* I denne perioden fokusert også PDK-I sine politiske samarbeider mot den iranske opposisjonen, spesielt med Mujahedin(se side10).³⁵⁵ Men innenfor militære aktiviteter hadde begge partiene, separert, reorganisert sine militære aktiviteter i form av geriljakrig som hadde kjempet geriljakrig mot den islamske republikken i mange år.

Kommisjon for Peshmarga styrker

I mine tilgjengelige kilder struktur og funksjonalitet av PDK-Is Peshmarga styrker bedre beskrevet enn Komala sitt. I realiteten var forskjellen mellom Peshmargastyrker fra PDK-I og Komala sine Peshmargaer og alla andre bevæpnede styrker fra andre politiske partier i Irans Kurdistan og i andre deler av Kurdistan minimalt. Allikevel fantes det noen forskjeller mellom dem som baserte seg på ideologiske og politiske forskjeller som ble diskutert i kapitel 4. Det vil si at disse styrkene først og fremst tjent partiene og deres interesser. En annen forskjell var at Komala i større grad hadde trent og brukt kvinner som Peshmargaer(se bilder på slutten av oppgaven) på 1980 tallet. Som en undertrykket nasjon var geriljakrig i alle fire deler av Kurdistan det eneste kamptiltak, i kurdernes krig mot sine fiender. Ulike partier hadde, gjennom historien, ved siden av politiske kamp brukt geriljakrig for innføring av sine kamper for kurdernes rettigheter. Geriljakrig mot den islamske republikken ble etter hver også det mest effektive virkemidlet for kurdere i Iran. Den eneste ulempen var at verken Komala eller PDK-I hadde noe særlig erfaring fra Geriljakrig eller krig i det hele tatt. For dette formålet fikk de indirekte veiledninger og hjelp fra sine søsterpartier i Irakisk Kurdistan nemlig Kurdistan Patriotiske union «PUK» og Kurdistan Sosialistisk Parti «PSK».³⁵⁶ Men den mest effektive hjelpen var hjelpen fra kurdiske offiserer som hadde vervet seg til PDK-I og Komala etter Pahlavis fall i den iranske Kurdistan.

³⁵³ BAhmnn Saidi:2010.230

³⁵⁴ ibid

³⁵⁵ Hayas Kardo:2011.334-40

³⁵⁶ Kutschera:2013. 305

I sommer 1980 åpnet PDK-I en militær treningsbase for nye Peshmarga styrker og startet å trene sine styrker med geriljakrig samt med undervisning av partipolitikk, historie og andre relevante politiske undervisninger, for eksempel undervisning av sosialistiske og nasjonalistiske ideologier i Kurdistan og Globalt. I denne perioden reorganiserte også PDK-I sine militære styrker som i følge Kutscher utgjør omtrent 5000 kamp klare geriljaer/Peshmargaer.³⁵⁷ Disse styrkene deltes på 8 geriljastyrke-enheter som hver besto av ca. 900 til 1000 geriljaer det ble kalt for «Hyez» som betyr styrke. Hver Hyez eller styrker ble igjen delt mellom små enheter og ble utrustet med lett våpen, som for det meste besto av våpenarsenalet etterlatt av Pahlavi hæren i Kurdistan etter revolusjon fra 1979. Styrkene ble også geografisk delt og opererte hver i sitt territorium, men felles gerilja aksjoner mot regjeringsstyrker var også gjennomført sporadisk.³⁵⁸ Tradisjonelt fikk disse styrkene spesielle kallenavn eller ble oppkalt etter de territoriene de opererte i. Disse styrkene eller Hez-ene var plassert i defensivlinjene i utkanten av befrikkede områdene i årene mellom 1980 til 1984, da ble PDK-I og andre partier og grupper tvunget tilbake trekking av sine styrker til Irak. Styrkenes plikt var å bekjempe revolusjonsgarden og den iranske hærens offensive fremgang mot befrikkede områdene. Men når mulighetene åpnet seg til gerilja angrep mot regjeringsstyrkers installasjoner og baser, angrepet de dem og trakk seg tilbake til tryggere områder som befant seg i nærheten av Iran-Irak grenseområdene i Kurdistan fylket og Aserbajdsjan fylket.

Tross den militære ubalansen mellom den islamske republikkens styrker og styrker fra den kurdiske opposisjonen, hadde Peshmarga styrker fortsatte sine militære kamper frem til 1984. Men etter det ble Komalas og PDK-Is styrker nedkjempet av den iranske hæren og jeget vekk til andre siden av grensen mellom Iran-Irak, til Iraks grenser. Det hadde både interne årsaker som politiske konflikten mellom PDK-I og Komala, og eksterne årsaker som Iran-Irak krigen og involvering av den Kurdiske Demokratiske Partiet i Irak(PDK) å gjøre(se side 113). Med starten av Iran-Irak krigen ble den kurdiske konflikten degradert som konflikt nr. 2 både i Iran og internasjonalt.³⁵⁹ Det stjel vekk politisk og media oppmerksomheten, men også ga den Islamske republikken muligheter til å militarisere Irans Kurdistan ytterligere.³⁶⁰

³⁵⁷ *ibid*

³⁵⁸ Krigen i Kurdistan:

Det er en serie krigsreportasjer i Irans Kurdistan publisert av PDK-Is Kurdistan Avis på 1980 tallet

³⁵⁹ Kotschera: 2013. 303

³⁶⁰ *ibid*

Effekten Iran-Irak krigen hadde på opposisjonen i den iranske Kurdistan

Iran- Iraks politiske forhold har alltid vært konfliktfull og fiendtlig på grunn av grense konflikten mellom dem om sørlige grenser mellom disse landene. I 1975 hadde Irak undertegnet Algeri avtalen som hadde sikret Iran grenserett til Shat-al Arab.³⁶¹ Til gjengjeld hadde Sjahan stoppet sin militære og finansielle støtte til kurderne i Irak under Barzanis ledelse.³⁶² I 1980 ca. et år etter den iranske revolusjonen rev Saddam Algeri- avtalen offentlig og erklærte krig mot den islamske republikken. I sine beregninger hadde Saddam trodd at med den Irakiske invasjonen ville minoritetene rundt Iraks grenser gjøre opprør mot sentralmyndighetene i Teheran og støtte Saddams invasjon. Men det viste seg i etterkant at han trudde feil. Fra før av den kurdiske opposisjonen ble alltid beskyldt om hemmelige forbindelser med Bath regimet i Irak av Khomeini og hans tilhengere. Derfor var det ekstra viktig for PDK-I og Komala for å ta avstand fra denne konflikten. De prøvde å ikke involvere seg i den krigen.

I august 1981 fordømte både Komala og PDK-I krigen mellom Iran og Irak. Spesielt PDK-I erklært at hvis den islamske republikken anerkjenner den kurdiske autonomien vil PDK-Is styrker kjemp mot Iraks invasjon sammen med Irans regjeringsstyrker.³⁶³ Samtidig hadde PDK-I sagt at hvis Iran ikke hører på deres krav vill de kjempe videre mot den islamske republikken uten å innblande seg i Iran-Irak krigen.³⁶⁴ Men som nevnt over denne krigen hadde allerede involverte Irans Kurdistan. Fra 1984 hadde revolusjonsgarden og Irans arme åpnet nye frontlinjer i krigen mellom Iran og Irak i sine nordvestlige grenser Haji Omran, Sardasht og Ilam³⁶⁵. Det innebar at store regjeringsstyrker flyttet inn til den iranske Kurdistan og angrep både den kurdiske opposisjonen og Iraks hær samtidig. Det ble til stor utfordring for Peshmarga styrker som tallmessig var lang mindre og var aldeles mindre bevæpnede enn sine fiender. For dem geriljakrig ble det eneste kampalternativet som kunne hindre invadering av befrie områder, som var under deres kontroll frem til 1984. Men det måtte de tilslutt gi etter og flytte sine baser til Irak og operere sine aktiviteter derfra.

Allerede fra 1981 da fredsforhandlingshåpene blant den kurdiske opposisjonen forsvant, forsøkte både Komala og PDK-I å søke militære forsyninger fra Iraks regjeringen. De hadde etablert en

³⁶¹ http://en.wikipedia.org/wiki/1975_Algiers_Agreement

³⁶² PDK-I sine publikasjoner: 1981/2; *Cenayatakani Qyadey Mowakat*

³⁶³ Hassanzaddeh:2002; *PDK-Is sentralstyre kunngjøring av PDK-Is politisk posisjon angående Iran-Irak krigen. August 1360.* 391

³⁶⁴ ibid

³⁶⁵ Haji Omran og Sardasht er områder i nord vestlige del og Ilam er områder i sør vestlige del av den iranske Kurdistan

uforpliktende politisk og militært samarbeid hevder Ibrahim Alizadeh(Komalas nest leder frem til1983).³⁶⁶ Både Komala og PDK-I hadde i denne perioden etablert gjensidige diplomatiske forbindelser med regjeringen i Bagdad. Disse forbindelsene var ikke frivillig, men var på grunn av den militære presset fra sentralmyndighetene i Iran hevdet Hassanzaddeh sitt parti memoarer(New Sada Tekoshan, Et halvt århundre med Kamp). Disse forholdene ble utvidet til uforpliktende militær samarbeid mellom Iraks regimet og den kurdiske opposisjonen, uten at den kurdiske opposisjonen involverte seg i Iran-Irak krigen.³⁶⁷ Det innbar at både PDK-I og Komala kunne åpne baser rundt den Iran-Irak grensen i Kurdistan, på Iraks side og operere sine militære angrep i form av geriljakrig, spesielt i sommer når værforholdene var gunstig for geriljakrig.³⁶⁸

Den Kurdiske opposisjonens kulturelle arbeid i frie områder fra 1980 til 1984

Nedkjemping av den kurdiske opposisjonen og gradvis tilbaketrekking av deres styrker til fjellområdene rundt Iran-Iraks grensen innebar stor tap av styrker og befolkningsstøtte. I 1981 og 1982 mistet partiene sine fotfester i byene. Det medbragt økonomiske og store materielle tap for partiene også. For eksempel ble PDK-Is publikasjons utstyr, som var partiets viktigste og eneste propaganda utstyr, ble etterlot i Mahabad da PDK-Is hovedkvarter flyttet ut av byen mot grense områdene. Det var en stor tapp for partiet, men kort tid etter klarte de å skaffe seg en radiostasjon som ble PDK-Is eneste kringkasting middel frem til 2000 tallet. Med tap av byene var Komala mest sårbare fordi som regel hadde de bredere tilslutning blant intelaktuelle i byene.

Dessuten sammenpressing av PDK-I og Komalas styrker i en liten geografisk området ikke var politisk og militært gunstig for disse partiene, spesielt når den ideologiske avstanden mellom dem var økende og deres politiske forhold og samarbeid frosset dag etter dag.³⁶⁹ Fra 1981 ble komalas ideologi som marxist leninist mer og mer radikalisert og kom i konflikt med PDK-Is nasjonalistisk ideologi.³⁷⁰ Det påvirket alle aspekter av daglig livet i den befrikkede områdene fra 1981til 1984 og gjorde politisk og kulturelle samarbeidet vanskelig.

Noen av kulturelle tiltak PDK-I og Komala hadde konkurrert om var valg av sivile landsbystyrer i deres territorium og juridisk arbeid av lokale klager og saker.³⁷¹ For at PDK-I ønsket å slippe seg løs

³⁶⁶ Bahman Saidi:2009; *3 år med Ibrahim Alizadeh* «et intervju bok». 116

³⁶⁷ Hassanzaddeh:2002. 521-4

³⁶⁸ ibid

³⁶⁹ I kapitel 4 ble politiske konflikten mellom dem diskutert og ble vist at det tilslutt førte til borgerkrig mellom dem. For snevring av deres territorier hadde intensivert denne konflikten.

³⁷⁰ Mcdowall:2004.265-8

³⁷¹ Kutschera:2013. 303

fra disse problemene og konsentrerer sine styrker i krigen med den islamske republikken overlat partiet styringen av landsbyene til befolkningen og utnevnte sine sympatisører til landsbystyrerne, noe som oftest motarbeidet fra Komala, som på sin del ønsket å utnevne sine representanter i landsbystyreren.³⁷² Det kan konkluderes med at Komala ønsket bedre fotfeste i disse områdene siden partiet hadde mistet sine viktigste støtteområder nemlig byene og store deler av Kurdistan fylket, hvor Komala hadde største innflytelse enn PDK-I. Blant andre viktige kulturelle tiltak, gjennomført som regel av PDK-I publikasjons kommisjon var åpning av skoler og undervisning av barn og ungdommer, og utnevning av en kommisjon som skulle mekle og behandle juridiske saker. I 1982 hadde PDK-I forsynet 500 barn og ungdom skoler i områder under sin kontroll med undervisning material og ekspertiser. Det skulle, i følge Ghassimlous intervju med Kutschera i 1982, trene og utruste kurder med å styre sin lokalpolitikk og ville bli til erfaring for en fremtidig autonomiregjeri i den iranske Kurdistan.³⁷³

Politiske samarbeid mellom PDK-I og Mujahedin og fra 1980 til 1984

Mujahedin- Khalq Iran er en marxist islamist organisasjon stiftet rundt 1963-8.³⁷⁴ Som en protest på Frihets Bevegelsen i Iran(Nehzat-e Azadi-ye Iran «stiftet av Mahdi Bazargan») strategiske politikk og arbeid mot Pahlavi regime, splittet en del av den unge generasjonen fra Frihet Bevegelsen og grunnla Mujahedin. Partiet hadde brukt mer voldelige metoder i sin kamp mot Sjahan og hadde en aktiv rolle i anti Pahlavi demonstrasjonene i 1977-79.³⁷⁵ Etter Irans revolusjon i 1979 startet Mujahedin sine politiske aktiviteter i frihet. Men i den turbulente perioden hvor den politiske dragkampen mellom Bazargan og Khomeini hadde splittet politiske partier og organisasjoner fra hverandre i Iran, valgte Mujahedin mer liberal og mer forsiktig rolle i Irans politikk. Det hjalp ikke Mujahedin i det langeløp. Mujahedin ble etter hvert også mål for Khomeini og hans tilhenger. Fra 1980 og fremover den Islamske republikken aktivt har etterfulgt og eliminert Mujahedins medlemmer fra Irans politiske arena.³⁷⁶ grunn var sannsynligvis Mojahedins store innflytelse, som utfordrende parti, i Irans politikk. Den politiske og militære samarbeidet mellom Mujahedin Khalq og den kurdiske opposisjonen, i hovedsakelig PDK-I kan føres tilbake til Ayatollah Talaqanis besøk av Kurdistan under Sanandajs først krig i våren 1979. Han anerkjente den Kurdiske autonomien i Irans Kurdistan. Som en åndelig leder

³⁷² Said Ali Rahmani: 2005; *En del av mine gode og dårlige minner*. 40

Rahmani er Peshmarga og Cadre i PDK-Is justis og Kultur kommisjon.

³⁷³ ibid

³⁷⁴ Ervand Abrahamian: 1989. 85-104

³⁷⁵ Abrahamian: 1989. Kap7s. 170

³⁷⁶ ibid

hadde Taleqani stor innflytelser i Mujahedin og dermed hadde de også anerkjent Kurdistans autonomi «Khodmokhtari» for iranske minoritetene i sitt parti program.³⁷⁷ I Irans Kurdistan hadde PDK-I aktivt støttet Masud Rajavi, leder for Mujahedin, sin president nominasjon frem for Banisader i 1980. Men ble hans nominasjon, på grunn av den voksende konflikten mellom Mujahedin og Khomeini, annullert av Khomeini. Det begrunnet Khomeini med Mujahedins boikott av folkeavstemning for den islamske republikken som Irans ny grunnlov.³⁷⁸

I perioden mellom 1980 og 1983 kom Mojahedin i maktkonflikt med den islamske republikken. Deres politiske forhold ble i stadig større grad ført til blodige hevnaksjoner mellom Mojahedin og den islamske republikken. Khomeini og revolusjonsrådet beskyldte Mojahedin for terrorister og de stereotypiske utenlandske agenter. Dermed ble dets medlemmer og sympatisører aktivt jaget vekk og henrettet av den islamske republikken.³⁷⁹ I november 1980 ble Mujahedins kontorer over hele Iran stengt av den islamske republikken og organisasjonens ledelse hadde flyttet til eksil i Paris og delvis til territorier under PDK-I og Komalas kontroll i Irans Kurdistan, i nær Iran-Irak grensen i Kurdistan fylket og Vest Aserbajdsjan fylket.³⁸⁰

I Irans Kurdistan fikk Mujahedin både politiske og militære støtter. De hadde startet å organisere gerilja kamper mot Iran og brukte i store grad PDK-Is kommunikasjons medier som radio og publikasjonsutstyr til å propagandere mot den Islamske republikken. De hadde også i stor grad gjenspeilet Kurdistans geopolitiske situasjon og den brutale gjenerobringen av Kurdistan, gjennomført av revolusjongarden og Irans arme, i sine medier til den Iranske befolkningen, skriver Hassanzaddeh i sine parti memoarer «50 års kamp».³⁸¹ Men det mest viktigste samarbeidet PDK-I og Mujahedin Khalq hadde sammen var deres felles politiske kamp i Nasjonal Råd for Motstand «*Shora-ye Melli-ye Moqavement*».³⁸²

I juni 1981 da Rajavis opprør mot den islamske republikken mislyktes, flyttet Rajavi sitt motstandskamp til utlandet. Sammen med Banisader fløyet Rajavi til Paris i sommeren 1981. I Paris dannet han og Banisader Nasjonal Råd for Motstand i Iran og annonserte de i utenlandske medier at i kampen mot den islamske republikken prøver de å danne en stor allianse av alle opposisjoner mot den Islamske republikken. Derfor deres opphold i utlandet vil bli midlertidig og de vil fortsette mulig

³⁷⁷ Hassanzaddeh: 2002. 402

³⁷⁸ Sepehr Zabih: 1986; *The Left in Contemporary Iran*. 99

³⁷⁹ Abrahamia: 1989. Kap. 9. 206-223

³⁸⁰ Zabih:1986.106

³⁸¹ Hassanzaddeh:2002.400

³⁸² Abrahamian: 1989.243-9

reise tilbake til en demokratisk islamsk Iran, etter at de har veltet Khomeinis regimet. I begynnelsen fikk Nasjonal Rådet for Motstand stor oppslutning blant Irans opposisjon, nesten alle politiske partier og grupper i opposisjonen ble medlem i rådet.³⁸³ Men noen partier som PDK-I hadde nøytral posisjon om Nasjonal rådet i starten. De var ikke begeistret for Rådets ledelse og var kritiske mot Rådets program, siden den ikke hadde klare definisjoner om minoritetsrettigheter i Iran. PDK-I hadde ikke akseptert Banisaders ledelse i Rådet og hevdet at så lenge Nasjonal Rådet ikke anerkjente kurdernes autonomi ville verken PDK-I eller andre politiske partier i Irans Kurdistan delta i en slik allianse.³⁸⁴ Kurdernes krav ble inkludert i Nasjonal Rådet for Motstand i Iran da Mujahedin med ledelsen av Rajavi tok ledelsen.³⁸⁵

Våren 1982, etter Mujahedins invitasjon, ble PDK-I offisielt medlem av Nasjonal Rådet.³⁸⁶ Dette samarbeidet hadde i følge Hassanzaddeh sine ulemper og fordeler for PDK-I. fordelene var at Irans Kurdistans virkelige nyheter ble publisert og distribuert over hele Iran, fra krigens start i regionen ble nyheter fra Kurdistan sensurert av den islamske republikken i Irans media og publikasjon. Det iranske befolkningen fikk, via Rådet media og kommunikasjon, usensurert nyheter om revolusjonsgardens groteske overgriper på sivile rettigheter osv. Andre fordelene var at Kurdistan kunne ble til skanse til anti Khomeini opposisjon og ikke minst få politiske og militære støtte av den iranske opposisjonen, selv om det var marginalt og varte i noen få år skriver Hassanzaddeh.³⁸⁷ Men ulempene var at PDK-I ble sterk kritisert av både den kurdiske opposisjonen og befolkningen flest. Det store spørsmålet som ble stilt til PDK-I var at hvordan stolte PDK-I på Irans høyrenasjonalismen som i de to første årene av Irans revolusjonen hadde støttet regjeringen i sentrum?³⁸⁸

Disse spekulasjonene ble til virkelighet da to år etter Nasjonal Rådets eksistens hadde Mujahedins partiantagonisme og Rajavis hegemoniske lederrolle dominert rådet. Nasjonal Rådet for Motstand ble til redskap for introdusering og implementering av Mujahedin politikk frem for nasjonalinteressepolitikk for opposisjonene. I PDK-Is avis Kurdistan avisen nr. 87 kritiserte PDK-I dette hegemoniet og advarte Mujahedins for de negative konsekvensene kunne slik politikk påføre Rådet og den iranske opposisjonens kamp mot prestestyret i Iran.³⁸⁹ Derfor forlot PDK-I april 1985 som

³⁸³ Abrahamian: 1989. 243

³⁸⁴ Hassanzaddeh:2002.402

³⁸⁵ Kurdistan Avisen nr. 81; *“Masod Rajavi sitt brev til kurdere i Iran angående Kurdistan autonomien»*. 7

³⁸⁶ Kurdistan Avisen nr. 81; *“kunngjøring fra PDK-Is sentralstyre om partiet medlemskap i Nasjonal Rådets for Motstandsbevegelsen»*

³⁸⁷ Ibid. 403

³⁸⁸ Ibid

³⁸⁹ Kurdistan avisen nr. 87: februar 1983. 5-15, 19-22.

mange andre partier Nasjonal Rådet for Motstand i Iran og fokusert isteden på gjensidige samarbeid mellom partiet og andre venstre liberale partier i Irans og i Kurdistan.³⁹⁰

Borger krigen mellom PDK-I og Kurdistan Demokratisk parti i Irak fra 1981-86

De to største politiske partier fra Iraks Kurdistan som hadde baser i Iran Kurdistan PDK og PUK hadde også etterlat sine politiske spor i den Kurdiske konflikten i Iran. Mens PUK som sosialistisk Patriotisk parti knyttet tettere bånd til både PDK-I og Komala, tokk PDK avstand fra den kurdiske opposisjonen i Irans Kurdistan og knyttet politisk og militært samarbeid med Irans hær og revolusjonsgarden i perioden mellom 1979 til 1986.³⁹¹ Over ble det pekt at PUK hadde trent Peshmarga styrker i krigen mot Irans styrker og selv hadde deltatt på den kurdiske opposisjonens side i kampene rundt Piranshar Sardasht veien, som skulle kutte PDK-I og Komalas bak frontlinjer i 1983.³⁹² Men motsatt av PUK hadde PDK, som på den tiden ble kalt for Qyade Mowaqat(midlertidig opposisjon), samarbeidet med revolusjonsgarden i krigen mot PDK-Is og Komalas styrker både i Kurdistan fylket og i Vest Aserbajdsjan fylket.³⁹³

Kurdistan Demokratisk Parti i Irak er søster parti til PDK-I. Den ble stiftet ca. et år etter PDK-I i 1946 under ledelsen av Mustafa Barzani, leder for Barzani klanen og Kurdistan Republikkens General for Barzani styrker i 1946.³⁹⁴ Med oppløsning av Kurdistan Republikken flyttet Barzani og PDK til Sovjet Unionen frem til Abdul Karim Qasims kupp mot Hashemi monarkiet i Irak. Deretter kommer Barzani og PDK tilbake til Iraks Kurdistan og utviklet et turbulent politisk forhold med Iraks ulike regjeringer frem til 1970 tallet. Fra 1970 tallet og utover startet Barzani geriljakrig mot Bath regjeringen i Irak.³⁹⁵ Dermed knytter han tettere forbindelser med Pahlavi regjeringen i Iran.³⁹⁶

Konflikten mellom Kurdistan Demokratisk Parti(PDK) og Kurdistan Demokratisk Parti i Iran(PDK-I) har historiske røtter som strekte seg til Kurdistan Republikkens fall i 1946. Mens etter 1946 ledelsen og medlemmene for PDK og Barzani klanen flyttet til eksil til USSR valgte PDK-I(som på den tiden het bare PDK)ledelse annen skjebne. De valgte å bli i Irans Kurdistan og holde lav profil. Derfor ble med republikkens fall fleste av deres ledere, som Qazi Muhammad og mange ander henrettet av Sjahens

³⁹⁰ Hassanzaddeh:2002. 497-502

³⁹¹ Kutschera:2013. 75(Boken er oversatt fra persisk til kurdisk. Det ble opprinnelig skrevet på fransk)

³⁹² HassanZaddeh: 2002. 425-30

³⁹³ Irans Kurdistans Demokratiske Parti sine publikasjoner: des 1981-sep1982; Qyadeh Mowaqat(PDK) sine forræderi mot kurdere. 1-50

³⁹⁴ Eagleton:1963. kap.VII

³⁹⁵ Entesar:2010. 83-97

³⁹⁶ ibid

regime. De som var igjen enten flyktet til Irak eller resignert seg fra kurdisk politikk og hadde flyttet til store byer i Iran, og dermed ble de etterhvert absorbert i Irans Tudeh partiet eller andre bevegelser i Iran. Frem til 1958 hadde begge partier, PDK og PDK-I, tussmørke eksistens. Da Abdul karim Qassim tok makten i Irak og tillot Barzani og hans klan til å returnere til den irakiske Kurdistan igjen.³⁹⁷ Med Barzani tilbakekomst ble håpet for den kurdiske autonomien styrket blant kurdere, spesielt blant Irans og Iraks kurdere. I denne perioden PDK som den irakiske Kurdistans eneste parti kontrollerte Iraks Kurdistan. Det ga muligheter til PDK-I å reorganisere partiet og starte politisk Kamp mot regjeringen i Iran. Disse mulighetene ble kortvarig etter Bath partiets kuppet fra 1963.³⁹⁸ Da startet konflikten mellom den Irakiske regjering og Kurdere igjen og førte til krig mellom sentralmyndighetene i Irak og PDK og Barzani. Konflikten førte Barzani til å skape nærmere politiske samarbeid til Iran, noe som ikke var gunstig for PDK-I, som hadde startet geriljakrig mot Sjahan i 1968 til 1969³⁹⁹

Fra 1968 tallet ble forholdet mellom disse to partiene ført til første borgerkrig mellom dem. Som Barzani og PDKs store patron hadde Sjahan av Iran brukt Barzani styrker i å nedkjempe PDK-Is Gerilja Peshmargaer både innenfor den iranske Kurdistan og i den Irakiske Kurdistan. I denne perioden hadde Barzani styrker fremdeles kontrollerte meste parten av den irakiske Kurdistan.⁴⁰⁰ Fra 1968 til 1969 drepte Barzani styrker, gjennom sitt militær samarbeid med Sjahan, mange av PDK-Is medlemmer. Fleste av disse som Solaiman Moini, Smail Sharifzadeh og andre leder i PDK-I ble drept av Barzani styrker i territorier kontrollert av PDK i Irak.⁴⁰¹ Grunnen for disse sammenstøtene mellom de to kurdiske partier i følge PDK-I var Barzani avhengighet til Pahlavi regimets militære og økonomiske bistand, siden konflikten mellom Bath regimet og Barzani dirigert fra politisk forhandlinger og diplomati til krig i begynnelsen av 1970 tallet. Men det kan også tolkes på PDK-Is forsøk for å gjøre seg uavhengig fra Barzani og PDK hegemoni. I kapitel fire ble det diskutert at PDK-Is medlemmer som flyktet til den Irakiske Kurdistan hadde i 1960 tallet reorganisert partiet og forsøkte å skape en selvstendig politisk kur for PDK-I, som på den tiden var influert av Barzani politikk. Med undertegningen av Algeri traktaten i 1975 gikk Barzani bevegelse i oppløsning, da Sjahan hadde fradratt sine økonomiske og militære støtte fra PDK. Både Barzani og hans peshmarga styrker ble

³⁹⁷ Mcdowall:2004. 301-20

³⁹⁸ Mcdowall: 2004. 323-40

³⁹⁹ ibid

⁴⁰⁰ Irans Kurdistans Demokratiske Parti sine publikasjoner: des 1981-sep1982; Qyadeh Mowaqat(PDK) sine forræderi mot kurdere. 1-50

⁴⁰¹ ibid

tvangs plassert i ulike byer i Iran. Etter militære oppløsningen i 1975 Barzanis sønner forsøkte å reorganisere ny gerilja bevegelser mot regjeringen i Irak, men hadde aldri vært like effektiv som faren. Deres bevegelser ble først og fremst utnyttet av Irans regjering, både Pahlavi og den Islamske republikken.⁴⁰²

De første sammenstøtene mellom PDK og den kurdiske opposisjonen etter Irans revolusjon skjedde allerede først i Pavah da revolusjonsgarden skulle re-invadere byen igjen i august 1979.⁴⁰³ Men mest intense og blodige krigene, spesielt mellom PDK og PDK-I, oppstått under Irans krigføring i Kurdistan fylket og Vest Aserbajdsjan fylket etter 1981, og intensivert spesielt etter Iran hadde åpnet kamplinjer i krigen med Irak i Ilam og Haji Omaran. I 1981 gikk PDK aktivt til krig mot den kurdiske opposisjonen på grunn av falske påstander om utgraving av Mulla Mostafa Barzanis grav.⁴⁰⁴ I 1979 døde Mustafa Barzani i USA, på grunn av kreft og liket hans ble transportert tilbake til Irans Kurdistan for siste hvilested. 1981 ble hans levninger etter mystiske omstendigheter dratt ut av sin grav, noe som regnes som stor fornærmelser i den kurdiske begravelses skikk. Denne handlingen provoserte PDK og Barzanis ledere som besto av Idris Barzani og hans bror. De la umiddelbart skylden på PDK-I og i igangsatte negative propagandakampanjer mot PDK-I. Det gjorde de for å provosere for sine medlemmer mot PDK-I og gjorde dem klar til krigen mot PDK-I.

Irans Kurdistan Demokratisk Parti på sin side avkreftet disse falske påstandene og ba de kurdiske partier og grupper i Irans Kurdistan til å utnevne en kommisjon for å granske saken. I høsten samme år sammensatt en kommisjon av Iraks Kommunist Parti, Kurdistan Sosialist Parti «Irak» og de to involverte partiene som skulle granske saken og hindre krig mellom partene. Det gikk ikke PDK med på, partiet var fast bestemt om å hevne Barzanis utgraving saken tross at PDK-I offisielt hadde avkreftet påstanden og var villig til å hjelpe kommisjonen om å løse dette problemet diplomatisk.⁴⁰⁵ På denne måten hadde PDK og Barzani styrker allierte seg med den islamske republikken og startet intensiv krig mot PDK-I og Komala som varte frem til 1986. fra 1980 til 1984 hjalp PDK Irans revolusjonsgard og den iranske armeen med å re-invadere alle kurdiske territorier i Irans Kurdistan, som var under PDK-I og Komalas kontroll. For eksempel i byen Shno hadde Barzani styrker skjøt mot folkedemonstrasjonen som ble arrangert mot re-invadering av Irans hær og hadde drept 7 sivile og såret mange i byen.⁴⁰⁶ Dermed hadde Barzani styrker igjen nedkjempet kurdere i Iran med å hjelpe kurdernes fiende, Iran. Hvorfor hadde PDK gikk med på en slik aksjon og hva tjente de på en slik

⁴⁰² Dr. Hushmand Ali: 2012. 340

⁴⁰³ ibid

⁴⁰⁴ Hassanzaddeh: 2002. 404-5

⁴⁰⁵ Dr. Hoshmand Ali:2012.347

⁴⁰⁶ Dr. Hushmand Ali: 2012. 344

handling? er fremdeles uvisst men krigen mellom dem ble uoffisielt stoppet i 1986 da begge parter hadde hjalp hverandres peshmarga styrke i nødd og videre ble deres forhold normalisert med Masud Barzani besøk av PDK-Is hovedbase i Qandil fjellene i 1991 under kurdernes revolusjon i den irakiske Kurdistan.⁴⁰⁷ Men som Jalil Gadani i sine samtaler med Hushmad Ali forfatter og historiker i Iraks Kurdistan i 2012 peker på at Qyade-e Mowaqat(PDK) var alltid økonomisk og militært avhengig av sin store patron i Iran og måtte i gjengjeld gi tilbake tjenester.⁴⁰⁸

Etter den Islamske revolusjonen i 1979 hadde regjeringen i Iran stoppet den økonomiske støtten Barzani styrken og PDK hadde mottatt årlig fra Regjeringen i Teheran. Det tvang Idris Barzani og Masod Barzani til å besøke Khomeini i Qum for å be for sine forsyninger.⁴⁰⁹ Det gikk med den Islamske republikken dersom PDK-I skulle hjelpe revolusjonsgarden i krigen i Kurdistan.⁴¹⁰ Denne teorien ble bekreftet Ghassimlou som hevdet med henvisning til PDK-Is troverdige anonyme kilder at Barzani brødre hadde mottatt 80 million Irans Toman(valuta enhet i Iran) som på den tiden tilsvarte rundt 160 million dollar. De hadde også mottok våpen forsyninger i denne perioden.⁴¹¹

PDKs krigføring i den iranske Kurdistan skulle tjene partiet andre formåler også.⁴¹² Med utbrett av Iran-Irak krigen og åpning av nye frontlinjer i krigen mellom disse landene i Kurdistans områder ønsket PDK å kjempe sammen med revolusjonsgarden mot Irak i krigslinjen Haji Omaran(grense områder mellom vest Aserbajdsjan fylket i Iran og Irbil provinsen i Irak). De hadde håpet å erobre nye territorier fra den irakiske hæren og etablere sine baser der. Denne samarbeidspolitikken hadde irritert irakiske regjeringen og de på sin måte slapp sine politiske aggresjoner mot kurdiske befolkningen i Irak, spesielt i nordlige del av Irak i Duhok provinsen, hvor Barzani klanen hadde bodd. Dermed Bath regjeringen hadde gjennom 1980 tallet utført massakrerer «Anfal operasjoner⁴¹³ og bruk av Kjemiske våpen» på sivile kurdere i Irak både som hevn på PDK PUK gerilja aksjoner og for å utrydde det kurdiske problemet i Irak.⁴¹⁴

Kurdistan Demokratiske Parti og Barzani styrkes negative konsekvenser i Irans Kurdistans politiske utvikling var ikke bare militært. Partiet prøvde også politiske virkemidler i konflikten mellom de

⁴⁰⁷ Dr. Hassanzaddeh: 2002.404-8

⁴⁰⁸ Dr. Hushmand Ali:2012.348

⁴⁰⁹ Dr. Hushmand Ali. 2012. 340

⁴¹⁰ Kutschera: 2013. 75

⁴¹¹ PDK-I sine publikasjoner: 1981/2; *Cenayatakani Qyadey Mowakat*

⁴¹² Dr. Hoshmand Ali:2012.348-9

⁴¹³ Anfal er kodenavnet for Bath regjeringens massakrer på den kurdiske minoriteten i Irak. Under Iran-Irak krigen hadde Saddam regimet utryddet befolkningen i grenseområder mellom Iran og Irak og omplassert den i store leirer og deretter drepte dem i tusentall. For mer info se : http://en.wikipedia.org/wiki/Anfal_campaign

⁴¹⁴ ibid

kurdiske partier i Iran. Overalt i Irans Kurdistan men spesielt i nordlige delen av landet brukte ledelsen av PDK sine innflytelser i å mobilisere kurdere mot den Kurdiske opposisjonen. De hadde aktivt bistått revolusjonsgarden med å mobilisere den såkalte *muslimske peshmargaer* (lokalt kjent som Jash) som skulle kjempe mot PDK og Komala. De også brukte sine innflytelser blant ulike kurdiske klaner til at de ikke støtter PDK-I og Komala verken militært eller økonomisk. For eksempel Idris Barzanins oppmuntring av Simko Shikak etterkommere. Han hadde overtalt dem til å krige mot den kurdiske opposisjonen i Irans favør.⁴¹⁵

Revolusjonsgardens bruk av lokale kurdiske styrker(Jash styrker)

En annen faktor for svekkelsen av den kurdiske konflikten var revolusjonsgardens opprettelser av lokale styrker, informanter og spioner som skulle samarbeide med regjeringen. Den islamske republikken brukte ulike metoder til å rekruttere kurdere i sine styrker. En av dem var den tradisjonelle splitt og hersk politikken, diverse regjeringer hadde bruk i den iranske Kurdistan. Den iranske Kurdistans sosiokulturelle struktur i overgangen av 1970 og 1980 tallet hadde fremdeles noen trekk av klantradisjon og regler. Klantradisjoner og regler var mye sterkere rurale steder enn de urbane byene. I enkelte steder hadde klanlederen endelige avgjørelsen for hele klan medlemmene, noe som alltid ble brukt av sentralmyndigheter i Iran. Den islamske republikken hadde brukt klanleder eller innflytelsesrike personer til å rekruttere folk i sin hær. Noen av disse lederne hadde, enten på grunn av private konflikter eller økonomiske hensikter, rekruttert seg og sine menn. Et tydelig eksempel er Mangor klan i rundt Mahabad. Med overgangen til nytt regime hadde mange av Mangor Akha-ene⁴¹⁶(godsherrene) i landsbyene rundt Mahabad forventet at det kunne få tilbake sine konfiskerte jord. Noen av dem hadde tatt over sine gårder som ble distribuert av Sjahan under den hvite revolusjonen på 1960 tallet.⁴¹⁷ Det var både i strid PDK-Is jordbrukspolitikk og en utfordrende faktor for PDK-Is makt og innflytelser i området. For å gjøre historien kort, forholdet mellom Magor Akhaene rundt Mahabad og PDK-I fra 1979 førte til krig mellom dem. I 1981 da den islamske republikken hadde re-invadert Mahabad igjen hadde de bevæpnet Mongor klan for å bekjempe PDK-I utav distriktet.⁴¹⁸ Med utnyttning av lokale konflikter hadde den iranske regjeringen utrustet en lokal kurdisk styrke som kjempet mot den kurdiske opposisjonen.

⁴¹⁵ ibid

⁴¹⁶ Akha er en kurdisk begrep for godsherrer. De som regel eier landbruket og landsby husene i en landsby. De leier sine åkrer og landsby hus til bønder. Og i gjengjeld krever en tiende del eller mer (avhengig av avtalen mellom bonden og Akh-en) av bøndenes jordbruks produksjon i løpet av et år. Makt og rikdom varierer mye mellom Akhaene, noen hadde bare halv parten av en landsby mens andre hadde mer.

⁴¹⁷ gadani

⁴¹⁸ Hassanzaddeh:2002.311-16

Blant andre tiltak sentrale myndigheter i Teheran hadde brukt for å friste unge kurdere til å verve seg som Jash styrker (forræder styrker) var økonomiske virkemidler. Vi har nevnt at den islamske republikken hadde fra 1979 laget økonomiske og medisinske barrikader på den iranske Kurdistan. Det førte Kurdistan til ytterligere fattigdom og arbeidsledighet. Dermed ble krigskarrierer innenfor revolusjonsgarden som Forræderistyrker hadde fristet mindretall kurdere, som valgte penger frem for solidaritet.⁴¹⁹ Disse styrkene ble kalt av den islamske republikken som den muslimske Peshmarga styrker, men i Irans Kurdistan og alle andre deler av den stor Kurdistan kjent som *Jash*. Ordet *Jash* betyr på kurdiske Esel følle. Det er negativ ladet ord som metaforisk sett refererer til dumhet og idioti. Under Kurdistan konflikten i Iran ble *Jash* hyppig brukt som kallenavn for kurdere som hadde arbeidet, spionert osv. for regjeringens styrker i området. Slik samarbeid i Irans Kurdistan er minimalt og de som velger regjeringens side i den kurdiske konflikten i Irans Kurdistan ble oftest uglesett og ikke respektert blant den kurdiske befolkningen.

Oppsummering

Til slutt kan jeg oppsummere den iranske Kurdistans politisk utvikling fra 1980 til 1989 og elementer som hadde svekket kurdernes opposisjon i tre hovedpunkter. Første punktet er ignorering av kurdernes minoritets rettigheter, kulturelle rettigheter, politiske rettigheter og økonomiske rettigheter i Irans grunnlov. Som landet tredje minoritet ble kurdene nektet å dyrke sin kultur og språk fri og kontinuerlig ble tvunget til å adoptere majoritetens kultur og tradisjoner. Grunnloven ga også ubegrenset frihet til den islamske republikken i å jakte og utrydde sine opposenter blant den kurdiske opposisjonen. Khalkkalis misbruk av Sharia loven i den iranske Kurdistan, som førte til henrettelser av tusener av anti Khomeini opposenter, var et grovt eksempel på den islamske republikkens overgrep i regionen.

Det andre punktet er Irans militære fremmarsj i Kurdistan som hadde forårsaket økonomiske og humanitære kriser i den iranske Kurdistan i mange år. Kurdistans økonomiske infrastruktur var fra før underutviklet og fattig. Revolusjonsgardens og Irans armeens re-invasjon av den iranske Kurdistan hadde ødeleggende effekter på Kurdistans sivile infrastruktur. De hadde, under sitt re-invasjon, bombarderte byer og tettsteder og etterlate mange ruinerte bygninger og ikke minst drepte tusenvis av sivile i denne krigen. Spesielt etter starten på den iranske og irakiske krigen hadde regjeringen brukt krigen til å militarisere Kurdistan ytterligere. Det hadde påvirket befolkningens hverdagsliv og kommunikasjonsforbindelser. Den islamske republikken hadde brukt ulike metoder i sin re-invasjon av den iranske Kurdistan, som hadde negative konsekvenser for befolkningen i Kurdistan.

⁴¹⁹ Dr. Hushmand Ali:2012.157-62

For å ha bedre kontroll over Kurdistan den iranske armeen og revolusjonsgarden hadde brukt den økonomiske krisen i Kurdistan til å rekruttere lokalbefolkningen i deres krig mot PDK-I og Komala. På grunn av stor arbeidsledighet og fattigdom var krigskarrierer i regjerings hær en utvei for mange kurdere, men som regel ble de stigmatisert og uglesett blant befolkningen i den iranske Kurdistan. En annen måte å nedkjempe den kurdiske opposisjonen var bruk av kurdiske flyktninger fra Irak. Kurdistan demokratiske Parti i Irak hadde aktivt krigen mot den kurdiske opposisjonen fra 1980 til 1986. Regjerings soldater også begått store overgrep og hadde i mange tilfeller massakrert befolkningen i den iranske Kurdistan. Revolusjonsgardens bruk av lokale konflikter mellom ulike klaner til den islamske republikkens favør var blant mange tiltak som svekket den kurdiske opposisjonen på 1980 tallet. Gjennom hele 1980 tallet pågikk en ujevn krig mellom regjeringsstyrker og kurdiske Peshmargaer i den iranske Kurdistan som hadde tatt livet av ca. 45 000 mennesker. Det tredje punktet er uenighet og politisk og ideologiske konflikter blant den kurdiske opposisjonen, som hovedsakelig besto av PDK-I og Komala-y Zahmatkyshan-y Kurdistan(Komala). Både PDK-I og Komala hadde vært gjennom store politiske og ideologiske forandringer på 1980 tallet. Som et ny parti i den iranske Kurdistan politiske arena hadde Komalas politiske og ideologiske standpunkter radikalisert seg mer mot marxist leninist politikk. Det førte til både politiske og militære konflikter men PDK-Is nasjonalistisk politikk. Desuten disse partiene samarbeidet lite med hverandre, både politisk og militært. Istedenfor det hadde de dannet allianser med nasjonal partier eller grupper, på iransk basis. Disse samarbeidene hadde ikke bistått kurdernes krig mot regjeringen i Teheran.

Kapittel 6

Konklusjon

Innledningsvis ble i begynnelsen av denne oppgaven utvikling av nasjonalismen og senterperiferipolitikk blant den iranske befolkning diskutert. Senere forsøkte jeg i kapitelene 3, 4 og 5 å tegne effekten av disse mekanismene på den politiske utviklingen i den iranske Kurdistan etter revolusjonen i 1979 frem til slutten av 1980 tallet. Diskusjonen ikke direkte fokuserte seg på nasjonalismen og senterperiferiens vitenskapelige teorier og strukturer i disse kapitelene. Men hadde den i praksis begrunnet konflikten og dets utforming i perioden mellom 1979 -1989 med nasjonalistiske og senterperiferiske politikk i Iran.

I teoretiske og begrepsforklaringene ble Stein Rokkans territorial senterperiferiteori i begynnelsen av oppgaven nevnt som årsaksforklaring i forholdet mellom kurder og staten i Iran. Dette forholdet ble oftest i Irans historie definert med statens militære innflytelse i periferiene. Som en sterk sentralisert stat hadde myndighetene i Teheran konfrontert politiske utfordringer fra periferiene med skepsis og hard politikk. I følge senterperiferi modellen avgjør både kultur, politikk og økonomi forholdet mellom staten og periferiene.⁴²⁰ Senterperiferi konflikten mellom staten og kurdere er resultat av økonomiske, kulturelle og politiske skeivheter, utført av diverse regjeringer. Den iranske Kurdistan sin politiske forhold til Iran kan ut ifra Rokkans modell⁴²¹ nærmest beskrives som en erobret territoriet som administrert fra senteret. Området har ikke lingvistiske eller kulturelle avhengighet til sentrum. Men har regionens økonomi forbundet med sentrale områder i Iran. Uti fra et slikt perspektiv er det vanlig å hevde at sentralmyndighetene var ikke villig til å gi den kurdiske minoriteten kulturell og politiske rettigheter. I denne oppgaven ble bare fokusert på politiske effekten av Irans senterperiferipolitikk.

På 1960 og 1970 tallet forsøkte myndighetene i Iran å skape et dynamisk samfunn, som kulle bevare sine territorier og være en politisk og økonomisk konkurransedyktig stat i internasjonale arena. Det hadde marginalisert periferienes innflytelse i landets politikk. Staten hadde etter hvert favorisert majoriteten i sentrum overfor periferiene, som i Irans tilfelle bebodd av andre minoriteter enn persere. Med utvikling av moderen stat i Iran hadde persisk språk og kultur fått dominerende roller overfor andre minoriteter i landet. Det førte til politiske og militære konflikter mellom staten og minoritetene. Disse konfliktene oppblåst spesielt når statens autoritet var svak i enkelte perioder. Med regime skiftet i Iran i 1979 kom konfliktene igjen til overflaten. De genererte viktige utfordringer for de nye makthaverne i Teheran og Qum og senere til den islamske republikken.

Hypotese 1

Det ble utformet tre hypoteser i denne oppgaven. Det første var at kurderne og de nye makthaverne i Iran hadde forskjellige administrasjonsoppfatninger om fordeling av statsmakten i nye Iran. Som ble grundig diskutert i kapitel 3 og 5 hadde sentralmyndigheten i Teheran og Qum livredde for fragmentering av Irans grenser og utenlands innflytelser, spesielt Irak, via samarbeid med lokale partier og organisasjoner i den Iranske Kurdistan. I ulike sammenhenger ble kurdere beskyldt med separatisme og utenlandske forbindelser, noe den kurdiske opposisjonen hadde benektet. Men samtidig hadde de nye makthaverne i Iran, spesielt Khomeini og hans revolusjonsråd, brukt disse påstandene til å mobilisere den iranske befolkningen bak statenspolitikk. Denne politikken besto av

⁴²⁰ Stein Rokkan: 1987.228

⁴²¹ Stein Rokkan, Derek Urwin, Frank Arebort, Palma Malaba, Terje Sande:1987; *Center Periphery Structures in Europa*.40-5

en sterk sentralisert stat i Iran. For dette formålet brukte regjeringen forskjellige midler, blant annet forgiftet propagandering mot ulike partier i den iranske Kurdistan og bruk av militære midler til å løse den konflikten forttest mulig. Med fotfesting av den islamske republikken etter 1980 iverksatte regjeringen i Teheran store militære styrker til å invadere Kurdistan igjen og fjerne de sekulære partiene fra området.

Kurdernes ønske, om å styre den iranske Kurdistan via en demokratisk autonomi, regnet på mange måter som ulempe og utfordring for sentralmyndighetens innflytelse i Iran. Både Bazergans midlertidig regjering og, senere, den islamske republikken så på desentralisering av Iran som ugunstig politikk for statens fundament. De trodde at autonomi for Kurdistan kunne fort bli til forbilde for andre minoriteter. Samtidig kunne den iranske Kurdistan ble til en skanse for anti Khomeini opposisjoner. Dessuten var strukturen av Kurdistanautonomien, utviklet av kurdere under fredsforhandlingene i vinteren 1979, ikke forenlig med den islamske republikkens struktur og politikk. Dermed kan konkluderes, med referering til hendelsene diskutert i kapittel 3 og 5, at den ideologiske og politiske forskjellen mellom makthaverne i Iran og den kurdiske opposisjonen var blant hindrede årsaker til at konflikten mellom kurdere og Iran ikke fikk fredelig løsning. Det kan også konkluderes at Statens senterperiferipolitikk ble oftest brukt til favorisering av majoritetens kultur og identitet overfor andre minoriteter i Iran. Det har oftest førte til dynamiske konflikter mellom sentralmyndighetene og minoritetene.

Hypotese 2

Utbredelsen av moderne urbanismen hadde etter 1950 forandret kurdernes sosiokulturelle situasjon, selv om var moderniseringstrenden mye tregere i enn sentrale steder i Iran. Utdanning og lese skriveferdigheter var blant fordelene brakt med modernisering og urbanisering til Kurdistan, selv om undervisningsformen ikke var på kurdisk. Det førte til at det intelaktuelle miljøet i Kurdistan gradvis økt og med det ble nye ideologier eller politiske retninger spred seg blant urbane intelaktuelle og samfunnet. Det var på tross av Pahlavis strenge kontroll på den politiske atmosfæren i regionen. Etter 1979 ble forskjellige politiske partier og foreninger med forskjellige politiske og ideologiske programmer okkupert den politiske scenen i den Iranske Kurdistan. Blant mest innflytelsesrike var partiene PDK-I med nasjonalistiske formål, Komala med marxist maoistiske og senere, fra 1983, marxist leninistiske ideologier. Det fantes også innflytelsesrike religiøs personer som Sheikh Izzadin Husseini og Ahmad Moftizadeh med liberale marxistisk islamittisk ideologier i regionens politiske scene.

Disse partiene og personene hadde ledende roller i politisk mobilisering av folket i den iranske Kurdistan på 1980 tallet. Men deres maktinnflytelser var i stor grad territorielt. PDK-I hadde sin

maktbase i Mahabad og byene rundt den. Mens Moftizade og hans Koranskole måtte dele maktinnflytelsen i sørlig del av den iranske Kurdistan med Komala. Den territoriale maktinnflytelsen var blant hindrende årsaker for en felles kurdisk politikk mot sentralmyndighetene i Iran. En annen ulempe var ved den ideologiske diversiteten vranglæren og et usunt politiskdebatt mellom PDK-I og Komala. Det var neppe fruktbart for deres kamp mot sentralmyndighetene. Som ble diskutert i kapitel 4, hadde politiske motsetninger mellom Moftizade, komala og PDK-I oftest skapt rom for lokale konflikter.

Fra 1980 frem til 1989 skapte ideologiske motsetninger og partipolitikk et stort politisk gap blant den kurdiske opposisjonen. Det førte til politiske og militære sammenstøtte mellom partiene og foreningene i den iranske Kurdistan. Den mest ødeleggende borgerkrigen skjedde mellom PDK-I og Komala. Det skjedde på grunn av usunne parti debatter mellom ledelsen, men også vanlige medlemmer. Fra 1983 kritiserte Komala PDK-I sin partipolitikk. De definerte PDK-I som et bourgeois parti som hadde støttet gamle føydale og den rike borgerskapet i Kurdistan. De pålagt i sin partipolitikk til å bekjempe PDK-Is innflytelse i regionen. Det provoserte PDK-I og dets medlemmer, som i stor grad besto av vanlige kurdere uten real kjennskap til ideologiske debatter. Slike politiske provokasjoner førte til krig mellom PDK-I og Komala fra 1983 og varte til 1988.

Med bakgrunn av skissen, beskrevet over og i kapitel 4, kan man hevde at ideologiske og politiske forskjeller og manglende kunnskap og praksis om disse ideologiene splittet den kurdiske opposisjonens kamp for kurdernes frihet og minoritets rettigheter i Iran. Det nyttet den islamske republikken derimot maksimalt for å re-etablere sin autoritet i regionen. Fra 1980 og utover hadde regjeringen i Teheran brukt forskjellige metoder(som diskutert i kapitel 5) til å re-invadere Kurdistan.

Hypotese 3

Den tredje hypotesen som nevnt er at Iran hadde dual politikk i Kurdistan problemet. Det var, blant annet, på grunn av polarisering av makten i sentrum mellom Islamistene og sekularismene. Konflikten mellom Staten og kurdere i Iran streker seg lengere enn den islamske republikken. Men som nevnt oftest i denne oppgaven blåste denne konflikten opp når statsmakten i sentrum var svak. Overgangen til et nytt regime i 1979 ga den kurdiske befolkningen igjen mulighet til å kreve mer autonomi for Kurdistan. Men ble den på ulike årsaker som diskutert i kapitel 3 og 5 benektet av staten. En av årsakene var det politiske kaoset i sentrum. I den iranske revolusjonenes første fase hadde konflikten mellom islamistene med Khomeini i spissen og sekulære partier og foreninger skapt anarki. Politisk uenighet mellom Mehdi Bazergans og Khomeini førte landets politiske beslutninger til blindveier.

Den dualpolitikken i sentrum skapt usikkerhet og skepsis blant den kurdiske opposisjonen. I forskjellige sammenhenger lovet ulike statsoverhoder kurderne mer selvstyring. Men ble det som

regel motarbeidet av Khomeini og hans revolusjonsråd. Svare på, hvorfor Khomeini hadde vært uenig med mer selvstyre til Kurdistan, finner kanskje man på islamistenes sterke maktønsker. Men det er også mulig å hevde at en desentralisert statsmakt i Iran kunne hindre Khomeinis og revolusjonsrådets autoritet i landets politiske arena. Derfor var Khomeini, som revolusjonens mest populære leder, sterk imot den kurdiske autonomien.

Et annet svar finner man i utviklingen av nasjonalismen blant kurdere og iranere. Som diskutert på slutten av kapitel 2 hadde nasjonalismen blant iranere og blant kurdere utviklet i to forskjellige retninger. Mens Iran forsøkte å konstruere en konstruktiv form av nasjonalismen i Iran hadde kurdere brukt den primordiale definisjonen av nasjonalismen.⁴²² De brukte etnisitet, språk og felles historie i sin nasjonalistiske kamp mot myndighetenes undertrykkelse.

For å bygge en moderne nasjon-stat hadde myndighetene i Teheran, via kulturelle, økonomiske og politiske reformer favoriserte majoritetenes språk, kultur og menneskelige ressurser i statlige administrasjoner over hele Iran. Det vil si at folk måtte studere på persisk, statlige poster og embete, over hele Iran, ble fylt med persere osv. Det skapte overlegen følelser blant majoriteten, spesielt blant intelaktuelle. Det var kanskje derfor vi kan se at verken islamistene eller sekularismene på Irans høyrepolitikk begeistret for kurdernes autonomi drømmer. Det var også derfor, som ble nevnt i oppgavens analysekapitler 3, 4 og 5, manøvrerte sentralmyndigheten fredsforhandlingene med den kurdiske opposisjonen.

Egosentrismen blant majoriteten var ikke bare beholdt til høyre nasjonalismen og islamismen i Iran. I forskjellige anledninger forsøkte kurdere å samarbeide med venstrebevegelsen i Iran, uten noe særlig resultat. I 60 og 70 tallet søkte PDK-I samarbeid med Tudeh partiet. Fra 1980 til 1990 allierte Komala seg med en små marxistisk gruppe, kalt for Sahand gruppen. I begge tilfellene dominerte både Tudeh og Sahand gruppen politikk og ideologi de politiske beslutningene i PDK-I og Komala. I denne oppgaven ble forskjellige ulemper og hindringer som lammet kurdernes fredsforhandlinger med staten i 1979 nevnt og diskutert. Det ble nevnt at Irans senterperiferi politikk ikke forandret til minoritetenes fordeler etter den iranske revolusjonen. Nye makthavere var ikke villig til å desentralisere den svake regjeringen etter Pahlavis bortgang. Det var dels på grunn av staten var redd for minoritetenes løsrivelse og dels på grunn av maktkampen mellom islamistene og sekularismene i sentrum.

Til slut kan jeg beskrive den politiske utforming av den kurdiske konflikten i Iran fra perioden mellom 1979 til 1989 med tre punkter. Det første var statens vrangviljer for desentralisering av landets maktstruktur. Det andre var mistillit mellom staten og kurdere og vrangstiling av problemene for politisk gevinster blant islamistene i Iran. Det tredje var den politiske utviklingen og konflikten

⁴²² Anthony D. Smith: 1988(reprinted)2007. 51-6

mellom kurdere. Partiantagonisme og personlige maktinnflytelse ikke tillot en felles politiskstrategi, verken i fredsforhandlingene eller i kurdernes kamp mot den islamske republikken.

Litteraturlisten

Kilder:

Tidsskrifter og aviser

کوردستان ارگان کمیته مرکزی حزب دمکرات کردستان ایران، شماره ۷۶. خردادماه ۱۳۶۰. برابر با ژوئن ۱۹۸۱؛ "فئودالیسم در کردستان" ۱، ۱۲-۱۵

Kurdistan; The Organ of Kurdistan Democratic Party(PDK-I). Nr: 76, juni 1981 «føydalisme i Kurdistan». 1. 12-15

کوردستان ارگان کمیته مرکزی حزب دمکرات کردستان ایران، شماره ۷۱. از ۱۳۵۹ برابر با دسامبر ۱۹۸۰ "نتایج عملکردهای رژیم" ۱-۵

Kurdistan; The Organ of Kurdistan Democratic Party(PDK-I) Nr: 71, desember 1980 «Resultat av regimets arbeid i Kurdistan». 1-5

کوردستان ارگان کمیته مرکزی حزب دمکرات کردستان ایران، شماره ۷۱. از ۱۳۵۹ برابر با دسامبر ۱۹۸۰ "جنگ در کردستان" ۱۷-۲۲

Kurdistan; The Organ of Kurdistan Democratic Party(PDK-I) Nr: 71, desember 1980 «Krigen i Kurdistan». 17-22

کوردستان ارگان کمیته مرکزی حزب دمکرات کردستان ایران، شماره ۸۳. خردادماه ۱۳۶۱ برابر با ژئن ۱۹۸۲ "اتحاد مبارزه عمومی ضامن پیروزی خلقمان است". ۶، ۸-۱

Kurdistan; The Organ of Kurdistan Democratic Party(PDK-I) Nr: 83, juni 1982 «Union i feleskampen forsikrer våre folk sitt suksess». 1, 6-8

کوردستان ارگان کمیته مرکزی حزب دمکرات کردستان ایران، شماره ۸۶. شهریور ۱۳۶۱ برابر با سپتامبر ۱۹۸۲ "پیام دبیرکل حزب دمکرات کردستان ایران". ۱-۴

Kurdistan; The Organ of Kurdistan Democratic Party(PDK-I) Nr: 86, september 1982 «Talen for PDK-Is leder». 1-4

کوردستان ارگان کمیته مرکزی حزب دمکرات کردستان ایران، شماره ۸۱. دیماه ۱۳۶۰ برابر با ژانویه ۱۹۸۲ "متن نامه برادر مسعود رجوی..."، ۷

Kurdistan; The Organ of Kurdistan Democratic Party(PDK-I) Nr: 81, januar 1982 «Kopi av Masod Rajavis brev til PDK-I invitasjonen av PDK-I til Shora-y Ml-y Moqawemat».

کوردستان ارگان کمیته مرکزی حزب دمکرات کردستان ایران، شماره ۷۴. اسفندماه ۱۳۵۹ فروردین ماه ۱۳۶۰ برابر با مارس ۱۹۸۱ " نامه سرگشاده کمیته مرکزی". ۱۰-۱، ۱۵

Kurdistan; The Organ of Kurdistan Democratic Party(PDK-I) Nr: 74, mars 1981 «Et åpen brev til offentligheten fra PDK-Is Sentralstyre». 1, 10-15

کوردستان ارگان کمیته مرکزی حزب دمکرات کردستان ایران، شماره ۹۱. خرداد و تیر ۱۳۶۲ برابر با ژوئیه ۱۹۸۳ " پیام رفیق مبارز دکتر عبدالرحمان قاسملو دبیرکل ح.د.ک.ا بمناسبت سالروز تشکیل شورای ملی مقاومت". ۱۴-۱۶

Kurdistan; The Organ of Kurdistan Democratic Party(PDK-I) Nr: 91, juli 1983 «Talen til Abd al-Rahman Ghassimlu leder for PDK-I i Shora-e Mli-e Moqawemat(foreining for folkets motstand) sitt årsmarkering». 5-6, 14-16

کوردستان ارگان کمیته مرکزی حزب دمکرات کردستان ایران، شماره ۷۲. دیماه ۱۳۵۹ برابر با ژانویه ۱۹۸۱ " چه عواملی مشکل کردستان را به بن بست کشانده اند؟" ۴-۱، ۶

Kurdistan; The Organ of Kurdistan Democratic Party(PDK-I). Nr: 70, januar 1981 «Hvilke årsaker som førte problemene i Kurdistan til blindvei». 1, 4-6

کوردستان ئورگانی کومیتةی ناوئندی حیزبی دیموکراتی کوردستانی ئیران، ژماره ۱۰۲. بهفرانبار و ریبهندانی ۱۳۶۳ بهرابر به ژانویه ۱۹۸۵ " کارهساتهکانی همورامان". ۱، ۶-۱۱ ۲۳-۴۴

Kurdistan; The Organ of Kurdistan Democratic Party(PDK-I) Nr: 102, januar/februar 1985 «Katastrofen i Hawraman». 1, 6-11, 23-44.

کوردستان ئورگانی کومیتةی ناوئندی حیزبی دیموکراتی کوردستانی ئیران، ژماره ۱۵۱. پوشپرسی ۱۳۶۸ بهرابر به ژانویه ۱۹۸۹ " بیاننامهی کومیتةی ناوئندی حیزبی دیموکراتی کوردستانی ئیران له سهه تیرۆری هاویری تیکوشه دوکتور عبدالرحمن قاسملو، سکرتری گشتی". ۱-۴

Kurdistan; The Organ of Kurdistan Democratic Party(PDK-I). Nr: 151, juni 1989 "Erklæring fra Kurdistans Demokratiske Parti i Iran, på grunn av terrordrapet på Abd al Rahman Ghassimlu leder for PDK-I". 1-4

Parti programmer og publikasjoner

ح.د.ک.ا، کمیسیون امور اجتماعی، مردادماه ۱۳۶۹؛ گوشه‌ای از جنایات جمهوری اسلامی در کردستان ۵۸-۶۸. ۱-۱۰۸

PDK-I, samfunns og likestillings kommisjons publikasjon: 1989 «Oversikt over den islamske republikkens forbrytelser mot innbyggere i den iranske Kurdistan fra 1358 til 1368(1979-1989)». 1-108

سازمان چریکهای فدائی خلق ایران؛ جنبش خلق کرد و درگیریهای حقیر حزب دمکرات و کومله. ۱-۱۰۴

Organisasjon for Den Irsanske Folkets Fedaians publikasjoner: 1984/85 «Den kurdiske bevegelsen og borgerkrigen mellom PDK-I og Komala». 1-104

سرمقاله نشریه " وحده القاعد" نشریه حزب کمونیست عراق- رهبری مرکزی، شماره ۱۳، نوامبر ۱۹۷۶؛ انقلاب کرد درسه‌ها، نتیجه‌ها و دورنمای جدید". ۱-۶

Styre komiteen av Den Irakiske Kommunist Parti sin publikasjon, Nr. 13, November 1976 «Kurdernes Revolusjon; Lekser, Konklusjon og Nye forutsetninger». 1-46

سازمان انتشارات مردم(عمل)؛ کردستان و شیخ عزالدین. ۵۸-۱

Organisasjon, Publikasjon Folk(Amal) «Intervju med Shex Ezadin Husseini». 1-58(NB! det det finnes verken navn, dato eller ander spesifikk informasjon om denne publikasjonen).

کومله‌هی زمحمهت کیشانی کوردستان، سند، مسوب سومین پلنوم کمیته مرکزی" قطعنامه درباره جنگ جاری میان کومله و حزب دمکرات.. " تیرماه ۱۳۶۴. ۱-۱۴

Komala-y Zahmatkyshan-y Kurdistan(Komala Partiet): juli 1985 «Erklæring for Komalas tredje sentralstyre forsamling om borgerkrigen mellom Komala og PDK-I». 1-14

سازمان چریکهای فدائی خلق ایران-سندج ۱۳۵۸؛ جنگ خونین سندج و دستاورد ان ، شورای شهر. ۲۲۳-۱

Organisasjon for Den Irske Folkets Fedaians publikasjoner- Sanandaj:1979 «Blodig krig i Sanandaj og dets resultater, Bystyeren».1-223

نامه‌هاو اعلامیه‌های کاک احمد مفتی زاده، شماره ۱۵؛ " اعلامیه‌ی کاک احمد در مورد راهپیمایی مورخه ۱۶. ۰۷. ۱۳۵۷
Ahmad Moftizadeeh sine brever og annonser, nr. 15 «Annonsering om Demonstrasjonene i 16.07. 1357(08. oktober 1978)». 1

نامه‌هاو اعلامیه‌های کاک احمد مفتی زاده، شماره.؟. " اعلامیه دم‌مورد کشتار مردم . چهارشنبه ۱۹ مهرماه ۱۳۵۷
Ahmad Moftizadeeh sine brever og annonser, nr.? «Annonsering om drap på sivile, onsdag, 19 mehr 1357(11. oktober 1978)».

له بلاو کراوه‌کانی ئینتشارات و تبلیغاتی کومیته‌ی ناوندی حزبی دیموکراتی کوردستانی ئیران: ۱۳۶۰ " خیانه‌ت‌کافی قیاده‌ی موهقهت به نه‌ته‌وی کورد". ۵۰-۱

Propaganda og publikasjon kommisjonen for Sentralstyre i PDK-I: 1981 «Qyade Mowaqat(Midlertidig opposisjonen) sine forræderier mot den kurdiske nasjonen». 1-50

Nb!: Midlertidig opposisjonen referer til Kurdistan Demokratisk Parti i Irak.

Internett kilder

Jeg har hentet mange intervjuer med ulike personer i Iran som hadde involvert i den kurdiske konflikten i Iran i perioden mellom 1979 og 1989, fra en internett side som hetter «<http://www.meisami.net/bio.htm>». disse intervjuene er trykt ut i tidsskriftet Cheshandaz, en magasin i Iran.

چشم انداز ایران: ویژه‌نامه‌ی کردستان، شماره ۱. فروردین ۱۳۸۲. مصاحبه با:
عزت الله سحابی؛ " راه حل کردستان: حسن نیت، توسعه، آزادی و عدالت".

Cheshmandaz Iran: spesiell utgave for Kurdistan, nr. 1, April 2003. Intervju med:

(Nb!: Cheshmandaz betyr Tilbakeblikk)

Izat allah Sahabi «Løsning for Kurdistan: gode hensikter, utvikling(økonomi) frihet og likhet».

<http://www.meisami.net/Cheshm/Special/Kordestan01/Title%20of%20kordestan1.htm>

گفت‌وگو با آقای مهندس هاشم صباغیان؛ هیئت ویژه حل مسائل کردستان.

Ingeniør Hashm Sabaghyan: Medlem av Bazergans regjeringens spesial kommisjon for Kurdistan problematikken.

<http://www.meisami.net/Cheshm/Special/Kordestan01/Title%20of%20kordestan1.htm>

گفتگو با دکتر. ابراهیم یونسی " راه حل کردستان؛ گفت و شنود، خویشتنداری، صبر و گذشت".

Dr. Ibrahim Yunesi «Løsnings for Kurdistans problematikken er, dialog, tålmodighet og tilgivelse».

<http://www.meisami.net/Cheshm/Special/Kordestan01/Title%20of%20kordestan1.htmr>.

دکتر. جمشید حه‌فگو: *استاندار سابق از ریابجان غربی* " ۲ شکاف، شکاف بین هیئت حاکمه و مردم و شکاف بین مردم و گروه‌های متخاصم".

Dr. Jamshid Haqgoo, tidligere fylkesmann i Vest Aserbajdsjan «Det var to gap, først gapet mellom myndighetene og folket og det andre gapet mellom folk og hissige grupper».

<http://www.meisami.net/Cheshm/Special/Kordestan02/06.htm>

گفتگو با حاج شیخ حسن کرمانی: *نماینده وقت امام در غرب کشور* " شیعه و سنی دست در دست یکدیگر برای حفظ و آبادانی میهن".

Haj Shekh Hasan Krmani: Khomeinis tidligere representant i Vest Iran «Sjia og Sunne, sammen for sikkerhet og modernisering av landet».

<http://www.meisami.net/Cheshm/Special/Kordestan02/02.htm>

internett kilder fra den den iranske opposisjonen

hjemmesiden for Komala

<http://www.komala.org/english>

ناسوی روژ‌ه‌لات: اساسنامه حزب کومله کردستان ایران " مصوب کنگره چهاردهم.

Aso-y Rojhalat(Øst Kurdistans Oase) en politisk hjemmeside for venstre opposisjon i den iranske Kurdistan.

<http://www.asoyroj.com/farsi/detail.aspx?=hewal&jmara=2784&Jor=17>

Hjemmeside for PDK i utlandet.

<http://kdpmedia.org/>

Hjemmeside for PDKI/ English

<http://pdki.org/english/>

<http://www.kurdistanmedia.com/>

بهرنامه و پی‌رهوی نیو خوی حیزی دیموکراتی کوردستانی ئیران (په‌سه‌ندکراوی کۆنگره‌ی پازده‌ه‌م) ۲۳ تا ۲۹ مای ۲۰۱۱

Partiprogram og regelverk for PDK-I(godkjent av partiets femtende partikongress), fra 23 til 29 mai 2011.

<http://www.kurdistanukurd.com/ku/balga/Barnama-Peraw.pdf>

En Norsk oversettelse av samme partiprogrammet

<http://kdpmedia.org/data/upimages/subfolders/PDF/barname-u-payraw.pdf>

Nb: i 2006 ble PDK-I splittet til to fraksjoner. Begge har samme navn og samme partiprogram.

Denne kilden er en internetbasert kilde som arkiverer dokumenter for den iranske opposisjonen, både innen og utenlands. Den heter Iran archive.

<http://www.iran-archive.com/>

brukte dokumenter fra denne hjemme siden:

لیست اعدامشدگان سال ۱۳۶۰ برگرفته از سایت کمیته دفاع از حقوق بشر در ایران-سوئد.

En liste av henrettelser i Iran i 1360(1981). «Hentet fra Sveriges Menneskerettighets gruppen for menneskerettigheter i Iran».

http://www.iran-archive.com/sites/default/files/sanad/edamha_1360.pdf

روزنامه انقلاب اسلامی شماره‌های ۱۰۷ تا ۵۵۷

Den islamske revolusjonenes avis. Nr. 107-557.

<http://www.iran-archive.com/start/251>

Den islamske republikkens grunnlov

http://www.iranchamber.com/government/laws/constitution_ch01.php

Bøker:

عبدللا حسنه‌زاده: ۲۰۰۲؛ *نیو سده تیکوشان " ناوریک له رابردوی حیزی دیموکراتی کوردستانی نیران"*. ۲۰۳-۶۵۱

Abdulla Hassanzaddeh:2002; *Halvt århundre med Kamp*. "En oversikt over Kurdistan Demokratiske Parti sin kamp».

وتویژی هه‌یاس کاردو: ۲۰۱۱؛ *ئه‌زمونی خه‌بات " ناوریک له ژیان و خه‌باتی عبدللا حسنه‌زاده"*.

Hayas Kardo: 2011; *Erfaringer fra kamp*. «En reportasje book med Abdulla Hassanzaddeh».

به‌همن سه‌عیدی: ۲۰۰۹؛ ۳ *سأل له‌گهل ئیبراهیم علیزاده*.

Bahman Saeydi: 2009; *Tre år med Ibrahim Alizadeh*. «En reportasje book med Alizadeh leder av Komal».

به‌همن سه‌عیدی: ۲۰۱۰؛ ۵ *سال له‌گهل عبدللا موته‌دی*.

Bahman Saeydi: 2012; *Fem år med Abdulla Mohtadi*. «En reportasje book med Mohtadi, leder for Komala».

سه‌ید علی رحمانی: ۲۰۰۵؛ *به‌شیک له بیرمه‌ریه تال و شیرنه‌کانی ژیانم*

Said Ali Rahmani:2005; *Deler av mine gode og dårlige memoarer*.

تہیمور مستہفایی: ۲۰۰۶؛ لہ چیاکانی زاگروسسورہ.

Taymoor Mstafay: 2006; *Fra Zagros Fjellene*. En memoar bok.

جلیل گادانی: ۲۰۰۸؛ پنجا سال خہبات، بہرگی بہکہم

Jalil Gadani: 2008; *Femti Års Kamp, første del*

جلیل گادانی: ۲۰۰۸؛ پنجا سال خہبات، بہرگی دووہم

Jalil Gadani: 2008; *Femti Års Kamp, andre del*

نہسرین قاسملو: ۲۰۱۲؛ یک اروپایی در سرزمین کردہا(ترجمہ فارسی؛ خسرو عبدلاہی و مندالہکانی)

Nasrin(Helen) Ghassimlu:2012; *En Europeer i Kurdernes Land*. (oversatt til persisk av: Khasrav Abdullahi)

غہنی بلوریان: ۱۹۹۷؛ نالہکوک " بہسہرہاتہکانی سیاسی ژیانم"

Ghani Blurian: 1997; *Alecoc, «mine politiske memoarer»*

برایم فہرشی: ۲۰۰۸؛ سہدہی کارسات " گفتوگو لہ گہل غہنی بلوریان"

Ibrahim Farrshi: 2008; *Århundret for Katastrofe*, «intervju med Ghani Blurian»

Chris Kutschera: 2013; *Le defi Kurde Ou reve fou de Lindenedence*. (oversatt til Kurdisk av Hassan Rastegar. Den kurdiske tittelen på boken het; Den kurdiske nasjonalistiske bevegelsen og viljen til selvstendighet)

Hans Majestæt Mohammad Reza Pahlavi Aryamehr Shahansha af Iran: 1971; *Den Hvide Revolution*(Boken er skrevet på dansk)

Keesing's Record of World Events(formaly Keesing's Contemporary Archives), Volume 26, June, 1980
Iran, Page 30303

The New York Times: 4 mars. 1979. *Iran's Kurds, All of Sunni Sect, Worry about Shiite Rule*

Sekundærlitteraturen

Den kurdiske sekundærlitteraturen

Dr. Hoshmand Ali Mahmood: 2012; *East Kurdistan. "A Study of the political conditions of the Kurdish liberation movements"* (1979-1989).

نہیوب نہیوبزادہ: چہپ لہ روتزہلاتی کوردستان " کوملہ و نوزیناسیونالی کوردی"

Ayub Ayubzadeh:2002; *Venstre i Øst Kurdistan « Komala og den kurdiske nasjonalismen utvikling»*.

Sekundærlitteratur på engels eller Norsk

Abrahamian Ervand: 2008; *A History of Modern Iran*

Abrahamian Ervand: 1989; *Radical Islam "the Iranian Mojahedin"*

Sepehr Zabih: 1986; *The Left in Contemporary Iran "Ideology, Organisation and the Soviet Connection*

Richard W. Cottam: 1978; *Nationalism in Iran*

Ali M. Ansari: 2012; *The Politics of Nationalism in Modern Iran*

Amir Hassanpour: 1992; *NATIONALISM AND LANGUAGE IN KURDISTAN, 1918-1985*

Robert Olson: 1989; *THE EMERGENCE OF KURDISH NATIONALISM AND THE SHEIKH SAID REBELLION, 1880-1925*

Abd al-Rahman Ghassemlou: 1980. *People Without a Country, The Kurds and Kurdistan*. Translated by Michael Pallis. Published by Zed Press, 57 Caledonian Road, London N19DN

William Eagleton Jr: 1963. *The Kurdish Republic of 1946*

David McDowall: 2004; *A MODERN HISTORY OF THE KURDS*

Nadar Entessar: 2010; *Kurdish Politics in the Middle East*

Eric J. Hooglund: 1982; *Land and Revolution in Iran, 1960-1980*

Astri Andersen, Sissel Rosland, Teemu Ryymin, Svein Atle Skålevåg: 2012; *Å gripe fortida "innføring i historisk forståing og metode*

William L. Cleveland and Martin Bunton: 2013; *A History of the Modern Middle East*

Stein Rokkan, Derek Urwin, Frank H. Aarebrot, Terje Sande: 1987; *Centre-Periphery Structures i Europe*. An ISSC Workbook in Comparative Analysis.

Stein Rokkan: 2003; *Stat, nasjon, klasse*

Anthony D. Smith: 2007; *Nationalism*

Vali Nasr: 2000 "Politics within the late-Pahlavi State": The Ministry of Economy and Industrial Policy, 1963-69. *International Journal of Middle East Studies*, Vol.32, No. 1 (Feb., 2000), pp 97-122

Keith Watson: "The Shah's White Revolution-Education and Reform in Iran". *Comparative Education*, Vol. 12, No. 1 (Mar., 1976), pp 23-36.

Patricia J. Higgins: "Minority-State Relations in Contemporary Iran". *Iranian Studies*, vol. 17, no. 1 (Winter, 1984), pp. 37-71.

Archei Roosevelt, Jr. :1947. The Kurdish Republic of Mahabad. *The Middle East Journal*, Vol. 1, No. 3 (Jul., 1947)

Cosroe Chaqueri: 1999; "Did the Soviets Play a Role in Founding the Tudeh Party in Iran?". 526

Summery

The Kurdish issue in Iranian Kurdistan has always been the biggest challenge for central government. During centuries the Kurds have struggled to achieve self-government. But their struggle has always been crushed by the central governments. After the Islamic revolution in Iran the Kurds once again raised the demand for self-government and autonomy. These demands was a huge challenge for the new not democratic government in Tehran.

The center periphery policy and the unresolved issue of national identity has always been an obstacle for modernization and prosperity in Iran. The government in Iran has always denied the right of ethnic minorities furthermore it denies that Iran has a multi ethnical profile. Hence they are rejecting the demands of minorities for more freedom and self-government. The policy of creating a national unity has always favored the culture and language of Persian people who they are the majority in Iran. This political and cultural discrimination has always created a dynamic conflict between the government and the ethnic minorities in Iran. These conflicts usually emerge when the government is weak.

After revolution in 1979 the government lost control of Kurdish provinces and Kurds were able to take control of their region. They demanded to have autonomy and begun to negotiate with the government.

From 1979 to 1980 the Kurds tried to resolve their problem through peace negotiations. But these negotiations were always sabotaged by Islamic fundamentalists who wished to have the political and military control of the country. The supreme leader Ayatollah Khomeini who had been backed by Islamic movements and Iranian nationalists was not pleased about the Kurdish demands. He was afraid a Kurdish autonomy would create a chain reaction and other minorities in Iran would demand the same and that would lead to break up of the country. That would certainly weaken the central government, something the Iranian nationalist would not be happy about. Therefore the peace negotiations did not succeed and instead ended in a civil war and a political conflict which still has not been resolved.

During 1980s there were several different ideologies and parties in Kurdistan. The most prominent parties to mention were the liberal Islamic party led by Ahmad Moftizadeh and Sheikh Izzadin Husseini, the Kurdish nationalist party of Kurdistan Democratic Party PDK-I and the Marxist movement which was led by Komala. These three movements had a confrontational policy towards each other rather than a reconciliatory and constructive dialogue.

This thesis will discuss the political relationship between the central government and the Kurds from 1979 to 1989. It tries to explain the political obstacles which were between the Islamic republic and

the Kurds. Furthermore it discusses the development of the political relationship between the Kurdish political parties who played considerable role after revolution.

This thesis has 6 chapters. Chapter one contains the theoretical and instrumental explaining of the framework. Chapter 2 will give a historical background of Kurds and Kurdistan, with main focus on the political and nationalist movement in Kurdistan. Chapter three will briefly discuss the political and economical development in Iranian Kurdistan during Pahlavi era. Then it focuses on political development in the region and the central government's involvement and efforts in Iranian Kurdistan. Chapter 4 discusses the ideological diversities between different political parties in Kurdistan. It also gives a brief presentation of PDK-I and Komala. Chapter 5 will continue to discuss the development of the Kurdish conflict with the Islamic republic from 1980 to 1989. It focuses on the governments aggressive policies towards Kurdistan. Chapter 6 will give a conclusion and a review of this master thesis.

Vedlegg

Den kurdiske konflikten ble også fotografert av både vestlige journalister og kurdere selv. Jeg har hentet noen eksempler fra forskjellige websider og på Facebook. Adresse for disse websidene ble lagt i fotnotene.

© Chris Kutschera. Kurdistan Iran 1970's to 2000's

CKIRN9793219S.jpg

Iran 1979.Kurds of Mahabad listening to the speech of Abdul Rahman Ghassemlou

Copyright:© Chris Kutschera

CKIRN9792802S.jpg. Iran 1979.Transport of peshmergas in vans

Copyright:© Chris Kutschera

Iran 1979.Abdul Rahman Ghassemlou delivering a speech in Mahabad

Copyright:© Chris Kutschera

Iran 1979. Sheikh Ezzedine et Abdul Rahman Ghassemlou .Iran 1979. Sheikh Ezzedine and Abdul Rahman Ghassemlou at the headquarters of KDPI . Copyright: © Chris Kutschera⁴²³

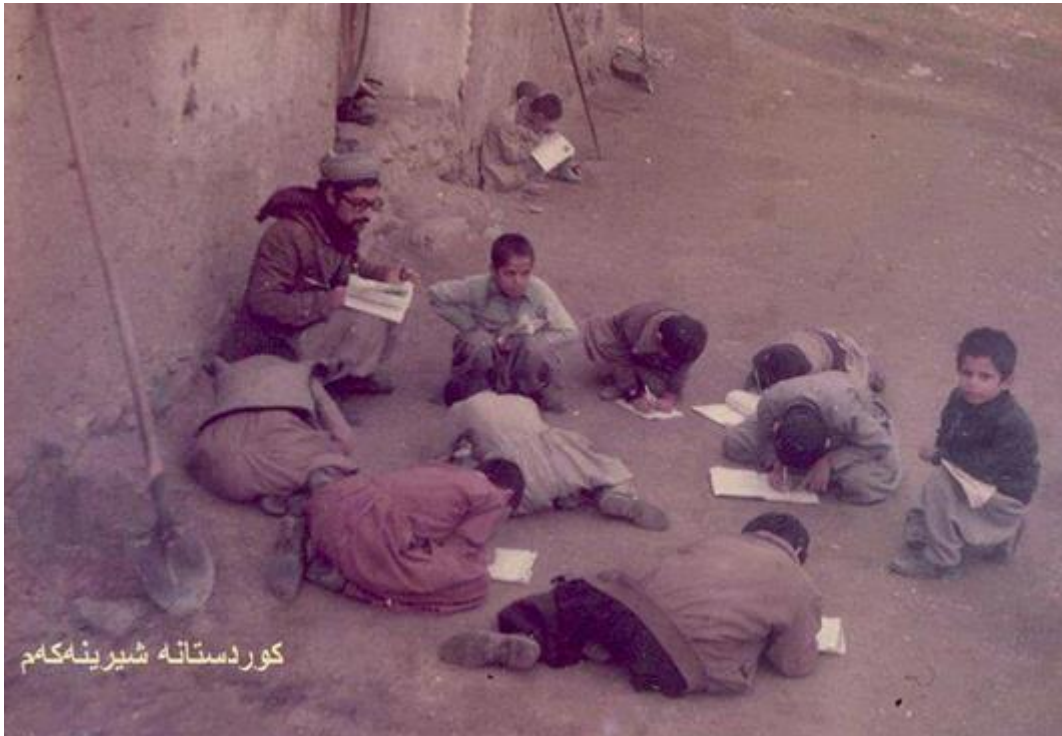

In 1979, the only anonymous photograph captured nine Kurdish rebels and two of the executed by firing squad in revolutionary Iran.⁴²⁴

⁴²³ Bildene hentet fra The Photolibrary of the Kurdistan

<http://kurdistan.photoshelter.com/>

⁴²⁴ <http://www.executedtoday.com/2008/08/27/1979-firing-squad-in-iran/>

Skole undervisning i territoriet kontrollert av PDK-I og Komala i perioden mellom 1980-1984.

Nasjonalisme time i skolen.

Bildet lånt fra venner på facebook.

Bildet låt fra venner på facebook.

Bildet viser første kvinnelige Peshmarga gruppen fra Komala⁴²⁵

⁴²⁵ <http://azadi-b.com/F-Album/album.htm>

